

Vatra veche

Vatra veche

8

Români din toate țările, uniți-vă!

Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul XVI, nr. 8 (188) august 2024 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) • Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 • Redactor-șef fondator Romulus Guga • VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciuț

Suzana Fântânariu, „Zborul mâinii”

ÎNTÂMPINARE

de Ziua Limbii Române

Nu am crezut că o să ai o zi,
când ale tale-s toate,
cuvânt care ne ești în nume
și pentru tine toate ne sunt date.

Tu ești pământ, cum ești și cer,
tu ești izvor, cum ești și mare,
tu, limba-n care m-am născut
ca rugăciune și-nchinare.

E ziua ta în fiecare zi,
te naști în noi, cu fiecare,

noi nu vom fi, dar tu vei fi
mereu o binecuvântare.

Nu am crezut să ai o zi,
dar, fie,
căci ziua ta e cât un an
și anul tău e cât o veșnicie.

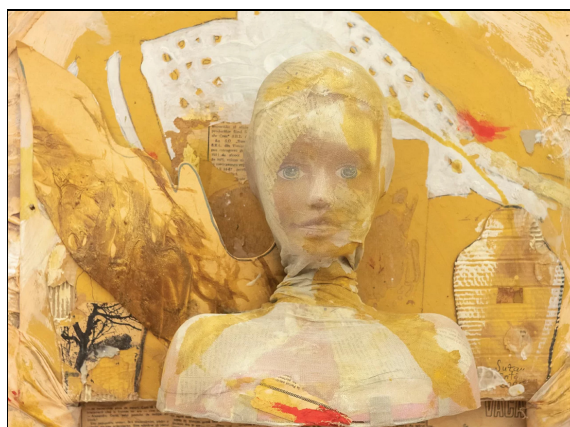
NICOLAE BĂCIUȚ

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: IOAN AUREL POP

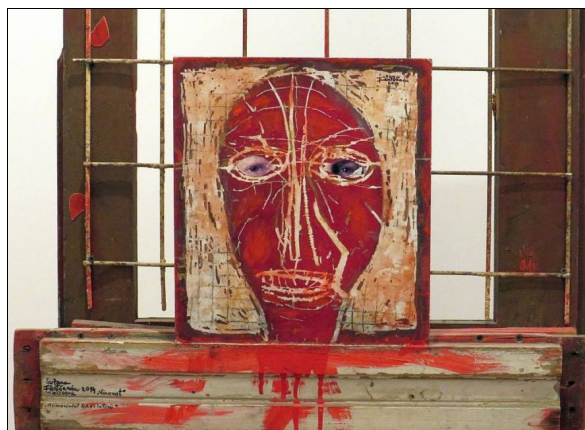
Întâmpinare, de Nicolae Băciut/1
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Ioan Aurel Pop/3
Avangarda cu Ionuț Vulpescu. Invitat: Răzvan Voncu/7
Orizonturi. Personajul Puiu Faranga, din perspectivă medicală, de Simona Mihuțiu/11
Poeme de Veronica Pavel Lerner/13
Proza literară a lui Lucian Blaga, de Ionel Popa/14
Correspondența lui Dimitrie Stelaru, de Gheorghe Sarău/15
Restituiri literare. „Fantazianul” (Ion C. Pena), de Zenovie Cârlușea/16
Alex. Zub, „Despărțirea de țară...”, de Rodica Lăzărescu/17
Poeme de George Vigdorovits/18
Memorialistică. Gabriel Dimisianu, Jurnal, de Dorin Nădrău/19
Miezul unui ev aprins. Probleme depășite..., de Aurel Buzinciu/20
Poeme de Carolina Baldea și Răzvan Ducan/22
Jurnal de prezență, de Ecaterina Țarălungă/23
Ion Hadârcă – 75, de Iulian Filip/24
Dumitru Ichim – 80, de Petre Isachi/26
Ođă Limbii Române, poem de Dumitru Ichim/27
Elemente esențiale ale existenței (Daniel Marian), de Daniela Bullas/28
Din pavilionul unui scrib... (Eugen Dorcescu), de Constantin Stancu/29
Despre contemplație... (Veronica Bălaj), de Eugen Dorcescu/30
Închipuirea (Sergiu Popovici), de A.I. Brumar/31
Pericope meditative... (Cristian Mladin), de Ionel Bota/32
Fluierul lui Iancu (Nicolae Suciuc), de Sanda Misirianțu/33
Ascunsul din clepsidra cu nisip orange (Daniela Șontică), de Lőrinczi Francisc-Mihai/34
Atât de aproape departe (Răzvan Ducan), de Nicolae Băciut/35
Poezia care ne-au însoțit istoria, de Nicolae Băciut/35
Între critica literară și eseistică (Iulian Chivu), de Dumitru Hurubă/37
Album „Petre Ispirescu”, de Luminița Cornea/38
Gavril Moisa, Catrene cu ghimp, de Doina Bălțat/39
Documentele continuității. De la romani la români, de Ioan-Aurel Pop/43
Oameni de foc din țara de Piatră (R. M. Todoran), de Mihai Posada/44
31 august 2024 – Ziua Limbii Române, la Viena, de Nicolae Băciut/47
Festivalul Limbii Române la Viena, de Laura Hant/48
Vieneză rotundă a ploilor aprinși, de Nicolae Suciuc/49
Pe urmele Eminului, de Valeria Bilț/50
„Limba română s-a născut poet”, de Răzvan Ducan/51
Impresii la cald/51
Dincolo de cuvinte, de Simona Mihuțiu/ 52
O cărare cultural-spirituală, de Sorina Bloj/52
În loc de concluzii, de Nicolae Băciut/52
Viena și Premiul Herder/53
Ana Blandiana, cea mai tânără premiantă Herder, de Nicolae Băciut/53
Români laureați ai Premiului Herder/54
Ocehan întors. Zori încețoșate, de David Kimel/55
Convorbiri duhovnicești cu Î.P.S. Ioan, de Luminița Cornea/57
Valeriu Tănăsă, Lumea se închină Internetului/58
Rugăciunea „Tatăl nostru”, de Eugen Mera/59
Asterisc. Pasaje, de Maria Cecilia Nicu/60
Starea prozei. Liliicii, de Radu Șerban/61
Poeme de Iulia Dragomir/62
Buzura la Berința, de Dana Buzura-Gagniu/63
Starea prozei. Casă de piatră, de Silvia Urdea/66
Starea prozei. Micul Botezător și moara-de-sus, de Dumitru Ichim/68
Poeme de Gheorghe Jurcă/69
Atlas. De la Los Alamos la Bandelier, de Florentin Smarandache/70
Poeme de George Tei/71
Biblioteca Babel. Stendhal, între romantism și realism, de Alex Măroiu/72
Povești despre muzicieni. Heinrich Franz Biber, de Veronica Pavel Lerner/74
Contrapunct. „American Dream”, pe cale să moară, de Silvia Urdea/75
Poeme de Ladislau Daradici/77
Vania, pescarul, de Florentina Loredana Dalian/78
Teatru. Nașteri, de Mădălina Andreea Miron/79
Literatură și film. Chiar trebuia să moară Vincent?, de Alexandru Jurcan/80
Muzica zilelor noastre. Fiește franco-română, de Adrian Simeanu/80
Eveniment cultural. Festivitate cu.... Defecte..., de Adrian Simeanu/80
Remember. Cornel Udrea, de Zenovia Zamfir/81
Epigrame de Corneliu Vasile/82
Puncte de vedere. Jocurile Olimpice, Paris, 2024, O ceremonie de deschidere mitică și una de închidere arhetipală de Gabriela Mocănașu/83
Catrene de răs și de plând de Nicolae Mățaș/84
Lumea lui Larco, de Vasile Larco/85
De la un clasic citire. Florin Iordăchescu/85
Curier. De la Vatra veche la Vatra nouă/86
Panoramic cultural – august 2024 (foto)/87
„Teiul lui Eminescu”, din Viena/88

Suzana Fântânariu, Meditație

Suzana Fântânariu, Catharsis

Suzana Fântânariu, „89 dinușă”

Număr ilustrat cu lucrări de Suzana Fântânariu

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: IOAN AUREL POP

(I)

În ajun de Crăciun un dialog excepțional, de ziua podcastului *Avangarda, cu Ionuț Vulpescu*, un proiect cultural care a împlinit doi ani. Invitatul e un intelectual pe care fostul ministru al Culturii, Ionuț Vulpescu, îl prețuiește foarte mult și care atunci când a deschis acest proiect, a avut încredere și bucurie să fie prima voce care răsună de la microfonul podcastului. Invitatul ediției aniversare și speciale de Crăciun e profesor, părinte și prieten, și a educat generații întregi știind că istoria s-a scris și se scrie pe măsură ce o trăim. Nu e alergic la politică, dar pentru domnia sa, politica înseamnă lupta pentru putere, or marea sa pasiune a fost lupta pentru cunoaștere. Nu se supără că unii asumă că ar fi naționalist și conservator, câtă vreme a fi naționalist înseamnă a iubi țara, și a fi conservator presupune a proteja tradițiile. Specialist în Evul Mediu, și totuși, unul dintre cei mai buni moderniști pe care îi cunoaștem. Nimeni nu unește în povești lumea veche și lumea nouă mai bine decât o face Ioan-Aurel Pop, Președintele Academiei Române. Iar duminică, în ajun de Crăciun, la aniversarea a doi ani ai podcastului *Avangarda*, publicul va asculta un dialog despre manierele, credințele și istoria unei Români declinată prin toate timpurile istoriei: trecut, prezent și viitor.

Interviul integral poate fi ascultat accesând link-ul: <https://www.youtube.com/watch?v=cgaZlqNUQpw>

**Ioan-Aurel Pop, „nașul”
podcastului *Avangarda, cu Ionuț
Vulpescu***

Ionuț Vulpescu: Bună ziua la o ediție specială a podcastului meu, *Avangarda, cu Ionuț Vulpescu*. Aniversăm doi ani de când am deschis seria acestor dialoguri cu marile personalități ale țării, și am bucuria să îl avem invitat la această ediție aniversară, de doi ani, pe cel cu care am și deschis această serie, Președintele Academiei Române, Prof. Ioan -Aurel Pop. Domnule Președinte, vă mulțumesc mult că ați acceptat invitația mea, și vă mulțumim și că ne primiți la Clubul

Academicienilor de la Academia Română.

Ioan Aurel Pop: Și eu vă mulțumesc că am fost un fel de naș al acestei emisiuni, și mă bucur că la doi ani suntem din nou în dialog.

I.V.: E nașul doi, ca să zicem așa. Partea a doua... era o întrebare, domnule Președinte, în anii '90, imediat după Revoluție, „ce ai făcut în ultimii cinci ani?” Ce ați făcut în ultimii doi ani, de când ne-am văzut ultima oară și am deschis acest podcast?

I.A.P.: Dacă nu mă înșel, atunci erau încă vremuri tulburi, era pandemie, sau sfârșit de pandemie, aproape, nu mai țin minte...

Trei obiective ale Academiei Române, după Ioan-Aurel Pop

I.V.: Era în toiul pandemiei.

I.A.P.: Dar mare lucru nu am prea putut face. Adică nu am făcut atât cât aș fi vrut. Și asta e și de rău, și de bine. E de bine pentru că omul nemulțumit are șansa să devină mulțumit și să facă ceva, pe de altă parte, s-ar fi putut face mai multe lucruri. În primul rând, în această instituție unică în peisajul culturii românești și al civilizației, chiar, care este Academia Română, am încercat să ducem la îndeplinire parțial, măcar, cele trei obiective pe care le are Academia Română, în ultimele decenii. Unul este principalul for de consacrare a valorilor intelectuale, sigur, a valorilor intelectuale de o anumită vârstă. În Academia Română oamenii care ajung, cel puțin, s-a creat o tradiție, în epoca

interbelică nu era, sunt oameni în vârstă. În epoca interbelică și chiar înainte de Primul Război Mondial, s-au primit în Academie oameni de 28, 30 de ani.

Academia Română, pe locul 1 la cercetare, în țara noastră, după rankingul SCIMAGO

I.V.: Dvs. ați fost cel mai tânăr, după Revoluție.

I.A.P.: Eu am intrat la 40 și de ani. Silviu Dragomir a fost primit membru corespondent la 28 de ani. Deci consacrarea valorilor. Al doilea obiectiv este cercetarea științifică de cel mai înalt nivel, Academia având peste 70 de institute și centre de cercetări. Asta e un act de mândrie pentru mine, nu pentru mine ca persoană; în 2022, într-un clasament, cel mai important clasament al cercetării științifice din lume, colegii mei zic *ranking*, dar noi înțelegem mai degrabă cuvântul clasament, se numește SCIMAGO, Scientiae Imago, Imaginea Științei în lume, *Academia e pe primul loc în România, în 2022, deci la cercetare. Al treilea obiectiv a devenit unul de educație și instruire. Academia, într-un fel, e și universitate. O să râdeți. Cum? Pentru că acordă titlul de doctor și de abilitat și conform legii, în România, doctoratul e a treia etapă a studenției. Prima etapă e licența, a doua fiind masteratul și a treia doctoratul. Noi acordăm titlul de doctor. Suntem, într-un fel, instituție de învățământ superior. E cam mult, după părerea mea, pentru că academiile vechi, și când zic asta, mă gândesc la →*

Academia Franceză, înființată în secolul al XVII-lea, care a servit ca model Academiei Române când s-a creat, academiile vechi erau în general foruri de erudiție, în care se întâlneau marii specialiști, savanți, literați, artiști, și își prezentau cercetările lor de vârf în fața confrăților, care le laudau și le validau, într-un fel. Până la urmă, Academia Română a preluat din tradițiile lumii și îndeplinește aceste lucruri. Eh, în ultimii doi ani nu le-am putut îndeplini așa cum am fi dorit, pe de o parte, dar pe de altă parte, manifestările care au avut loc aici au fost de înut. Nu există practic săptămână în care să nu se întâmple ceva în Aula Magna, în Amfiteatrul „Ion Heliade-Rădulescu” al Bibliotecii Academiei, să nu apară o lucrare la editura Academiei, șamd.

Acad. Ioan-Aurel Pop, cel mai tânăr membru al Academiei Române după 1989. Proiectul din agenda Președintelui Academiei: întinerirea comunității de cercetători?

I.V.: Dvs. ați fost la un moment dat cel mai tânăr membru al Academiei după Revoluție.

I.A.P.: Din 2000 și ceva, da.

I.V.: Și vorbeați de această perioadă interbelică, în care erau oameni de 40, de 50 de ani...

I.A.P.: Da, sigur, sigur!

I.V.: Admiși în Academie. Credeți că ar fi o idee bună acest proces de întinerire, de revenire la această tradiție din perioada interbelică, așa cum spuneți?

I.A.P.: O întinerire ar fi absolut necesară, cred, pentru că o instituție, ca să existe, are nevoie de oameni în deplină putere creatoare, viguroși, care sunt și priviți ca modele, dar noi nu putem face o întinerire chiar așa de radicală, pentru că marile împliniri, în aproape toate specialitățile, vin cam după ce a trecut o perioadă, iar Academia Română e un for conservator, nu are legătură cu curentul conservator din politică, ci în sensul că ea păstrează valorile tradiționale, nu prea face experimente, în Academia Română nu avem curente de avangardă. Curentele de avangardă se manifestă în alte domenii și când devin așezate și intră în istoria curentelor culturale, atunci vor fi prezentate în Academia Română. Deci prin natura ei. Avem

alte instituții care încurajează neapărat inovația, invenția, noutatea.

Conflictele benigne dintre generații, un rău necesar în opinia Acad. Ioan-Aurel Pop

I.V.: Credeți că e o tensiune între generații, în mediul academic, în genere, nu doar în Academia Română?

I.A.P.: Da, este.

I.V.: Un conflict între generații?

I.A.P.: Știți cum e, vorba lui Eminescu, „toate-s vechi și nouă toate”, din Glossă. Adică conflictul acesta există dacă nu dăm noțiunii de conflict sensul de război. Nu! Totdeauna a fost o ușoară sau mai complicată neînțelegere între generații. Încă între familiile de părinți și copii și în creația culturală, evident. Au venit din urmă tinerii, care au creat grupuri, grupări, care după aceea au devenit curente, care s-au manifestat, și bătrânii care au apărat valorile tradiționale așezate, care pentru ei erau sigure. Eh, eu consider că acest conflict în aspectele lui benigne e absolut necesar. E nevoie de un dialog, e nevoie să ne mai repliem și noi, cei de o anumită vârstă, în raport cu tinerii, și e nevoie ca tinerii, dincolo de expansiunea lor și de spiritul lor expansiv, să mai privească, din când în când, și la ce fac bătrânii. O societate inteligentă și durabilă, de la un timp și democratică, funcționează prin colaborarea dintre diferitele straturi ale societății. Să se creeze o armonie. Eu sunt admirator al Evului Mediu pentru că mă ocup de el.

Acad. Ioan-Aurel Pop: „Revoluțiile au distrus ideea aceasta că societatea poate funcționa precum un corp, pentru că s-a exagerat.”

I.V.: Sunteți profesor.

I.A.P.: Sunt foarte mândru, că de pildă, profesor de medievistică era și Umberto Eco, pe care eu îl admir între marii intelectuali contemporani sau aproape contemporani. Evul Mediu a avut o idee excepțională, dincolo de întunecimile lui. A avut și aspecte condamnabile, evident. Ideea lui era că societatea, ca să funcționeze bine, trebuie să fie ca un corp. Și în acest corp erau trei grupuri mari. Cei care luptă, bellatores, nobilimea, pentru a apăra interesele lor și ale celorlalte două grupuri; cei care se roagă,

rugătorii, oratores, os, oris, în limba latină înseamnă gură. Orator înseamnă cel care lucrează cu gura. Oratorii care se rugau lui Dumnezeu pentru binele lor, clerul, și pentru binele celorlalte două grupe. Și în fine, al treilea grup, laboratores. Cei care muncesc pentru ei ca să producă hrana necesară și pentru celelalte două grupuri. Deci în concepția unui om medieval occidental, în primul rând, că la noi nu a prea funcționat acest regim, neapărat de stări, nu numai la noi; nici în alte părți, în Occident, însă, câtă vreme societatea a fost ca un corp și s-au întrepătruns sarcinile fiecărui grup, lucrurile au mers foarte bine. Când au apărut conflictele, iar au mers bine. Că fără conflict nu merge înainte societatea. Dar când conflictele s-au aplatizat, s-au născut în orașe, mai ales, ideile modernității, și au apărut revoluțiile. Revoluțiile au distrus ideea aceasta că societatea poate funcționa precum un corp, pentru că s-a exagerat. Cei de jos nu erau recunoscuți. Au apărut legile pentru toți și ideea de instituție care legaliza lucrurile. Evul Mediu a fost o lume a privilegiului, societatea modernă e o lume a legii, și legea e egală pentru toți.

Cum călătorește Ioan-Aurel Pop prin timp? „Cărțile mele sunt modeste încercări de reconstituire a lumii.”

I.V.: Spuneți că sunteți profesor de medievistică și îmi spuneți la precedentă noastră întâlnire: „eu dacă vreau să vorbesc cu Președintele, cu Regi, mă duc la studiile mele, la cărțile mele, mă pregătesc și mă întâlnesc cu cine vreau”. Rămâneți la această părere?

I.A.P.: Nu la cărțile mele. Cărțile mele sunt modeste încercări de reconstituire a lumii. Nu. Mă duc la documente și la mărturiile de acolo, din trecut. Mă duc la izvoare. Și atunci stau de vorbă cu ei. Dacă Iancu de Hunedoara a avut cinci documente în perioada lui de tinerețe, până în 1441, când a ajuns voievod al Transilvaniei și în cele cinci documente, el se intitulează Iohannes Olah, adică Ioan Românul, mă străduiesc să intru în dialog cu el, și să aflu de ce, până la vârsta tinereții, când nu avea funcții mari, era Ioan Românul, și după aceea, a devenit simplu, Ios Iohanes Voievoda. Intru în dialog. Încerc să—→

aflu care au fost rațiunile. De obicei există prejudecata că sentimentul național identitar e o cucerire la lumii moderne și că oamenii de dinainte de modernitate nu aveau sentiment etnic național. E greșit, încă din cartea sfântă, din Biblie, Turnul Babel, neamurile și limbile. Gândiți-vă că acolo, în cărțile vechi, popoarele sunt numite limbi, limbile cele străine, spun și cronicarii noștri, adică neamurile străine. De ce? Elementul principal deosebit era limba. *Câtă vreme eu mă întâlnesc cu un trecător și el vorbește altă limbă, pentru mine e de alt neam.* În Evul Mediu noi avem concepția că suntem români, și moldoveni, și ardeleni, și munteni, și olteni, pentru că nu se exclud una pe alta. Sentimentul apartenenței regionale poate funcționa în paralel cu sentimentul apartenenței etnice.

Ioan-Aurel Pop, un poliglot. „Eu sunt un mare admirator al literaturii universale și mă îngrozesc când aud acum că curentele astea noi, deconstructiviste, neomarxiste și cele care promovează neapărat corectitudinea, nu numai politică, dar și politică, mai ales cele care cer anularea culturii, cancel culture, curentele acestea îl corectează pe Shakespeare”

I.V.: Dvs. vorbiți cinci limbi, dacă nu greșesc.

I.A.P.: Da!

I.V.: Ce a însemnat experiența întâlnirii cu limbile altor popoare, cu limbile altor spații culturale?

I.A.P.: A fost un privilegiu. Eu am înțeles din copilărie, când uneori, în prezența mea se vorbea în altă limbă, că eram copil, și cine știe ce aș fi înțeles eu...

I.V.: Ați fi vrut să înțelegeți tot.

I.A.P.: Da, am înțeles că spre a nu fi frustrat trebuie să învăț limba pe care am auzit-o. Am încercat să învăț mai multe limbi și prin asta am pătruns în mai multe culturi. *Sigur că treaba asta nu mi-a diminuat deloc sentimentul apartenenței la comunitate. Mi l-a întărit pe acesta și am învățat că identitatea mea etnico-națională nu încurcă deloc alte identități, dimpotrivă. Mă ajută identitatea mea, dacă știu a o teoretiza, să înțeleg identitățile celorlalte neamuri. Și atunci am intrat în dialog cu aceste culturi. Mi-a plăcut să citesc o poezie de Goethe în germană, un roman de*

Jokai Mor în maghiară, chiar dacă pe aceste limbi nu le stăpânesc cum mi-ar plăcea mie, nu mai vorbesc de engleză, franceză, italiană sau spaniolă... E un mare privilegiu! Italianul, pentru că rimează mai bine termenii, zice *traduttore traditore. Traducătorul e trădător.* Traducătorul trădează ce a vrut să spună autorul dintr-un singur motiv. Nu poate reproduce în altă limbă exact ce a vrut să spună autorul. De pildă, lumea zice că Dante Alighieri nu este receptat astăzi fiindcă e un autor de secol XIV. Cine mai înțelege lumea secolului XIV? Și *Divina Comedie* o fi fost gustată ea, cândva, dar acum nu e. Greșit. Un actor italian acum zece ani pe străzile Florenței recita din Dante și erau mii de oameni care îl ascultau. Depinde cum faci și ce faci. Dar când vrei să îl traduci pe Dante în românește, și din fericire avem mai mulți traducători...

I.V.: Sunt mai multe ediții.

I.A.P.: Sigur, din secolul XIX până astăzi, deosebit de buni.

I.V.: Și Coșbuc are una.

I.A.P.: Care au dat variante foarte frumoase în limba română. Dar Dante ascultat și citat în italiană rămâne Dante. Eminescu a fost tradus în câteva zeci de limbi. Am ascultat cum sună Eminescu în indiană. În hindi. Deci Eminescu sună foarte frumos, e aceeași muzică! Pentru că traducătoarea, o doamnă distinsă, intelectuală, indiană, a învățat limba română foarte bine. *Nu e Eminescu. El este Eminescu doar în limba română. Shakespeare rămâne Shakespeare în limba engleză. Eu sunt un mare admirator al literaturii universale și mă îngrozesc când aud acum că aceste curente noi, deconstructiviste, neomarxiste și cele care promovează neapărat corectitudinea, nu numai politică, dar și politică, mai ales cele care cer anularea culturii, cancel culture, curentele acestea îl corectează pe Shakespeare.* Domnule Ministru, cum să intervii, e o blasfemie să intervină în textul lui Shakespeare! „Ah, păi da, că el a scris pentru perioada 1600, 1580, 1600.” Shakespeare a murit în 1616, în 1623 avea deja prima ediție de opere complete. Nu erau chiar complete, că de atunci s-au mai descoperit, dar nu mult. Eh, cum să intervin eu în textul lui Shakespeare? Am auzit că se intervine și se simplifică textul lui Shakespeare ca să fie pe înțelegerea

elevilor. E o greșeală fatală! S-a propus și la noi...

I.V.: Credeți că România va fi și ea teritoriul tipului acestuia de chestiuni?

I.A.P.: Se încearcă, se încearcă! În ambele privințe, și se reușește. Vă dau un exemplu, care mă îngrozește, din domeniul învățământului. Se încearcă introducerea ca discipline școlare, repet, ca discipline școlare, a unor preocupări de viață cotidiană, în detrimentul materiilor consacrate: matematică, fizică, chimie. Aici nu e vorba doar de istorie și de geografie și de română, că eu le apăr statutul acestor discipline.

Președintele Academiei Române, Ioan-Aurel Pop, despre „reforma educațională” produsă prin introducerea unor noi discipline

I.V.: Să nu vorbim de limbile clasice.

I.A.P.: E vorba și de limbile clasice, acum. Latina, mai ales, în cazul nostru, dar și greaca, au servit nu pentru părinții și bunicii noștri, pentru generații întregi, de la Renaștere încoace, au reînviat cultura antichității și au servit drept modele. Gramatica latină e un model de disciplină minții, precum geometria. Dacă ești capabil să faci gramatica latină obții o cheie pentru a învăța celelalte limbi străine, chiar dacă acum nu se mai pune accent pe gramatică. *Se încearcă și aceasta este, după părerea mea, o mărturie a pătrunderii acestor curente destructiviste și în cultura românească. Se încearcă înlocuirea acestor discipline cu metode și modalități de a trăi în viață, care oricum se învățau. De pildă, educația pentru protecția mediului, e absolut necesară. Cum să nu protejez eu mediul, mai ales astăzi? Dar nu printr-o disciplină școlară neapărat. De ce fac eu biologie, geografie și alte lucruri, când pot să vorbesc despre mediu oricât? Educația igienico-sanitară, să mă irtați, din familie începea. Și se făcea și în trecut, nu într-atât la gimnaziu, dar și la gimnaziu, prin clasa a VIII-a, și la liceu, aproape în fiecare an.*

Umanioarele, sursa celei mai bune evadări din muncă. Ioan-Aurel Pop: „Nu pot evada cu toții în telefonul mobil”

→

I.V.: Am cartea dvs., *De la romani la români, pledoarie pentru latinitate*. Voiam să vă întreb dacă sunteți mulțumit, în continuarea discuției noastre, de cum se studiază filologia clasică și limba latină azi, și dacă nu e un soi de atentat la disciplinele umaniste, mai degrabă, care au pierdut foarte mult teren în planurile cadru de învățământ.

I.A.P.: Nu sunt deloc mulțumit cum se studiază disciplinele umaniste în ansamblu și mă lupt de multe ori cu decidenții politici, de la nivelul ministerului Educației, dar nu numai, pentru că într-o societate civilizată au rol în treburile astea, știți, și ONG-urile, și părinții, și elevii, e o dezbatere care se face. Nu sunt mulțumit pentru că văd că se perpetuează prejudecata că umanioarele și științele sociale nu sunt importante pentru viață. Nu! Un informatician, un profesor de matematică, au cu toții nevoie de evadare, după părerea mea. După ce și-au făcut datoria 8 ore la slujba lor, unde lucrează, trebuie să evadeze. Nu pot evada cu toții în telefonul mobil, nici în inteligența artificială, că e același lucru cu ce făceau înainte. Ar trebui să evadeze în câmpurile fundamentale care umanizează omul. Și aceste câmpuri sunt umanioarele. Învățatul unor limbi, în primul rând, învățatul corect al limbii tale. *Limba ta maternă se cheamă maternă că o înveți de la mamă, dar acum vedeți că mamele sunt foarte ocupate. După ce nasc copiii, chiar dacă au doi ani de zile de concediu de maternitate, pe care îl pot lua și tații acum, de paternitate, șamd., o să ajungem și la noțiunea de limbă paternă, poate, dar limba maternă se învață în familie dar nu ajunge. În familie, dacă o înveți până la 6 ani, se zice că dobândești simțul limbii. Dar după ce ajungi la școală, gramatica și începuturile de literatură trebuie făcute cu seriozitate. Aceasta nu este o glumă. Acum se discută, vedeți, conceptul de limbă literară, și unii spun că nu mai e nevoie de limbă literară. Orice intelectual știe că limba literară la nivelul Franței, Italiei sau chiar la nivelul Spaniei, care nu e chiar o țară unitară, apropo de Catalonia și ce se discută, limbile literare au cucerit lumea prin faptul că au devenit formele cele mai îngrijite, mai atente, ale unei limbi, și numai limbile evaluate, că în lumea asta sunt vreo 7000 de limbi, dar nu toate au ajuns să*

aibă și literaturi. *Eu când zic limbi evaluate, nu privesc cu dispreț celelalte limbi, dar există limbi pe lumea asta care au rămas la nivelul oralității. Limbile evaluate au toate o formă a limbii care e foarte îngrijită și care e limba de comunicare pentru toate grupurile care vorbesc graiuri și dialecte ale limbii respective.*

I.V.: Nu se poate fără umanism.

I.A.P.: Fără umanioare, într-o societate civilizată nu se poate. Drumul acesta al diminuării și pentru unii chiar al eliminării umanioarelor, nu conduce decât la ceva înspăimântător, la transformarea omului în robot.

Ioan-Aurel Pop, despre timpurile în care a fi român era o laudă. Între identitate și cultură „nu este neapărat o relație idilică, nu aș putea să spun cu voce deplină, că toți românii sunt convinși că sunt români, că știu să explice de ce sunt români în fața unui străin”

I.V.: Pentru că vorbim despre identitate, vreau să prezint acest volum, *Identitate și cultură, pe care Club România l-a lansat recent, Editura Club România, vă mulțumim pentru contribuția dvs. specială la acest volum. Voiam să vă întreb care credeți că e relația românilor cu identitatea lor astăzi?*

I.A.P.: Da, nu este neapărat o relație idilică, nu aș putea să spun cu voce deplină, că toți românii sunt convinși că sunt români, că știu să explice de ce sunt români în fața unui străin, să zicem, și că sunt foarte mulțumiți că sunt români. Nu. Lumea s-a schimbat foarte mult de pe vremea, să spunem, când George Enescu era copil și de când mama îl pregătea să îl trimită la Viena.

I.V.: La 13 ani făcea primele simfonii.

I.A.P.: Când mama se pregătea să îl trimită la Viena, și micul Enescu ar fi întrebat: „mamă, să spun acolo că sunt român?” Și mama l-a întrebat: „Dar de ce mă întrebi?” „Fiindcă nu vreau să creadă că mă laud!” Ce înțeles avea acest cuvânt, pe vremea când Enescu era copil, și ce înțeles are acum? În prima parte a secolului al XX-lea, până la al Doilea Război Mondial, România cu toate greutatețile și Războiul Mondial Prim a fost o catastrofă. Dar România a trăit o perioadă să zicem edenică de mândrie,

de bucurie, de exultare. S-a luptat pentru Unire, s-a făcut Unirea, generația care a trăit Unirea! Zilele trecute îl evocam pe Blaga. Generația care a făcut Unirea a fost o generație fericită și numai atât. Lumea nu realizează treaba asta, pentru că trebuie să înveți, să citești, să fii educat pentru asta. A fost o generație copleșită... copleșită de marea realizare. După ideea *et in arcadia ego!* Deci toți care au participat acolo s-au simțit copleșiți și făcători de istorie. Lucian Blaga cu D.D. Roșca, viitori mari oameni de cultură s-au întors de la Viena din 30 octombrie 1918, erau studenți... cu greutate, cu trenuri adăugate până la Budapesta, de acolo până la Arad cumva, cu căruța, nu știu ce, să ajungă de unde era Blaga, povestește, adică spre Lančrâm, Sebeș. Pe acolo. Și au trăit atmosfera Unirii. *Lumea crede că Blaga a fost un om taciturn, închis în sine. Așa s-a purtat... un filosof nu vorbește în plus.* Și Blaga a ținut discursuri înainte de 1 Decembrie în vreo două-trei locuri, conferințe, ca să îi convingă pe români să participe la Marea Unire, la eveniment; și povestește că între Lančrâm și Alba Iulia erau 16 km. S-au dus pe drum cu carele către ceilalți. Pe partea cealaltă trupele germane, care păraseau România, că erau învinse, se semnase la 11 noiembrie armistițiul de la Compiègne, mergeau plouate înspre vest. Ai noștri mergeau chiuind. Blaga nici nu a încăput în sală, că în sală au încăput cei 1228 de delegați cu drept de vot. Blaga a fost în mulțime. Eh, în 1919, Blaga a publicat *Poemele luminii*. Pentru el a fost o lumină extraordinară pe care a trăit-o toată viața. Blaga nu e cel mai bun exemplu, probabil, fiindcă el nu s-a exteriorizat. Dar ceilalți s-au exteriorizat. Și au fost convinși că fac istorie. *Eh, poporul român de astăzi, că m-ați întrebat de identitate, nu mai are acest sentiment. Pe mine mă sperie gândul nimicniciei. Tot mai mulți oameni din jurul meu, dacă nu se reclamă unul pe altul și nu se ceartă, se consideră trăitori ai unor vremuri terne, gri, fără personalitate.*

I.V.: Cam individualiști. Fiecare pentru el.

I.A.P.: Individualiști. În psihologia de astăzi a poporului român se constată că românii sunt fiecare pentru sine și ideea de unitate apare în anumite momente. Eu cred încă. Dar asta este deja istorie contrafactuală.

AVANGARDA, CU IONUȚ VULPESCU. INVITAT: Profesorul și criticul literar RĂZVAN VONCU

Ce nu se poate uita și ierta în literatura martorilor lagărului?

Răzvan Voncu: „Încerc să nu folosesc termenul de iertare pentru că nu noi suntem cei care trebuie să ierte, bunul Dumnezeu! Nu se poate uita și nu se poate trece cu vederea”

(II)

I.V.: Și el a început cu un roman, am vorbit de Sadoveanu și Mitrea Cocor... Drum fără pulbere...

R.V.: Drum fără pulbere e o oroare, fără dar și poate. Pe lângă mizeria morală a ilustrării realismului socialist printr-o închipuire a canalului, rămâne acest fapt, că Petre Dumitriu a făcut mai multe vizite de documentare, ale căror urme se văd în roman, și vorbim de când a văzut lagărele, lagăre care erau dincolo de gard! Asta nu se poate nici uita, nici... încerc să nu folosesc termenul de iertare pentru că nu noi suntem cei care trebuie să ierte, bunul Dumnezeu! Nu se poate uita și nu se poate trece cu vederea. Vreau să precizez acest fapt. De ce? Una dintre marile prostii pe care le face societatea românească e să accepte senină acest stereotip al românității care s-a acomodat cu comunismul. România este, probabil, singura țară care a avut o mișcare de rezistență armată, activă până în 1964.

Condamnarea morală a lui Petre Dumitriu. Răzvan Voncu: „Faptul că Petre Dumitriu a ignorat un drum fără pulbere, senin, miile sau zecile de mii de oameni care au murit la Canal, elita românească, ucisă la Canal, e un fapt care nu poate fi trecut cu vederea.”

I.V.: Avem și romane care amintesc asta.

R.V.: Mai mult decât atât, mai adaug un element. Puțină lume din România știe că vechea Românie, când s-a retras din Basarabia, în 1944, forțată de sovietici, a lăsat și acolo o mișcare de rezistență activă până în 1954. De unde știm asta? SMERȘ, acel serviciu secret ultra dur creat de Stalin pentru a-i vâna pe naziști, a fost dezmembrat în toată Uniunea Sovietică în 1948 și în Basarabia în 1954. Ei au vânat pe partizani. Au vânat rețeaua românească. Aceste lupte de partizani, sigur că nu scuză compromisurile lui X, Y, Z, dar trebuie avute în vedere, atunci când facem tabloul comportamentului

nostru în perioada aceea. De aceea, faptul că Petre Dumitriu a ignorat un drum fără pulbere, senin, miile sau zecile de mii de oameni care au murit la Canal, elita românească, ucisă la Canal, e un fapt care nu poate fi trecut cu vederea.

Petre Dumitriu în ochii lui Răzvan Voncu: „Privea de sus literatura română. Încă se credea prințul comunist. Repet, e un personaj care nu îmi place.”

I.V.: Cum ți se par convorbirile lui cu profesorul Simion și cu George Pruteanu?

R.V.: Ambele, în special cea cu Eugen Simion, dezolante. Dezolante pentru că îmi arată un om care nu a plecat din România comunistă, a plecat din cultura română, și care din 1993, când a avut loc convorbirea cu Eugen Simion, încă nu găsisese timpul necesar, nici el nu avea timp, să fi citit măcar cărțile importante care au apărut după plecarea lui, care se puteau găsi la liber de data asta. Să fi auzit și el de Nichita Stănescu, să fi văzut că Marin Preda a mai scris și altceva decât Moromeții, să fi auzit de Marin Sorescu. Habar nu avea. Privea de sus literatura română. Încă se credea prințul comunist. Repet, e un personaj care nu îmi place. Prefer să las timpul să discearnă și să vedem ce rămâne din literatura lui.

Literatura română, întârziată față de literatura europeană. Salvarea de la Marin Preda. Răzvan Voncu: „Siliștenii moromețianizau. După roman, începeau să se comporte și să vorbească asemenea romanului. E un fenomen extrem, extrem de interesant.”

I.V.: Să vorbim despre un personaj care sigur îți place, ai scris foarte mult despre el. Tu îl consideri pe

Marin Preda cel mai mare prozator al anilor '50.

R.V.: De după război.

I.V.: De ce?

R.V.: Păi din mai multe motive. În primul rând, pentru că Marin Preda a reușit să ne furnizeze, după Nicolae Filimon, Duiliu Zamfirescu și Liviu Rebreanu încă un mit. Romanul românesc are câteva mituri: Dinu Păturică, Tănase Scatiu, care e de fapt o variantă de Dinu Păturică, Ion și Ilie Moromete. E un mit care a pătruns în conștiința românilor, chiar și a celor care nu au citit romanul. Și e o chestie foarte interesantă...

I.V.: A ajutat și filmul aici foarte mult.

R.V.: Nu știu dacă... Posibil, dar nu sunt sigur că numai filmul. O chestie foarte interesantă e că prozatorul Sorin Preda, regretatul Sorin Preda, nepot al lui Marin Preda, fiul lui Saie, fratele cel mic, al lui Preda, a făcut o carte, *Moromeții, volumul III*. Sorin Preda era și un excelent ziarist, reporter, lucra la Formula AS, s-a dus în Siliștea-Gumești, Siliștea nouă, cum se numește azi satul, și a intervievat oameni, cei care au copilărit cu Marin Preda, cei care l-au cunoscut pe Marin Preda, și cei care numai au auzit de Marin Preda. Ce se vede din cartea asta? Că siliștenii moromețianizau. După roman, începeau să se comporte și să vorbească asemenea romanului. E un fenomen extrem, extrem de interesant. Asta s-a întâmplat cu toți cei care folosesc astăzi replici din *Moromeții* sau fac referire la acest mit. Deci a dat un mit. Apoi, Preda e foarte important pentru că împreună cu Eugen Barbu în 1956, cu *Groapa*, a reușit să publice în miezul deceniului stalinist un volum care măcar a întreținut speranța că literatura adevărată mai e posibilă în România. →

Nicolae Manolescu povestește undeva că în momentul în care s-a decis să dea examen la filologie, tatăl său, profesor de Filosofie, cu facultatea făcută înainte de război și fost deținut politic, l-a întrebat ce vrei să faci de te duci la filologie? „Păi vreau să fac critică literară, literatură.” Și tatăl său l-a întrebat, șocant, pentru tânărul aspirant: „Păi asta e literatură? Despre cine vrei să scrii?” *Marin Preda, ca să preiau ceea ce a spus la un moment dat Eugen Simion, la moartea sa, Marin Preda a fost, probabil, primul prozator care a redat speranța că se va mai putea scrie despre ceva în literatura română.* După aceea, este opera sa. Lumea îl reduce la *Moromeșii* și eventual la *Întâlnirea din pământuri*. Preda a fost, de fapt, un tip mult mai profund decât îl înfățișează manualele școlare. De pildă, ceea ce a făcut în *Întâlnirea din pământuri* și *Moromeșii* nu a fost doar rodul talentului, că știa bine ce face. În 1957 i-a spus lui Fănuș Neagu și Fănuș a povestit mai departe, i-a zis: „Micimane – că așa se gratulau unul pe altul, după un film sovietic cu niște soldați micimani, care făcuseră fapte de vitejie – Micimane, îți dai seama ce înapoiată suntem? *Moromeșii* trebuia să fi scris Liviu Rebreanu!” Preda știa bine că romanele fărănești au dispărut din Europa între cele Două Războaie. Ultimul mare prozator de orientare rurală a fost Jean Giono, deci vorbim de anii '30-'40. Da? *Deci el știa că literatura română are în materie de roman o anumită întârziere, față de literaturile mari, europene. Ceea ce a făcut el a fost să reducă acest gap, să reducă tot ceea ce înseamnă idilism, idealizare în privința lumii rurale, să înfățișeze pentru prima dată această lume rurală la modul realist crud, față de realismul de creație obiectivă al lui Rebreanu.*

Fănuș Neagu către Răzvan Voncu:
„Totul e adevăr! Totul e adevăr!”

I.V.: Mergem mai departe, pentru că l-ai pomenit pe Fănuș Neagu și aici am și eu o sensibilitate specială, un mare scriitor, tu ai lucrat cu el, când făceai publicistică, și vă vedeai în fiecare zi. Spune-mi un episod memorabil, care îl aduce în actualitate pe Fănuș Neagu. Știu că e imposibil să zici unul, dar poți să zici două...

R.V.: Sunt foarte multe și problema e că am fericita bănuială că vechiul meu

prieten, criticul Lucian Chișu, le-a și consemnat, și așteaptă să treacă un timp ca să le publice, pentru că sunt savuroase pentru că sunt pline de tâlc, nu numai de har, dar am un moment și de ezitare, pentru că multe dintre poveștile cu Fănuș au fost povestite și repovestite, de mine și de mulți alții, care l-au cunoscut, astfel încât au intrat în folclor, și câteodată ai tendința de a-ți însuși anumite chestii, pe care, de fapt, le-ai auzit doar povestite; dar una pe care cu siguranță am trăit-o eu, eram foarte tânăr, se întâmpla în 1994, mergeam la Brăila, să lansăm volumul său, *O corabie spre Bethleem*, unul dintre ultimele volume ale sale originale de povestiri, și de altfel cu câteva povestiri foarte frumoase acolo, și la un moment dat străbătea câmpia aia lungă a Bărăganului, lungă și întinsă, netedă și plicticoasă. *Și la un moment dat, nu știi ce îmi vine, și îl întreb: „Maestre, dar spune-ți și mie, din literatura aleasă cât e adevăr și cât e închipuire?” Și Fănuș, așa, brusc, foarte pătimăș, îmi spune: „Totul e adevăr! Totul e adevăr!” Am rămas ușor nedumerit, pentru că mie mi se părea că e o enormă închipuire acolo. După care Fănuș arată cu degetul: „Uite acolo, uite dropiile!” Nu era nicio dropie. Sub cuvânt de onoare, nu erau nici măcar niște porumbei. Dar el le vedea. Și așa am înțeles ce înseamnă pentru Fănuș Neagu ideea de realism. Așa am înțeles că structura lui e cea de povestitor, nu cea de romancier, nu e nimic infamant în asta, nici Gabriel Garcia Marquez, un mare povestitor, nu e un romancier.*

I.V.: Deși ia premiu încă de la debut, cu *Îngerul a strigat*, în 1973.

R.V.: În 1968! '68! E primul lui roman. El a debutat mai devreme cu *Ningea în Bărăgan*, în 1959, a fost un debut spectaculos. De altfel, primele lui volume de povestiri, *Ningea în Bărăgan*, *Dincolo de nisipuri*, sunt absolut uluitoare...

Breban, romancierul generației sale. Buzura, profetic, în *Orgolii*. Răzvan Voncu: „Dacă vrei să înveți ceva despre mecanismul delațiunii, trebuie să citești acest roman.”

I.V.: Tu ai publicat recent volumul *Prozatori de astăzi*, cu generația postbelică. Ai spus, ca să recapitulăm, să facem o oprire. Înainte de război, Sadoveanu, după

război, Preda. Din generația '60 încoace, o generație formidabilă, l-am pomenit pe Fănuș Neagu, care e parte din ea...

R.V.: Obligatoriu, Breban. Breban ar fi putut fi, ca să îl citez pe Nicolae Manolescu, marele romancier, și probabil că într-un anume sens și e marele romancier al generației. Dumitru Radu Popescu, la fel, cu câteva romane, dar în special cu povestirile sale, povestirile de debut ale lui D.R. Popescu de la volumul *Fuga* până la volumul *Leul albastru*, sunt absolut formidabile. Augustin Buzura!

I.V.: *Fetele tăcerii!*

R.V.: *Fetele tăcerii*, obligatoriu, dar și altele. Alte romane, de pildă, mi se pare că în conjunctura actuală, un roman care nu a fost foarte bine întâmpinat în epocă, *Orgolii*, capătă mult mai multă pregnanță, pentru că dezvăluie de fapt, dincolo de ușoara idealizare a personajului pozitiv, doctorul Cristian, *Orgolii* dezvăluie mecanismul delațiunii. O face implacabil. Dacă vrei să înveți ceva despre mecanismul delațiunii, trebuie să citești acest roman. Constantin Țoiu, la fel, un mare romancier uitat.

I.V.: *Galeria!*

R.V.: *Galeria cu viță sălbatică, Căderea în lume, Însoțitorul*, destule. George Bălăiță, uriaș prozator!

I.V.: *Lumea în două zile!*

R.V.: Este o capodoperă a romanului românesc.

Soarta editurii Cartea Românească, în timpul și după mandatul lui Marin Preda. Voncu: „Nu făcea parte din sistemul culturii și educației socialiste”

I.V.: El a condus Cartea Românească după Preda, nu? După moartea lui Preda.

R.V.: Da, și a fost un excelent continuator al lui Marin Preda, pentru că până în 1985 Cartea Românească a avut un regim ceva mai liber decât celelalte edituri în privința cenzurii, pentru că era a Uniunii, nu făcea parte din sistemul culturii și educației socialiste, în 1985 s-a închis și asta, iar Bălăiță a ocrotit la Cartea Românească nu numai scriitorii cu un statut politic mai degrabă fragil, acolo a apărut volumul Ilenei Mălăncioiu, *Urcarea muntelui*, dar a ocrotit generația '80. Preda l-a debutat pe Nedelciu, Nedelciu a și povestit acel moment fascinant cu Preda.

I.V.: *Tratatul fabulatoriu?*—>

R.V.: Nu, nu, nu, *Aventuri într-o curte interioară*. 1979. Manifestul. Și Preda i-a dat foarte solemn, așa, cum era el, primul exemplar al cărții, dar Bălăiță e cel care l-a publicat, ocolind adesea obstacolele îngrozitoare ale cenzurii, cu toți optzeciștii. *Optzeciști sunt un produs al editurii Cartea Românească*.

De ce nu s-au întâlnit niciodată în aceeași încăpere Marin Sorescu, Eugen Simion, Valeriu Cristea și Fănuș Neagu?

I.V.: Tu ai mai avut o șansă după ce ai terminat Facultatea de Litere, ai intrat destul de repede în presa literară, presa culturală. Ai fost membru în mai multe redacții importante după Revoluție. Aș vrea să ne oprim puțin la fiecare. Întâi ai fost la *Caiete Critice*. Nu?

R.V.: La *Literatorul*.

I.V.: La *Literatorul*!

R.V.: *Literatorul*, o revistă bizară, pentru că avea 4 directori. *Marin Sorescu, care era și redactorul șef, Eugen Simion, Valeriu Cristea și Fănuș Neagu. Cei patru, după știința mea, în tot cazul, cât am fost eu acolo, nu s-au întâlnit niciodată în aceeași încăpere*. Pe lângă revistă gravitau nume importante: Alexandru Piru, Dumitru Micu, Gheorghe Tomozei.

I.V.: Pe Piru l-ai avut și profesor.

R.V.: Sigur că da. Mircea Zăciu, colaborator frecvent era și Ștefan Augustin Doinaș. În fine, erau nume importante ale literaturii noastre, dar trecea drept o revistă reacționară și o revistă aservită regimului Iliescu, ceea ce, cel puțin la nivelul meu de modest redactor debutant, mărturisesc că nu am simțit.

Revista la care deși redactor era ministrul Culturii, salariile întârziu șase luni! Răzvan Voncu către Marin Sorescu: „Păi dumneavoastră sunteți aștia!”

R.V.: Era o revistă la care și redactorul șef era ministrul Culturii, dar salariile întârziu și câte șase luni, astea erau privilegiile pe care le crea regimul. Îmi aduc aminte chiar de o scenă absolut amuzantă din când în când, Marin Sorescu era ministrul Culturii, era redactorul șef, și eu eram cel mai tânăr redactor debutant, ca să fie limpede, m-am dus la *Literatorul* pentru că în acel moment nu aveam niciun alt loc de muncă în București. A fost primul care mi s-a oferit și evident, asta însemna șansa de a-mi

urma cariera literară. *Salariile nu mai fuseseră plătite de 4-5 luni. Eu dădeam să ies din redacție, Marin Sorescu dădea să intre, l-am poftit, i-am făcut loc, „Poftiți, domnule ministru!” Și Sorescu mă întreabă așa, conspirativ, cum era el, așa, ca un șoricel: „Auzi, auzi, ne dau aștia salariile?” Și eu șocat îi zic: „Păi dumneavoastră sunteți aștia!” La care Marin Sorescu, ministrul Culturii, zice: „Nu, dragă, nu, nu, nu, aștia, contabilii!”*

Cine a denunțat plagiatul lui Eugen Barbu?

I.V.: Sorescu sau Nichita?

R.V.: Nichita! Nichita la poezie. Sorescu la mai multe. Sorescu a fost și un mare poet, dar a fost și un excepțional dramaturg, un foarte bun prozator, romanul *Trei dinți din față* e scandalos de ignorat de critica literară, a fost un excelent comentator de literatură, foarte savuros, și câteodată un publicist literar extrem de bătaios. Lumea omite adesea că denunțarea plagiatului lui Eugen Barbu a început printr-un articol al lui Marin Sorescu, care se găsește în volumul său, *Ușor cu pianul pe scări*. Dar a apărut întâi în revista *Ramuri*.

Cine a fost Prințul Tom? Stil și eleganță, omul în fața căruia Nichita Stănescu pleca capul

I.V.: De cine erai mai legat din redacția de la *Literatorul*?

R.V.: Am fost foarte legat de Gheorghe Tomozei, am fost foarte atașat de vechiul meu prieten, Lucian Chișu, am fost foarte bun prieten și cu fiul marelui prozator și dramaturg, Ion Băieșu, regizorul Radu Băieșu, care și el făcea parte din echipă. În general era o echipă mică și amuzantă, din care nu vreau să îl omit pe prozatorul optzecist Nicolae Iliescu, un excelent prozator și un foarte, foarte ascuțit publicist. Îi doresc multă sănătate, am înțeles că vârsta l-a ajuns și pe el. Noi credeam că o să rămână mereu tânăr. Dar îi doresc multă sănătate pe această cale.

I.V.: Tomozei cum era, venea în redacție?

R.V.: Sigur!

I.V.: Discutai cu el?

R.V.: Tomozei nu era doar un poet foarte fin, ci și un poet foarte bun. Un mare poet minor, da? Dar era un publicist de altă dată.

I.V.: Avea eleganță!

R.V.: Exact!

I.V.: Stil!

R.V.: Nu degeaba i se spunea, de la Nichita citire, *Prințul Tom*.

I.V.: Adică Nichita îi spunea lui Dumnezeu Tom, Prințul poeziei române.

R.V.: Exact! Prințul.

Răzvan Voncu dezvăluie cine avea în casă biroul lui Matei Caragiale

I.V.: Prințul Tom.

R.V.: Tom avea origini sociale modeste, umile chiar, pe care le depășea nu prin facondă și pretenție, cum se întâmplă azi, ci prin această noblețe, era un extraordinar de devotat sprijinitor al tinerelor talente. Există zeci și zeci de scriitori pe care i-a îndrumat, ocrotit și debutat. Un mare păstrător al memoriei marilor săi prieteni, Nicolae Labiș, Nichita Stănescu, pe care i-a editat postum, având grijă să nu li se piardă memoria. Era un colecționar care adunase incunabule, manuscrise, avea în casă biroul lui Matei Caragiale, adică... era un om care avea gustul vechii culturi și o finețe de spirit remarcabilă, care astăzi nu mai există.

Cine suportă critica astăzi? Răzvan Voncu: „Dacă îi spui unui tânăr poet: Băiatule, vezi că nu știi să scrii, poate ai avea tu ceva talent, dar habar nu ai să scrii, trebuie să înveți să scrii, se uită la tine ca la un monstru.”

I.V.: Și o carte superbă despre copilăria lui Eminescu, *Miradoniz*.

R.V.: *Miradoniz*, da... Propriile sale volume de poezie, *Suav anapoda*, ce splendoare, *Un poet din Tibet*, o nebunie! Chiar un poet foarte bun și un poet care stăpânea meșteșugul. Mai erau câțiva ca el, mai era Ion Horea, Romulus Vulpescu, erau câțiva poeți care aveau meșteșug la modul propriu. Dimov. *Astăzi ideea că poezia e un meșteșug s-a pierdut, dacă îi spui unui tânăr poet: „Băiatule, vezi că nu știi să scrii, poate ai avea tu ceva talent, dar habar nu ai să scrii, trebuie să înveți să scrii”, se uită la tine ca la un monstru. Imediat te acuză că îl discriminezi, îl persecuți sau că ești un bătrân care nu înțelege noua poezie. Nu există poezie nouă și veche, e numai poezie bună și poezie proastă.*

I.V.: Cu Băieșu ai amintiri?

R.V.: L-am cunoscut și pe Băieșu. Era un tip de o inteligență absolut uluitoare, și care avea mereu replica pe buze. De pildă, Fănuș îl tot necăjea prieteneste și îi tot spunea: „Vezi, mă, →

cutare și-a furat nu știu ce poantă, și-a furat nu știu ce poantă, vezi că asta îți fură replica.” Și la un moment dat, Băieșu îi spune: „Știi ce, coane, la un moment dat lumea o să se curețe de bancuri proaste furate de la mine!”

Răzvan Voncu: „Ministerul Culturii a aruncat peste bord revistele literare”

I.V.: După *Literatorul* ai trecut la *Caiete Critice*.

R.V.: După *Literatorul* am trecut la *Caiete Critice*, din cauză că ministerul Culturii e ministerul care a început privatizarea în România, și primele lucruri pe care le-a privatizat au fost revistele literare.

I.V.: Eu, mai târziu, e adevărat, am încheiat procesul, am naționalizat privatizarea...

R.V.: Așa, așa.

I.V.: Dar în 2015.

R.V.: *Ministerul Culturii a aruncat peste bord revistele literare. Unele s-au descurcat foarte bine în noua conjunctură, altele, cum era *Literatorul*, nu-i așa? *Revista aservită regimului Iliescu nu s-a descurcat... Și a sucombat. Nu mai aveam din ce trăi. Am primit oferta lui Eugen Simion de a face alături de el revista Caiete Critice, era un moment foarte delicat, pentru că Eugen Simion era certat cu fosta redacție, unde erau și prietenii mei, oameni pe care îi stiam. Venirea mea presupunea, într-un anume sens, o îndepărtare a lor, și nu am vrut să se întâmple asta și nici nu s-a întâmplat.**

Revistele culturale, în timpul celei mai proaste guvernări. *Caiete Critice*, în vremuri critice

I.V.: Ai fost secretar general de redacție?

R.V.: Am fost secretar general de redacție, adică o funcție tehnică pe care am evitat-o toată viața, cât am putut, am fugit de ea, dar atunci nu mai era posibil în 1998. Am stat trei ani la *Caiete Critice*, timp în care am scos și siliți de împrejurările financiare, anii 1998, 1999, lumea nu își mai aduce aminte, anii unei extrem de proaste guvernări.

I.V.: O prăbușire economică.

R.V.: Pe fondul unei Europe care se înălța, apăruseră noile tehnologii digitale, apăruse revoluția .com, economia noastră s-a prăbușit din pricina unei proaste guvernări.

I.V.: Amatorism.

R.V.: Groaznice, da... *Caiete Critice*

a fost constrânsă de o apariție lunară să facă numere tematice, reunind două-trei numere au apărut câteva numere foarte importante.

I.V.: Foarte bune, care vor rămâne, sigur...

R.V.: Importante, nu mi se datorează mie, se datorează directorului ei, Eugen Simion, și extraordinarei ei echipe de colaboratori.

Voncu, despre colapsul Caietelor critice: „Cultură română nu i-a dat lui Eugen Simion niciun fel de ajutor, de instrument ca revista să și circule. Difuzarea ei a fost întotdeauna catastrofală”

I.V.: O pierdere enormă, o revistă de tipul *Caietelor Critice* nu mai apare în România.

R.V.: Știu, dar problema cu *Caiete Critice*, trebuie să fim sinceri... Îi ceream prea mult lui Eugen Simion. Misiunea lui Eugen Simion era să facă această revistă. *Marea problemă e că această cultură română nu i-a dat lui Eugen Simion niciun fel de ajutor, de instrument ca revista să și circule. Difuzarea ei a fost întotdeauna catastrofală și sunt foarte mulți oameni de cultură care nici măcar nu au auzit de ea pentru că nu au văzut-o niciodată. Și nu e vina lor. Avem un sistem cultural, cum să zic, bizar. Bizar! În care lucruri de valoare rămân necunoscute, din cauză că li se cere oamenilor de cultură să fie agenți de publicitate, sau de difuzare, sau administratori, ceea ce ei nu pot fi, în chip evident. *Revista Caiete Critice... în fine, nu știu ce se mai întâmplă cu ea, din 2001 eu am plecat de acolo...**

I.V.: Nici cu alte publicații importante nu mai știm ce se întâmplă, apropo, nu le mai găsim în București, însă când erai student la litere și citeai toată presa asta și îi aveai profesori și pe Manolescu, și pe Simion, și pe Mircea Martin, și pe Piru, și alte nume...

R.V.: Uite, da, și Mircea Martin, care mi-a fost profesor de teorie literară.

Cum arătau timpuri de dinainte ca toată lumea să fie un autor? Voncu: „Dacă reușeai la 22 de ani să publici un articol de o filă și jumătate la o revistă mare, sărbătoreai la Capșa, la propriu, ca o mare victorie.”

I.V.: Florin Manolescu... te gândea că o să fii redactor șef la *România literară* într-o zi?

R.V.: Ca să fiu sincer, nu. În mod

evident, nu. În primul rând, firea mea nu este de așa natură încât să îmi pun asemenea obiective, vreau să ajung director. Ceea ce mi-aș fi dorit ar fi fost să ajung profesor și colaborator. La o revistă literară importantă. De ce? Pentru că pe atunci, în acea cultură care trăia numai pe Galaxia Guttenberg, nu exista digitalul, nu exista virtualul, a pătrunde în paginile unei publicații presupunea o anumită ucenicie. *Dacă reușeai la 22 de ani să publici un articol de o filă și jumătate la o revistă mare, sărbătoreai la Capșa, la propriu, ca o mare victorie.* De asemenea, dacă în anul III de facultate ar fi venit, nu știu, Nicolae Manolescu și ne-ar fi spus: unul dintre voi are șansa să publice un articol de o filă și jumătate în România literară, am fi fost în stare să ne tăiem în săbii pentru această șansă. *Astăzi tragi cu tunul și nu găsești pe cineva dornic, și când îl găsești, cel mai adesea trebuie să îl formezi de la un nivel foarte, foarte scăzut. Nu se mai știu lucruri de bază. În contrapartidă, este extrem de simplu să publici în mediul virtual. Oricine poate să publice orice îi trece prin minte, fără să îi treacă prin minte că o revistă literară nu este un site, nu este un blog. De ce? Pentru că a apărea într-o revistă literară presupune că textul tău a mai fost citit cel puțin de încă o persoană.*

Cine e vinovat pentru ignoranța generațiilor actuale? Voncu: „Cultura generală nu se face în universitate, se face la liceu.”

I.V.: Când mergi la cursurile tale, la Facultatea de Litere, ai sentimentul că atunci când vorbești despre Preda, Nichita, Sorescu sau alte nume importante din literatura română contemporană, ești înțeles așa cum trebuie?

R.V.: Aș prefera, din solidaritate, afecțiune pentru *alma mater* căreia îi aparțin și care m-a format, să nu intru în foarte multe detalii legate de asta, mai ales că universitățile din România, așa cum sunt ele, nu sunt responsabile de cultura generală a celor care pătrund pe porțile lor, pentru că lumea uită. *Cultura generală nu se face în universitate, se face la liceu. De aia, în trecut, liceele se numeau licee teoretice sau licee de cultură generală. Cultura generală se face până în 18 ani. Dacă nu o faci până în 18 ani, recuperarea e foarte dificilă și cel mai adesea imposibilă.*

Personajul Puiu Faranga

din perspectivă medicală

O primă lectură a romanului „Ciuleandra” am făcut-o pe când aveam doar 14 ani și îmi amintesc că am citit-o cu nesaț, tema și firul epic rămânându-mi în memorie pentru totdeauna. Dovada măreției unei opere literare este capacitatea acesteia de a-și depăși timpul, supraviețuindu-i autorului ei. După apariția romanului în 1927, o parte a criticii literare l-a primit cu o oarecare rezervă, cu reticență chiar. Cel mai probabil criticii literari ai vremii se aflau sub impactul romanelor apărute anterior, capodoperele „Ion” și „Pădurea spânzuraților”, care, pe lângă valoarea lor literară inestimabilă – practic deschideau drumul romanului românesc modern, făceau referire la evenimente istorice recente care reverberau încă în conștiința colectivă. Dar și în aceste romane Rebreanu demonstra o mare finețe în observația psihologiei sociale, precum și a celei individuale, reflectate în construcția personajelor sale. Tentația scrierii romanului psihologic „Ciuleandra” a apărut așadar, ca o continuare firească în activitatea creatoare a scriitorului.

Recitindu-l acum, la anii maturității depline, constat că mi-am păstrat fascinația față de „Ciuleandra”, ba chiar mi-am sporit-o, remarcând elemente care, în opinia mea, demonstrează că acest roman nu este cu nimic mai prejos decât celelalte romane ale lui Liviu Rebreanu.

Încă de la început este inoculat misterul prin moto-ul preluat din Apocalipsă (III-17): „... și nu știi că tu ești ticălos și mișel și sărac și orb și gol”. Acest moto are valoare simbolică, anticipativă și explicativă. El își rotunjește sensul cu finalul cărții, oferind totodată un cod de înțelegere a demersului narativ. Sub masca unei aparente normalități se poate ascunde o tulburare psihică, iar purtătorul acesteia, în funcție de gravitatea afecțiunii, poate fi conștient de existența ei sau... nu!

Un roman modern prin excelență, chiar surprinzător pentru momentul apariției sale, „Ciuleandra” are o construcție aparte, debutând cu intriga, odioasa crimă conjugală înfăptuită de Puiu Faranga, eroul principal al cărții.

Este un început genial de roman, nu doar prin originalitate, ci mai ales prin finețea observației psihologice, redarea magistrală a stării și trăirii personajului în timpul și subsecvent comiterii actului de violență. Alături de moto, oferă în același timp cheia principală necesară interpretării cauzei care a generat fapta și a stabilirii nivelului de responsabilitate a făptașului, principalele teme în dezbaterile ale romanului, teme care ispitesc cititorul spre rezolvarea enigmei. Rebreanu a demonstrat o foarte bună cunoaștere a psihologiei umane, explorând abisul mental al criminalului.

Șerban Cioculescu, în ciuda criticii negative pe care a făcut-o acestui roman, îi recunoștea totuși meritul de a fi prezentat „primul caz clinic de obsesie din literatura română”. Majoritatea referențelor remarcă tulburarea obsesivă a personajului Puiu Faranga. Să fie doar atât?

Din punct de vedere medical se face o distincție între tulburările personalității, psihopatii și psihoze. Psihozele, formele cele mai grave ale afecțiunilor psihiatrice, chiar dacă pot împrumuta simptome specifice tulburărilor de personalitate sau psihopatiilor, cum ar fi dezorganizarea personalității individului, presupun, spre deosebire de acestea, și o pierdere a contactului cu realitatea. Psihoticul nu este nici conștient de faptele sale, nici responsabil, prin urmare. Rebreanu a părut să cunoască sau dacă nu, să intuiască uimitor acest lucru atunci când ne-a propus dezlegarea acestei dileme: este sau nu vinovat Puiu Faranga de fapta comisă?

„Taci!... Taci!... Taci!... Repeta același cuvânt, cu același glas horcăit, forând pe nas rar, perlung. Ochii lui umflați nu vedeau totuși nimic, ca și când s-ar fi coborât peste ei un

obositor vâl roșu...”

Prezența halucinației auditive ajută la elucidarea diagnosticului. Există tentația de a presupune că poate fi vorba de o tulburare de control al impulsului sau exclusiv a unei tulburări obsesiv-compulsive sugerate pe parcursul romanului de laitmotivul Ciuleandrei, de insistența personajului central de a găsi o explicație pentru fapta comisă, de repetarea unor gânduri inadecvate și intrusive cu conținut neplăcut, generatoare de anxietate și chiar panică, cum ar fi teama legată de cifra 13. Cu adevărat, obsesia este prezentă, dar este doar un simptom însoțitor al unei forme mult mai grave de afectare psihică. Lămuritoare este remarcă lui Puiu Faranga în timpul internării la sanatoriul Demarat: „Îmi vâjâiau urechile și mi se părea că ea țipă și mă insultă, nu știu de ce mi se părea. În același timp îmi dădeam totuși seama că ea tace, că n-a scos un cuvânt, că doar se uita la mine, poate puțin muștrător, în sfârșit... Poate că privirea ei s-a schimbat în sufletul meu în țipătul acela care-mi vâjâia mereu în timpane, știu eu... nu știu... Și atunci n-am mai putut îndura țipătul și m-am năpustit asupra ei... Voiam să-i curm țipătul ca să nu-mi spargă urechile sau nu știu...” Pentru Puiu Faranga impulsul criminal nu a putut fi controlat, fiind desprins din sfera realului, aspect relevat și de comparația cu gardianul său care reușește să-și înnăbușe impulsul violent stârnit de soția sa. „Un simpu țăran, a fost în stare sa renunțe la tot, să înfrunte necunoscutul unei vieți noi, numai ca să evite tentația de-a suprima viața unei femei ticăloase”.

Ieșirea din episodul de psihoză acută a lui Puiu Faranga este redată cu mare artă de Rebreanu și ne întărește convingerea că a fost vorba de o halucinație auditivă – „El își dădu seama, ca prin vis, că trebuie să fie mâinile ei, încercând să se apere. Și atunci, deodată și foarte deslușit, își auzi propria-i voce, aspră, strâmbă, găfăită, răbufnind ca dintr-o adâncime de pivniță. Îi trecu fulgerător prin gând, “ce glas!” și îndată, parcă și-ar fi recăpătat brusc vederea, zări două globuri albe, sticloase, aproape ieșite din orbite, cu o fină rețea de vinișoare roșii încercuind o pată rotundă albastră-vioarie: ochii ei înmărmuriți într-o lucire de spaimă resemnată”. →

SIMONA MIHUȚIU

Revenirea la realitate a lui Puiu Faranga este copleșitoare – „Ca trezit dintr-un coșmar, sări trei pași înapoi. Degetele îi rămaseră rășchirate și țepene. Se uită împrejur năucit”.

Un alt element important pentru diagnosticul diferențial menit să stabilească gravitatea cazului și, implicit, iresponsabilitatea în fața legii a făptașului, este acela că Puiu Faranga nu-și conștientizează boala. El nu face diferența dintre real și ireal. „Vrei să mă declari nebun?” i se adresează el tatălui său în momentul în care acesta îi propune „salvarea” prin internarea într-un sanatoriu psihiatric. Înainte de consultul doctorului Ursu, Puiu Faranga meditează: „E ușor să zici, ca bătrânul, <<fii nebun>>, dar cine te crede? Iată, acum, de la prima întâlnire cu doctorul ar trebui să-i dea impresia că are de-a face cu un om care a săvârșit, cu adevărat, o faptă gravă, care însă nu poate fi făcut răspunzător în fața legii și a oamenilor, pentru că a săvârșit-o într-un moment de tulburare extremă, vrednică numai de milă și iertare. Cum să înșele el pe un doctor, el care în viața lui nici n-a văzut un om într-adevăr nebun?” Puiu Faranga, nici după o amplă introspecție prin care caută motivul real al violenței comise, nu reușește să-și conștientizeze boala. „De-aceea m-am hotărât să declar, în fața tuturor, pe conștiința mea și pe cuvânt de onoare, că nu sunt nebun și că pentru ce am făcut doresc să ispășesc!”

Posibilitatea „teatralizării” introdusă prin intermediul personajului Policarp Faranga, a purtării unei „mășți a nebunului” adaugă o notă de suspans cărții și este un bun prilej al autorului de a denunța tarele unei societăți superficiale, alterate moral. Liviu Rebreanu o face fără ostentație, efectul obținut fiind imersia deplină a cititorului în epoca descrisă.

Rebreanu găsește formula narativă perfectă – utilizează autopsihanaliza personajului central pentru a reda abisul unui mental alterat, folosind admirabil descrierea și păstrând în același timp nararea la persoana a treia. Autorul „Ciuleandrei” demonstrează o mare profunzime în explorarea conflictului interior al criminalului, bune cunoștințe medicale, interpretând corect starea și reacțiile eroului său. Dezbate prin intermediul personajelor și potențialele cauze ale unei astfel de

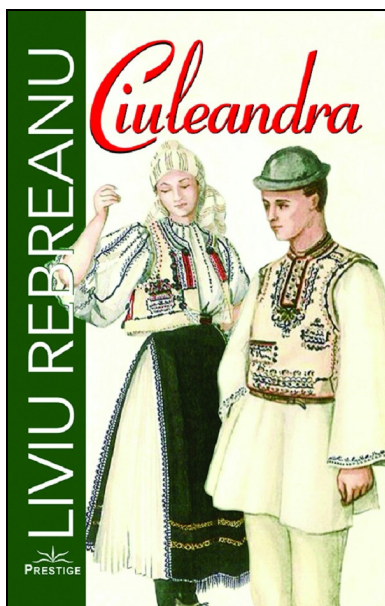
afecțiuni psihice grave. Cauzele ereditare sunt sugerate de Policarp Faranga chiar prin îndemnul făcut fiului său de a „primeni” sângele „stricat” al familiei prin căsătoria cu o „fată din popor”. Chiar Puiu Faranga caută o explicație genetică pentru săvârșirea odioasei lui crime. ”Dacă nu m-am putut stăpâni nici cât gardianul înseamnă că am avut în mine instinctul criminal innăscut”, conchide acesta. Cauzele sociale și de mediu pot fi recunoscute în modul în care a fost crescut Puiu Faranga, rămas orfan de mamă încă din copilărie, protejat excesiv de un tată autoritar care este mai preocupat de blazon și de faima familiei decât de sentimentele fiului său. Unele simptome par a anticipa freudian, încă din copilărie și adolescență, instinctul criminal. Puiu Faranga își amintește că de mic „era o fire crudă și nemiloasă”, că îi plăcea „să privească zvârcolirea păsărilor în momentul sacrificării lor”. Trăirea în timpul relațiilor sexuale practicate este și ea stranie, întrucât Puiu Faranga simte o dorință „irezistibilă” de a-și ucide partenerele „într-o îmbrățișare supremă” sau cu o sărutare ca să le „oprească definitiv respirația”. Bizareria pe care o sesizăm aici sau în obsesia pe care o dezvoltă față de numărul 13, dar și față de dansul Ciuleandra, face parte din arsenalul simptomatic schizotipal. Alterarea sensibilității și a afectului sunt alte elemente componente ale unei psihoze. Criminalul este mai preocupat de propria lui suferință

decât de moartea soției sale – „ei îi e mai bine acum”. S-au scris multe pagini despre gelozia făptașului, mulți considerând-o factorul declanșator al crimei comise. Desigur, impresia este furnizată chiar de destăinuirea tânărului Faranga în fața doctorului Ursu în momentul în care află despre sentimentele reciproce care existaseră, cu mulți ani în urmă, între doctor și Mădălina. Puiu declară: „Melancolia ei nu mă cuprindea pe mine, ci regreta pe celălalt. Sufletul ei se închidea în fața mea oricât încerca să se prefacă. Și atunci, când am înțeles că e ursită să-mi rămână totdeauna străină, pentru că nu mai puteam spera s-o câștig niciodată, decât să fie a altuia, mai bine am sfârșit-o!”

În opinia mea, gelozia este doar un argument de care Puiu Faranga se agață, poate tocmai datorită unui substrat, în încercarea de a-și explica sieși, de a găsi o logică actului criminal comis. Crima nu a fost totuși, una pasională. Obsesiile lui capătă dimensiunile delirului și poate, singura revelație corectă a personajului este aceea că nu există nicio explicație rațională, intervenind hazardul. „Am ucis-o pe ea, fiindcă ea s-a nimerit să fie atunci acolo! Nu pricepi? Dacă-mi ieșea în cale jupâneasa, aș fi omorât pe jupâneasă, ori dacă erai chiar d-ta în fața mea, străin cum ești, fii sigur că pe d-ta te sugrumam!”

Această afirmație poate deruta și îndrepta diagnosticul spre „o iresponsabilitate rezultată dintr-o zdruncinare trecătoare de nervi!”, după cum a apreciat inițial doctorul Ursu. Repetarea halucinației auditive și a actului de violență îndreptat de această dată împotriva medicului conduc indubitabil spre diagnosticul de psihoză.

Victima, Mădălina, e un personaj fantomatic, extrem de important în ecuația întregului roman. Descrierea ei în momentul în care dansează Ciuleandra contrastează flagrant cu cea a dezrădăcinății Madelainei. Introducerea temei dansului e simbolică. E genială. Îi permite lui Liviu Rebreanu să facă o pledoarie indirectă pentru naturațea și valoarea morală a omului simplu din popor. Romanul ne oferă o frescă socială a vremii. El condamnă falsitatea, corupția (evidente la Policarp Faranga, la prefect), mentalitățile și falsitatea pe care le regăsim în reacția celor din cercurile înalte privitor la moartea violentă a Madelainei), →

panta rhei

arșița de vară
a adus toamna
înainte de vreme
frunze ard
în rugină
apar deja „feuilles mortes”
pe iarbă
alte frunze același pământ
alte ape același pietre
iarba însă este alta
aerul
și tăcerea din priviri
s-au schimbat
doar cerul
copacul
timpul
și lumina
ne îmbrățișează
ca înainte
iar eu îngenunchez și-ngân:
pe frunza care cade
bat clopote-n amurg
în galbene-acolade
puterile-i se scurg
iar rugile de seară

în tânguiri târzii
amarnic ne separă
pe morți de cei ce-s vii

căluțul

ai deschis ochii
în fân
sub privirea-mi obosită
de aburi
ți-am curățat pielea
și am văzut
trupul tău mic
în semeța și plâpânda lui
ridicare
apoi a urmat
prietenia
fără cuvinte
ai fost bolnav
ți-am spălat și vindecat
rănile
ai fost mic
și aripi nevăzute
te-au ridicat
peste înălțimea
ochilor mei
semeț

ai alergat într-o singură zi
ca de la pământ la lună
când te-ai întors
respirația ta caldă
mi-a pompat suflarea
slăbită de ani
să zburzi aș vrea
la fel ca azi
și-atunci când
într-o zi
nu voi mai fi
căluțul meu

VERONICA PAVEL LERNER

PERSONAJUL PUIU FARANGA

→ snobismul (perfect ilustrat prin mătușa Matilda), lipsa de etică și valoare a celor care dețin frâiele puterii. Deloc întâmplător numele eroinei este schimbat din Mădălina în Madelaine în momentul în care aceasta este implantată într-o clasă socială căreia nu îi aparține și tot simbolic, în anunțul mortuar apare scris numele ei real. Rebreanu face și o pledoarie pentru iubirea reală, pură, profundă, singura care este capabilă să aducă fericirea. Mădălina este naturală, străbătută de patima locului și a dragostei, este fericită, exprimându-și starea prin dansul Ciuleandrei. Prin contrast, Madelainei îi lipsește fericirea, este sofisticată, melancolică, având o resemnare tristă. Doctorul Ursu, singurul personaj pozitiv, subliniază acest lucru, adresându-i-se pacientului său: „Ai dreptate... Ai omorât-o chiar de două ori; întâi i-ai ucis sufletul când ai luat-o și a doua oară i-ai ucis și trupul! Așa e!” Și nu doar despre iubire este vorba aici. Liviu Rebreanu invită la o primenire morală a societății prin reîntoarcerea la valorile tradiționale strămoșești.

Printr-o traducere de imagine, Ciuleandra devine „imensa plăcere satisfăcută”, „adorția supremă”, extazul fericirii. Căutarea deșartă a

acesteia devine o preocupare obsesiv-compulsivă a lui Puiu Faranga, un simptom însoțitor al bolii.

Nu putem trece ușor peste splendida descriere a dansului făcută de romancier, care surprinde „măreția”, dar și vechimea ancestrală a acestei hore. Este ca un „clocot de patimă, străpuns de chiote prelungi, țâșnite parcă din străvechimea vremurilor”. Ciuleandra, în mod simbolic, înseamnă esența destinului, fericirea absolută, furia patimei omenеști, cea care „deșteaptă până și instinctele de amor de mult înțelenite ale pământului...”

Actorul Ion Rițiu, în rolul lui Puiu Faranga din filmul „Ciuleandra” (1985)

Toate personajele sunt atât de bine construite din punct de vedere caracterial încât cititorul se simte transbordat în lumea acestora. Nimic nu este inutil introdus în scrierea lui Rebreanu. Autorul a reușit un „multum in parvo” fără să dea senzația de supradensificare a textului. Ca într-un puzzle, fiecare cuvânt este atent cântărit, găsindu-și justificarea. Ciuleandra este și o comoară stilistică, lipsită de înfloriri fără rost, dar cuceritoare. Mărturisesc că nu înțeleg de ce Șerban Cioculescu a numit romanul „o încercare stângace și experimentală” și nici de ce George Călinescu l-a numit „o nuvelă rece”. Nu am cum să le dau dreptate!

Ciuleandra, în opinia mea, este o capodoperă prin modul captivant în care a reușit să scoată la lumină întunericul din mințile unui psihopat criminal, prin construcția rotundă a romanului și descrierea narativă, prin veridicitate, universalitate, simbolistică, profunzime și mesaj! Din perspectivă medicală este una dintre cele mai bune descrieri ale unui personaj psihotic din literatura universală, autorul reușind să surprindă prezența halucinației, bizareriilor, delirul obsesiv, lipsa de conștientizare a bolii, afectul alterat și pune un diagnostic corect, ca un veritabil psihiatru.

PROZA LITERARĂ a lui LUCIAN BLAGA

(X)

UN STUDIU REVIZUIT ȘI DEZVOLTAT

Consideră că soluția de suportare a crizei este „reînvierea stoicismului”. Sinuciderea lui prin aruncarea în Râpile Roșii (stranie coincidență între toponim și caracterul epocii, pe care scriitorul a știut s-o folosească) este cel mai acut protest politic din roman. Moartea cugetătorului transcende empiria realității în metafizic. Moartea lui este *jerțfă*. Ființa umană nu se mai poate naște decât luând totul de la capăt printr-un salt ontologic.¹⁵

Numai aparent destinele „gemenilor” sunt diferite, ele au o unitate de adâncime. Fiecare încearcă recuperarea originilor și a spiritului creator, a temeiurilor vieții. Faptele de regăsire a lor înseamnă anularea Haosului și reluarea Ciclului cosmic, creator. Dimensiunea filosofică motivează introducerea în roman a microeseurilor lui Leonte, puse sub titlul metaforic *Minciunile lui Dumnezeu*. Această inserție eseistică filosofică (amplul capitol XIX) numai în parte afectează unitatea construcției romanești. Filosoful își pune „închipuirile filosofice” pe ‘portativele unei istorii care n-a mai avut loc, dar ar fi putut să aibă loc’. Schițele mitofilosofice ale lui Leonte sunt rezultatul unei gândiri orientată spre ontic. Fiecare „minciună” a lui Leonte este „o sămânță din care ar fi putut crește un stejar”. Schițele metafizice din LC „rememorează” idei disipate în lucrările filosofice ale lui Lucian Blaga.¹⁶ Blaga a introdus aceste microeseuri pentru a arăta cum istoria vitregă, care ne-a fos impusă de multe ori de afară, a decapitat și decapitează și acum potențele creatoare ale neamului românesc.

Roman reflexiv, prin tema filosofică și morală, LC conține numeroase cugetări. Am reținut: „Un popor mic poate fi măcinat între pietrele de moară ale istoriei” (p.15); „Deocamdată n-aveam de ales decât între două rele” (p.15); „Miracolul uitării se produce la fel și față de-o situație mult mai gravă și permanentă: în fața morții” (p.49); „trăirile metafizice ne păstrează copii. Numai <realitățile> ne îmbătrânesc” (p.236); „Cel mai insondabil dintre misterele acestei lumi rămâne totuși

timpul, cu trecerea lui” (p.302); „Nici o față nu se face frumoasă dacă nu bea din apa curcubeului” (p.320); „Viața și istoria ne învață să cultivăm uitarea ca o măsură de conservare” (p.424); „Numai iubirea vede drept și bine” (p.477); „Pe unii îi face frumoși moartea, pe alții - dragostea. Căci și moartea e un simțământ de schimbare la față, și dragoste” (p.411); Dragostea ne pune în legătură cu stihile, și nu încapă îndoială că alături de cele patru elemente - aer, pământ, apă, foc - ea este al cinilea” (p.411).

LC conține și o poveste de iubire, o poveste mai mult de filosofie a iubirii, decât erotică. Înțelesurile acestei povești de iubire sunt închise în portretul celor două muze ale poetului Axente: Ana și Octavia.

La prima apariție a Anei, specialistă în cercetarea „*buiernilor de leac*”, imaginea ei vizuală e însoțită de privirea afectiv-spirituală: „Doamna Rareș era o făptură aproximativ mijlocie de stat, de-o discreție care o înalță. Zâmbet era toată ființa ei. Remarca-i imediat că frumusețea ei nu era spectaculoasă. Frumusețea ei se alegea din când în când, cu totul neașteptate, fie din mimică, fie dintr-o mișcare, fie dintr-un complex de linii neutre. Avea un umblet plin de grație pe care ea însăși nu părea să și-o cunoască. Ochii, foarte vii și strălucind de inteligență, se iveau în obrazul mai curând al unui suflet decât al unui trup” (p.35-36). De aici încolo imaginea Anei (nume mereu însoțit de apelativul *doamna/dumneata*) va fi numai spirituală, ilustrând eternul feminin. Metafora și expresia poetică, cu izvod mitic, sunt mijloacele de caracterizare: Ana e „vrajă fără nume” (p.36); „Pe unde umbli dumneata, Ano, s-aude mereu un izvor. Îl cântă zeitățile antice pe sub ogoare și-l cântă lumina apelor” (p.287); Ana e

„mângâierea apelor” (p.462); Ana e „cântec” și „icoană” (p.234); Ana „întrupează în materie inefabilă armonia” (p.311); „Ana îmi era ca obsesia unei melodii.[...]Ana rămânea pentru mine pură vrajă imponderabilă, feminătate ce întreținea foamea și setea de înalțuri. Aleanul cu care o învăluim în suflet era ca un alean dulce și amar spre ceva foarte îndepărtat și inaccesibil”; frumusețea ei este „rotația cerului” (p.254).

În contrapunct, este portretizată Octavia: „Octavia era pentru mine, spune poetul Axente, o existență trupească, fiziologică, pe câmpul palpabil, într-o zare concretă” (p.254). Starea sufletească în preajma Octaviei este sugerată de *tabloul* cu cei doi în natură, la malul Mureșului (p.267). Octavia „era de un senzualism frenetic” (p.261). Trupul ei avea o „căldură moale”, era o „ispită”. Portretul Octaviei este unul și același la fiecare prezență a ei în text. Ea întrupează „*robția pământului*”. Punctul culminant atins de „*robția pământului*” este dansul de bacantă a Octaviei nud (p.321-322). O figurare a trecerii poetului Axente, personajului-narator, prin „*robția pământului*” este imaginea Mureșului: „Apa Mureșului era ca sufletul meu, relativ curată deasupra dar purtând nămol în adânc. Ah, da! Apă curată n-are Mureșul niciodată, nici în zilele cele mai senine, căci albia e nămolăoasă, iar cerul se amestecă în oglindă mereu cu nămolul ridicat de vârtejuri” (p.268).

Despre dimensiunea erotico-spirituală și simbolistica celor două personaje feminine, Mirvea Zăciu notează: „Experiența succesivă a bărbatului matur trece de la Afrodită Pandemică la aceea Uraniană, una ipostaziată de Octavia, cealaltă de Ana. În amândouă, erosul e întruchiparea vitalității, a principiului salvării și supraviețuirii”.¹⁴ Octavia este erosul dionisiac dus până la starea de demonism, de chemare a morții. Paginile în care e descris dansul de bacantă a Ocraviei-nud și sinuciderea prin arucarea în Mureș, sunt memorabile (p.362-364 și p.376-377).

În portretul Anei, domină elementul spiritual. Împreună răsfoiesc cu entuziasm și plăcere un manuscris poetic persan. În portretizarea Octaviei, domină elementul senzual, plastic. Pe ea o ține pe genunghi simțindu-i formele.

IONEL POPA

Correspondența lui Dimitrie Stelaru

(LXXIII)

2003

Scrisoarea cercetătorului Victor Corcheș, trimisă de la Constanța (str. [n.n.: nouă!]: Aleea Dispensarului nr. 8, Bl. 24 A, sc. A, ap. 5), la 16 iunie 2003 (data poștei: 17.06.2003), lui Gheorghe Sarău (str. Maria Tănase nr. 3, sect. IV, cod: 75168), prin care îi solicită copii ale unor fotografii, scrisori și documente donate de Gheorghe Sarău, în 4 aprilie 1997, Muzeului Literaturii Române, acolo fiind "de negăsit".

Constanța, 16.06.2003

„Stimate domnule Sarău

Sper că ați primit, în vara trecută, volumul VI din *Scriseri literare – Proză* al ediției critice Dimitrie Stelaru.

Ajuns cu redactarea la ultimul volum – *VARIA* (cum apare pe coperta a patra a opusului trimis) am întâmpinat eternele dificultăți, lipsa documentației necesare...

Din ceea ce mi-ați dat dv. (conform listei alăturate), ca aflându-se la Muzeul Literaturii Române, se găsesc acolo numai documentele ale căror numere de ordine sunt încercuite!*

De restul, actualii custozii nu știu nimic, fiind[că] ei nu au (le-ați făcut?) un proces-verbal de luare în primire, iar pe lista dv. nu se află vreo mențiune sau semnătură a persoanei, care a primit ...

Cine a fost aceasta? Ce a făcut cu donația dv.? Nici actualii muzeografi, nici ei nu știm ...

De aceea, soluția cea mai plauzibilă este aceea de a-mi trimite alte copii ale documentelor lipsă (dacă mai aveți vreo asemenea copie!). Altfel, sunt nevoit să mă limitez la ceea ce am și la un comentariu, în care să arăt situația creată după documentația dv. din aprilie 1997.

Dar, cu aceasta n-am rezolvat nimic!

Aștept, deci, prin amabilitatea dv., documentele lipsă**.

Mulțumindu-vă cu anticipație, vă urez sănătate dv. și familiei întregi, precum și realizarea dorințelor dv.

Al dv. **Victor Corcheș.**

[P.S.]: Pentru orice eventualitate, vă notific și noul număr de telefon, noua adresă: Aleea Dispensarului nr. 8, Bl. 24 A, sc. A, ap. 5. Telefon: 64 28 98”.

Note

1.*Scrisorile și materialele din „fondul Stelaru” donate în 4 aprilie 1997 de Gheorghe Sarău directorului Al. Condeescu pentru Muzeul Literaturii Române și Revista “Manuscriptum” (în biroul acestuia și în prezența lui Victor Corcheș și a prof. Mariana Mladen), semnalate - după 5 ani, în 2002 - de Victor Corcheș ca fiind lipsă din instituțiile de mai sus sunt:

a. **scrisorile lui Miron Radu Paraschivescu** trimise de la Vălenii de Munte lui Dimitrie Stelaru la Turnu Măgurele și la Buftea (1965-1968): 1.Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu din 5.03.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 2. Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu din 19.04.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 3. Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu din 14.06.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 4.Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu, din 7.11.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 5.Scrisoarea lui M. R. Paraschivescu, datată 1.12.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 6. Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu, datată din 30.12.1965, trimisă lui Dimitrie Stelaru; 7.Scrisoarea din 17.01.1966 trimisă de Ion Vlad lui Dimitrie Stelaru, din Paris; 8. Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu, trimisă lui Dimitrie Stelaru la 10 aprilie 1966; 9.Scrisoarea Elenei Paraschivescu trimisă lui Dimitrie

Stelaru, la 7.05.1966; 10. Scrisoarea lui M.R. Paraschivescu trimisă lui Dimitrie Stelaru, în septembrie 1968.

b. **scrisori de la sculptorul Ion Vlad către Dimitrie Stelaru și invers:** 1. Scrisoarea lui Ion Vlad, de la Paris, trimisă lui Dimitrie Stelaru la Buftea, în 6.12.1965; 2. Ciorna unei scrisori datată 19.03.1965 [corect: 1966] aparținând lui Dimitrie Stelaru; 3. Ciorna unei scrisori de la sfârșitul lunii aprilie 1966, aparținând lui Dimitrie Stelaru.

c. [un material de prezentare de 3 pagini, semnat de Gheorghe Sarău, și textele scrisorilor de mai sus 23 pagini (în total 26 de pagini)].

d. **material ca suport ilustrativ:** 1.Fotografia lui Ion Vlad; 2.Fotografie reprezentându-l pe Dimitrie Stelaru (cu sculpturile sale, la Buftea, în august 1967); 3. Fotografia în care sunt Eunor Stelaru (copil), Angela Stelaru și „Duduia Florica”; 4. Fotografia în care sunt Ben Corlaci, Ludovic Antal, plus familia Stelaru (la Buftea).

2.**În 29 august 2003, i-am înmănat domnului Victor Corcheș, în prezența domnului Chircu Cristil Pantilie, secretarul meu la cursurile de vară de limba romani, la Costinești, toate scrisorile, fotografiile și materialele semnalate ca fiind lipsă la Muzeul Literaturii Române, dar și alte fotografii spre a putea să-și completeze și să-și ilustreze lucrările dedicate lui Dimitrie Stelaru.

*
Plicul cercetătorului Victor Corcheș, trimis din București (str. Paris nr. 45*), la 15 septembrie 2003, lui Gheorghe Sarău (București, str. Maria Tănase nr. 3, sect. IV, cod: 75168), în care îi restituie lui Gheorghe Sarău fotografiile date lui V. Corcheș spre copiere [n.n.: v. nota 2 de la scrisoarea precedentă].

Notă

Ne întrebăm, la data redactării finale (20 martie 2018), de ce V. Corcheș ar fi făcut expedierea de la o adresă din București? Căutând pe <google> găsim „în str. Paris nr. 45” un birou de avocatură. Pe de altă parte, după câteva luni (în 21 februarie 2004) avea să se mute din această lume.

GHEORGHE SARĂU

Restituiri literare -
„FANTAZIANUL”
SCRIITOR ION C. PENA ȘI
DEVANSATUL LUI SIMȚ
„ORWELLIAN”
(XII)

O nouă formă de conviețuire socială numită „COOP” se va institui, începând cu 1 februarie 1960, pe pământul astfel comasat, va lua ființă la 1 februarie 1960. În aceste „coop” se vor primi „exclusiv oameni săraci, lipsiți cu desăvârșire de pământ sau orice altă avere”.

„«Coopul» va fi sistemul care va da agriculturii cel mai strălucit viitor și va asigura o existență fericită întregului popor fantazian. Munca generală efectuată în comun și pe întinse suprafețe va permite maximum de organizare, maximum de raționalizare și maximum de înzestrare cu toate cuceririle în speță ale progresului și civilizației. Din toate acestea înfrățite în «coop» va ieși un randament înzecit și înmiit, atât în ordinea materială cât și în cea culturală.”

„Prețul ridicat al pământului între anii 1955 – 1960 se așează pe aceeași linie de salvare publică și se justifică prin dorința statului ca la sfârșitul primilor 5 ani să se afle în stăpânirea unei suprafețe cât mai întinse spre a putea inaugura cu vigurozitate lumea cea nouă.”

De aceea vindeți neîntârziat pământul vostru statului. Consolidăți viitorul poporului vostru și al urmașilor voștri. După 5 ani existența voastră nu se va pierde pe drumuri ci va fi asigurată de „coop” în mod strălucit.”

La „21 Octombrie 1954”, Fan îi vorbește amicului său despre reformă, insistând că lumea o duce rău din cauza „pulverizării proprietății” și că numai executarea Reformei „s-a eșalonat pe un timp de 45 de ani, tocmai ca să primească toată țărănimea în sânul său nu prin constrângere ci pe măsură ce necesități aspre o vor împinge om cu om și familie cu familie în «coop»”.

Se estimează că țărani săraci vor intra imediat în aceste „coop”-uri, cei mijlocii peste 5, 10 sau 20 de ani, iar cei bogați mai târziu, după e bunăstarea actuală se va măcina, din varii cauze.

„În acest mod – crede Fan - reforma cea nouă se va desăvârși și se va dezvolta organic, solid, neimprovizat, pas cu pas cu pulverizarea pământului, asemenea creșterii unui copil.”

Printr-un preț „de ispită” la cumpărare, fixat pe timp de 5 ani, se scontează pe achiziționarea în această perioadă a unei însemnate suprafețe. Toți funcționarii, meseriașii și comercianții, știind că pământul nu se poate vinde decât statului, cu prețuri „progresiv și simțitor mai mici după 1959”, se vor grăbi să vândă Statului, „chiar când vor avea mai mult de 3 hectare, adică peste minimumul obligat la cedare”. În patrimoniul Statului vor fi atrase în 5 ani și resturile fostelor latifundii, proprietarii lor fiind mai bucușori să le valorifice acum decât să le păstreze pentru o devalorizare sigură în viitor.” Și așa, nu mai este interesul de altădată pentru exploatare, pământul devenind „o povară, un lux, un blazon al trecutului”...

În „coop”-urile previzionate vor fi primiți numai cei fără nicio avere, motivându-i astfel să muncească pentru a-și câștiga existența, inclusiv pe cei care-și vor vinde cele două ha contra 100.000 de fani, „știind că această sumă îi va ajunge să ducă o viață omenească până în anul 1960 când va lua ființă „coop”-ul și va intra în el.” Prețul îi va hotărî pe cei cu pământ puțin să-și vândă pământul la stat, creându-se astfel, odată cu pauperizarea, forța e muncă necesară „coop”-urilor. „Coop”-ul va deveni „viață și moarte, suflet și sânge, tot și nimic, știind că dincolo de granițele lui îi așteaptă suferința și pieirea”.

La „3 Julie, 1957”, după doi ani și jumătate de la decretarea Reformei, Fan și amicul său englez călătoresc din nou prin Fantazia, informându-se de mersul lucrurilor. Din discuția cu Manor III, aceștia află că țăranul și-a vândut cele 2 ha Statului, luând pe ele 100.000 de Fani: „Cu acești bani toată familia duce astăzi o viață omenească. Ne-am potrivit cheltuielile în așa fel ca să ne ajungă pe 4 – 5 ani înainte.” La fel a făcut „o mulțime de oameni săraci”, zi de zi crescând domeniul Statului. Ca să nu-l lase pârloagă, țărani muncesc pământul vândut în arendă, contractul de arendare făcându-se până în anul 1959 inclusiv. Din 1960, toate pământurile Statului urmează a fi comasate în imense

domenii unitare pe lângă fiecare comună. „Pe aceste domenii – zice Manor III - știm că vor lua ființă noile așezări omenești numite «coop» și formate exclusiv din lume săracă. Reforma fiind a marelui Fan o privim cu încredere nemărginită. Gazete, broșuri și echipe speciale o lămuresc în toate părțile și ne luminează asupra în-semnătății sale epocale”.

Sprîjinindu-se pe populația săracă, noile „coop”-uri proiectate de stat nu sunt decât viitoarele „CAP”-uri, Coperative Agricole de Stat, a căror înființare scriitorul Ion C. Pană, decedat în 1944, nu a mai apucat-o, odată cu comunizarea României după „Scriptura stalinistă”, după cum scria Lucian Blaga tot pe atunci în romanul său „Luntrea lui Caron”, publicat postum, în 1990.

În călătoria prin țară, cei doi află că, după confiscarea miilor de ha din moșiile boierești, urmașii, un medic și un funcționar în diplomație, s-au hotărât să vândă Statului în întregime cele câte 100 de ha, neputând să-l lucreze, lăsând deoparte valoarea sentimentală ce-o reprezentau acele hectare.

La „15 Julie, 1958”, jurnalistul consemnează înființarea, potrivit reformei lui Fan, a câtorva „coop-școli”, pentru formarea de conducători ai viitoarelor „coop”-uri, un fel de unități agricole de formare și experimentare, conduse de specialiști în agricultură, de câte 200 de familii țărănești sărace. Cei pregătiți în aceste „coop”-uri vor fi „primii pionieri ai cooperăției integrale”. Vizitarea incognito a unui asemenea „coop-școală – Owens”, înființat la 1 ianuarie 1955, este un bun prilej de a vedea concret cum gândesc diriguitorii acestui „falanster”, în care totul este organizat și raționalizat („viața de familie în general, viața copiilor în special, împărțirea și sincronizarea muncii în comun”): „Posedăm ultimele cuceriri în munca agricolă, de la tractor până la siloz. În ordinea sufletească și culturală vedeți biserică încăpătoare, teatru, cinematograful, școală primară bine înzestrată, bibliotecă, radio, parc public, grădinițe speciale pentru copii etc.” Astfel organizați în „coop”-uri, oamenii – locuind în case igienice și având un confort „sobru sar suficient” – produc „de zeci și sute de ori mai mult”.

ZENOVIE CÂRLUGEA

Alex. Zub

„DEPĂRTAREA DE ȚARĂ NU-MI
PRIEȘTE SUB UNGHI
SUFLETESC”

Redăm în cele ce urmează patru misive expediate prietenului Nicolae Gheran de Alex. Zub, în perioada 1977-1978, „din risipa lumii”, printre rândurile cărora cititorul găsește o parte dintre „rosturile” istoricului beneficiar al unei șederi mai îndelungate „la umbra Pădurii Negre”, precum și câteva dintre traseele pe care a pendulat în cele câteva luni. Dar și o ilustrare a zicalei noastre cu frica ce păzește bostana (în cazul nostru editorială)! „Se așteaptă mai întâi întoarcerea mea” – notează, în fuga condeiului, istoricul cărui trebuia să i se publice ediția Pârvan, amânată fără un motiv aparent.

Notează, peste ani, Nicolae Gheran în volumul *Îndărătul cortinei* (2012) al tetralogiei *Arta de a fi păgubas*:

„În raport cu legile economiei de piață, Zub este un personaj anacronic. Invitat pe vremuri peste hotare, el a revenit în țară, spre tristețea celor care până atunci nu-i acordaseră un pașaport. De-acolo s-a întors cu lăzi de cărți, reviste și documente, nicidecum cu o mașină de la cimitirul frecventat de mulți ipochimeni. Neavând acasă loc de depozitare, le-a cărat la institutul unde lucra, să fie de folos și altora. Oferindu-i-se sub regimul Convenției un post de ambasador, a mulțumit de intenție și a refuzat. Diplomați pe toate drumurile, nu și oameni de știință de talia lui. Și, ca să nu pară o vorbă aruncată în vânt, să ne imaginăm cum ar arăta cultura românească dacă toți diplomații sau miniștrii noștri de ieri și de azi ar fi lăsat în urma lor măcar o carte asemănătoare celor semnate de Zub sau de alți confrăți, nuferi crescuți în mocirla sfintei indiferențe față de trecutul și prezentul culturii, temelie fundamentală a oricărui edificiu social.”

[1]

Freiburg i. Br., 25 iul[i]e [19]77

Dragă domnule Gheran,

Mă vei fi uitat demult, dacă e adevărat ce spune cântecul despre ochii care nu se văd. În ce mă privește, am avut mereu prilejul să-mi amintesc de rodnica noastră colaborare și nu mai puțin de prietenia ce mi-ai arătat de la început. Zilele trecute, chiar,

te-am evocat în legătură cu un proiect de editare în străinătate a unei enciclopedii române, proiect încă în fază de tatonări, dar care s-ar putea înfăptui numai cu sprijinul și colaborarea efectivă a celor din țară. În a doua parte a lui august, va veni în acest scop la București dl. Paul Miron, despre care vei fi auzit, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Freiburg, inițiatorul și animatorul societății academice „Mihai Eminescu”, care a organizat până acum, în cei zece ani de existență, 17 colocvii româno-germane, a scos trei volume din noua serie a „Dacoromaniei”, un volum dedicat lui Eminescu și vrea să inițieze editarea unei serii de sinteze și monografii relative la poporul nostru, întocmite deopotrivă de specialiștii români și străini. Încununaarea acestor inițiative demne de toată lauda ar fi însă acea enciclopedie menționată mai sus. Ca unul care te-ai înfruptat din această pâine, știi prea bine ce gust are. Cunoști dificultățile întreprinderii, dar și utilitatea ei absolută. Sfaturile domniei tale și apoi colaborarea efectivă la realizarea ei ar fi de cel mai mare folos. Să nu te miri deci că vei fi solicitat, după ce va fi fost obținut un acord de principiu din partea oficialității, în direcția amintită. Dacă socoți necesar, pregătește-l oarecum și pe dl. Măciuc¹, dat fiind că va fi nevoie de colaborarea unui corp de specialiști din cadrul Editurii pe care o conduce. Îi voi scrie, de altfel[,] eu însumi, fie și spre a-i reaminti că am în rafturile d-sale o ediție „Pârvan”, care ar fi trebuit să apară anul acesta, la o jumătate de secol de la moarte, și o mică sinteză „Kogălniceanu”, destinată lumii din afară.

Acestea fiind zise („dixi et salvavi...”), îngăduie-mi, prietene, să

adaug câteva cuvinte despre rosturile mele, la umbra Pădurii Negre. Mă aflu aici de trei luni și ar fi să rămân un an, ca stipendiat al Fundației „Humboldt”, cu obligația de a întocmi un studiu asupra raporturilor culturale germano-române în epoca resurrecției naționale. Lucru nu tocmai ușor, mai ales că o bună parte din timp l-am risipit până acum în conferințe de caracter academic, iar în toamnă mă așteaptă altele, în diverse centre universitare, precum și un seminar de istorie românească, toate acestea gratuit și în afara obligațiilor mele. În august sunt invitat pentru două săptămâni în Anglia și mă voi duce, firește, dacă îmi va sosi la vreme extinderea vizei. O lună mai târziu, ar fi să particip la un simpozion în Olanda, iar în octombrie la noul colocviu româno-german. Vezi, dar, că de timp pentru altceva nu mai poate fi vorba. Mă risipesc fără înțelepciune.

M-aș bucura să-mi dai un semn de viață. Până atunci, îți strânge mâna cu veche prietenie și cu bune urări pentru cei apropiați,

Al. Zub

Alexandru Zub

[Dest.] Herrn Nicolae Gheran
Editura Științifică și Enciclopedică
Română 71341 – Piața Scânteii 1
București Rumänien

Exp. Alexandru Zub Universitat-
Freiburg, Hist. Sem. Kollegienge-
baude I, Zi 1166 78-Freiburg i. Br. D-
Deutschland

[text dactilogr.]

¹ Măciuc N. Mircea, din 1972, director adjunct al Consiliului Culturii și Educației Socialiste.

[2]

1 oct[ombrie] [19]77

Mă iată în Olanda, adus de rosturile meseriei: un simpozion, deja încheiat, și câteva conferințe, la capătul cărora mă așteaptă un colocviu româno-german și alte conferințe. Întorcând iarăși vorba lui Argezi, mă întreb cu melancolie în ce s-o fi schimbat condeiul meu? Totuși „lumânarea” își are rostul ei. Cu mulțumiri pentru revista trimisă de curând (gestația durează două săptămâni), îți strânge mâna, cordial,

Al. Zub

[Dest.] Nicolae Gheran Editura științifică și enciclopedică, Piața Scânteii 1
71341 – Bucarest R – Rumania

[carte poștală ilustrată, Utrecht, Olanda]→

RODICA LĂZĂRESCU

Un anotimp incert

Un anotimp incert mă cotropește
nu e frig și nu e cald
natura împietrită stagnează
în jurul meu nu e nici înflorire, nici
îngheț.

Un fel de încremenire a vieții
sau poate spectrul înțepenit al morții.
O ciudată stare de armistițiu
între devenire și extincție
mă invadează pașnic
fără evenimente trupești majore.
O acalmie medicală suspectă
o fiziologie latentă, în surdină,

mă face să levitez aproape inert
deasupra unei realități în fierbere.
Trăiesc într-un anotimp incert
uneori cred că e o primăvară virtuală
alteori poate o iarnă cu înlocuitori.
Intuiția îmi sugerează că o fi toamnă
dar fructele împlinirii lipsesc cu
desăvârșire
de pe masă goală a destinului.
Arareori încolțesc mugurii speranței
și mă simt propulsat într-o vară
deplină,
în incandescența perfectă a creației
fără cusur.
Un anotimp incert mă cotropește
poate e fulgurația sublimă a
eternității.

Swing existențial

Șoptele eternității
îmi răscolesc liniștea clipei.
Holograma secunde
îmi devoalează scheletul timpului
căzut din dulapul spațiului comprimat.

Silabele au luat-o razna
printre valurile tăcerii.
Metaforele se bulucesc spre nicăieri.
Încerc să mă retrag în pauzele dintre
cuvinte
în labirintul ciudat al sintaxei.
Mă străduiesc din răsputeri
să modelez plastilina morfologiei
precum un artizan de duzină
prăbușit în textul facerii.
Amețit de dansul nupțial al fonemelor
de acrobațiile extatice ale silabelor
caut tăcerea simbolică a punctului
final.
Swingul meu existențial
între propoziții și fraze
între text și metatext
între vers și metavers;
dulcea mea legănare nesfârșită
plămădește treptat
norul sublim al poeziei
peste întinderea eterică a sufletului.

GEORGE VIGDOROVITS

→ [3]

Freiburg i. Br., 22 ianuarie [19]78

Dragă prietene,

Mă vei ierta că îți scriu astfel, la
o mașină cu semne bizare, neobișnuită
cu slova noastră.

Îți mulțumesc pentru gândurile
bune din ultima scrisoare și nu mai
puțin pentru osteneala de a te fi
interesat de soarta ediției „Pârvan” și a
cărții despre Kogălniceanu. Prima
ar fi trebuit să iasă anul trecut, la
jumătate de secol de la moartea
învățatului. Înțeleg acum că s-ar putea
să nu apară nici în 1978, dacă se
așteaptă mai întâi întoarcerea mea.
Această întoarcere nu va avea loc
decât în toamnă, prin noiembrie, căci
mi-a fost prelungită deja stipendia și
urmează să primesc, în curând,
prelungirea corespunzătoare a vizei.
Așa stând lucrurile, mă tem că ediția
va întârzia peste așteptări. Aș fi
bucuros dacă d-na Curtov ar pune-o în
lucru, trimițându-mi totodată
observațiile care s-au făcut pe
marginea ei, ca să-i pot răspunde. În
felul acesta, voi veni taman la timpul
potrivit ca să-i cinstim apariția.
Înțelesesem, la plecare, că n-ar exista
nici un impediment pentru ca editarea
să se facă în lipsa mea. Sper că nu s-a
schimbat nimic în această privință.

Cât privește munca mea de aici,
ai dreptate: efortul recuperării mă

constrânge la sacrificii pe care s-ar
putea să le regret. Am străbătut totuși
câteva experiențe interesante, cu
ocazia unor conferințe rostite la
Freiburg, Regensburg, Mannheim, a
unor comunicări ținute la Utrecht, în
Olanda, la Wiesneck, nu departe de
Freiburg, a unei călătorii de studii în
Anglia, cu descinderi la Londra,
Oxford și Cambridge, iar de câteva
luni cu ocazia seminarului de istorie
românească pe care îl fac aici, cu 12-
14 studenți care se interesează de
rostrurile noastre, dacă nu de șansa
unei excursii în România care le-a fost
(nu de mine) promisă. Am scris câteva
articole pentru publicațiile de speciali-
tate din Germania și Olanda, adunând
în același timp material pentru tema
(mai bine zis teme) ce mă
interesează: relațiile culturale româno-
germane. Sper să iasă ceva. Va ieși
poate (ca și cum nu i-aș cunoaște
dinainte gustul) și o bibliografie
româno-germană. Cam asta e. În plus,
am adunat cărți, multe cărți, care, de
nu se vor risipi pe drum, mă vor ajuta
mult în viitoarele proiecte.

M-am cam întins la vorbă. Erai
nedumerit și a trebuit să insist. Altfel,
sunt relativ sănătos, însă fără
dispoziție pentru lucru. Depărtarea de
țară nu-mi priește sub unghi sufletesc.

Mulțumindu-ți din nou pentru
toate, îți strâng mâna, cu veche și

aleasă prietenie,

Al. Zub

Alexandru Zub

[Exp.] Alexandru Zub Hist. Sem.
Kollegiengebäude I, Zi. 1166 78-
Freiburg i. Br. D-Deutschland
[Dest.] Herr Nicolae Gheran B-
dul Republicii 95, et. 1. 70312-
București, 3 R-Rumänien
[text dactilogr.]

[4] 24.IX.[19]78

Heidelbergul nocturn, îngrămadit
la poalele muntelui și pe costișă, în
ipostază hibernală, fantomatic și
pitoresc. Imagine inactuală, desigur,
dar nu mai puțin evocatoare. Îți
închipui, poate, și clopotele cu sunet
adânc, reverberat de valea Neckarului
ca de o vastă cutie de rezonanță? Un
moment de har în ciuda obligațiilor
profesionale (un colocviu săsesc) ce
m-au adus aici. Și o ocazie de a-ți
mulțumi pentru ultima scrisoare.
Decizia editurii nu mă surprinde. Ne
vom vedea în pragul iernii, când
Heidelbergul va avea efectiv
înfățișarea din poză. Cu alese,
prietenești urări,

Al. Zub

[Dest.] Herr Nicolae Gheran B-
dul Republicii 95 70312 – București,
34 R – Rumanien
[carte poștală ilustrată;
Heidelberg]

Memorialistică

Gabriel Dimisianu

Jurnal, 1992 – 2014

Unul dintre cei mai longevivi critici literari, Gabriel Dimisianu, interesat mai ales de beletristica zilelor noastre și de redescoperirea unor cărți uitate, a publicat timp de peste patru decenii cronici de literatură contemporană. Este de remarcat însă că nu a ignorat proza clasică. Adept autodeclarat al lui Eugen Lovinescu, a scris periodic analize privind operele lui Costache Negruzzi, Ion Ghica și Ion Creangă. În plină epocă protocronistă, Dimisianu alege să urmeze spiritul raționalist al lui Titu Maiorescu și al urmașilor săi Pompiliu Constantinescu, Șerban Cioculescu, Vladimir Streinu și Perpessicius.

Remarcabilul critic Gheorghe Grigurcu caracterizează opera lui Gabriel Dimisianu în următorii termeni: „Critica lui ni se pare a înfățișa un paradox: pe de o parte e sobră, calmă, «cuminte», pe de alta emană o indeneșabilă autoritate. Întrupare a echilibrului, a unei anume «imparțialități» (are alura unui arbitraj inteligent), ea nu e totuși «diplomatică», așa cum apare la nu puțini confrăți, adică nu prezintă acea dexteritate vicleană a încercării de a împăca toate părțile, a evitării subiectelor spinoase, a menajării cu osebire a celor resimțiți drept influenți”.

Volumul Nouă prozatori (1977) îi include pe cei mai reprezentativi prozatori ai anilor 1960, cu excepția lui Alexandru Ivasiuc, autor ale cărui scrieri nu au fost niciodată comentate de Dimisianu. Lumea criticului (2000) este o carte cu caracter polemic, conținând însemnări despre ideile și dezbaterile literare ale vremii, respingând acuzele existenței unui „vid de creație” în perioada comunistă și regretând dispariția spiritului critic în perioada postdecembristă. Volumul Amintiri și portrete literare (2003) conține evocări „reținute sentimental, pline de tandrețe și umor” ale scriitorilor pe care i-a cunoscut.

Activitatea critică a lui Dimisianu a fost apreciată de specialiști care i-au decernat mai multe premii.

„Jurnal. 1992 - 2014” (Editura Cartea Românească, București, 2018), acoperind peste două decenii, este o

lectură incitantă, fără doar și poate. Cum gândește, care sunt resorturile morale și intelectuale ale celui aflat în avanscena bătațiilor literare din ultimele decenii, poate constitui o experiență formativă, mai interesantă chiar decât picanteriile și micile întâmplări din lumea literară, pe care le-ar putea, eventual, conține. Jurnalul este o lectură foarte interesantă și pentru aspectul său documentar: cititorul preocupat de viața literară va găsi aici o schiță de istorie recentă a României literare, a Uniunii Scriitorilor, oameni și evenimente pe care, ingrați, cum suntem, le-am uitat. Este cu atât mai util, sub acest aspect, cu cât nu reia și nu repetă figurinele critice din memorialistica autorului, cărora le adaugă aceste fragmente noi.

FRAGMENTE:

„Fragmentele acestea de jurnal sunt pentru prima dată adunate într-o carte de sine stătătoare. Sunt fragmente dintr-un jurnal reluat. Am ținut jurnale în diferite epoci, unele s-au pierdut, iar pe unul, din anii '70, l-am distrus după ce mi-am dat seama, recitindu-l, că mă autoponegream. Am reluat jurnalul, un jurnal care nu a mai fost zilnic, în anii '90, stârmit de schimbările din

societate și străduindu-mă, de această dată, să fiu obiectiv, cu mine și cu restul. Nici din acest jurnal nu a rămas tot ce am scris. S-au pierdut destule pagini. Spiritul lor general totuși se păstrează”.

„Altceva: am citit un articol, încă un articol, al unui tânăr critic (M. I.) care îi face praf și pulbere pe bătrâni. Îl publică ziarul condus de mai puțin tânărul C. T. P. Ce vrea tânărul? În esență, vrea alungarea bătrânilor din lumea literară pe care o stăpânesc de prea multă vreme. Conduc totul, iau premii, primesc subvenții pentru cărți. Iar aceasta e o anomalie. Argument: se știe că, în literatură, tot ce se poate da este până la 40 de ani. După această vârstă, sevele creației se usucă în mod fatal. Și noi ce vedem? Vedem cum sunt premiate cărțile unor oameni de 60 de ani. De ce să le fie premiate cărțile, și chiar numai subvenționate, când se știe că nu mai pot da nimic valoros? Discriminare în toată regula și din nou mitul tinereții benefice. Lumea pare intimidată de «argumentele» unor astfel de tineri, iar dacă intervii, ți se va spune îndată că o faci pro domo.”

„Destulă lume crede că activitatea criticului este una parazită și chiar frivolă, asemănătoare cu a greierului din fabula lui La Fontaine. Cândva, Eugen Barbu, furios la culme pe critică, trimisese și el o fabulă, aceea cu musca la arat. (...) Critica fără literatură (fără obiect) desigur că nu este cu puțință. Dar critica nu parazitează literatura, ci o însoțește complinitor. Ca disciplină cu statut propriu, ea funcționează de relativ puțin timp, dar literatura a avut întotdeauna o conștiință critică. Instinctul creator al artistului trebuia vegheat, «strunit» din interior. Căci din interiorul literaturii acționează critica și nu din afara ei, cum greșit se mai crede.” (Gabriel Dimisianu)

DORIN NĂDRĂU

Suzana Fântânariu

Miezul unui ev aprins

Probleme depășite...

Feluritele și numeroasele probleme cu care, în ultimii lui ani, Stalin se confruntă și pe care le tratează în orizontul pentru care el face o adevărată pasiune, al marxismului creator, par să fi fost, chiar în mai mare măsură decât dispariția fizică a marelui conducător al popoarelor, ocazia ieșirii conducerii comuniste din România la liman. Așa, la liman, în sensul încheierii, abia acum, a etapei de continuu semiprovizorat, de temeri și de supunere necondiționată care a urmat eliberării și a însemnat, de fapt, chiar dacă variat smăcuită fațada casei pentru văzul diverșilor ochi curioși de afară și dinăuntru și cu efecte specifice adevărat că în relativă scădere de impact, o dictatură a ocupantului. Nu poate fi mai puțin adevărat că va fi contat în reușita aceasta și acceptarea la Moscova, cu siguranță că determinată acolo de rațiuni superioare și de interese, a naționalilor în marșul dâmbovițean al victoriei socialiste, ba încă aceștia însoțiți de tovarăși de drum oricât de loiali și dedicați revoluției, însă necomuniști și care își vor fi avut rostul lor de sfătuitoari pe lângă Gheorghiu-Dej și activității de culoarea lui politică și ideologică – inclusiv, poate, în scuturarea atentă, creangă cu creangă, atâta însă cât s-a putut, de internaționaliști și de alți neaveniți și neagreați a pomului democrației populare și al dictaturii proletariului. Și tot așa, vor fi contat în câștigarea treptată a încrederii sovietice, în slăbirea pas cu pas a strânsorii ei și în lăsarea, tot pas cu pas, a treburilor țării pe mâna bolșevicilor interni, firește că sub supraveghere și control, probele numeroase de loialitate și, mai mult, cele de zel pe care puterea de la București le-a oferit mereu cu dărnicie.

În orice caz, în 1953, la București există deja o așezare deplină și definitivă în lucruri, temeinic motivată, legitimată fără cusur teoretic și practic, inatacabilă în vreo logică a comportamentului normal al Uniunii Sovietice și al lagărului socialist – pentru că e de văzut obligatoriu că, totuși, în ciuda amenințărilor mult trâmbițate la adresa păcii pe care le-ar ține active existența imperialismului occidental și a la fel de trâmbițatelor pregătiri și acte provocatoare ale ațățătorilor la război anglo-americani,

riscurile cele mai mari în privința asta, deopotrivă pentru Apus și pentru Răsărit, își au cuibul în Kremlin.

Insistențele staliniste, însă, pe cele naționale în mai orice ocazie și domeniu, fie ele și ale națiunii socialiste, cum declarativ și intențional au și fost ambalate, combaterea cu mai orice prilej a bucherismului, a talmudismului, a tipicarilor care consideră marxismul o culegere de dogme, un catehism, precum și a proletcultismului în preluarea clasicilor și a valorilor progresiste ale trecutului național, toate cu prețuirea arătată, în evaluarea faptelor, particularităților de evoluție istorică și specificului local (etnic și până la urmă național și el – deși s-ar cere să devină o întrebare serioasă aceea despre ce anume să însemne, chiar până azi, într-o raportare și ea serioasă la realitate, acest național) și în general condițiilor concrete, precum și altora din aceeași gamă – adevărat că populând judecăți și aprecieri mai ales decise și puse în circulație de marele conducător și ca urmare, capricioase în folosirea de obște și chiar primejdioase, neîncurajatoare propriu-zis cu larga inițiativă creatoare –, au putut deveni totuși purtătoare de efecte pozitive invocate ca argument, de bună seamă că în regim de multă precauție, în cauze altfel delicate. Ceea ce la București, în expectative răbdătoare, în multă prudență, s-a practicat asiduu. Nu e nicidecum de spus, firește, că asta în interes genereal, al poporului, al nației – chiar dacă, acumulate în timp, firimiturile au ajuns să conteze – și nici în nădejdi, nici vorbă, cel puțin deocamdată, legate de vreun Occident săritor, filantrop, agreat. Era destulă și bună pavăza (vocalulă extrem de folosită la noi în deceniile postbelice și interesantă în sine sub mai multe

aspecte) stelei roșii sovietice și a lagărului socialist, întrucât limanul în discuție și câștigul lui privesc în primul rând și cvasiexclusiv puterea de la București și pe gestionarii și mânătorii ei – pe care Stalin îi învățase în mărînimie frățescă ce și cum e de făcut, dar nu le dăduse pe mână, la liber, și unealta trebuitoare: autoritatea. Aceasta a trebuit câștigată.

Întors de la Moscova în octombrie 1952, Gheorghiu-Dej cuvântează larg și destul de anost, aparent fără noutăți, în fața activului superior de partid despre însemnătatea istorică mondială a Congresului al XIX-lea al P.C.U.S. – în fapt, cel organizat și desfășurat cu un Stalin pe sfârșite, dar și intrat într-o ciudată cvasirevizuire de sine. În salutul său, spune Gheorghiu-Dej, delegația noastră a arătat că pentru comuniștii români și pentru oamenii muncii din Republica Populară Română, creșterea forței Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și a Statului Sovietic constituie un izvor de energie revoluționară, întărind hotărârea poporului muncitor al țării noastre de a merge înainte pe drumul luminat de pilda P.C.U.S. – pe drumul socialismului. Cuvântarea lui se dovedește însă o construcție elaborată în atență supraveghere, deloc lăsată în voia întâmplării, menită să conducă în curtoazie și cu delicatețe spre afirmarea fermă a ceea ce era de afirmat la ceasul potrivit – care tocmai se constata că venise: Cadrele noastre, spune el dând în același timp subalternilor propriul ucaz, cele care lucrează pe tărâmul muncii ideologice, ca și cele ce muncesc pe tărâmul conducerii practice a economiei, au în fața lor sarcina de a studia problemele aplicării învățăturilor tovarășului Stalin la condițiile concrete ale fazei de trecere de la capitalism la socialism în țara noastră. Altfel spus, aceasta este prima declarație de independență a comuniștilor români. Sovieticii cu ale lor – și devenea clar că urmează vremuri în care ei vor avea mult de lucru, mai ales în zona pupitrului de comandă –, noi cu ale noastre, tocmai pentru că se ivise pentru asta oportunitatea cert așteptată și râvnită.

Evoluția în trepte de dezvoltare diferite, chiar pe același drum al visului de aur al omenirii, ar trebui să aducă, pentru conducerea de la București, un spor de autonomie în→

AUREL BUZINCU

decizii și în aplicarea lor – și prin urmare, odată cu șansele de apreciere și de susținere internă în creștere, un spor de putere. Uniunea Sovietică este angajată în *trecerea la comunism* – și asta se face în baza *învățăturii* staliniste căreia G.M. Malenkov, în raportul lui la Congres, îi dă o accepțiune care ignoră anumite noutăți din gândirea din urmă a lui Stalin și reiterează multe și importante elemente ale stalinismului dur –, în vreme ce P.M.R. are de făcut față, în temeiul obligației de ordin *teoretic și practic* de respectare întocmai a *condițiilor concrete*, rigorilor etapei anterioare, depășite deja în U.R.S.S., abia a *trecerii de la capitalism la socialism*. Pentru realizarea a ceea ce se propune pentru R.P.R. se declară drept îndrumar aceeași *învățătură* a lui Stalin, pe care Gheorghiu-Dej, chiar mai apăsat decât Malenkov, o invocă admirativ în toate componentele ei, inclusiv în aceea a nevoii imperioase de *cultură multilaterală* pentru popor, dar în același timp, din interes și de asemeni precautiv, acestea intrând acum spontan într-o îmbinare norocoasă, nu se pierde din vedere mai nimic din ceea ce Malenkov vizează în raportul lui de proaspăt alergător spre scaunul cel mai de sus al puterii sovietice și, în consecință, cu de înțeles nevoi de proprie înrădăcinare în solul acesteia. Este vorba, în cuvântarea în discuție a lui Gheorghiu-Dej, în primul rând de a se oferi Moscovei în curs de înnoire a eșalonului ei conducător dovezi tot proaspete și la fel de convingătoare de respect și de continuare a subordonării necondiționate, adevărat că acestea mai ales față de idei și de ideologie și, fără a leza, tot mai estompat față de persoana conducătorilor ei vii – drept care spune șeful comuniștilor români, cu deosebire abil: *Tovarășul Stalin – sublinia tovarășul Malenkov în Raportul prezentat la Congres – previne în mod stăruitor împotriva unei ușuraticе luări înainte și a trecerii la forme economice superioare, fără crearea preliminară a premizelor necesare pentru o asemenea trecere*. Doar că până și detaliul legării nemijlocite, în cuvântare, a acestui avertisment de o exemplificatoare grăbire *ușuratică* a colectivizării în România se cere suspectat de a conține o prefăcătorie, de a fi numai o *figură* de discurs comunist dacă nu pur și simplu cinic și

ipocrit, atunci *bătând* astfel în altă parte, ținând altceva sau, mai precis, și una, și alta – întrucât, chiar dacă șeful partidului le-a atras atenția activiștilor colectivizării și în alte ocazii cu privire la *graba și abuzurile* lor, totuși n-ar fi de spus, în niciun caz, că acest proces socialist românesc de *trecere la forme economice superioare* s-ar fi făcut în condiții de *creare preliminară a premizelor necesare* și rămâne îndoielnic în totalitate că, în materie, ar fi fost o soluție, ba încă una realistă și corect aplicată, *treptata atragere a maselor largi ale țărânimii muncitoare pe făgașul agriculturii socialiste*. De altfel, exista *statul de dictatură proletară* – al cărui șir de instrumente de conducere uzuale sub stalinismul mai vechi și considerate acum de Malenkov drept necesare în continuare *mersului înainte* sovietic le inventariază conștiincios Gheorghiu-Dej în această cuvântare a lui și le însoțește de recomandarea insistentă adresată activului de partid și tuturor comuniștilor români de a le studia și aprofunda spre neîntârziată și eficientă folosire. Socializarea a tot ce dă cetățeanului republicii populare o cât de mică șansă de libertate și de autonomie este indispensabilă revoluției.

Este vorba, în esență, despre a nu se admite sub niciun motiv și în nicio măsură *slăbirea statului*, ci dimpotrivă, de transformarea lui de către partidul celor ce muncesc într-o *fortăreață nebiruită a socialismului*. De asemeni, în legătură strânsă cu acest deziderat, este vorba de problema realizării și a menținerii *unității de fier a rândurilor partidului prin coeziune puternică în jurul Comitetului Central și al conducătorului*. În partid, mai departe, *unitatea de voință* trebuie să devină *incompatibilă cu existența oricărei fracțiuni, să combată fără cruțare orice manifestare de oportunism, orice deviere de la linia partidului, să întărească rândurile partidului, izgonind din el elementele străine și dușmănoase* și, în acest scop, ca și P.C.U.S., partidul trebuie să fie în *permanență preocupat de ridicarea nivelului muncii organizatorice și a muncii ideologice* – adevărat și dificil și urmând să rămână numai un deziderat de vorbe, însă conform cu rigori formulate de Lenin și de Stalin, *combătând orice tendință de folosire în activitatea de partid a metodelor*

administrative de conducere, care duc la birocratizarea muncii de partid și slăbesc inițiativa masei membrilor de partid. În plus, precum la Congres s-a arătat, *îndeplinirea sarcinilor în domeniul muncii de stat și de partid se asigură nu prin numărul mare de hotărâri și directive, ci prin modul în care se controlează aplicarea în viață a hotărârilor luate*. De aceea sunt necesare *întărirea considerabilă a controlului pe linie de partid, concentrarea atenției organelor de partid asupra controlului executării hotărârilor partidului și guvernului, buna organizare a acestui control de către organele de partid cu sprijinul maselor largi ale oamenilor muncii*. Pe de altă parte, *controlul executării sarcinilor* trebuie să stea în legătură cu *selectarea cadrelor și amândouă acestea cu munca ideologică*. *Munca ideologică* – spune raportul lui Malenkov în numele C.C. al P.C.U.S. – *este o obligație primordială a partidului și subaprecierea acestei munci poate aduce prejudicii ireparabile intereselor partidului și statului*. *Nu trebuie să uităm niciodată că orice slăbire a influenței ideologiei socialiste înseamnă întărire a influenței ideologiei burgheze*. Or, n-ar mai trebui să se întâmple vreodată ca, prinși de problematica economică, fie ea și a dezvoltării și a bunăstării, activiștii partidului să uite de munca ideologică și de cea organizatorică...

Un articol de fond din *Pravda* preluat de *Scânteia* cu doar câteva zile înainte de cuvântarea lui Gheorghiu-Dej (*Din experiența P. C. al U. S. Să ridicăm nivelul activității organizațiilor de partid*), reiterând constatarea din Congres că *nivelul muncii politice de partid rămâne încă în urma cerințelor vieții, în urma sarcinilor trasate de partid*, reține și formulează în avans sarcinile de partid care devin de primă importanță și la noi, anume aceea de a *întări prin orice mijloace controlul și verificarea executării în întreg sistemul de conducere, în activitatea tuturor organizațiilor și instituțiilor, de sus și până jos și, deoarece încă mulți comuniști nu posedă cunoștințele necesare în domeniul marxism-leninismului, iar geniala lucrare teoretică a tovarășului I.V. Stalin „Problemele economice ale socialismului în U.R.S.S.”, care trasează perspectivele și căile mișcării noastre înainte, constituie o →*

LIMBĂ ȘI CREDINȚĂ

(„NIHIL SINE DEO”)

Tăciune fie-mi limba și obrazul
De uit cuvântul „mamă” să-l rostesc
În limba mea ce mi-a trecut prin sânge
Strămoși, ca viitorul să-l primesc!

Cât fierbe sângele încins în hore
Și doina plânge-amarul în năframă,
Voi ști că m-am născut unde mi-e
locul
Și toate-n jur pe limba mea mă
cheamă!

Trăiesc și mor, iscălitură-i limba,
Zălog, hrisoavele clădite-n vreme,
Mai cos o floare iei ce mă-mbracă
Și știu că mâine va-nflori devreme...!

Știu c-am să fiu, că nesfârșit e cerul

Aquilei care pe aripa-i duce,
Acest popor care mereu se roagă
Unui Cristos ce-i răstignit pe cruce...!
CAROLINA BALDEA

Eminescu la Viena

A vorbit singur în limba română,
Cu insistență și melancolie,
Asemenea unei păsări captivă,
Unde doar cântecul iese din colivie.

A înjurat și de „...de neamul nevoii”,
În cel mai neaoș mod cu puțință,
Să se descarce pe sine, ca sinele,
Să-i mai poată fi de trebuință.

A privit Dunărea de la Viena,
Gândind la gurile ei de vărsare,
Punând în ele numai vorbe calde,
Și sieși, urechi de ascultare.

I-a urmărit traseul în închипuire,
I-a privit curgerea sacerdotală,
Și inima mai tare i-a bătut,
La intrarea Dunării în țară.

Își lăsa pe unda răcoroasă,
Privirea, ca pe o scrisoare de trimis,
Dar i se punea mereu timbru sec,
"Andrisantul" e numai în vis.

Îl durea dorul fără de rană,
Cu suflul a simțit cum doare,
Dunărea i-a fost acolo mai aproape,
Atunci când era depărtare.

Viena, cu toți filosofii vestiți,
Și cu toate valsurile de pe lume,
Nu știa că "de la Nistru pân' la
Tisa",
Toți îl știau pe Eminescu pe nume.

RĂZVAN DUCAN

PROBLEME DEPĂȘITE

→*puternică armă ideologică* și, sigur,
pune astfel un accent implicit tocmai
pe importanța efortului continuu de
ridicare a nivelului ideologic.

Așa ajunge Malenkov în raportul
lui la *problemele actuale ale
dezvoltării literaturii și artei* – pe care
Gheorghiu-Dej le consideră *pe larg*
abordate aici și se mulțumește cu doar
a le recomanda *scriitorilor și artiștilor
noștri* spre studiu în mod aprofundat,
ca pe o *admirabilă analiză marxistă* a
domeniului și reținând că: *Raportul a
arătat că, în operele lor, scriitorii și
artiștii sovietici trebuie să biciuiască
viciile, lipsurile, fenomenele
nesănătoase care se întâlnesc în
societate, să dezvăluie în imagini
artistice pozitive chipul omului de tip
nou în toată măreția demnității lui
omenești și astfel să contribuie la
cultivarea în oamenii societății
sovietice a unor caractere, deprinderi
și obișnuințe libere de plăgile și viciile
generate de capitalism*. Malenkov, în
fapt, constata, cu mult mai aplicat, că
nivelul ideologic și artistic al multor
opere din literatura sovietică este încă
insuficient de ridicat și, în relație cu
ideile lingvistului Stalin, transmitea
sarcini de cercetare legate de
cultivarea limbii (ideologică, așa cum
a și fost concepută inițial această
cultivare!) și de problematica esteticii
marxiste a cuvântului în reprezentarea
tipică.

În concepția marxist-leninistă,

spunea Malenkov, *tipicul – principala
sferă de manifestare a spiritului de
partid în arta realistă și care este
întotdeauna o problemă politică – nu
înseamnă nicidecum o medie statistică
oarecare*.

Fiind vorba de *imaginea artistică*
privită sub aspectul puterii ei de a
exercita *influență ideologică și
educativă asupra oamenilor* în
procesul receptării, *tipicul corespunde
esenței fenomenului social-istoric dat
și nu este pur și simplu lucrul cel mai
răspândit, ceva ce se repetă des, ceva
cotidian. Problema tipicului este
organic legată de învățătura marxist-
leninistă cu privire la bazele artei
realiste, la rolul artei în procesul
general al cunoașterii și schimbării
lumii înconjurătoare de către om*.

În această idee, expresia însăși
trebuie avută în vedere de către artist
și, ca urmare, se cere, când e vorba de
literatură, *tratarea specifică a
cuvântului, o alegere și o folosire
specifică a mijloacelor verbale de
exprimare a limbii naționale, procedee
speciale de redare și reproducere, de
oglundire a realității în opera literară*.
*Studierea formelor verbale de
exprimare a tipicului din literatura
rusă din secolele al XIX-lea și al XX-
lea, în stilurile realismului critic și
socialist, este o sarcină importantă și
necesară care stă în fața
cercetătorilor limbii literaturii ruse* –
va rezuma acad. V.V. Vinogradov într-
un articol din același an 1953, tradus
și publicat la noi, pentru deplină
înțelegere a comandamentului, în

Studii și cercetări lingvistice.

Față de ceea ce reține conducătorul
comuniștilor români – bineînțeles că
prin raportare la necesarul politic și
ideologic autohton și fără insistențe
(pe care consideră, fără a greși, că are
cine să le facă) –, Malekov *se ocupă*
într-adevăr *pe larg* de aceste
probleme, nici el însă altfel decât
vizând realități de aceeași natură a
condițiilor specifice.

Așa ajunge însă acum conducerea
P.M.R. la ceea ce avea să fie privit ca
fiind propriul și autonomul ei
stalinism. Într-un articol despre
partidul de tip nou publicat în
Scânteia la începutul lui aprilie 1953
și apărut mai întâi în publicația
Cominformului, *Pentru pace trainică,
pentru democrație populară*, Iosif
Chișinevschi era împuternicit să se
adreseze, lucru cu totul obișnuit în
epocă, în același timp și prin același
discurs mai multor interlocutori cu
mai multe și diferite nevoi de lămuriri
și punea pe situație o pecete de reținut
citând pe nimeni altcineva decât pe
Stalin, deși momentul este deja unul
de început al înlocuirii accelerate a
numelui acestuia în discursul de partid
prin revenire la Lenin: *Victoria
proletariatului – arăta tovarășul
Stalin – este cu neputință fără un
"partid revoluționar al proletariatului,
liber de orice oportunism, intransigent
față de conciliatori și capitulanți,
revoluționar față de burghezie și de
puterea ei de stat"*.

Așadar, între altele și peste toate,
un partid *intransigent*.

JURNAL DE PREZENTĂ

(XVI)

1971

23 martie

Mă gândesc să continui cu critica tematică într-un fel. N-aș face-o în principal, fiindcă vreau să devin critic și istoric literar pentru literatura română. Cât despre teorie, la noi nici nu prea se face. Mi-ar fi plăcut să-l urmez pe Basil Munteanu...

Am vorbit cu Matei Călinescu²⁰ și m-a îndemnat să-i scriu lui Adrian Marino și să-i cer adresa lui Starobinski, deoarece cărțile lui nu sunt la noi pe nicăieri. El însuși

are adresele lui Georges Poulet și Jean Pierre Richard și mi le dă. Mircea Martin corespundează cu Marcel Raymond. Am fixat cu Silvian Iosifescu examenele: unul de filosofie și unul de critică literară românească. Eu mai trebuie să fixez termene pentru referate și să mai am o discuție cu Savin Bratu. În sfârșit, mi-am cumpărat un dicționar italian-român. Cornel Simionescu mă enervează în continuare. M-am trezit cu el acasă, la gazda mea, seara. Am rămas tablou! Nu știu de unde știa unde stau...

24 martie

Avramescu foarte amabil cu mine. Suspect de amabil. Mi-a dat trei zile liber, deși n-am prea făcut corectura la Delavrancea, am mers pe ce era în lipitură. Am citit versuri de Modest Morariu. Acceptabil. Am fost la „România literară” și i-am dus lui Valeriu Cristea un articol. Mi-e simpatic! Imi propun să scriu despre volume de versuri. Avramescu a înaintat la Centrala Editorială pentru aprobare sumarul antologiei structuralismului.

25 martie

Citesc poezie și ascult Mozart – *Missa încoronării în do major*. Am pierdut trei ore la ședință.

26 martie

Am fost la Catedră (la Teorie Literară) și l-am ascultat pe Laurențiu Ulici²¹ susținându-și referatul de doctorat. Au vorbit despre el Sincu, Mircea Martin²² și Silvian Iosifescu. După partea oficială, la o gustare, Ulici mi-a spus că el n-are de gând să termine doctoratul ăsta! Nu pricep de ce s-o fi înscris... De ce dă examenele... Am definitivat cu George

Macovescu datele examenelor parțiale, care sunt: 15 decembrie 1971 – *Orientări în critica literară europeană contemporană*; 15 decembrie 1972 – *Fenomenologie și marxism*. Iar referatele: februarie 1972 – *Noua critică și tematismul*; ianuarie 1973 – *Contribuția criticii literare române contemporane la cea universală*. Am citit din *Estetica* lui Hegel și un volum de versuri de Anghel Dumbrăveanu. Am fost la OCLPP să văd ce-i cu opțiunile pentru apartamente. Voi putea alege în mai. Acum și în iunie se fac opțiuni la disponibilități. M-am întâlnit la OCLPP cu Mihai Istrățescu (a terminat Filologia cu un an înaintea mea, ne știm de pe la UTC) și s-a lăudat că face el și drege, fiindcă nu știu pe cine cunoaște și pot obține mai repede un apartament... Aiurea! Încearcă să mă curteze...

27 martie

Tot Hegel – *Estetica*, volume de versuri pentru recenzat la „România literară” (mi le dă Valeriu Cristea). Am spălat rufe.

28 martie, duminică

Avramescu - foc și pară. A „descoperit” că n-am făcut corectura la Delavrancea. A zis că, dacă se mai întâmplă, mă trimite 6 luni la corectură. Am fost la teatrul la *Heidelbergul de altădată*. Citesc poezie română contemporană și „bun de difuzare” pentru BPT: Alexandre Dumas.

30 martie

M-am întâlnit cu X la bibliotecă. Am fost la „România literară” cu un articol despre poezie. Valeriu Cristea²³ zice că merge. Am fost la Savin Bratu și am luat o antologie de critică italiană. Mi-o lasă până vineri (460 de pp!)

31 martie

Citesc antologia de critică literară italiană.

1 aprilie

Citesc tot din antologia de critică literară italiană. Am scos pantofii de la reparat.

Am ascultat Brahms – *Concertul nr. 1 în re minor pentru pian și orchestră* (scris la moartea lui Schumann), dirijat de M. Șostakovici, solistă Maria Fotino (Doamne!).

2 aprilie

Avramescu a prins-o pe Lili Meleacă (secretara de redacție, amica lui Teică, măritată cu șeful de cadre de la IDT) cu 47.000 lei furați din martie '70 până acum. Mi-a spus chiar el, altfel aș fi dedus. Procedee: înregistrări de operații neefectuate (inclusiv pentru cărți nepredate); semnături false. O idioată... I-a imitat semnătura inclusiv soțului unei colege, pentru o traducere pe care el n-o făcuse încă.

3 aprilie

M-a sunat Mihai Istrățescu și m-a invitat să mergem mâine la film. O să mă duc.

4 aprilie, duminică

Am citit versuri de Ion Alexandru. Am ascultat Haendel – *Passacaglia*. Am fost cu Istrățescu la *Lockis*. E un tip sensibil și timid, dar cu valențe intelectuale medii.

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

20 Asistentul profesorului Alexandru Dima, a plecat în SUA și a devenit profesor la Indiana University Bloomington, ca și Sanda Golopenția (fiica lui Anton și Ștefania, la început vecina mea de cartier și colegă cu Anca Belchiță la Institutul de Lingvistică). Tot acolo a ajuns și matematicianul Ciprian Foaș. L-am revăzut pe Matei Călinescu în 1995, la Târgul de Carte de la București, unde venise aflând că Editura Minerva și colecția Biblioteca pentru Toți vor fi serbate. 21 Născut la Buzău. După 1989 a devenit președinte al Uniunii Scriitorilor și membru important al Partidului Liberal. 22 Atunci asistent la Catedra de Teorie Literară, devenit profesor și șeful Catedrei după 1989.

23 Critic literar și redactor al revistei, azi uitat. Și-a păstrat o poziție de stânga și după 1989, până la sfârșitul vieții (1936-1999).

Ion Hadârcă - 75

Cel mai enigmatic – din veacul unui om – mi se pare sfertul 4

Semnul mai agreabil și mai convingător al unui om teafăr (pentru mine, cel puțin) e simțul umorului, dar și o curiozitate netrecătoare față de câte-l înconjoară și câte i s-a întâmplat să fie. Ion Hadârcă e teafăr pe distanță lungă, iar longevitatea activă a sa se datorează și acestui har de înseninare a vieții proprii și a celor din rază pe o urzeală tensionată între cele din afară și cele din forul său interior.

Cel mai enigmatic – din veacul unui om (care-și pune problema devenirilor și împlinirilor) – mi se pare sfertul 4... Mi-a deschis ochii la acest exercițiu aritmetic poetul Nicolae Băciuț din Târgu-Mureș, redactorul-șef al revistei *Vatra veche*, care mă întreba despre... cum văd procesul literar românesc în pragul încheierii celui de al 3-lea sfert din veacul meu... Din generația noastră Vasile Romanciuc e mai bătrân decât mine – tocmai cu o lună și unsprezece zile. Când a ajuns Vasile să-și numere sferturile împlinite la Muzeul de literatură română (la 17 decembrie 2022), aveam deja o primă variantă a poeziei la temă. Calendarul lui Vasile m-a motivat suplimentar să exploatez provocarea lui Nicolae Băciuț. Iar de ziua mea, la o ocazie similară cu cea a lui Vasile și cu cea de anul acesta a mai... verdelui Ion Hadârcă, citeam deja poezia definitivată la temă, dedicată celor doi... instigatori (și!) la o astfel de punerea problemei.

Joc în sferturi, vreri și cereri

Poeților Vasile Romanciuc și Nicolae Băciuț

Veacul 4 sferturi are...
Are câte-un veac oricare?
Tot un fel de întrebare:
și ce face dacă-l are?

Care și cum o percepe –
eu o-nchei cu sfertul 3.
Sfertul 4 știu că-ncepe,
nu știu dac-o să-l închei –
nu-i cum vrei.

– Dar... chiar vrei?
– Cine-ntreabă?
– Știi ce-mi cei?
– Doamne, câți mi-s anii mei?
– Câți ani vrei?
– Ei...

27.I.2023

Ion Hadârcă și-a încheiat recent (la 17 august 2024) cel de al treilea sfert din veacul lui.

Întâmplarea mi-a oferit ocazia să-I fiu martor implicat la încheierea de către Ion al celui dintâi sfert – în îndepărtatul an 1974. E un an memorabil și pentru mine – jumătate de secol în urmă îmi apărea cartea de debut *Neîmpăcatul meșter*. Memorabil pentru poetul Ion Hadârcă anul 1974 a rămas prin acea ședință a cenaclului literar *Luceafărul* (de pe lângă redacția ziarului *Tinerimea Moldovei*), în cadrul căreia se discutau versurile a doi tineri poeți – Ion Hadârcă (din Sângerei) și Boris Schițco (din Sofia mea). Memorabilă ieșirea la rampă a poetului Ion Hadârcă, incitantă prin consistența neologistică a limbajului... Contextul comparativ cu poezia celor doi autori metamorfoza într-un fel de măciucă poezia limpede, cursivă a lui Boris, învărtită vijelios (măciuca!) de majoritatea vorbitorilor porniți împotriva neologismelor Ionului... Am vorbit, salutând semnele evidente ale unui talent, care-și ia în serios pregătirea instrumentelor și a materialului de modelare.

Sugerez că botezul de foc al poetului atunci s-a produs, jumătate de veac în urmă – un autentic jubileu al poetului. (Aici, dacă aș fi la micorfon, s-ar cuveni aplauze...)

Am declarat frecvent, îndeosebi înconjurat de copii, că cei mai virtuosi jucători în cuvinte de la noi sunt trei poeți: Vasile Romanciuc, Ion Hadârcă și Arcadie Suceveanu. Acum, atingând motivul fondului neologistic în limbajul lui Ion Hadârcă, îmi amintesc de câte le menționam legate de virtuozitatea lui Emilian Galaicu Păun. E exact același caz. Ca să fiu mai clar, făceam trimitere la virtuozii muzicii de jazz. Cei mai împliniți dintre ei au studii clasice temeince, sunt școliți, sunt buni și în alte genuri de muzică. Acum mă prind, vorbind de joc, că se cere în scenă și cazul lui Picasso în pictură – a deprins timp de patru ani a picta ca Rafael, iar apoi toată viața s-a căznit să picteze ca un... copil.

Dacă poți să faci, e păcat să te prefaci că nu poți. E un crez al meu. Ion Hadârcă face parte din categoria dăruțiilor, marcați și de o nestăvilă curiozitate pentru experiențe noi, pentru câte le mai poate, implicându-se.

Dacă nu era Ion Hadârcă, în viața mea, așa cum e el, nu ajungeam în preelectorală parlamentară românească la Vaslui, unde l-am vorbit repetat de bine, așa cum se vorbește la înmormântare, la aniversare și-n preelectorale. (Remarca legată de preelectorală am împrumutat-o de la Otto von Bismarck, care formula cu exactitate un adevăr știut de toată lumea: „Niciodată nu se spun mai multe minciuni decât în timpul războiului, după vânătoare și înainte de alegeri.”) Să nu abandonăm motivul... Constat că am fost și mai sunt nevoit să vorbesc, din când în când, în aceste trei ipostaze. Și în afara acestei treimi motivaționale m-am trezit adeptul altei autorități – indianul Rediard Kipling, care afirma: „Întotdeauna prefer să cred ce e mai bine despre toată lumea. Asta mă scutește de multe neplăceri.” Accept să vorbesc doar cu o condiție, pe care – atunci când îmi vine rândul la vorbire – o divulg, dar anticipând-o cu un banc din repertoriul acad. Mihai Cimpoi despre o superstiție la evrei, legată de înmormântare: că nu se dă mortul în groapă până nu zice careva, cel puțin, o vorbă de bine. Despre cel mort. Bancul era despre înmormântarea unui evreu, care era atât de... ticălos, încât înmormântarea a înțepenit pe marginea gropii. Salvarea a venit de la un bătrân rabin, care și-a amintit că tatăl răposatului ticălos era și mai și.

Existau, poate mai există, prin unele hărți ale lumii, bocitoare profesioniște, care bocesc, pentru un... onorariu convenit, pe oricine. Există și vorbitori de această speță... Ocaziile, în care mi se propune să→

IULIAN FILIP

vorbesc, sunt legate de oameni dragi, care mă scutesc de căutarea contextelor comparative salvatoare. Din contra, eforturile mele e să comprim, să selectez doar cele mai sugestive și mai importante colaborări, ca să... cruț răbdarea și urechile auditoriului, constituit din prieteni cu același vector în mesajele lor.

Vaslui... Preelectorală lui Ion Hadârcă mi-a dăruit, la Hotelul *Racova*, o dimineață splendidă de... tragea sufletului în restaurantul de la mezanină, unde mi-am savurat cafeaua și... am ajuns la o poezie.... Cuminte poezie. Dar acum câteca zile i-am adăugat două versuri – să-mi iasă un sonet. Văd cum divulg ambele variante.

Sonetul cafelei de la mezanină ori

Hotelul Racova din Vaslui
(motiv cu două variații)

Lui Ion Hadârcă

Cafeaua-mi savurez la mezanină.
Sunt matinal... Restaurantu-i gol...
Îmi pot amaru-administra domol
până se face pe Vaslui lumină.

Pustie piața cu Ștefan cel Mare,
pustie scena *Constantin Tănase*...
Un turn cochet cu ceas mai peste
case...
Pași rari... Răcoare binefăcătoare...

Se va-implini cu suflete lumina
la ora stabilită în ajun...
Restaurantu-i gol și ceasul bun –
m-a găzduit în pace mezanina...

Coada variantei sonet: M-a găzduit
în pace mezanina –

restaurantu-i gol și ceasul bun
de cântărit... vinul băut și vina
că în ajun nu prea știam ce spun.

La zece ani de la ședința de pomină a cenaclului *Luceafărul*, Ion Hadârcă edita volumul de versuri *Lut ars* (1984). Iar în anul 2001 ceramistul Iurie Ciubotaru lansa o provocare de creație foarte originală, organizând o tabără de creație pentru ne-ceramiști – oameni politici, diplomați, actori, scriitori... M-am prins – sincer intrigat: ce poate să-mi iasă din lut? Am mai șuiert câțiva prieteni – au răspuns, ca întotdeauna, câțiva. Între aceștia – poetul și omul politic Ion Hadârcă, care avea ce avea cu... lutul. Ion a acceptat provocarea,

Iulian Filip, între prieteni, 27.I.2023

iar ceea ce a modelat din lut – *mărul aripat* – constituie un nou element de referință într-o biografie de creație cu mai multe provocări acceptate. (Ioane, împrumutându-mi fotografia *Mărului* – s-o posteze aici)

În șirul provocărilor ulterioare de creație, intrarea în scena politică a poetului s-a înscris calitativ, imprimând teatrului politic de la noi, chiar în debut, o cultură, care... aduna piețe întregi, unde **cuvântul** părea de începuturi bune. Dar... implicarea scriitorilor în spectacolele politice constituie obiectul și obsesia altor reviste, altor cercetători, pe care-i aud tropăind nerăbdători să ajungă la microfon...

Eram președinte al Asociației editoriale *NOI*, când ajunsesem la o machetă optimală (minusculă) pentru catrenele și bagatele mele grafice. Le-am pus-o în față lui Gheorghe Prini, Iurie Bârsa, Oleg Bodrug (directorii editurilor celebre din Chișinău) și i-am provocat la un concurs ad-hoc: cine ar vrea cel mai mult să-mi editeze asemenea aventură? Oleg Bodrug a întins primul mâna și a înhățat macheta, dar... a condiționat: să patronez, într-o colecție de această geometrie, și poeziile altor poeți români – din întreg spațiu românesc. Astfel a apărut la editura PRUT colecția *Carte de vizită*. Conveneam cu editura cercul de autori, incontestabil valoroși. Ion Hadârcă a acceptat propunerea și provocarea acestui câmp geometric econom, iar răspunsul a fost uluitor – o vară febrilă de haicu-uri, însoțite de grafica autorului, a dus la cel de al șaselea volum din colecția bibliofilă, *Globul de mătase*. Până la urmă, m-am ales cu un autograf și pe această carte, pe care-l reproduc și pentru o călăuzire delicată din partea autorului: „Dragului Iulian Filip – cel de-al II-lea locuitor pe planeta Mîcului Prinț: *Globul de mătase* – împreună gândit și desăvârșit! Cu recunoștință...

25.08.2021”... *Globul de mătase* apărea în anul 2001...

Recunoștința mea e pentru condrumeție transseculară/transmilenară, timp în care nu am reușit să ne certăm nici măcar odată. Ion mi-a fost redactor la cartea mea cea mai... bătută, *Dialoguri primordiale* (1978). Eram mai tânăr, când se organiza o conferință științifică la Academie, în cadrul căreia mi se numărau cei 65 de ani pe care-i împlineam. Ion Hadârcă a prezentat un triptic exegetic de toată seriozitatea, consacrat subtilităților debutului meu, teatralității scrierilor mele și etnosofiei. M-a surprins îndeosebi precizia documentară, legată de un mentor valoros al ambilor... condrumeți: „Adevăratul botez pentru tânărul condeier a fost, totuși, cu patru ani mai devreme, dezinteresat și dezinhibat, prin cuvântul de însoțire al poetului Liviu Damian, care consacra intrarea numelui Iulian Filip în literatură cu un ciclu de versuri publicat în revista „Cultura” (14 februarie, 1970) în felul următor: „Ce aş putea să-i doresc tânărului Iulian Filip de la Bălți?...”

Din volumul de poezie *Râul devremelui târziu*, apărut anul acesta la Editura Academiei Române în colecția *O sută și una poezii*, m-am oprit la compartimentul *Ineditelor* – pe aici se constată tensiunea de creație la zi. Tot peste... luturi dau!

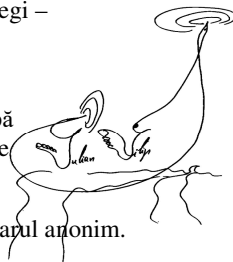
Între oale și ulcele

Odată-n viață
Și odată-n moarte
Venirea și plecarea
Ni se-ntâmplă

Sărmani și regi
Noi, oale-ntregi –

Fără cuvinte
Când venim
În piața tâmpă
Cine ne vinde
Oale sparte?

Măria Sa: Olapul anonim.

...Îmi place că uneori ni se întretaie cercurile – pe faleză, la Valea Morilor. Și-mi place că, oricum, tot spre moară o ține. Cu plinul. Deși-l... macină.

Sănătate și poftă de toate... sferturile, dragă Ioane, îndeosebi de al 4-lea, care mi se pare cel mai enigmatic!

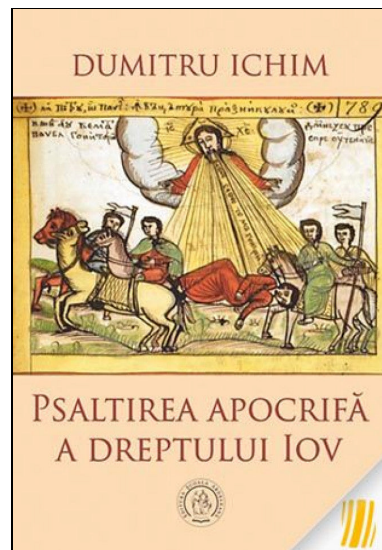
Dumitru Ichim - 80

PSALTIREA APOCRIFĂ A DREPTULUI IOV

„Epidemia de ziduri continuă și toată populația globului a intrat în panică răspândindu-se vestea că, de fapt, mormântul era gol” (Dumitru ICHIM)

Această carte de excepție a ajuns pe masa mea de lucru, grație directorului revistei *Credința ortodoxă*, revistă de cultură, atitudine și spiritualitate a Episcopiei Alexandriei și Teleormanului, Ioan Enache, și nu ascund că mi-a stârnit, prin simbolistica titlului, interesul creștinului ce știe că nu poți să stăpânești Răul raportându-l la vreo vină anume, dar și curiozitatea criticului, de a vedea ce anume actualizează/transfigurează preotul din Kitchener, Canada, din Cartea lui Iov. Ceea ce susținea proorocul Iezechiel (cap. 14, versetele 14 și 20) care laudându-i spiritul de dreptate („Nae, Daniel și Iov, apoi aceștia, prin dreptatea lor, și-ar scăpa numai viața lor, zice Domnul Dumnezeu” – V.14) era convins că Iov nu s-ar salva decât pe el sau răbdarea în credință exemplificată în Epistola Sfântului Apostol Iacov: „Iată, noi ferim pe cei ce au răbdat: ați auzit de răbdarea lui Iov și ați văzut sfârșitul hărăzit lui de Domnul; că mult-milostiv e Domnul și îndurător” (Cap. 5, V.11). Desigur că poetul Dumitru Ichim figurează în Psaltirea apocrifă ... un Iov, „pildă de suferință și îndelungată răbdare”, dar și un Iov spirit/simbol al dreptății divine și al nevinovăției, care a întâlnit „răul ca Cealaltă față a lumii”, Răul, lucrare a lui Satan, venit ca o fatalitate asupra robului „fără prihană și drept și temător de Dumnezeu și care să se ferească de ce este rău” (Cartea lui Iov (cap. 1, V.8). Pentru psalmistul Dumitru Ichim, asemenea marilor poeți mistici de la David, la Juana de la Cruz, Eckhart, Iacob Böhme, Arghezi, Voiculescu, Blaga, Nichifor Crainic, Radu Gyr etc., dincolo de contingenta istorică, de limitele individualității și de dimensiunea etico-religioasă, poezia este în primul rând revelație, încât enigma Iov e transfigurată între vinovăție și nevinovăție, între căință și revoltă, între dreptate și nedreptate, sub efectul frazei intuitive: „Domnul a dat, Domnul a luat, fie numele Domnului binecuvântat” care l-a salvat pe acest „maestru prin excelență al Omenirii” (Aubier –

Montaigne) de la cădere. Revelația este prilejuită mai degrabă de spaimă decât de suferință, în spiritul: „Din spusele unora și altora auzisem de Tine, dar acum ochiul meu Te-a văzut” (42, 5). Preotul – poet ce slujește credincioșii din Kitchener are intuiția poetică a divinului, pentru care Dumnezeu nu se poate revela în calitatea sa de acțiune decât în Tot: „Oare acesta să-mi fie ceasul?/ Și care mi-e paharul ce-o să-l beau?/ De azi noapte hiena/ îmi hă-hă-ie în față, în nas,/ și nimic din mine n-a mai rămas/ să nu-mi batjocorească:/ „Iată-l pe Iov/ ce s-a-ncrezut în Dumnezeu!/ De ce nu vine/ acum să-l mântuiească?"/ Smeritu-m-am foarte/ îmbrăcat în sac și cenușă/ și cu grumazul frânt:/ din rărunchi și străfundul inimii strig:/ „Părinte, nu mai pot,/ mă soarbe pustiu!/ și vârtutea din duh/ nici aceasta nu este cu mine;/ mi-e frică, mi-e foame, / mi-e sete, mi-e frig./ Învelește ciolanele mele/ cu pătura Ta de somn și pământ./ Facă-se voia Ta/ chiar dincolo de moarte/ că iubit-Te-am foarte.”// Pe când se ruga/ Iov/ a văzut la răscruce/ pe Fiul Omului/ căzând prima oară sub cruce./ Închise ochii și, oftând, tot largul/ se prăbuși alături, în genunchi,/ apoi amândoi se ridicară/ să-nalțe peste lume/ catargul.” (Iov – fratele Domnului, 41-42). Erudiția teologului, stilul biblic, când solemn, când smerit, permanent interogativ și meditativ și talentul poetului cuprins de cele sacre păstrează inefabilul și paradoxul revoltelor lui Iov, dar mai ales enigma faptului că în cele din urmă Dumnezeu proclamă că nici unul din interlocutorii săi din Cartea sfântă „nu a vorbit despre el, așa de drept, cum a vorbit robul Său, Iov”. În psalmistul Dumitru Ichim locuiesc confortabil poetul și misticul, cel de-al doilea ajutându-ne să-l cunoaștem pe primul. Dacă poetul e fascinat de nevoia de a-și comunica trăirea, supunerea față de o tradiție îndelungată a credinței din perspectiva căreia Dumnezeu guvernează Lumea, spre a-i controla dreptatea (după cunoscutul mecanism al greșelii și al răsplătirii), misticul refuză dorința de a se comunica pe sine în integralitate. Cele două voci au ca numitor comun în Eul psalmistului, posedarea realului, adică adevărul activ cu Divinitatea, realitatea realităților, „deoarece psalmul revelează omul atins de Dumnezeu și pe Dumnezeu înăuntrul omului” (v. Tălăhăind înfloritul luminii, pp. 20-23, La ce v-ajută moartea mea, răspun-

se Iov, pp. 27-29, Spovedania lui Iov pp. 30-33, Psalmul 151 al lui Iov, pp. 38-40, Zidul plângerii, pp. 43-45 etc.). Credem că poetul religios este „ales” nu numai pentru a spune, ci și pentru a fi. (v. Tălăhăind înfloritul luminii). Limbajul, cititorul va fi observat deja, se încarcă cu o subtextualitate sacră neobișnuită creațiilor profane și cu o reflexivitate de intensă coloratură gno-mică, încât structurarea discursului capătă inflexiuni sacral-psalmodice, imprimând Psaltirei apocrife a dreptului Iov o acută tensiune lirică, ce solicită capacitatea credinciosului de a intra în contact direct cu revelația însăși: „Și se făcea/ că Fiul Omului/ s-a oprit în fața păcătoșului Iov/ și mi-a grăit:/, De ce te-ai îmbrăcat/ cu cactusul greșit?/ Haina se poartă/ cu spinii-n afară,/ că nu-s inimii țineri./ Numai Fiul Omului/ o va purta ca tine/ la ceasul cucutei de Vineri./ cu țepii inverși, de prigoană.”// Simțeam/ necunoscutul înflorit/ de vișin alb în răsărituri line.../ Iar ultima vorbă mi-a spus/ privind spre coroană:/ „Așa se poartă,/ dar să știi –/ e numai pentru Mine”// ...și-a dispărut Iisus.” (Visul lui Iov, pp.59-60). Psalmistul, un alter ego al fiecăruia dintre noi, dându-și seama de propria stare de ființă păcătoasă își proiectează devenirea în aspirația de a fi creștin înfricoșat că l-a pierdut pe Dumnezeu (v. *Isplătirea lui Iov*, pp. 56-58, Ia-mi, Doamne, umbra, zise Iov, p. 68). De observat că nu poate exista un sens al idealității în absența ideii de păcat, nici o conștiință a păcatului în absența unei dimensiuni în raport cu care să poată fi definit acesta și nici o dimensiune în absența necesității de raportare la ea. →

PETRE ISACHI

Iov, în viziunea lui Dumitru Ichim, păstrează misterul inocenței lui Adam, singura situație/ stare când individul era el însuși și specia, susținându-și nevinovăția. Se știe, inocența se pierde numai prin intermediul inovăției. Depărtarea inexplicabilă a lui Dumnezeu, lupta sa cu Satan, nu reprezintă pentru Iov prilejul de apărare a unui Dumnezeu bun, amenințat a posteriori de Rău (v. Dumnezeu respinge arderea de tot a lui Iov, 61-63). Probabil, trebuia să luăm în considerare ipoteza unui Dumnezeu rău, inaccesibil rațiunii, tiranic, care abandonează lumea atrocității, Locului său (v. Cartea lui Iov, Cap. 16 – Iov dovedește nevinovăția sa), pentru a observa/ remarca realitatea indisociabilă de prezența răului. Așa s-ar explica de ce Satan, Adversarul divin, adversarul lui Iov/ Omului nu mai apare ca atare la sfârșit și este resorbit în misterul lui Dumnezeu. Părintele Dumitru Ichim se desparte, în mod firesc, de predecesori (Arghezi, Blaga, Rilke etc.) în transfigurarea angoasei credinciosului = reacție traumatică la neputință, „stare sufletească originală”, sentiment „fără obiect”. Pot fi distinse în scriitură două tipuri de angoasă (sau angoasa dublă, în terminologia lui Jaspers) coexistente în metafizica autorului Psaltirea apocrifă ...: angoasa de așteptare și angoasa reală, în mod esențial și întotdeauna în relație cu un pericol: „Întâi l-au părăsit dușmanii./ apoi prietenii./ Ultimul dintre cei trei/ parcă șovăia./ Să fi fost remușcare? Istov?/ Părerea de rău l-o fi-nvins?/ „Așteaptă-mă!” țipă femeia./ răgușită./ zăbavnucului ins./ Apoi către Iov:/ „Ți-am repetat de o mie de ori:/ ce mi-a rămas de spus e atât:/ De piciorul dumnezeului tău/ leagă-ți ștreangul de gât./ spânzurat, visătorule./ ca un diamant.”/ Apoi bărbătește, cu mâna în șold./ îl cheamă șuierând/ pe amant.” (Nevasta lui Iov, p. 69). Poet al religiosului, Dumitru Ichim impune implicit prin Psaltirea apocrifă ... o pedagogie teologică, în sensul că realizarea individualității se realizează atunci când conștiința păcatului îi permite „omului suferinței” (v. Iov profetește despre omul suferinței, pp. 17-19) să se pună în relație cu Dumnezeu – Iubire, prin intermediul Dumnezeului – Om (v. Povestea lui Iov în oglindă, pp. 70-71). Arhitectura Psaltirei..., armonizarea sacro-profană a părților: I. Psaltirea

apocrifă a dreptului Iov, pp. 15-71, II. Vinovat pentru aripi, pp. 73-122, III. Greierul din vatra lunii, pp. 125-188, felul în care Dumnezeu însuflețește Lumea, care în cheie parabolică este spațiul epifaniei, al deschiderii harului divin, potențează ideea că poezia religioasă este pentru Dumitru Ichim, o deschidere și, în același timp, o închidere către Taină, în care Iov „însoțește generațiile” oferindu-le un itinerariu drept al unei convertirii la Divinitate, al de-creării și re-creării și care îl conduce pe creștin din întuneric spre lumină, adică dinspre rău/ păcat, spre trezire, dacă nu spre dragoste. Indiscutabil devenirea credinciosului nu poate fi pusă în act decât prin acțiunea libertății individuale. Credința este un act suprem de libertate: „Zi pietrelor din cale să se prefacă-n pâine”/ insinuă ispititorul./ Iisus zâmbi spre ele./ trezindu-le din

ODĂ LIMBII ROMÂNE

Vorbim
cum ne-a-nvățat mama a spune
lucrurilor din jurul nostru -
jumătate pământ, jumătate minune.
E o limbă aprins de curioasă,
pentru unii,
că ne-nțelege și apa și ascuțișul de
coasă
al lunii,
muntele și luminișul de la știubeu;
vorbim atât de omenește
că uneori Dumnezeu,
sub umbra cuvintelor noastre,
se odihnește.
Vorbim ce suntem și suntem ce
vorbim,
sorbim din ulcică și vin și lumină,
Cuvântul când ne cheamă la Cină.
Substantivele noastre-s amare;
nu au declinare
nici de venit, nici de dus,
ci numai orizontul de sus -
taboric urcuș de Vinere Mare.
N-avem tâlmaci
în această prisacă și Vale a Plângerii;
chiar îngerii,
omeneasca vrând s-o deprindă,
merg la gramatica noastră din
ghindă,
iar veacul
din duhul pietrei ce nu se schimbă
răspunde plevei ce-o vântură vântul:
Oamenii ăștia s-au născut din limbă,
că înaintea lor,
Întru-nceput,
le-a fost Cuvântul

DUMITRU ICHIM

somnul greu./ și le schimbă în păsări./ „Nu doar cu pâine/ omul se hrănește,/ ci-n primul rând din zborul/ când piatra-și înflorește/ aripile pierdute/ din nou spre Dumnezeu.”// (*Înariptele pietre*, p. 96). De observat că devenirea lui Iov permite prin analogie, configurarea personalității credinciosului. Alegerea îl scoate pe om din angoasă, dezvăluindu-i în profunzime ceea ce filosoful Kierkegaard numește „hotărârea în existență”, actul prin care devenim noi înșine, numai apropiindu-ne de Dumnezeu. Autorul Psaltirei... susține depășirea finității angoasei (angoasa păcatului și cea existențială), numai grație forței înălțătoare a credinței, altfel spus, „urmării lui Iov”. Despre punerea în legătură a angoasei cu neantul definit de Kierkegaard, drept „o intuiție și o gândire vidă” nici nu poate fi vorba, dacă omul credincios poate alege doar o posibilitate și se decide pentru ea, învățând necesitatea libertății, necesitatea alegerii.

În creștinism, lasă să se înțeleagă *Psaltirea apocrifă* ..., manifestarea evidentă și imediată este existența individuală, subiectivitatea. Realitatea etică, individuală este unica realitate, susținea Kierkegaard, care profitând de libertate, de liber arbitru, poate depăși neputința angoasantă. Poezia volumului este dovada înaltei posibilități care există în noi de a comunica cu Divinitatea, iar străbaterea tăcerii lui Dumnezeu de către Iov nu poate fi redusă la o simplă încercare, așa cum susține exegeza iudaică. Ideea eternei reînțoarceri, omniprezentă, nu are numai un rol conciliator. Reînțoarțerea aceluiși Iov, deși enigmatică este previzibilă. De ce? Pentru că dacă Totul devine, atunci Nimic nu devine, deoarece devenirea nu ar putea fi apreciată decât față de ceea ce nu se schimbă. Dar dacă Nimic nu devine, Totul revine ca reînțoarțere a aceluiși. De această revenire a aceluiși Iov/ Om pare să se îndoiască psalmistul. Consecințele: rugăciune, agonie, luptă, îndoială, credință. Se știe, credința se naște din îndoială. Ce reușește admirabil Dumitru Ichim? Să-și convingă cititorul că locuirea și șederea omului pe pământ au semnificație divină și poetică, iar „obiectul poeziei este universul lucrurilor nevăzute” (P. Claudel).

* Dumitru ICHIM, *Psaltirea apocrifă a dreptului Iov*, Prefață de Aurel Sasu, Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2012.

Elementele esențiale ale existenței

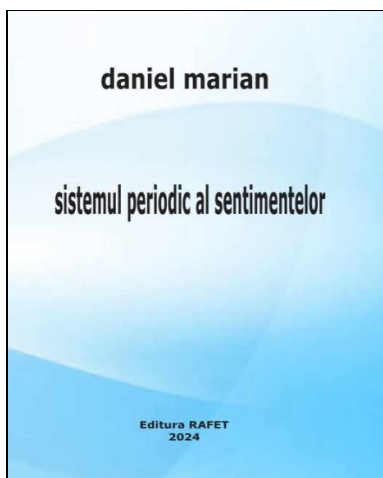
Volumul **Sistemul periodic al sentimentelor** de Daniel Marian, apărut la Editura Rafet în 2024, este o colecție de 76 de poezii care se remarcă printr-o explorare a emoțiilor umane, transmise printr-o varietate de imagini poetice și tehnici stilistice; într-un mod profund și autentic. Poemele sale invită cititorul să mediteze asupra propriei vieți și asupra modului în care navigăm prin tumultul existențial.

În poemul **"un sentiment"**, autorul începe cu o constatare dureroasă a limitelor umane: "nu avem aripi / și nici n-o să avem vreodată." Imaginea aripilor, simbol al libertății și al transcenderei, este refuzată oamenilor, accentuând o stare de resemnare, dar și de pragmatism. Urgența emoțională devine evidentă în apelul disperat: "legați-vă un sentiment de tâmple / căci trebuie să sărim / pe un fel de fe-reastră." Sentimentul devine un substitut al aripilor, sugerând că emoțiile noastre sunt cele care ne permit să navigăm prin existența limitată.

Poemul **"să înțeleg"** denotă o serie de imagini bizare: "scârțâiau păsările ude / ca niște mecanisme prost înșurubate." Aici poetul construiește o lume unde copacii, cerbii și stelele contribuie la un sentiment de neliniște, totul culminând într-un moment de autoreflexie: "mă oprisem / în timp ce mă nașteam / să înțeleg." Acest vers sugerează o căutare continuă de sens și identitate, o meditație asupra propriei existențe într-o lume confuză.

"instabilitate" redă o experiență existențială a ambiguității și a paradoxului. Versurile "formidabil de strâmt e aici / pe muchia dintre stânga și dreapta" exprimă dificultatea de a naviga prin polaritățile vieții. Pierderea unor părți ale corpului – "câte o jumătate a gurii câte o ureche" – simbolizează pierderea stabilității și identității într-un univers incert. Poemul devine astfel o meditație asupra fragilității și a necesității de a găsi echilibrul într-o lume duală.

În **"nocturnă"** poetul abordează devalorizarea vieții. Trenurile care deraiază "către mâine" și "înainte de a apuca să se mai revolte / visurile care seucid reciproc într-o luptă pentru un loc în viața de apoi" sugerează un peisaj al disperării și al pierderii sensului. Cu toate acestea, există o notă de speranță în final, în dorința de

a primi "un poem de dragoste veritabil / să-l știu pe de rost," care simbolizează căutarea unui sens și a unei stabilități emoționale.

"ordinul întâmplării" și **"deodată"** explorează temele hazardului și ale inevitabilității morții. Imaginile zarurilor, pisicii negre și tramvaiului 13 în primul poem, alături de întâlnirea directă cu moartea în al doilea, subliniază incertitudinea și imprevizibilitatea existenței. Totuși, poetul înfruntă aceste teme cu o combinație de acceptare și rebeliune, căutând un sens în ordinea întâmplării și în finalitatea inevitabilă.

Daniel Marian creează o atmosferă în care realitatea și visul se întrepătrund în **"dezleagă-mă de vise"**. Versurile „ia de pe mine pânza de pianjen în care / se prinde până se descompune lumina” evocă o imagine de captivitate și descompunere, sugerând o dorință de eliberare de sub povara viselor care devin constrângătoare. Reflecția asupra lui „dumnezeu necunoscut nouă” și „cina cea de taină” introduce o notă de sacralitate și mister, adâncind sentimentul de alienare și căutare a unui sens superior.

"omoară timpul" exprimă o rebeliune împotriva timpului nemilos. Versurile „dă-i în cap să-i sară figurile de nisip” și „fir-ar al dracu' de monstru” reflectă o furie viscerală împotriva trecerii timpului și a inevitabilei degradări pe care o aduce. Poetul confruntă cu vehemență timpul, subliniind inutilitatea acestuia și dorința de a-l anihila.

În poemul „****” „ieri erai un monolit de care loveam întrebări / acum te deschizi ca o stâncă la cutremur/văd că îți curge lumina printre degete” versurile reflectă o căutare continuă a înțelegerii și a sensului, în

mijlocul schimbărilor inevitabile ale vieții.

Într-o satiră a societății contemporane **"deasupra blocului meu vrăbiile se însoțesc cu vulturii"** „la mine în bloc e o adevărată școală de arte și meserii”, fiecare etaj și locatar are un rol specific, reflectând diverse aspecte ale societății moderne, de la politică la influențatori sociali. Structura organizează a blocului contrastează cu haosul și absurdul descris în versuri, subliniind ironia și absurditatea existenței moderne.

O meditație asupra frumuseții și efemerității vieții este poemul: **"îmi place de mor"**. Imaginea „soarelui / să cadă în fântână” și „să-l bem” sugerează o dorință de a captura și savura momentele frumoase și luminoase ale vieții. Poetul își exprimă dorința de a prelungi aceste momente de bucurie și contemplare, sugerând o apreciere profundă a prezentului.

În **"chiar totul e degeaba"** poetul explorează tema singurătății și a trecerii timpului. Versurile „dacă era mai tânără singurătatea / îi făceam un copil / și tristeții poate-i trosneam gemeni” reflectă o dorință de a crea, chiar și din sentimente negative. Poemul sugerează o reconciliere cu singurătatea și tristețea, privite ca parte integrantă a experienței umane.

Daniel Marian iubește jocurile de cuvinte. Ca testament sunt și imaginile care personifică zilele săptămânii, atribuindu-le caracteristici umane în **"mă spionează o duminică"**. Versul „toate duminicile înnebunesc de joi” sugerează o perturbare a ordinii obișnuite și o reflectare asupra modului în care percepțiile noastre temporale influențează stările emoționale.

"umbrele" explorează conceptul de identitate și multiplicitate a sinelui. Fiecare umbră reprezintă un aspect diferit al ființei sale, de la iubire la frică și până la moarte. Versul „la tragerea la sorți a totului sau nimicului” subliniază incertitudinea și ambiguitatea existenței, în timp ce apelul către înger de a pune aripi umbrelor sugerează o dorință de transcendență și unitate.

Sistemul periodic al sentimentelor oferă o perspectivă autentică și introspectivă asupra sentimentelor umane. **Daniel Marian** e un maestru al reflecției profunde asupra vieții, a timpului și a identității, care reușește să surprindă în poemele sale atât frumusețea, cât și absurdul existenței.

DANIELA BULLAS

Ascunsul din dehidra cu nisip orange

Daniela Șontică este autoarea volumelor de poezii „Arlechini într-o pădure sălbatică”, editura Vinea, 1995; „Uitați-vă prin mine”, Brumar, 2007; „Iubita cu nume de profet”, Tracus Arte, 2014; „Privileges de femme de lune”, Vinea, 2015, traducere în franceză de Claudiu Soare și „Cântece pentru vrăbii și motoare”, apărut la Editura Vinea, 2024.

Într-o reologie lirică pendulând între alteritatea ca joc și relația autentică esențială, poeta Daniela Șontică parcurge un exercițiu de descoperire a propriei identități printr-o raportare a unui spațiu-timp aflat într-o dinamicitate a metamorfozei. Este o căutare de sine printr-un altul, printr-o țesătură subtilă a imaginarului: *mărșăluiești /pe dinăuntru și pe dinafara ființei,/ singura ta hartă este înghițită/ de privighetoare/ în primăvara inutil de frumoasă.* Copilăria funcționează ca instanță morală, căreia îi este asociată basmul, cu efect sedativ-relaxant, de cruțare și recuperator, după cum afirma de curând Mircea Cărtărescu, „poetul este cel care nu a pierdut copilul din el însuși”, iar pulsunile și realitățile invazive sunt prinse în păienjenii volatiliului, într-o mereu cameleonică prefacere. Poezia stă parcă între aripile unei tandre vulnerabilități, apărată de un afectiv natal, de scutul mitului sau de personaje istorice, cum ar fi Ioana D'Arc, denumită aici *fecioara din orleans*.

O poezie cu înfiletări ermetice, „ca în pragul porții opaline barbiliene”, cu diaclaze nostalgic-melancolice și cu irizări în acvamarin, cu seducții mnezice arhetipale. O poezie ca o reverie elegiacă, cu tonalități ale unor „Méditation” de Jules Massenet, enigmatică, cu un soi de apăsare sau ca un spleen ce se întinde până la haturi thanatice, un translucid fatalism surprins în decupaje lirice, cu un ascuns interior ultrafluid, *amintiri ca niște petale dintr-un aliaj proaspăt descoperit.* În surplombele unei faleze a imaginarului se contopesc vacarmul neîntâmpatului (*roibii voștri pe ce câmpuri străine pășteau/ în timp ce ochii ni se uscau în așteptare?*) cu tânguirea preatârziilor (*se tânguiau/ fetele bătrâne înveșmântate în broderii*) împletite cu stranii și subtile

interogații interioare: *ce facem cu femeia cu părul de iarbă albastră.* Așa se întreba, recent, în volumul de poezie omonim Olimpiu Nușfelean: „Unde așezăm plânsul copilului?”

Mesajul poeziei este unul abstract, prins într-un *melange* criptic. Tănuirile și dezvelirile sunt tămăduitoare ca fânul neîntors de iunie uscat de soarele dogoritor, lăsând impresia unui continuu liric revelator, cu amiezi aproape văzute. Fiecare vers este ca un taluz marin, care revine ritmic, ondulatoriu, un cuvânt viu mereu în curgere, în șerpuirea unui curent de adâncime ce împropătează și vindecă. Uneori se impune o retragere într-un loc ferit, *cine se ascunde trăiește cel mai bine*, departe de lumea de mătăsuri ridicole și o evadare dintr-un spațiu citadin sufocant: *nu știu câtă vreme o să mai locuiesc în burta marelui plop.* Și o ușoară diluare se petrece sub dorul imaginativ al caligrafiilor, cu un acvifer adânc, *om ascuns până în oasele sării*, încurajat de filonul artistic neoimpresionist sau pointilist: *ochii te ustură de privit/ și tot nu înțelegi în ce fel m-a pictat/ părintele meu/ georges seurat/ dar să știi sunt mai adevărată decât/ un punn de fructe de păducel/ aruncate în apa fierbinte/ pentru ceaiul tău de inimă.* Poverii deluviilor, spațiului vătămător (*unde sunt această insulă/ neștiută în mijlocul oceanului,/ înconjurată de rechini*) i se dăruiește un tărâm privilegiat, mântuitor: *pe plajele mele cu nisip oranj/ nu umblă decât Dumnezeu.*

Poemele Danielei Șontică au o tandrețe și o muzicalitate aparte sau așa spune că au o tandră neliniște, un aromatism și o cromatică suavă, grațioasă, paletă *rogvaiv* completă. Poemul intitulat simplu, *alb*, împrumută ceva din lirismul cast și protector al îngerului păzitor rilkean, un îndemn spre a fi ninsoare: *spală-te/ cu amintirile/ copilăriei mele,/ fii cast, devino/ liturghia/ care îmi pornește inima/ ca un motor cald.* O senzualitate aparte o induc elementele vestimentare: rochia și eșarfa, un poem grăitor este *memoria rochiilor*, iar metafora e ca o rochie de gală: *lacrimi de sticlă desenează obraji [...]* *nuferii din grădina de apă, metaforă a vindecării prin lumină.*

Revolta împotriva obscurității și a superficialului se strecoară ca aroma de scorțișoară, abia văzută, dar

prelungă precum voalul miresei: *îmi pare rău, dar/ când scriești poezie/ din plictisul grăsuț al fericirii/ din mâinile voastre stângi/ se ivesc excrescențe în loc de mângâieri; [...] devino cobaiul vaccinurilor/ cu efecte înfricoșătoare,/ înrolează-te în misiuni fără sens, /militează pentru drepturile/ stupizilor dacă ai chef.*

Desenul poemelor are ceva suprarealist, fără constrângeri, cu idei sau emoții delocalizate, într-o distilare lirică cu efectele unui mozaic neoimpresionist, uneori apelând la hiperbolă: *cu gheara mea ascuțită am zgâriat două sute de pietre*, care devoalează sau ambiguizează doar atât cât să apară nedeslușitul temperat. O căutare a luminii continuă, viscerală prin nepătruns: *sunt flutire cu viața de-o zi / caut acea floare/ cu ieșire la moarte,/ binecuvântarea/ crisalidei marilor singurătați.*

Prin anagramare, poemul intitulat *elutibui*, vine cu o litologie seducătoare: *dar nu e ciudat, elutibui,/ că tocmai în mijlocul acestui răsfăț de sonete/ apare sufletul descult/ și îmi spune că vrea să plece pe vârfuri/ până la marginea primului viscol?*

Poeziile Danielei Șontică sunt irigate de un anotimp sever, impregnate de o ironie fină, austeră, de o malițiozitate potolită, învelită în furii temperate, cartografieri ale unor reliefuri interioare, spații ale melancoliilor și ale fertilității nostalgice, cu meandrări subtile în conștiință. Poeta, care se autodefineste *aruncătoarea de poeme*, distilează senzuri rafinate, dincolo de granițele tactilității, cultivă introspecții într-o lume a leziunilor tot mai accentuate, aducând o savoare lirică lucidă și tonifiantă.

LŐRINCZI FRANCISC-MIHAI

ATÂT DE APROAPE, DEPARTE

Un proiect cultural care a scris deja istorie, legat de sărbătorirea Zilei Limbii Române (31 august), l-a avut pe Răzvan Ducan, aproape mereu, cronicar harnic și atent la cele mai mici detalii. E adevărat, și evenimentele incluse în acest proiect, precum și locurile alese pentru a sărbători Ziua Limbii Române au oferit din plin material reporterului, cronicarului, astfel că, de fiecare dată, în ultimii ani, Răzvan Ducan a pus între coperti de carte povestea unei sărbători, de celebrare a limbii române.

În aceeași reverberație a emoției, Răzvan Ducan a fost prins în vârtejul inspirației, scriind texte cu ținte poetice care n-au rămas în capcana circumstanțelor.

Apoi, și în cazul cărții de poeme dedicată lui Nichita Stănescu, ca și în cea dedicată lui Brâncuși, Răzvan Ducan a demonstrat că știe și să valorifice clipa, să o stoarcă de lirismul ei, ca mărturie a unor trăiri înălțătoare, a unor experiențe unice.

Ziua Limbii Române a inclus pe traseele ei și locuri în care există comunități românești, înafara granițelor de țară, la Roma, la Pererâta (locul nașterii lui Grigore Vieru), la Vidin (Bulgaria), Torac (Serbia)...

Proiecția pentru 2024 este Viena, capitala țării în care și-au găsit și acum sens al existenței lor mulți români. Ca și altădată.

Mirajul Vienei i-a sedus pe mulți și nici românii nu au scăpat. Dar, dincolo de fascinanta Vienă, pentru noi mai e una care încă nu a închis rănile drumurilor noastre spre regăsirea ființei naționale.

Galeria românilor care își leagă numele de Viena include personalități de seamă, dar și oameni simpli, care s-au împăcat cu soarta, care au acceptat destinul, oricât de nedrept ar fi fost el.

Privind înapoi, spre cei care și-au legat biografia de Viena, de universul austriac, dincolo și dincoace de aura imperială, Răzvan Ducan a deschis baierile inspirației, cu anticipație, nemaivând răbdare pentru „viitorul din trecut”, și a adus în unduirea poetice vieți ale unor români rămase și în memoria Vienei. Cu Eminescu în frunte, monarh al spiritualității românești.

Poezia dă mâna cu istoria, într-un pariu pe care îl câștigă fiecare în parte, cu ceea ce i se cuvine de drept.

Viena de dinainte de Viena, cea căreia vrem să-i punem cununa Limbii Române la sărbătoarea ei, l-a făcut din nou pe Răzvan Ducan să vibreze, când cu bucurie, când cu tristețe, când cu nostalgie, când cu disperare, dusă până la revoltă.

El e justițiarul, pentru că, spune poetul, „bunul simț al judecății” o cere, care vrea să facă dreptate în toate nedreptățile istoriei, cărora le-au căzut victime românii, la Viena, dar și acasă la ei, din cauza deciziilor care s-au luat la Viena, în ceea ce-i privește pe cei confiscați de un imperiu rapace.

Prin poezia lui, Răzvan Ducan descoperă el însuși cât de profunde sunt legăturile ființei românești cu lumea Vienei, chiar dacă ea ne-a luat mult mai mult decât ne-a dat. Oricum, nu amestecă lucrurile, poziția lui fiind fermă: „apreciez doar Viena culturală”, „Da, Vienă, nu sunt deloc ipocrit.”

Poezia acestei cărți aduce „departele” aproape, îi luminează părți știute și neștiute, văzute sau doar imaginate. Viena lui Răzvan Ducan e o rană deschisă, nevindecabilă, mai lasă să se audă zgomotele și furia unor vremi.

Ca să completeze jurnalul liric al unei călătorii viitoare, Răzvan Ducan recuperează câteva episoade ale întâlnirii sale cu Viena, în timp,

Și de această dată însă, Răzvan Ducan dă istoriei ce e al istoriei și poeziei ce e al poeziei.

Demersul său original, unic, poate face parte din dosarul procesului poporului român, intentat Vienei de ieri și de azi, care va ajunge, până la urmă, și la o Judecată de Apoi.

NICOLAE BĂCIUȚ

Cântece care ne-au însoțit istoria

Ideea acestei antologii e mai veche și ea s-a materializat în câteva rânduri în care am simțit nevoia de a ne duce un cântec până la capăt, și pentru frumusețea lui dar și pentru bucuria noastră de a fi... în cântec

Am încercat de fiecare dată, la fiecare nouă ediție, să optimizez conținutul, ținând cont și de circumstanțe, dar și de preferințele celor care ne adunăm în numele culturii, ale celor care s-au antrenat în proiectele pe care le-am inițiat în ultimele trei decenii.

Am inclus și texte în care sentimentul românesc al ființei rămâne o constantă a devenirii noastre.

Textele antologate oferă și o imagine a dinamicii stării de spirit a celor care au făcut ca fiecare călătorie culturală să fie întreținută de bună dispoziție.

Intrate în repertoriul popular, unele din aceste texte și-au pierdut autorul, deși meritul prim e, până la urmă, al acestuia, dar au apărut și atribuirii eronate.

Spațiul internautic a reușit, în unele cazuri, să deschidă larg porțile erorilor, nu de puține ori autorilor melodiilor fiind-le atribuite și versurile.

De aceea, orice semnalare documentată a unor informații de natură să corecteze erorile (neintenționate!) sunt binevenite.

Chiar dacă s-au „anonimizat” și unele texte par că aparțin folclorului, repunerea în drepturi este o obligație a noastră, a celor care le-am inclus în repertoriile noastre festive, publice sau familiale.

Aș vrea să cred că această versiune e cea mai bună de până acum, dar și pentru ea mai e loc pentru mai bine.

Am simțit, în câteva rânduri, nevoia unor note explicative, având ca sursă Wikipedia.

Când nu am avut siguranța corectitudinii unor informații legate de autorul textului, am preferat să rămână... fără, cu speranța că vom îndrepta lucrurile cu proxima ocazie.

Până atunci, rămâne să ne... veselim cu cântecele în care ne regăsim.

NICOLAE BĂCIUȚ

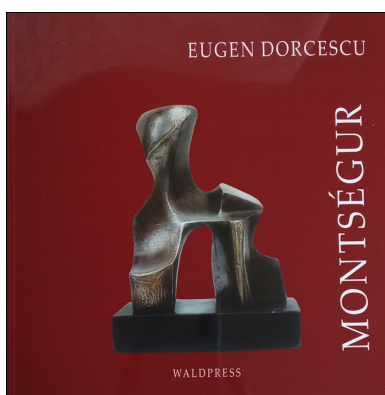
Din pavilionul unui scrib hieratic și celib

Cu volumul de versuri *MONT-
SÉGUR (Poemele Mirelei)*, apărut la
Timișoara: Editura Waldpress, 2024,
poetul Eugen Dorcescu ne propune o
antologie inedită a poemelor sale. Sunt
dedicate Mirelei Ioana-Dorcescu, soția
poetului, mesajul liric elevat vine din
partea autorului. Este o evadare din
sine prin ochii femeii apropiate, iubite.
Antologia este oda dedicată tainei
dintre El și Ea, un miracol care
încrustează ființele în eternitate.
Această evadare din timp ne relevă o
față mai puțin acceptată a relației
dintre bărbat și femeie, întâlnindu-se
pe puntea îngustă a unui poem. Și unul
și celălalt își asumă riscul. Dacă la
Eminescu împlinirea socială dintre
poet și iubită era o năzuință, la Eugen
Dorcescu iubirea este o realitate
abruptă, abisală, din care se salvează
prin poezia sa, ajutat de femeia de
lângă el, în ultima perioadă a vieții.

De la început, Dumnezeu l-a
creat pe Om bărbat și femeie, avem
fiecare un ajutor chiar lângă noi, cei
doi formează un singur suflet dansând
în răcoarea dimineților, în două trupuri
de carne. Pornind de la această axiomă
religioasă, antologia ne propune o
călătorie prin magia iubirii. Sunt 33 de
poeme scrise între anii 2017-2024, o
felie de timp asumată de cei doi,
smulsă din eternitatea proximă. Nu
este facil, din contră, poemele reflectă
starea și condiția poetului într-o lume
accesibilă prin cultură.

Analogia dintre bărbat/ scrib/ ere-
mit și cavalier ne relevă condiția bărba-
tului dator să lupte pentru dragostea
sa, pentru iubita sa. E o bătălie necesară
în vidul greu dintre pământ și cer.
Este un motiv preluat din legendele și
tradițiile medievale, lupta pentru
dragoste aducând onoare cavalerului.
Lupta îl ajută să rămână pur, neatins
de strigătul de luptă, de armele
impuse, victoria sa este una dedicată
Împăratului. Castelul cavalerului
reprezintă locul de întâlnire dintre
realitate și suferință, se face legătura
dintre Pământ și Cer, partea spirituală
se salvează chiar dacă omul de carne
este vulnerabil: „Bătrânul cavalier se-
ntoarce-acasă./ Frumos și pur, la fel ca
la început./ Nici urmă n-a rămas din
lânci și scut./ Din strigătul de luptă – o
grimasă” (*Ioanitul*, p. 7).

Poemul care dă titlul volumului
de față, *MONTSÉGUR*, se bazează pe

legenda feudală a luptei catarilor
pentru credința lor, locul unde se
apropie Pământul de Cer, credința
fiind biruitoare în fața lumii dureros
de reală, contorsionată de forțe oarbe.
Legenda se materializează la nivelul
personal, ca o purificare de forțele
lumești: „Desprinși de lume, rupți de
elemente./ De apă, de văzduh și de
pământ./ Ne-am fost iubit aievea-n
trup și-n gând/ Și-am ignorat
vrăjmașu-așezământ/ Al omenirii
pururea demente” (p. 33).

Preluând motivul ancestral al
salcânilor în floare, unul pe care s-a
bazat și Eminescu în poezia sa, pentru
cei doi „Jubirea-i o pădure de salcâm.”
(p. 21). Acest mit învâluie mesajul în
aurul de aer înalt din lume, puritatea
începutului, amintirea vremurilor
armonioase, legendele care mișcă
istoria în direcția accesibilă. Mireasma
vine din armonia poemului, din ecoul
cuvintelor care intră în mesaj, din
luminile subtile sugerate. Poemul este
echilibrat din punct de vedere al
construcției, sonoritatea cuvintelor
aminteste de o liturghie subtilă.

Taina relației dintre cei doi se
materializează în poemul *CEL MAI
MULT TE-AM IUBIT*, o dinamică
între Da și Nu, între tăcere și ecoul
tăcerii, cu esența esențelor: „Eu fiind,
și tu ești/ Tu fiind, și eu sunt” (p.10).
Se transmite legătura subtilă dintre El
și Ea, arhetipurile de început fiind asu-
mate prin cultură, ascultare de Împă-
ratul, poezia de fiecare zi, clipele as-
trale ale existenței, frumusețe, armoni-
e, desenul sensului într-o lume în miș-
care și transformare, printre barbari, în
orașul sub „lacrimi mari de soare”...

Disprețul unei generații față de o
generație anterioară se manifestă me-
reu în istorie, cei în vârstă, cu limitări
fizice au fost mereu obiectul agresiunii
unor barbari, lipsiți de învățături ele-
mentare, de milă, lege, agresivi, luân-
du-și puterea ca pe un dumnezeu de

fiecare zi. Poemul *BARBARII* are un
moto preluat din înțelepciunea divină:
„Să nu necinstești pe om la bătrânețele
lui, căci poate și noi vom îmbătrâni”
(p. 31). Mesajul vine de la sine: „Bar-
barii noi, mai răi decât păgânii./ Mu-
tanți siniștri, ghiftuiți de carte./ Dar
care-au dat Scripturile deoparte./ Slu-
jindu-și doar hapsânii și stăpânii./ Slu-
jind idolatriile deșarte./ Își dușmănesc
mult mai cumplit bătrânii” (*Barbarii*,
pp. 31-32). Avem o lecție de viață,
fractura dintre oameni, pierderea firu-
lui roșu în istorie, căderea în ruină...

Aflat la masa de scris, având drept
armă condeiul, poetul materializează
în faptele sale o istorie în care fiecare
înaintaș a dus o luptă, sprijinindu-se
pe plug, pe suliță sau călare, ei au avut
tentația biruinței. Scriitorul este
efectul viu al acestei lupte, parte din
povestea mai lungă și mai adâncă a
unei istorii: „Din începuturi, fiecare-și
duce/ Destinul către mine, cel de
acum./ Eu însumi sunt fărâma dintr-un
drum./ Cu aceleași semne: grai, și
neam, și cruce” (*Diacul*, p. 52).

Camera scribului, chilia, acolo se
plămădesc elementele unui mesaj liric,
într-un limbaj accesibil, dulce: „Eu,
scrib eteric în eterul pur./ Purtat pe-a
înnoptării adiere./ Scriu psalmi de-
argint pe-un pergament de-azur./ Mai
dulci decât „un fagure de miere”./
Știind că în curând voi fi augur/ Și
domn peste-un imperiu de tăcere”
(*Pavilionul*, p. 49). Slujirea poetului
are amprenta destinului, versurile fac
parte dintr-un poem mai larg, menit să
reziste, un „psalm de argint”. Sub
presiunea timpului, opera se încheagă,
omul, fragil, se duce într-un imperiu
de tăcere. Relația poetului cu timpul
este abruptă, un exod prin cuvinte,
metafore, simboluri, argumente...

Antologia preia și psalmi,
reprezentativi în relația scribului cu
Stăpânul, una abisală, prin versurile în
limba română, acestea devin motive
de închinare, de mulțumire, de laudă.
E modul în care poetul oficiază ritualul
de a smulge cuvintele din eterul în
care s-a plămădit cosmosul... „Când-
va, nu-mi zbură gândul la vremurile
grele/ De-acum. Ci desfățare simțeam,
din zori în seară./ Și-n noapte, ca-ntr-
un naos, sub lună și sub stele./
Întreaga mea făptură vibra, ca o
vioară./ În laudă și rugă, spre Domnul
vieții mele” (*Psalmul 41 /42*, p.36).

Poemele alese au un ritm interior,
o muzicalitate provenind din →

CONSTANTIN STANCU

cuvintele care se leagă, din ordinea ideilor, din alăturarea semnelor poetice. E o construcție inspirată și rațională în același timp, o sudură între elementele vieții, literaturii, spiritualității. Deși sunt multe teme preluate din Scriptură, în fapt avem o actualizare a înțelepciunii vechi, cu rădăcini care se pierd în istorie, modelată de cultura solidă a vremurilor, de o teologie/ filozofie studiată. Eugen Dorcescu nu e un poet la modă, conform standardelor confecționate, e, însă, „scriitor exponențial pentru România începutului de secol” (Cornel Ungureanu, *Ultima copertă*).

Volumul prinde temele și ideile operei, motivul cavalerului, contextul în care se mișcă eremitul/ scribul, de la pustiu la pavilion, dragostea dintre femeie și bărbat, natura cu semnele ei, contextul actual în care orașul oferă un sens contorsionat vieții, aproapele ca legătură între ființe, timpul crud, sărbătorile personale, tainele care se deschid cu fiecare poem, cu fiecare psalm... O dinamică spirituală aparte, complexă, bazată pe adevărul care pulsează dintr-o prezență divină...

În general, istoria literară reține poezii, scriitorii care au avut o viață complicată, de suferințe lumești, un drum prin mai multe căsătorii, împinși de steaua singurătății în situații complicate, mereu îndrăgostiți și dorind să-și depășească limitele firești. Siguri într-o lume atroce. Prin acest volum, rezultat al relației dintre poet și femeia sa, Eugen Dorcescu confirmă valorile care pot focaliza o viață de slujire prin literatură. O întâmplare care iese din tiparele convenționale, poemele zidindu-se în dragostea matură, solidă, bazată pe cultură, credință, acceptarea normelor divine, rigoare, disciplină... El (ei) acceptă autoritatea Stăpânului, ca un mijloc de potențare a sentimentelor și de exprimare a lor prin formele literare. E o rețetă inedită, dar nu singulară. Sunt exemple de acest fel, în ultima vreme, regretata Mariana Pândaru a valorificat opera lui Valeriu Bârgău, fostul soț. Apoi Elisabeta Bogațan, care a pus pasiune pentru valorificarea operei regretatului Ioan Dan Bălan, poet și el. La fel, Doina Bălțat s-a implicat în publicarea operei lui Dumitru Hurubă, într-un context social și personal complicat, semn că în literatura română sunt mai multe direcții de forță, menite să aducă la lumină cărțile celor dedicați domeniului.

Pe ultima copertă, volumul ne pre-

zintă câteva note de lectură despre opera poetului, texte scrise de Zenovie Cărlugea, Șerban Foarță, Mircea Lăzărescu, Cornel Ungureanu.

Mircea Lăzărescu notează: „Poetul Eugen Dorcescu se înfățișează, acum, în fața agorei cultural-spirituale, cu un profil statuar, străjuind un tărâm poetic fabulos, ritmat pitagoreic, în cadențe inconfundabile, trimițând spre arhetipuri tulburătoare... totul transfigurat fiind prin orizontul transcendenței”.

Eugen Dorcescu prinde Harul care i s-a făcut: „În parcul înșorit, învecinat/ cu tainica, smerita mea chilie,/ sub dulcea primăverii sihăstrie./ Tu mi-ai trimis, în duh și-n reverie,/ un sol, spre-a mă răpi la-mpărăție:/ ze-firul jucăuș și-nmiresmat” (*Zefirul*, p. 47).

DESPRE CONTEMPLARE, MEDITAȚIE ȘI REVERIE

Autoare a unor romane precum-pănitor realiste și a unor cărți de poezie pline de culoare, exuberantă și bucuria de a trăi, Veronica Balaj încearcă, de data aceasta, literatura de idei și de meditație existențială, situându-și demersul, mai timid sau mai temerar, sub auspiciile transcendenței. E drept, cititorul atent al scrierilor sale anterioare sesiza în subtext, întotdeauna, colții de oțel ai angoasei, neliniștea grea pe care o dă intuiția neprevăzutului și a limitelor vieții pământești. Poate că, în celelalte cărți, sub presiunea latentă a șocului thanatic, autoarea fugea, pur și simplu, de sine și de asemenea interogații tulburătoare. Aici, în „Parcul Dante. Holograme și pretexte”, are prilejul (și curajul?) unui comportament firesc, acela de a se căuta pe sine, în nelimitările lumii și ale clipei, stimulată de prezența statuară a genialului poet ce ne-a revelat eternitatea: Dante Alighieri, cu a sa „Divina Commedia”.

Așadar, fiind la Ottawa, într-un răstimp de răgaz, de suspendare a

freneziei călătoriilor, de absență a întâlnirilor literare, a notației scriitoricești grăbite, separată, într-un cuvânt, de orice îndeletniciri cronofage, abandonată propriei durate, liberă, eliberată de toți și de toate, extrasă din flux, Veronica Balaj se află într-o încăpere, în spatele unei ferestre. Dincolo de fereastră e Parcul Dante, cu statuia poetului, e Biserica Saint Nicholas (reper cultural-metafizice vizând transcendența), e mulțimea orașului în curgearea ei nesfârșită (reper mundan, adâncit în imanență). Lumea de aici și lumea de dincolo (simbolizată de mesagerul ei cel mai autorizat, chipul lui Dante) ajung la naratoare filtrate de haloul ferestrei.

Această înstrăinare spațială și tactică de referent (să se vadă și extraordinarele pagini ale lui Nicolae Turtureanu, intitulate „De la fereastră”) e intens stimulatorie în plan intelectual, afectiv și imaginativ. Astfel, abordarea pomenilor reper metafizice, precum și a contingenței (umanitatea obscură ce ajunge în parc sau la biserică) generează contemplația și meditația. Iar acestea, prelucrând artistic realul, dau substanță „Pretextelor”, dintre care am reține, ca memorabile, „Pretext de-a mostra singurătatea” și „Pretext pentru neuitare”. Alte titluri, fixând temele, tarele vieții în timp și în trup: „Pretext pentru evitarea mediocrității”, „Furtuna nu-i un vals în doi”, „Pretext ontologic. Duminica nunților”, „Pretext de plecare, pretext de venire” etc.

„Pretextele” (texte în proză) sunt primul nivel al edificiului estetic. Odată ce contemplația și meditația și-au împlinit menirea, eul face un salt, la reverie, consemnând, în scris, supra-realitatea „Hologramelor”, poeme, sinteze lirico-reflexive dintre trecut și prezent, dintre emoție și reflecție, dintre eu și lume, dintre notație exactă și viziune. Iată o mostră: „Dante.../ pare adormit într-un ochi de liniște./ ochiul unui timp/ nenumit/ pășesc prin târziul/ cu ierburi fragede./ iată, se înfri-gurează roua/ îmi scot pantofii vișinii./ din brocart, cu intarziu/ pregătiți pentru/ balul promis/ pășesc desculță, cu grijă/ să nu destram/ senzația extravagantă/ mirosul de tămâie/ de la biserica Saint Nicholas/ îmi lasă gustul smochinelor/ aduse de bunicul meu/ și unul amărui, de nuci verzi/ din nucul în care, în rama timpului./ stăm adăpostiți/ eu și bunicul, speriți/ de frica plecării sale/ nici cântec/ nici →

EUGEN DORCESCU

ferastră/ tăiată în soare („Hologramă despre neliniști și tăceri”, p. 42).

Este foarte interesant de observat că postarea în spatele ferestrei ce dă spre statuia lui Dante, spre Biserica Saint Nicholas și spre lume îi conferă Veronicăi Balaj cvasi-statutul de ființă intermediară (ancorată între imanență și transcendență), similară, oarecum, căci accepiunea e diferită, unor personaje emblematice din teritoriile ficțiunii (celebrele „ființe intermediare”, identificate, numite așa și studiate magistral de Profesorul Mircea Lăzărescu). Ea s-a extras, temporar, din lume, nu-i mai aparține acesteia și, pe de altă parte, pregustă eternitatea. Cartea are, în consecință, și acest rost: să evoce condiția de ființă aflată, și concret, și imaginar, în acel straniu interval, precum și să configureze ontologia teritoriului intermediar dintre imanență și transcendență.

În veacul al VI-lea d. H., Boethius, filosof plasat între cultura romană a Antichității și Scolastica Evului Mediu, gânditor pe care, în comentariile mele, îl invoc adesea, declara, inițiind o strălucită tradiție de gândire și de creație artistică: „Nunc fluens facit tempus, nunc stans facit aeternitatem”. „Nunc fluens” e lumea noastră heracliteană, supusă vremii, trecerii și nimicirii. „Nunc stans” e Împărăția statorniciei, a netimpului și a nespațiului, Domnia negării absolute, Domnia afirmației absolute. Dante Alighieri a aprofundat acest concept al prezentului etern, în „Divina Commedia”, cu deosebire în „Paradisul”, unde eternitatea și timpul sunt motive centrale. Pretextele, hologramele și autoarea lor și-au ales, prin urmare, ca loc de binecuvântat refugiu, culoarul dintre „Nunc fluens” și „Nunc stans”, dintre timp și veșnicie: spiritul individual se închipuie desprins de „Nunc fluens” și aspiră, cu teamă și nădejde”, spre „Nunc stans”.

„Parcul Dante. Holograme și pretexte” este o carte originală, în fond, formă și structură, construind, în esență, dincolo de anecdotică, dincolo de ideatică, dincolo de revelații și tipologii, portretul intim al autoarei, configurația eului său profund, definit de acceptarea că taina se dovedește insondabilă, că lumea concretă este insondabilă și ea, că singura certitudine rămâne Dumnezeu.

(Veronica Balaj, „Parcul Dante. Holograme și pretexte”, Editura Mușatinia, 2024. Traducerea în limba engleză: Eva Halus, Montreal, 2024)

ÎNCHIPUIREA CE-ȘI AMINTEȘTE, AMINTIREA CE IMAGINEAZĂ

Recenzând **Viața e frumoasă** (Ed. Pastel, Brașov, 2023), romanul brașoveanului Sergiu Popovici, criticul Iulian Cătălău îl etichetează drept roman-jurnal, antrenându-l în specia diaristică, al autoconfesiunii: lucrare a sinelui literatorului egolatr, mirat de faptele și lucrarea interioară ale in-sului exceptional. Dar nu, oare, narativul, majoritatea scriiturii epice ar purta, măcar parțial, sigiliul diarismului? Definit pur simplu, ca pe internet, diaristul e scriitorul ce-și notează zil-nic întâmplările, prețiosul având în atenție pătaniile semnificative. La noi, deși nu cunoștea termenul, un soi de părinte al acestei spețe a fost Titu Maiorescu. Portughezul Fernando Pessoa, care și-a inventat trei eteronomi, a iz-butit să facă din diarism o redemarare a literaturii, ostenite printr-o îndelungată clasicizare. Un Le Rider, preocupat de arheologia jurnalului european, va vorbi (însă după Adalbert Stifter), de relegarea în ficțiune a diaristicii, prin urmare cum am amintit mai sus, scriitura narativă, în general, poartă mai mult sau mai puțin amprenta diaristicii.

Dar, ca să revin la **Viața e frumoasă** a lui Sergiu Popovici, observația recenzentului ar trebui repede amendată: depășind diarismul, autorul romanului e și un reflexiv, întâmplările zilnice par izgonite, locul lor fiind luat adică de meditații, de comentarii personale în marginea unor lecturi fundamentale. Jurnalul, descrierea de sine, sunt înlocuite, așa zice, de discuții transdiaristice, morale ori chiar filosofice (uneori, însă, tarate de familiarisme, recenzentul Iulian Cătălău a observat aceasta, autorul fiind deci chemat să se lepede de ele). Ar exista, vreau să spun, la Sergiu Popovici, creație, adică ficțiune, prin diarism. Poetica jurnalului, cu documentarea cvasiautobiografică, eminentamente individuală, se împarte cu aceea a ficțiunii, aici, la Sergiu Popovici, cu creația prozastică.

Dialogul dintre eu și omnisciența auctorială, care caracterizează marile proiecte epice, cedează în fața proiectului naratorului. O sinteză, prin urmare, fără de nimicirea uneia dintre părți, o conceptelor, a „schitelor”, narative.

Vom observa vasăzică, în **Viața e frumoasă**, dincolo de seducția, neîndoielnică, a afabulației, abilitățile, nu puține, scriiturale: „monologul”, interior alternând cu scrutarea spre lumea dinafară: căutarea aceea în tren șerpuitoare, insidioasă a secretului intim, deja a fantasmelor. Nu mai puțin, apoi, scriitura, totuși de subțirimi și fineturi, îndreptată în vizarea „obiectelor”, narativ-simbolice; un discurs, mai departe, bine supravegheat, al vagului, al ascunsului și departelui.

Demonstrația epică, opțiune inevitabilă a oricărei narațiuni realiste,

orientate critic, adică totuși subiectiv, la mijloc fiind o selecție atitudinală, este acum retrasă așa-zicând spre schiță (ar zice poetul și gânditorul Lucian Blaga), altfel spus la graiul poetic: meditații care poetizează, meditații pe urmele amintirii, pe urmele imaginației. Închipuirea ce-și amintește, amintirea ce imaginează.

Pornită ea însăși ca închipuire, amintirea e acoperită, capturată de aceasta, e prizoniera secretă a imaginației: se desfășoară ca memorie, dar una care vorbește, aducând din necunoscut nu doar adevărul faptei (poveștile acelea din cuprinsul romanului **Viața e frumoasă**, politica, sportul, familia, provocările și dificultățile sociale etc.), ci tocmai enigma, reconstituind-o, e închipuirea, ficțiunea epică. Autorul pune așadar în jocul literaturii, memoria ce nu doar reproduce, dar născocțește. Falsa reproducere, ce totuși supravirtește în regule epicului, a narativului, e înlocuită de aceasta: născocirea însă adaugă, acum lucrurile lumii înconjurătoare nu-și vor modifica doar starea, își schimbă numai sensul, sub voința auctorială.

Da, viața e frumoasă, ne încredințează Sergiu Popovici, în ciuda a tot și a toate.

A.I.BRUMARU

Pericopele meditative

și fantasticul controlat. Tânărul Cristian Mladin și noile explorări ale prozei scurte contemporane

Literatura tinerilor nu dă semne de oboseală creativă (a se citi lipsă de fantezie). Purtători de elanuri și propensiuni voluntariste, poeți, prozatori, esești mușcă vârtos din pelteaua vizionarismului strident, calmat cu oleacă de calculată luciditate și dau târcoale realităților paralele. În felul acesta (se prea poate și în alt fel, nu bag mâna-n foc!) literatura sare din sertar direct pe caldarâmul încins al neomodernismelor iar în ceea ce privește proza, textul scapă de prizonieratul depresiei, dobândește (asta, desigur, cu voia autorului) energie inițiativă.

În inflația actuală de cărți se întâmplă să mai dai și peste lucruri bune - ca să rămânem cu exemplul în lumea prozei -, și să întâlnim nume (nu neapărat sonore) semnând, cu o ambiție accentuată de inedit și având o conștiință onestă a propriului talent, volume care trebuie luate în seamă. Sub acest unghi de vedere se află situată și cartea arădeanului Cristian Mladin, *Ochii nopții, proză scurtă fantastică*, București, Editura Biscara, 2023, 110 p., coperta autorului) un volum tinzând, prin textele publicate, fără alte artificii inutile ale povestitorului, la statutul unui veritabil *cosmon*, îmbinând experiențe extrasenzoriale cu un magnetism mistic, cum notează în *incipit*-ul cărții chiar editoarea. E adevărat, o stranietate onirică devansează un ecart al sensului ascuns dar invariantul inspirației trebuie luat, firește, în calcul. Nu l-aș numi pe Mladin Cristian un autor neomologabil. Totuși, trăirile consumptive din povestirea *Oameni și munți*, ne-ar asigura un verdict, cu Dan și Mihaela, cu accidentul, desigur misterios fiindcă un mister e, dintotdeauna, provocarea ascensionalului ca parabolă biblică. Tot un Dan, din *Alergătorul*, este obligat, accidentându-se, să verifice pe sine polarizarea interioară, aici eul narator funcționând, paradoxal, antifrastic. Invazia mediocrizării într-o societate atât de bolnavă precum a noastră e amalgamul unor tipuri de structuri. Să

mai notăm, aici, că fantasticul e unul parentetic în *Pași în noapte*, un soi de *nuveletă*, eul povestitor decabrându-și pofta exceselor confesive.

Intrăm în cadrul unui film tragic-tenebros, când și cameramanului îi este foarte frică de ceea ce surprinde.

Ca de pildă „fisiognomia” unei sinucideri: „O dimineață albastră, ca toate celelalte dimineți de vară. După un mic dejun frugal, mă îndrept spre grădina. Vântul se joacă sprintar, scuturând frunzele încă verzi ale plantelor. Norii curg, formând imagini ciudate, care par a transmite ceva iar soarele încălzește sufletele. Vocile oamenilor se împletesc în drumul lor spre o nouă zi de lucru. Păsările cîrpesc, totul pare normal, însă viața mea nu mai cadrează. Cu ce? Nici eu nu mai știu. Scot în mijlocul curții un scaun. Mă așez. Milos, fierul cuțitului mușcă din fînța mea obosită, în căutarea venelor. Nu simt durere, nici teamă, nici regret. Încerc să cuprind Universul într-o privire, într-o respirație...Pic, pic, pic, sângele curge încet.” (p. 41).

Nu poți lăsa la o parte stratul de sacralitate al unora din narațiuni, mai ales când un sprijin al constructului epic vine laolaltă pofta unor coloraturi stilistice izbutite.

Ape în amurg reiterează, în topica unui alt context, pericopa meditativă a bătrânului și a mării; aici, însă, inversând cauzele (mereu gluma sinistrală a istoriei), exaltarea imaginativului contrapune deziluzia unui masochism sarcastic al dematerialității, omul are doza de

amnezie re-activată atunci când cutumele sunt reinventate între „mijloacele de coerciție” ale simbolisticilor ternului: „Acum, bătrânul stătea pe o bancă la malul mării, privind apusul. „Mă cheamă Nikos, mă cheamă Stavros, chiar nu mai știu”, gândea.

„Știu că am trăit o poveste numită viață. Cu bune și cu rele. Nu te judec, mare, deși mi-ai luat ce mi-a fost drag, căci ești creația Celui care mi-a dat și mie viață întru Spirit. Am să plec curând. Simt asta. Dar ne vom întâlni din nou, în apele cele mari ale Cerului.” (p. 16).

Iar tema luminii, energizant divin, în *Dincolo de viață*, împinge la extrem exuberanța umană. Este o expunere pacientă despre „răbdarea” morții și a re-nașterii

Reperând în continuare, cu aceeași poftă confesivă care ține de ambiționarea unui registru epic presupus „investigator”, proza scurtă *Ochii nopții*, aduce din comprehensibil spre noi, cititorii, enunțul sarcastic al pierderii, al risipirii umanului în incinta imbatabilei memorii, carevasăzică și după moartea trupului, pentru că se multiplică în viul altor instanțe de anamneză dintr-un avânt centrifugal de evitare constantă, controlată, am zice acum, a figurației alegorice.

Acesta pare că este și extaticul narativizat din sf-ul *Ad astra per aspera*, unde omul (realitate psihică – Freud) depășește cu brio instanțele sugestiei formei, este omul nevrozelor care bântuie în varii „războaie ale stelelor” în vreme ce fantasticul transcende narațiunea până la a deveni cu adevărat „devoratorul” ei.

Ceea ce e bine, în tot evenimentialul acestei proze, ar fi îndepărtarea sensurilor scriiturii de scopurile egoiste din vechile (adesea calpele) strategii ale epicului sf în care numai el, omul, desăvârșește fuga de egalitarismul rizibil și denunțarea oricărui capital de frustrări.

Cu această tendință a denuanțării plonjării în mituri, proza din cartea lui Cristian Mladin este încă un caz de conversie a memoriei afective și încă o dovadă că numai omul (omul care scrie) are posesia limitelor.

Fiindcă, dincolo de limite, tot inteligența scilpitoare a omului învinge.

IONEL BOTA

„Fluierul lui Iancu” -

invitație la viețuire (pe) verticală

Drama în 4 acte „Fluierul lui Iancu sau omul care a avut pasărea în mână” semnată de Nicolae Suciuc poate fi considerată o carte-reper, de importanță majoră pentru generația actuală de cititori, dar și pentru generațiile viitoare. Cititorului de azi îi poate declanșa demersuri interrogative de tipul „cărei categorii îi aparțin – omului nou sau omului dintotdeauna?”, în timp ce cititorului dintr-un viitor mai mult sau mai puțin îndepărtat îi poate oferi, retrospectiv, acestul la lumea lui 2022, așa cum e devalorată aceasta prin dialogurile memorabile dintre personajele cărții (pe care le amintim chiar acum: cei doi profesori pensionari, Avram și Ana Ianțu, Reporterul, Funcționarul, Polițistul și Omul cu salopetă albastră).

Pe parcursul lecturii dramei „Fluierul lui Iancu”, cititorului îi sunt revelate trei modalități de ființare specifice unor lumi distincte: lumea nouă, lumea dintotdeauna și „adevărată lume a sufletului”.

Lumea nouă este lumea în care trăim, este lumea anului 2022, anul în care se desfășoară acțiunea textului ori este, la fel de bine, lumea anului 2024, anul apariției cărții, la Editura „Ecou Transilvan” din Cluj-Napoca. E lumea din prezent, în care omul de rând e îngrozit de știrile care seamănă panică (p. 20), sfertodocții strămbă din nas la „vorba bine alcătuită, frumoasă și plină de termeni populari” (p.22), legile promovate sunt „mai mult decât păgâne” (p. 26) și „ocrotesc impostura, ocrotesc hoția, ocrotesc lenea, minciuna, animalitatea din om și așa mai departe...” (p. 27); în fine, e o lume în care își găsesc locul cuvinte precum „resetare” (p. 25) și „neomarxism” (p. 25).

Lumea dintotdeauna (într-o sintagmă care ne aparține) reprezintă timpurile de odinioară, pe care le-au trăit moșii și strămoșii noștri, timpuri cu alt suflu, cu alte valori. E o lume în care înaintașii neamului românesc au trăit cu simplitate, după tradiții și, cel mai adesea, în nevoi.

Chiar dacă lumea circumscrisă prin această sintagmă nu se decupează tranșant din substanța volumului și trimiterile nu sunt atât de numeroase, ca în cazul lumii celei noi, ele pot fi

regăsite pe parcursul textului. Iată o asemenea secvență relevantă: „Acolo era biserica românașilor noștri, singurul loc unde pe bătrânii noștri îi așteptau sfinții de dincolo de icoane și unde puteau auzi cântându-se românește... Iar ceva mai încoace, nu departe de biserică, era școala, singurul loc unde copiii iobagilor puteau învăța să citească și să scrie în limba română...” (p. 39).

„Adevărata lume a sufletului” este o sintagmă preluată din cartea pe care o prezentăm (p. 21), prin aceasta avându-se în vedere pământul în care, strat după strat, se află străbunii.

Între cele trei lumi există punți și există discrepanțe. În lumea nouă, „sentimentul iubirii de țară e pus la zid” (p. 62), în lumea dintotdeauna, adevărul patriot era gata „să moară pentru neamul său” (p. 73), iar „adevărată lume a sufletului” este cea care se poate dovedi izbăvitoare a lumii celei noi. Liant între aceste lumi, Avram Ianțu, personajul central al cărții, trăiește în lumea nouă, se revendică, prin cuget, de la lumea dintotdeauna, fapta fiindu-i îndreptată spre „adevărată lume a sufletului”, așa cum se va vedea din cele ce urmează.

Profesorul de istorie Avram Ianțu, în vârstă de 70 de ani, secondat de soția sa, Ana, profesoară de geografie, în vârstă de 65 de ani, vrea să salveze un cimitir, în care, de veacuri, își dorm somnul de veci străbunii, eroi care au luptat pentru libertatea urmașilor. Pentru aceasta, începe să sape o groapă, în locul unde a fost mormântul strămoșului său, tribunul Cristian Pușcaș, căzut în luptă în timpul revoluției din 1848.

Autoritățile orașului se împotrivesc, întrucât scosese la licitație terenul unde se află acest cimitir abandonat „de cel puțin 50-60 de ani” (p. 36), în locul lui (și în spiritul vremurilor), urmând a se construi „un supermarket și o benzinărie” (p. 37). Decizia profesorului de a săpa are la bază un dublu scop: de a deturna autoritățile de la planul lor diabolic de a construi pe locul bisericii strămoșilor (știut fiind că unde există un cimitir a existat și o biserică), dar și de a sensibiliza tineretul, prin expunerea, în nișe amenajate în pereții mormântului, a osemintelor strămoșești – oseminte „ale oamenilor de credință ai Crăișorului munților” (p. 57).

Intenția profesorului este însă zădărnicită. Nu de vâna de apă descoperită în timpul săpăturilor (*izvorul* – simbol al vieții), ci de autoritățile „care nu au niciun Dumnezeu” (p. 60), pentru care „zornăitul euroilor” (licitația avea să fie câștigată de un om de afaceri austriac) contează mai mult decât istoria neamului (p. 55).

Pe parcursul primelor trei acte ale dramei și chiar și în prima scenă din cel de-al patrulea act, acesta este singurul lucru care se întâmplă: profesorul Avram Ianțu scoate pământul din groapa pe care o sapă. În timp ce sapă însă se derulează dialoguri consistente, care dau seamă de starea vremurilor, așa cum o percep cei doi profesori pensionari, în centrul dialogurilor aflându-se lumea „nouă, fudulă, neună și cu susu-n jos” (p. 21), axată pe profit și guvernată de „Domnul Ban” (p.21), interesată de „viața imediată” (p.23), o lume cu urechile „ocupate” (p. 23), „confiscate” (p. 23), „astupate” (p. 24), care „nu mai aude cuvintele Celui care spune și azi «Cine are urechi de auzit să audă.»” (p. 23) și care nu mai are deci acces la „auzul miraculos” (p. 25), mai pe scurt, „o lume aflată pe buza prăpastiei” (p. 25).

Această lume demonizată poate fi salvată, crede Avram Ianțu, doar într-un singur fel: printr-un *garant al neamului* care să mijlocească în fața Mântuitorului Iisus Hristos. În rolul de părinte spiritual al poporului, care să acționeze asemeni tatălui demonizatului din Scriptură, profesorul Avram Ianțu îl vede pe nimeni altul decât pe Crăișorul munților: →

Lect. univ. dr. SANDA MISIRIANȚU

„Dacă acel Tată al patriei române n-ar fi Avram Iancu, ce rost ar mai avea să murmurăm cântecul lui, din fluierul de cireș, singura avere care-i mai rămăsese marelui erou înainte să moară?” (p. 35).

Prin intermediul personajului său, Avram Ianțu, îndârjit „scormonitor de dreptate” în pământul în care sapă (p. 24), dramaturgul Nicolae Suciuc desfășoară înaintea cititorilor săi o lecție de înalt patriotism. Lumea nouă, pentru care *istoria neamului, patriotismul, cultul strămoșilor, ființa națională* sunt doar cuvinte fără însemnătate și fără răsunet în sufletul ei, trebuie să-și revină la matcă, acest lucru fiind posibil însă doar prin refacerea legăturii cu străbunii: „Legătura noastră cu Iancu și cu toți oștenii lui trebuie reînfripată măcar acum, în al 12-lea ceas, iar fluierul lui nu mai poate tăcea. A venit vremea să-i cheme pe români la deșteptare (...)” (p. 66). Fluierul lui Avram Iancu, obiectul-simbol care dă și titlul cărții, devine, așadar, instrument al deșteptării neamului: cântecul lui, auzit, la început, numai de profesor, va fi auzit, spre sfârșitul dramei, de către localnici, dar și de către Polițist. Spre deosebire de Funcționar (reprezentant al primarului, venit în cimitir să stopeze săpatul), Polițistul aude chemarea, fapt ce sugerează că autoritatea menită să apere poporul este de partea lui, năzuind la același ideal de trezire și de păstrare a valorilor morale și culturale.

Întocmai cum fluierul lui Iancu (simbol al spiritului marelui erou al neamului românesc) cheamă la deșteptare, întru salvarea conștiinței naționale, drama „Fluierul lui Iancu” invită la trezire, întru reșezarea în coordonatele unei viețuiri cu sens, unde înțaietate trebuie să aibă ființa națională, cu tot ce-i este acesteia specific, necesar și prielnic.

A avea „conștiință de neam” înseamnă nu numai a nu pângări memoria înaintașilor noștri, ci înseamnă și a ne raporta în mod conștient la faptele lor eroice și a le cinsti memoria. Este ceea ce face scriitorul Nicolae Suciuc prin acest text dramatic, din care, începând chiar din titlu, răzbate figura emblematică a lui Avram Iancu, marele erou al neamului românesc, despre care pruncii noștri abia dacă mai știu, astăzi, câte ceva. Prin cartea sa, dramaturgul Nicolae Suciuc îndreaptă acest neajuns, replicile

personajelor sale conținând numeroase trimiteri la cel supranumit „Crăișorul munților”: „duhul Avram Iancu e aici, cu noi, zi de zi și ceas de ceas...” (p. 57); „în inima celor care dorm aici, Avram Iancu era etalonul de dreptate și de propășire al poporului nostru” (p. 59); „crezi că Avram Iancu, chiar dacă a murit, nu veghează cu duhul său și acum, în continuu, aici și pretutindeni în țara românească?” (p. 72).

Prin această carte-manifest, care îndeamnă la cinstirea memoriei eroilor noștri, scriitorul Nicolae Suciuc aduce în atenție ideea potrivit căreia conștiința de neam este cel mai mare profit al omului (p. 42). E un motiv în plus pentru care consider că drama „Fluierul lui Iancu” merită să fie promovată și propusă spre lectură generațiilor de cititori de astăzi și de mâine.

Pe de altă parte, în contextul actual, în care a-ți expune crezurile poate fi problematic, dacă acestea contravin convingerilor și politicilor vremii, cartea domnului Nicolae Suciuc este extrem de curajoasă: există multe exprimări tranșante în replicile celor două personaje principale, Avram și Ana Ianțu, ale căror opinii sunt împărtășite și de Reporter, un personaj dispus și el să denunțe ticăloșia autorităților (în trecut fie spus, reușește să o facă printr-o emisiune radiofonică, doritul interviu cu profesorul nemaivând însă loc). Iată câteva dintre aceste replici: „E adevărat că nevoia de a cocheta cu așa-zisele valori UE-iste, ultramaterialicești, e mai importantă decât promovarea istoriei neamului nostru, că de, istoria neamului nu se măsoară în euro...” (p. 37-38); „Ce zici, domnule reporter, ai vrea să demascăm amândoi toate șmecheriile

Europei-șefe, prin care politica de astăzi intenționează să omoare spiritul național al popoarelor europene?” (p. 61); „mai-marii lumii îi vor tâmpiți pe tinerii noștri! (...), îi vor slugile lor, care să nu mai știe nici să citească și, mai ales, să nu mai aibă niciun Dumnezeu!” (p. 62); „Primăriile și guvernele? Halal! Ce nu fac ele pentru blidul de linte care vine dinspre Europa? (...) Sunt în stare să dea undă verde pentru a vinde tot ceea ce avem mai scump în ființa noastră românească.” (p. 62-63). Nu e frondă și nu e ostentație în aceste replici, e doar reacție pricinuită de amărăciunea de a nu fi lăsat să rămâi tu însuși și e pledoarie pentru a face să se înțeleagă cât de important este să rămâi ancorat în spiritualitate și în valorile în care crezi.

Lectura dramei semnate de Nicolae Suciuc conduce cititorul la meditații pe tema vremurilor trăite, dându-i acestuia prilejul de a reflecta la propriul tip de patriotism (de fațadă, fierbinte sau poate inexistent) și la măsura în care este dispus să lupte (chiar și singur?), fie și cu morile de vânt (merită sau nu merită?), pentru valorile în care crede, pentru ființa națională, pentru neînstrăinarea a ceea ce consideră a fi sfânt în neamul său etc. În urma unui asemenea examen de conștiință, cititorul va decide dacă, atunci când istoria ar cere-o, ar avea tăria de caracter și determinarea de a spune, asemeni profesorului Ianțu, „murim îngropați aici, peste moșii și strămoșii noștri, aproape de zidurile fostei biserici, dar nu vom fi învinși niciodată” (p. 98).

Înainte de a încheia, merită subliniat că multe dintre replicile cărții se convertesc în structuri cu valoare de aforism: „politica asta vremelnică va cădea, cum cad toate, dar istoria celor care și-au dat viața pentru nepoții și strănepoții lor nu va cădea niciodată!” (p. 44); „spiritul Iancului nu doarme niciodată și așteaptă de la noi să ne îmbărbătam urmașii.” (p. 71) etc.

Felicitări dramaturgului Nicolae Suciuc pentru acest text bogat în semnificații! (Cât de minunat ar fi să-l vedem jucat pe scenele teatrelor!)

Felicitări Editurii „Ecou Transilvan” pentru publicarea acestei cărți valoroase! Lectură grabnică și cu folos tuturor!

Prezentare în cadrul Târgului de carte „Gaudeamus”, Cluj-Napoca, 27 aprilie 2024

Suzana Fântânariu

ÎNTE CRITICA LITERARĂ ȘI ESEISTICĂ

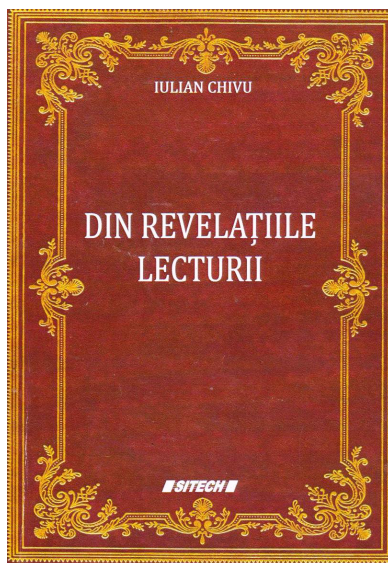
Fără nicio exagerare, cam toate volumele apărute sub semnătura lui Iulian Chivu, poartă cu ele garanția unor lecturi agreabile, cu teme decupate din realitate, realitatea imediată, precum și discretul respect față de cititori.

Evident, volumul în discuția prezentă nu face excepție, cel puțin în ceea ce mă privește, pentru că, *Din revelațiile lecturii*, cu subtitlul clarificator și justificativ până la urmă: *note critice, eseuri, aforisme*, constituie, dacă vreți, chiar o subtilă lecție pentru cei care, cu lipsă de talent și discernământ, dar cu voluptuoasă încărcătură a exprimării și mare siguranță de sine, își dau drumul la gură, doar ca să fie ziceri, vorba ceea. Ei, Iulian Chivu – e adevărat, având de partea sa și o mare pricepere în a-și exprima părerile – este o excepție în peisajul criticii și comentariilor literare actuale din paginile câtorva publicații cu nuanțări culturale.

Citind și chiar recitind unele pasaje ale cărții sale, se consolidează încrederea și siguranța că autorul este și un fin observator, dar și un responsabil om de litere, susținut de o sinceră exteriorizare a trăirilor plus o anumită cotă valorică a mesajului. Și mi se pare nedrept să nu-l „implic” în textul meu pe dânsul cu dezlegarea și indicarea spre lectură din a sa „*Precuvântare*” la propria carte: „*Cititorul, oricât de superficial, de grăbit ori dezamăgit de neîmplinirile lui cotidiene, tot are trebuințe culturale pe care nimeni nu se mai obosește să i le cerceteze: scriitorul, (tot un cititor, și tot așa de grăbit) nu se zorește nici el să-l estimeze. Cronicarul, însă, nu poate nicicum să comită o asemenea omisiune, chiar dacă nu face din cititor un scop în sine, ci numai o ipoteză de neocolit.*” (*Precuvântare*, p. 5). Sună citatul ca un jurământ de credință? Sună! Inclusiv ca o mână întinsă prietenește către cititorul-destinatar al considerațiilor sale...

Abătându-ne puțin spre... o latură comercială a ideilor în sine, poate cu unele excepții foarte subțiri și insignifiante, întregul conținut al cărții apare chiar ca o recomandare bine articulată ca exprimare epică.

Acum da: putem trece la cuprinsul volumului, care ne oferă

câteva atrăgătoare mostre de lectură, ori titluri cu nume de atracție purtând cu ele garanția interesantului și descălcătorului de ambiguități ale unor alți comentatori. În această ordine de idei, trebuie să subliniez că autorul nu s-a sfiit să „atace și să deceleze” în comentariile sale o seamă de amănunte poate mai puțin îndemânatic pentru cititori, la modul general vorbind.

De exemplu, luând absolut la întâmplare... cazul, mă întreb: cam câți dintre cititori știu una-alta despre Ovidiu Bârlea prezentat de Chivu sub un titlu batăr atrăgător și anume: *Omul și profesionistul?*

Or, acesta a fost unul dintre cei mai cunoscuți și apreciați etnologi, folcloriști, cercetători români în domeniu, dar și istoric al folcloristicii – ne sare în ajutor Iulian Chivu cu informația...

Nominalizarea poate continua fără să afecteze în esență ideatica volumului, însă autorul, printr-un dribling simpatic și inteligent a știut să uzeze cu răbdare și eficiență de titluri și tematici cărora le-a aplicat, cu scop clar semantic și doar pe alocuri, prin folosirea unui ton ușor aluziv.

Însă a mizat pe această modalitate cu rost de primă informație pentru ademenirea cititorilor în „desișul” textelor în care comentariile sale tronează cu explicații și detalii perfect mulate pe tematicile prestabilite și ca un important câștig, și pentru domnia sa în calitate de autor, dar și pentru cititorul, „mereu grăbit”, cum ne atenționează însuși Chivu grijuliu.

Fără să fie agresiv, ori măcar profesoral, autorul acestui elegant și cumva antologic volum, se circumscrie cu succes în rândul criticilor și comentatorilor literari care se strofocă să arate lumii cititorilor o altă față a lucrurilor, respectiv o construcție literară curățată de droaia teribilismelor colcăind, victorioase din păcate!, în preținsele analize literare ale unor preținși critici literari – nu chiar puțini.

Doar pentru a epata? În regulă: să admitem această supoziție-variantă pentru liniștirea... spiritelor.

Pe când Iulian Chivu, pe un ton așezat și proiectat cu vigoare spre mintea și inima lectorului, are tot dreptul să se considere și un alergător de cursă lungă, dar și unul cu o strategie bine pusă la punct... În această ordine de idei, el își clădește propria imagine printr-o atitudine discret autoritară, dar și solidă prin calitatea aprecierilor.

Așadar, să ne reținem afirmația prin trimiterile concrete la o lectură interesantă și, de ce nu? și importantă pomenind câteva titluri din cuprinsul volumului împărțit în trei părți distincte: I. *Note critice*; II. *Eseuri*; III. *Aforisme*. Și iată concretetea: *Arta unui prozator: I.D. Sârbu; Semiotică și inducție metaforică în filozofia stilului; Recviem pentru absurdul ontic; Drumul spre sens este cel hermeneutic; Meditație și auto-reflecție în grații colocviale...* (I. *Note critice*).

Apoi: *Foucault – hermeneutică și formatism axiomatice; Supremația Vestului – între necesitate și potențialitate; Irealul. Mistică și transcendență; De la Euclid din Megara la Volkoff, ca de la Calul Troian la internet* (II. *Eseuri*). *Aforismele sunt...* aforisme, și-atât!

În încheiere, să cădem de acord că Iulian Chivu este un priceput... fabricant de titluri incitante, și că acestea sunt piloni de fixare în mintea cititorului, precum și dovada de inteligență „șmecherie” auctorială – nu încap discuții, drept care autorul merită felicitări...

În orice caz, cartea, cu o copertă foarte reușită, trebuie citită.

Că merită!

DUMITRU HURUBĂ

Iulian Chivu: *DIN REVELAȚIILE LECTURII*, Editura *Sitech*, Craiova, 2024

Album „Petre Ispirescu”

În monumentală sa *Istorie de la origini până în prezent* (1941), G. Călinescu notează, ca explicație la fotografie, următoarele: „Petre Ispirescu, *culegător de folclor*, prețuit de Delavrancea” – însemnare din capitolul dedicat lui Delavrancea (ediția a II-a, revăzută și adăugită, ediție și prefață de Al. Piru, Editura Minerva, București, 1982, p. 568). Totuși, la *Bibliografie*, apar, la numele Petre Ispirescu, toate operele tipărite, inclusiv *Legendele sau basmele românilor*.

Marele Călinescu, prin faptul că nu comentează autori cu lucrări importante, deși le numește operele la *Bibliografie*, deformează într-o oarecare măsură realitatea literară. Procedează la fel și în alte câteva cazuri, dar asta este o altă problemă.

Autorii volumului *Istoria literaturii române* (I), *Folclorul. Literatura română în perioada feudală* (redactor responsabil: acad. Al. Rosetti, Editura Academiei R.P.R., București, 1964, p. 90) îl numesc pe Petre Ispirescu ca autor al basmului *Prăslea cel voinic și merele de aur*.

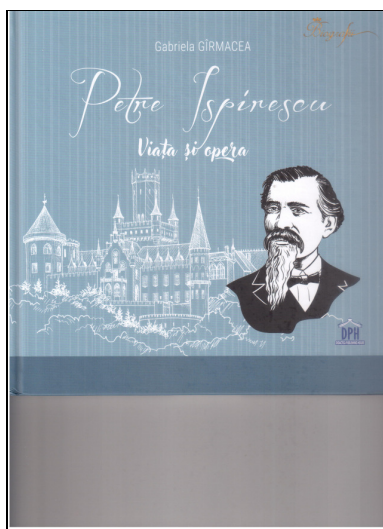
În alte lucrări, chiar istorii literare, basmul *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte* este prezentat ca „una dintre cele mai cunoscute creații epice din folclorul românesc” (Gheorghe Crăciun (coordonator), *Istoria didactică a literaturii române*, Editura Magister, 1997, p. 45).

Prin urmare, Petre Ispirescu este culegător de folclor sau este un autentic creator de literatură?

Într-o lucrare consacrată, precum *Dicționarul literaturii române de la origini până la 1900* (Editura Academiei, București, 1979, p. 457-458), problema statutului lui Petre Ispirescu pare a fi rezolvată: „Nefiind încă formulată o metodă unitară de culegere a folclorului,

Ispirescu s-a transformat din folclorist în intenție, în povestitor în fapt. Influențat de principiile lui Hasdeu, indică, totuși, informatorii și data culegerii, chiar dacă basmul a fost scris după mai mulți ani de la ascultare, (...) basmele sunt acelea care i-au asigurat lui Ispirescu popularitatea.”

Deci, Petre Ispirescu, întocmai ca povestitorii populari, recrează basmul păstrând schema, formulele fixe

specifice folclorului, oralitatea, expresiile populare. Însă, personalitatea proprie transpare, în special, din intențiile moralizatoare, de multe ori din tonul romantic, mai ales, din amănuntele istorice și mitologice pe care le include în basme. Și, ca o concluzie, „ceea ce se remarcă în mod deosebit este deplina unitate de atmosferă și de stil a celor 70 de basme *scrise de Ispirescu*.”

Basmele lui Ispirescu reprezintă un bogat material de studiu pentru cunoașterea culturii noastre populare și pentru cercetarea comparativă a motivelor și variantelor în spațiul universal. Fondul general uman și largă lor accesibilitate a permis reintegrarea basmelor în circuitul folcloric. Au devenit astfel clasice, contribuind alături de operele marilor scriitori la formarea limbii noastre literare. Desigur, acest puternic argument a motivat-o pe Gabriela Gîrmacea să dedice un album lui Petre Ispirescu, după ce realizase albumele de excepție prin care a prezentat viața și opera clasicilor literaturii române: Mihai Eminescu, I. L. Caragiale, Ion Creangă, apoi, a cunoscutului compozitor Ciprian Porumbescu.

Albumele create de Gabriela Gîrmacea au apărut în colecția *Biografii* a Editurii Didactica Publishing House care și-a propus să aducă în atenția cititorilor tineri viața și opera marilor personalități ale culturii române. De la început, intenția a fost nu doar înfățișarea personalității respective, ci și conturarea unui context istoric, politic și cultural, pe care cititorii să-l înțeleagă ușor, și să evidențieze cum s-a format o personalitate în contextul respectiv.

Astfel, albumele deschid un demers reflexiv, cu posibilități de a contura valori și atitudini.

Revenind la albumul *Petre Ispirescu: viața și opera*, constatăm că numai răsfoirea lui este o adevărată desfătare spirituală, prin bogăția ilustrațiilor de epocă, prin textele inserate artistic, prin fotografiile lui Petre Ispirescu, ale altor personalități, prin fotocopii ale manuscriselor, prin prezentarea grafică în general, în care s-au inclus informațiile culturale și literare. Prin atractivitatea prezentării grafice, prin textele relativ scurte și accesibile, albumul acesta și celelalte alcătuite de Gabriela Gîrmacea dezvoltă plăcerea de a citi.

Motto al cărții este un text scris de Petre Ispirescu în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, ales de autoare, credem, deoarece este incredibil de actual și astăzi: „Și nici că se poate găsi sinceritate azi. Ar fi o absurditate să o caute cineva, deoarece mulți o pronunță, fără să o practice. Ea este un nume fictiv, trăiește în imaginația unora. Minciuna și frauda domnesc pretutindeni. Astfel este lumea de astăzi și astfel a fost totdeauna. Lumea de azi a moștenit tot avutul celei de ieri. Încotro te uiți nu vezi decât lipsă de sinceritate, lipsă de încredere, lipsă de tot ce este moral.” Optimismul ce ne caracterizează ne-a determinat să citim cu interes, să apreciem truda autoarei care a gândit albumul în patru interesante capitole: Capitolul 1: *Viața*, primii ani, anii de școală, tipograf, căsnicia, activitatea literară, sfârșitul. Capitolul 2: *Aspecte din viața zilnică*, Capitolul 3: *Tiparul în vremea lui Petre Ispirescu*, ce meserii se practicau într-o tipografie?, cum se tipărea? Cum l-au văzut contemporanii? Capitolul 4: *Opera*, prezentarea operei, lumea basmelor.

La vârsta de 14 ani, Petre Ispirescu a devenit ucenicul lui Zaharia Carcalechi (cunoscut tipograf al epocii), iar cu timpul ajunge un bun tipograf, „foarte cunoscut și apreciat în București”, cu adevărat stăpân în „republica literelor”, de aceea autoarea acordă multe pagini tiparului din vremea lui, realizând un interesant studiu istoric pe această temă, asemenea și alte referiri la epocă.

Petre Ispirescu, „unchiașul sfătos”, cum i plăcea să i se spună, a fost preocupat de timpuriu de culegerea folclorului, ceea ce l-a adus în→

LUMINIȚA CORNEA

apropierea lui Vasile Alecsandri (1821-1890). Scriitoarea Gabriela Gîrmecea evidențiază opinia lui Vasile Alecsandri, precum că Petre Ispirescu, transcriind textele populare, „le-a ferit de nimicirea la care ar fi expuse cu timpul”, iar opera lui este „dintre cele mai meritorii”, deoarece el a știut să păstreze naivitatea poetică a graiului povestitorilor de la șezători. Studiind atent *Jurnalul* lui Petre Ispirescu, autoarea notează ideea lui Petre Ispirescu care își adoptase modest pseudonimul *Un culegător tipograf*, fără a se „făli” cu scrierile lui, considerând doar că își face „o datorie către țară *dezormântând literatura poporului* și dând la lumină basmele sale, prin care se probează, de multe ori, romanitatea noastră.”

Gabriela Gîrmecea a enumerat, în prezentarea operei: povești morale, snoave sau povești populare, basme, povești istorice, legende mitologice. Cea mai mare importanță o acordă basmelor, prezentând originea și trăsăturile basmelor, valorile etice din basme și trăsăturile personajelor, călătoria și obiectele magice, viața la palat. Evidențierea acestora este deosebit de atractivă, cu mai multe caractere de litere, culori diferite, diverse ilustrații și imagini grafice în legătură cu textul. Exemplificările au în vedere basme cunoscute precum: *Tinerete fără bătrânețe și viață fără de moarte*, *Prâslea cel voinic și merele de aur*, *Greuceanu*, *Ileana Sâmbziana*, *Făt-Frumos cu părul de aur*, *Aleodor împărat*, *Sarea în bucate*, *Porcul cel fermecat*, *Voinicul cel cu cartea în mână născut etc.*

La *În loc de concluzie*, autoarea prezintă pe scurt două simboluri care apar constant în basmele lui Petre Ispirescu: podul și pădurea, motivând existența lor.

Semnificativă, în același context, este afirmația autoarei că „indiferent de vârsta la care sunt citite basmele, acestea îl ajută pe cititor să-și formeze o reprezentare cu privire la viață, să învețe că prin perseverență poate reuși și să arate că lumea a fost construită cu un anumit rost”.

Ne alăturăm întru totul acestei opinii și apreciem demersul Gabrielei Gîrmecea de a alcătui albume despre viața și opera unor personalități ale culturii române.

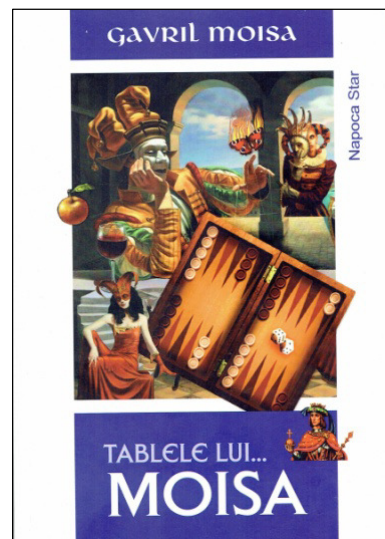
Ele sunt necesare, pentru a dezvolta dorința de a citi, de instruire în general.

GAVRIL MOISA: CATRENE CU GHIMPI...

Gavril Moisa își surprinde cititorii cu un nou volum, „TABLELE LUI... MOISA”, al cărui titlu ne duce, la o primă lectură, cu gândul la *Tablele Legii*, două lespezi de piatră scrise de Însuși Dumnezeu și înmânate lui Moise, conducătorul evreilor, pe Muntele Sinai. Acestea aveau destinația de a îndruma viața omului pe o cale dreaptă, urmând o bună raportare a acestuia la Dumnezeu și la semenii. Esența acestor Legi se reducea la a avea un singur Dumnezeu, căruia fiecare om să I se închine, iar aproapelui să nu îi greșescă niciodată cu nimic. Imaginea de pe prima copertă a volumului în discuție este lămuritoare: pare să fie vorba despre o lume cu măști de carnaval, de table (joc de noroc și strategie, de masă, cu două rânduri de marcaje verticale, jucătorii aruncând, pe rând, cele două zaruri pentru a determina mișcarea celor 30 de piese). Abia ne-am dumirit că nu vom lectura o carte despre întâmplări biblice când, întorcând fila, dăm cu ochii de un motto, o expresie latinească, tot cu trimitere la religie: „*Nihil sine Deo!*” (Nimic fără Dumnezeu!). Apoi, pe fila următoare, la Cuprins citim:

„TABLA 1./1. *Iartă-i, Doamne, că nu știu ce faci* 2. *După ei potopul* 3. *Să crezi și ce nu vezi.*

4. *Iubește-ți aproapele, indiferent cine e!* 5. *Dacă nu furi, nu-nșeli, nu minți, nu te mai ruga la sfinți!* 6. *Să iubești, dar fără să prea-curvești!* 7. *Între rău și între bine, zi ca ei, și fă ca tine!* 8. *Cum e în cer, nu e și pe pământ!* 9. *Să nu râvnești decât ce stăpânești!* 10. *Cinstește-i pe toți, dar pe fiecare după măsura lui.*”

O prefață interesantă, *Texte la pretexte* (pp.8-12), este semnată de inegalabilul și regretatul umorist clujean Cornel Udrea, care concluzionează: „*Este o carte robustă, plăcută la citit, antrenantă, și conține tot ceea ce îi trebuie pentru a aduce sufletului zâmbetul atât de necesar în zilele noastre, deloc prielnice râsului și, în general, optimismului.*” (p.12), iar *Epilogul* (p.153) conține o excelentă caricatură realizată de un nume important în caricatura națională contemporană, brăileanul C. Pătrășcan (v. foto).

Coperta 4, cu un desen făcut de caricaturistul oltean Gogu Neagoe, are în centru portretul autorului Gavril Moisa în ținută militară, încadrat în stânga (sus) de un personaj sobru, religios, cu o cruce în mână, iar în dreapta (jos) de un personaj cu mască, un clown, acesta din urmă fiind simbolul lucidității datorită minții ascuțite, acrimoniei, nebuliei și curajului, dar și o metaforă pentru identitatea artistului în cercul istoriei și al existenței cotidiene. Ținând seama de axa reprezentării temporale (stânga = trecutul; mijloc = prezentul, iar dreapta viitorul) și ajutați de o epigramă lămuritoare care unește imaginile, deducem cu oarecare ușurință cine sunt cei doi din imagine: „**Moise și... Moisa!** (*Similitudini*)/ *Nume ce nu le-are oricine./ El, cel din fețele divine/ Rămâne mare cu scriptura./ Cât eu mă zbat cu scriitura.*” Autorul își declină de la început apartenența la învățăturile unui biblic Moise, căruia-i onorează strădaniile: „*încercând să mențin*→

DOINA BĂLȚAT

aprinșă veșnic flacăra credinței și a iubirii față de cel de aproape, am căutat prin aceste catrene și epigrame să sensibilizez, să atenționez și să mențin trează atenția cititorului față de acel ceva nevăzut care ne încercă, ne ispitește mereu, spre un lucru care încalcă sau contravine cu pildele lui Moise.” (p.7). Cititorii sunt și ei implicați de autor în acest demers: „Cum întotdeauna o învățătură este numai de bine, citiți și veți înțelege ceea ce am dorit!” (p.7). Autorul pornește de la convingerea că epigrama este un act de inteligență și se adresează cititorului inteligent, fiindcă aceasta nu este altceva decât populara cimilitură, faimoasa ghicitoare, al cărei răspuns corect era găsit doar de un personaj cu minte ageră...

Gavril Moisa este un admirator al lui Păstorel, Teodoreanu (pseudonimul lui Alexandru Osvald Teodoreanu) unul dintre predecesorii la care se raportează: „**Similitudini/ Când am câte un exces de zel, / Mă tot compar cu Păstorel, / Nu cu ce-a scris sau a făcut, / Ci doar cu pofta de băut.**” (p.41). Moisa consideră că epigrama, asemenea epitafului, poate avea universuri de pătrundere nelimitate și mai adecvate pentru producerea zâmbetelor, acum când traversăm o perioadă pe care unii o numesc tranziție..., o interminabilă tranziție spre ce?! Spre o lume scrântită, sărită de pe axul firescului și normalității, căzută ireversibil în hăul ascensiunii politice și al relativismului moral?! „**Aleșii noștri/ Că n-au valoare și nici har, / E drept, nu vede orișicine, / Dar ce se vede foarte clar / E lipsa crasă de rușine.**” (p.32) sau: „**În loja Europei/ Stau și mă mir ca un vișel/ De unii boi de la Bruxelles, / Ce sunt trimiși de noi afară/ Dar nu-i niciunul pentru țară!**” (p.19).

Este greu spre imposibil să aștepti ca o țară să evolueze cu așa politicieni care îi decid viitorul! Vinovații, după părerea lui G. Moisa, sunt votanții: „**Întrebare/ Suntem nebuni sau numai proști/ Că vrem și noi o țară nouă?/ Aleși de azi, dar și din foștii / Susțin că suntem... amândouă.**” (p.21). Iar autorul sugerează că va merge iarăși la vot, dar noi știm că cei cu verticalitate morală, competenții nu prea au ce căuta pe liste electorale, așadar nu ne miră nemulțumirea lui că va vota tot pe cine nu trebuie: „**Consecvență/ Voi vota și-n toamna astal / Copleșit de-al**

vieții rost, / Împreună cu nevasta, / Însă, tot la fel de prost.” (p.28).

El privește cu relaxare și umor spre această lume cenușie, care alunecă parcă spre absurd, spre lipsa unor valori autentice, făcând haz de necaz, atitudine care-i devine un „modus vivendi”. Mult semiîntunerice se găsește aici, fără ca oarecine să riposteze în vreun fel, considerând normalitate orice degradare socială. Gavril Moisa este cuprins și surprins de această atmosferă din ce în ce mai sumbră, în care nu se mai regăsește și nu mai reușește să surprindă nimic important. De aceea, prevăzător, își propune un anumit tip de atitudine: „**Principiu/ Eu nu mă leg de un ales/ Că am destulă demnitate/ Și nu e greu de înțeles: / Alesu-i cu... imunitate.**” (p.30). Alteori, simte satisfacția unei răzbunări mascate: „**Altruism/ Vecinul meu, un tip gomos/ E mare sculă-n Primărie, / Dar este foarte norocos/ Că-l mai ajut în căsnicie.**” (p.27), dar și nevoia de a-și ieși din fire, pretându-se chiar și la un limbaj de maidan: „**Stări/ Indiferent de culpa constatată, / N-am înjurat pe nimeni, niciodată, / Dar parcă-mi vine-acuma tot mai des! / Să-njur mereu pe câte un ales.**” (p.27) sau, de ce nu, chiar la un comportament de parlamentar?!: „**În Parlament/ Când camerele-s reunite/ Adeseori, vezi circ sau bal: / Ba unii-aruncă cu cuțitul / Ba, alții cântă la țambal.**” (p.16).

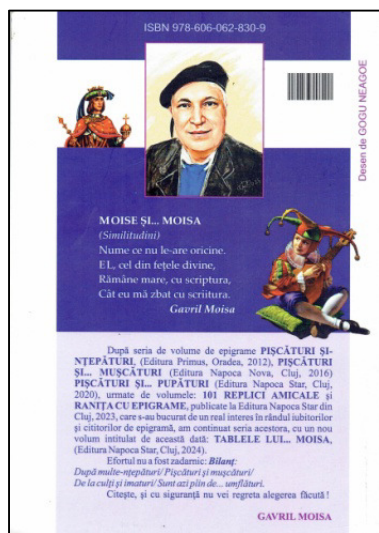
Nu mai poate fi vorba despre optimism, despre corectitudine, competență, morală sau, Doamne ferește!, despre patriotism – spaima politicienilor de azi, motiv pentru care autorul sassist de atâtea grozăvii vine

cu o soluție: „**Propunere/ Cum s-a furat aproape tot! / Și țara este în impas, / Eu zic să ne cam doară-n cot / Și să furăm și ce-a rămas.**” (p.30). Este modul de revoltă al omului dezamăgit, al poporului greu încercat de soartă, dar care este capabil să treacă hopurile istoriei făcând haz de necaz: „**Curiozitate/ Mai este vreun popor în lume/ Cum e al nostru, pus pe glume? / Românul râde din născare! / Și e de plăns, chiar până moare.**” (p.35). Da, românii, precum toți neolatinii, au o excesivă disponibilitate spre râs, uneori cu rost, alteori fără rost. De aici și aprecierea de oameni ușori, care nu iau lucrurile în serios, în locul unei reacții imediate, impuse de situație, de context... Despre toate acestea scrie Gavril Moisa, pe prima sa *Tablă*, fără niciun complex și cu umor, într-o carte pilulă dulce-amară în vremuri „bune”, cum sunt astea, cele de astăzi... Iar *învățăturile* lui Moise au fost adaptate, modificate în ton cu moda și cu vremurile contemporanului nostru, Gavril Moisa...

Dacă în prima *Tablă* s-a referit exclusiv la clasa politică, nu înseamnă că acești politicieni sunt uitați în a doua *Tablă*, mai ales când este vorba chiar de iubirea aproapelui: „**Căsătoria între homosexuali/ Aș vrea să se legifereze, / Cum e la mulți europeni, / Și-n lege să se stipuleze: / „Doar pentru... politicieni”**” (p.51).

E o mică viclenie a autorului aici: cunoscut fiind nivelul intelectual, cultural, moral ș.a. a acestor *personalități*, acest tip de... *căsătorie* ar duce la reducerea drastică a prostiei, aceștia nemaiputând procrea odrasle după chipul și asemănarea lor. Ar rămâne totuși o singură problemă, generatoare de încurcături, anume răspunsul la întrebare, că partea cealaltă, legată de bătaie, parlamentarii noștri o stăpânesc foarte bine, așa cum au dovedit-o nu o dată: „**La o nuntă de homosexuali/ Fost-a mare-ncurcătura/ Dintr-o simplă întrebare, / Și-o bătaie pe măsură: / Cine este socrul mare?**” (p.45).

Autorul, pornit pe calea credinței, decide să respecte această poruncă divină de iubirea aproapelui și să o aplice chiar cu vecina cu care rimează în sentimente și care se nimereste să îi fie în preajmă: „**La bloc/ Port vecinei mele stimă/ Că e foarte bună-n rimă / Dar acceptă deocamdată, / Numai →**

rimă-mperecheată.” (p.52). Acel „deocamdată” ridică un mic semn de întrebare legată de intervalul incert de timp în care îi va preda acesteia și celelalte tipuri de rimă (îmbrățișată, încrucișată, chiar și monorima?!). Se pare că dorința i-a fost îndeplinită, după zicerea „Cereți, și vi se va da” (Matei 7:7-11): „**Vecina/** Purtând în ea demult o vină/ M-a invitat cu drag, la cină./ Și m-a cinstit pe săturate/ Dar și c-o gaoz de păcate” (p.55). Urmarea a fost previzibilă: autorul, dintr-o ființă rațională (*homo sapiens*), a devenit una religioasă (*homo religiosus*), căci învățăturile biblice vorbesc indirect și despre căsătorie, etapă firească la o anumită vârstă, așadar *homo religiosus* procedează întocmai: „**Convingere/** Ca familist convins ce sunt./ Chiar dacă pește are balta./ Nevasta e un lucru sfânt.../ Iar păcătoasa este alta.” (p.58).

Și nu are cum să fie un lucru greșit, de vreme ce a intrat chiar și în folclor: „**Folclor bihorean/** Nu e bărbat, la vârst-a treia./ Să nu-și fi înșelat femeia./ Dar nici femeia măritată./ Să nu-l fi înșelat o dată.” (p.60). După aceste dovezi de apreciere reciprocă, de sinceritate, pare că se lasă o anumită liniște și înțelegere între cei doi parteneri: „**Curiozitate feminină/** M-a tot rugat nevasta meal Să-i spun când mă gândesc la ea./ Și i-am răspuns cu bucurie: «De câte ori fac o prostie»”. (p.60). Și are dreptate, din fidelitate se va întoarce mereu la aceasta: „**Nevasta/** Că nu-i bine-a fi schimbată./ Parțial îmi însușesc./ Dar se-nămplă câteodată/ Doar să o... înlocuiesc.” (p.69). Consensul dă un anumit echilibru în familie, oferă durabilitate acesteia: „**Consens de cuplu/** Destul de greu s-au lămurit/ Că-n doi, nu-i simplu de trăit./ Cum viața nu-i un tren pe roate./ Trăiesc și azi cu cine poate.” (p.75). Iar tentații sunt la tot pasul, începând cu vestimentația: „**Ah, moda!/** Văzându-i pulpa până sus./ Doar cu piciorul m-a sedus./ Că fusta îi era mai scurtă/ Decât cureaua de pe burtă.” (p.74) și continuând cu o bună relație în vecinătate: „**Vecini buni/** Chiar de sar ca leopardul./ Eu la popa nu-i trec gardul./ Doar când doamna preoteasă/ Îmi dă semn, că nu-i acasă.” (p.34). Probabil că soția îl ajută pe preot, aducându-i pe calea credinței pe berbecii rătăciți de turmă, tocmai în timp ce acesta inițiază slujbe

de exorcizare: „**Popa nostru/** L-am văzut într-o parcare./ Îmbrăcat în stilul său./ Cu o blondă-n ziua mare/ Să-i alunge... «duhul rău»” (p.34). Iar dragostea pentru profesie a preotului nu se oprește aici: „**Enoriașele/** Din parohie toate spun/ De popa că e cel mai bun./ Iar una, mai neprihănită./ Nu a rămas nespovedită.” (p.93). Cei doi șogori, vecini buni, cad la o învoială, probabil pentru alungarea monotoniei, neprecizând dacă acel schimb va fi pentru o zi, ori pentru totdeauna, informația fiind incompletă: „**Parteneriat cu vecinul/** Avem o înțelegere tacită./ Făcută, în secret, de amândoi./ Că-ntr-o anume zi, prestabilită./ Să ne schimbăm femeile-ntr-o zi.” (p.113). Cei doi își asumă un anumit risc, neluând în seamă varianta că respectivele femei vor dori ca schimbarea să fie definitivă, ori poate, din obișnuință, curiozitate și plăcere, să dorească deplasări pentru schimburi de experiențe și la apartamentele rămase...

Conștient că păcătuiește din prea multă iubire față de cine se nimerește să îi fie aproape, conform decalogului, amână spovedania, din compasiune pentru preot, desigur: „**În Postul Paștelui/** Știind ce mult păcătuiesc/ M-aș duce să mă spovedesc./ Și știu, aș face-o treabă bună./ Dar îl blochez pe popă-o lună.” (p.63).

Spirit profund religios, școlit direct de preoteasă, protagonistul nu pune la îndoială existența Raiului ori pe a Iadului, ba chiar își calculează șansele de a ajunge după vizita Coșașei la una din cele două locații: „**Estimare/** Trăind în pace pe-acest plai./ Am înțeles cum e în Rai./ Cu timpul zilele îmi scad./ Voi ști, curând, cum e și-n Iad.” (p.91). Ca un bun iubitor de Dumnezeu și plin de credință, eroul nostru nu încetează să se roage acestuia: „**Credință/** Pe Domnu-l rog neîncetat/ Să-mi ierte cel mai greu păcat./ Dar cred că ruga mi-e în van/ Că-l tot repet, din an în an.” (p.106). Lipsa de reacție a Demiurgului în urma rugăciunilor îl conduce la concluzia că pământul este o oglindă a cerului: „**Și-n cer, ca și pe pământ/** De felul meu cum nu-s un sfânt/ Accept păcatul pe pământ./ Și din naivitate sper/ Că tot așa va fi și-n cer.” (p.106). Incertitudinea însă, poate duce la diverse idei în căutarea de soluții: „**Un sfat/** Cum nu știi dacă-i Iad sau Rai/ Tu vei pleca de pe

pământ./ O pilă-i bine-aici să ai./ Ori la un Drac, ori la un Sfânt.” (p.96). Căci experiența mundană i-a dovedit că pila poate face minuni pe pământ, urmând logica, de ce n-ar face și Dincolo?!: „**Părerii/** Vă spun părerea mea umilă:/ Indiferent cum merge veacul./ Ce poți realiza c-o pilă./ Nu poți să reușești cu capul.” (p.109) sau „**Pila/** Orișicât mă străduiesc/ Este greu s-o definesc./ Că deși e criticată/ E-o baghetă fermecată.” (p.109).

Gândul îl duce la judecata obștească trâmbițată de propovăduitorii Bibliiei: „**Decizie personală/** Gândind la vechile păcate/ Regrete am nenumărate./ Dar, Judecata de apoi./ Mă-mpinge la păcate noi.” (p.111). Fire neconflictuală, prietenoasă, practicant al celor zece porunci „revăzute și adăugite” după chipul și asemănarea societății timpului său, Gavril Moisa nu se sperie de „marea trecere”, asigurându-și cititorii: „**După moarte/** De ajung în Iad sau Rai./ Mi-e totuna – de socot./ Că oricum ai vrea s-o dai./ Am prieteni peste tot.” (p.65). Fiind cuprins de regrete, își propune totuși o prioritate, dar numai într-o viață următoare: „**Auto-judecată/** Am un regret pe lumea asta./ Că mi-am mai înșelat nevasta./ Însă mă jur pe cer și soare/ Că n-o fac viața viitoare.” (p.124) sau își fixează un nou obiectiv: „**Păcătosul/** Cum i-a plăcut să fie crai./ Nu are șanse pentru Rai./ Dar are-n gând o mângâiere./ Că va fenta la... Înviere.” (p.92). Poate că dacă Moise pe Muntele Sinai ar fi cerut lămurii în legătură cu acel „prea”, mulți s-ar fi oprit la timp, cunoscând acele limite: „**Preacurvia/** Este un păcat anume/ Și un semn de moarte grea./ Fi'ndcă nimenea din lume/ Nu ne spune, cât e... prea!?” (p.81). Dar, orice păcat poate fi iertat, dacă este făcut în numele credinței: „**Lucrul bine făcut/** Toată viața a bătut/ Sănătos, făr' de căință./ Însă nu e un rebut./ C-a făcut-o cu credință.” (p.95) sau „**Spovedanie/** În fața Tatălui iubit/ Îmi recunosc deschis păcatul./ Că și atunci când am greșit/ Am vrut să îl ajut pe altul.” (p.99).

Mai aflăm, prin intermediul acestor epigrame, că nu toată lumea este fericită în căsătorie, că unii pot avea parte de eșec: „**Pompierul/** S-a luptat mereu cu focul./ Că așa i-a fost norocul./ Dar s-a ars destul de tare/ Și el, la însurătoare.” Dar cum fiecare

boală își are leacul ei, așa și protagonistul a găsit soluția problemei: „**Maturitate civică/** *Că îl înșela nevasta./ Dramă n-a făcut din asta./ Își mai îndulcea amarul Când era plecat primarul.*” (p.117).

Chiar și autorul pare să aibă unele îndoieli (legate de anumite situații) în ce o privește pe soție, semn că încă nu s-a inventat căsnicia perfectă: „**În căsnicie/** *Cu nevasta mea stăpână/ Am trecut al vieții pas./ Știu că m-a ținut de mână./ Nu știu cât m-a dus de nas.*” (p.98) sau: „**Minune culinară/** *Nevasta mea-i fenomenală/ Și asta pot s-o spun oricui./ Că a făcut la repezeală/ Un drob de miel, din piept de pui!*” (p.47) ori: „**De sărbători/** *Cu cozonacul cel mai bun./ Soția iar m-a răsfățat/ De Paște, dar și de Crăciun./ Dar cu rahatul... neschimbat.*” (p.86)

Sunt satirizate și unele nedreptăți sociale rezultate din legi aberante, votate de politicienii corupți din societatea postdecembristă: „**Unuia/** *Cică, are-acum blazon./ Sincer spun că m-a șocat./ Cum un tip ce-a fost bufon/ Pensia-i e cât un sat.*” (p.103) ori „**Ai carte, ai parte/** *Că o școală este bună/ Se cunoaște după bani./ Șeful meu ia într-o lună/ Cât iau eu în câțiva ani.*” (p.41).

Nu ocolește nici modul defectuos în care oamenii legii își exercită atribuțiile: „**Judecătorii/** *Adeseori, ne este prea ușor/ Să ne-ndoim de judecata lor./ Dar performanța este clară:/ Toți hoții au rămas în țară.*” (p.39), și „**De răs/** *De suntem răi sau suntem buni./ Noi nu prea credem în minunile Dar cea mai mare păcăleală/ E că justiția-i reală.*” (p.18).

Școala, acea instituție în care și potențaii zilei își școlarizează odraslele, suferă un vizibil regres: „**Fata tatii/** *Cu «succesuri» an de an/ A trecut prin școală fata./ Ca și trenul prin Beclean./ Că era director tata.*” (p.89). Dar metodele de școlarizare ori promovare nu se opresc aici: „**Absolventa/** *Cum nu știa să scrie la subiect/ I-a spus profesorului, amical:/ Aș vrea alt test, dar unul mai select./ Pe care pot să îl susțin oral*” sau: „**Fizica/** *I-a tăiat întreg elanul/ Că era să piardă anul./ C-un profesor dur și rece./ Ea, cu trup de nota zece.*” (p.89). Rar minunile încep să apară: „**Sfârșit de an școlar/** *Final de an – surpriză mare./ Comparativ cu alte părți./ Că au avut un tânăr care/ Ar fi citit chiar două cărți!*” (p.45).

Însă asta nu e tot, sunt performanțe și mai mari: „**Întrebare naivă/** *Cum alegem tot cu-n rost/ Te întreb pe tine frate./ Cum de-o ducem tot mai prost./ Când sunt toți cu doctorate?*” (p.45). Probabil că o explicație a acestei stări a învățământului actual o constituie pretenziile reforme: „**Politică școlară/** *Spunea deunăzi, mândră, o fetiță/ Că nvață despre sex din grădiniță./ Dar cu acești aleși, de căpâțâi./ Religia e doar din clasa-nțai.*” (p.50).

Ca o consecință, competența profesională nu mai contează, fiind apreciate alte criterii de performanță: „**Colega de birou/** *Nu a fost deloc cumintel/ Și eu lucrul nu-l ascund./ E la multe înaintel/ C-a știut să dea din fund.*” (p.40) sau: „**Răsplata muncii/** *Dup-o noapte de amor./ A-nșeles, spre dimineață./ Că și-un pat din dormitor/ Poate să îți schimbe-o viață.*” (p.93), dar, pe lângă acest tip de descurcări, mai sunt și unele imprudente, ghinioniste: „**Ghinion/** *Pe una care-i la ghișeu/ N-a ajutat-o Dumnezeu./ Că are ghinion cu carul/ De când n-a vrut ce-a vrut primarul.*” (p.40). Iar de la atâta învățătură, doar suntem „**România educată**”, nu?, se pare că nu mai avem mână de lucru pentru munca fizică: „**Bârfe/** *Vorbesc din ce în ce mai mulți/ C-am fi o națiune de culți./ De-aceea glia strămoșească/ Nu are cine s-o muncească.*” (p.46). Să fie oare o consecință a vreunui proiect?: „**Proiect european/** *În șeptel să fim iar taril/ Creștem tot mai mulți/ Măgari./ Dar când sunt buni de povară/ Pleacă toți pe rând din țară.*” (p.37).

Deducem că în paralel cu intrarea în colaps a învățământului ia avânt turismul: „**Turistică/** *Azi, dacă vrei să îți petreci./ Te duci în stațiuni la greci./ Iar dacă vrei să te «încurci»/ Te duci în stațiuni la turci.*” (p.90), iar acestuia i se mai atribuie un rol, pe lângă cel de bază și rezultând din aceasta, acela de sporire demografică: „**Capra cu trei iezi/** (minifabulă) *S-a întors cam terminată/ Tot pe vechiul ei tăpșan./ Iezii, toți au câte-un tată.../ Turc, evreu și... african.*” (p.81).

Legat de cultură, mai bine păstrăm un moment de reculegere: „**Cultura încotro?/** *E o curată nebunie/ Că astăzi toată lumea scrie./ Și-un fapt ce mă neliniștește/ E că mai nimeni nu citește!*” (p.87) sau: „**Insatisfacție/** *Cultura-i fără de valoare/ Cât timp nu are un girant.../*

Aș vrea să văd, la o lansare./ Câți văd într-un restaurant!” (p.38). Dar nu numai consumatorii de cultură sunt vinovați, ci și criticii incompetenți, incapabili să separe valoarea de kitsch, comozi ori pactizând cu anumite găști literare, lucru deja la modă: „**Unui critic/** *Pozează cu dezinvoltură./ În omul tobă de cultură./ Sfidând cam tot ce-i efemer./ Dar este gol de caracter.*” (p.62) sau: „**La Uniunea Scriitorilor/** *Mă surprinde-o acțiunea/ Despre care vreau să zic:/ Au și critici buni, pe bune./ Dar nu critică nimic.*” (p.105), dar și „**Unui confrate/** *Gestul tău confrate, dragă./ Este comic, evident./ Că ne critici ziua-ntreagă/ Însă n-ai deloc talent.*” (p.87).

Pentru exagerări, în critica de specialitate este sancționat chiar criticul: „**Cronică de carte/** *De ce-a scris unul despre minel/ Și dumnealui îi e rușine./ Dar toți ce au citit «bătuta»/ Au înțeles că-i dus cu pluta.*” (p.96).

Nici sistemul medical corupt, care oferă pacienților servicii îndoielnice, nu scapă de atenția autorului: „**La spital/** *Fiind un simplu pacient./ Cu doctorul am fost atent./ Dar pentru ce-am fost internat./ Tot asistenta m-a salvat.*” (p.100) sau „**La spital/** *Am semnat la internarea/ O Convenție suport./ Pot să ies, cu vindecare./ Sau Certificat... de mort.*” (p.98).

Epigrama lui Gavril Moisa se detașează prin gândirea deschisă, prin excelență, întorsătura surprinzătoare de idei producând șocul noutății care captează atenția receptorului, prilejuind, în felul acesta, colaborarea directă cu autorul, conferind textului un surplus de eficacitate, căci orice epigramă reușită implică inteligență, finețe, originalitate, ironie și, mai ales, pentru asigurarea muzicalității textului, o prozodie perfectă.

Epigramistul Gavril Moisa ne invită într-o incursiune în lumea satirei, unde fiecare vers este o oglindă a societății în care trăim, o lume în care umorul și ironia se întâlnesc pentru a înfățișa realitatea cu o doză sănătoasă de spirit critic. El ne provoacă să reflectăm, să zâmbim și ne invită să ne punem întrebarea despre rolul și locul nostru în această comedie umană.

Gavril Moisa, „TABLELE LUI... MOISA”, Editura Napoca Star, Cluj, 2024, 154 pag.

De la romani la români pledoarie pentru latinitate (X)

Odată adoptată liturgia slavonă – adică limba slavonă ca limbă a cultului – și celelalte produse scrise s-au adaptat modelului slavon. Așadar, deși slavonismul etnic dispărea la nord de Dunăre în secolele al XII-lea – al XIII-lea (odată cu asimilarea ultimelor grupuri de slavi vechi), românii au păstrat încă vreo patru secole, ca pe o prețioasă tradiție, cultura bisericească și politică a slavilor, iar alfabetul chirilic s-a conservat până pe la jumătatea secolului al XIX-lea¹. Limba slavonă se învăța ca limbă cultă în mănăstirile din Țările Române, fiind o limbă moartă, cu anumite influențe ale limbilor slave vii (bulgară, sârbă, rusă) și ale limbii române. Limba slavă bisericească la români era limba în care Chiril și Metodiu traduseseră cărțile bisericești cu ocazia creștinării slavilor. Principalele texte bisericești scrise de români și pentru români în slavonă datează din secolele al XIV-lea – al XVII-lea, perioadă din care s-au păstrat și texte de cronici (istoriografie), cărți de legi (literatură juridică), povestiri și acte de cancelarie (mai ales documente de proprietate), porunci princiare, corespondență diplomatică și particulară. Existau centre ale scrisului slavon în mănăstiri și pe lângă biserici, dar și în cancelariile de la curțile domnești și din orașe. Slavona se învăța și la curtea domnească și la unele curți boierești. Ulterior s-au creat și academii princiare în limba slavonă. Există, încă din secolul al XVI-lea, importante biblioteci, mai ales la mitropolii, episcopii, mănăstiri și biserici. Tiparul, introdus la români în 1508, a fost și el inițial în limba slavonă (Țărgoviștea a fost, sub aspect cronologic, al patrulea centru mondial al tiparului slavon), trecându-se abia după câteva decenii și la cărți imprimate în românește (dar tot cu litere chirilice). În secolul al XVII-lea se produce o adevărată „renaștere ortodoxă” (raționalizarea credinței) în Țările Române, însoțită de tipărirea

unor valoroase cărți în limba română, dar și în slavonă, prin eforturile principilor Matei Basarab (1632-1654), în Țara Românească și Vasile Lupu (1634-1653), în Moldova, sprijiniți de Petru Movilă, mitropolitul de origine română al Kievului (oraș aflat atunci în Uniunea Polono-Lituaniană)².

Interesant este faptul că și elita românească din Transilvania și Părțile Vestice – formată din mărunți feudali numiți cnezi, din clerici și puțini orășeni – avea ca limbă a cultului și a culturii tot slavona. Această realitate este de mirare, întrucât aceste regiuni erau încadrate ferm, de pe la 1100-1200 încoace, într-un regat catolic, a cărui limbă oficială era latina. În consecință, trebuie să admitem că fenomenul slavonismului cultural la români este mai vechi decât anii 1100-1200, pentru că el nu s-ar fi putut impune sub stăpânirea unui regat catolic și „latin”. Slavonismul religios și cultural al românilor transilvăneni reiese din cărțile care circulau, se scriau ori se tipăreau aici, din pisaniile bisericilor și mănăstirilor ortodoxe, din atelierile de copisti, din arhivele și bibliotecile păstrate. În plus, pe versurile unor documente de danie emise în limba latină de către regii Ungariei pentru pomeniții cnezi și nobili români din anumite regiuni (Hațeg, Banat), în secolele al XV-lea – al XVI-lea, se găsesc însemnări personale ale donatarilor (beneficiarilor) în limba slavonă, nume proprii și un fel de explicații a ceea ce conțineau înscrisurile respective în latină³. De altminteri, biserica românilor din Transilvania a fost în permanentă legătură cu mitropoliile și episcopiiile din Țara Românească și Moldova. Mitropolitul Țării Românești era încă din secolul al XIV-lea „exarh” al Transilvaniei și Ungariei, iar ierarhii transilvăneni și unii dintre preoți și protopopi se hirotoniseau la sud de Carpați. Din secolul al XV-lea se observă un fel de patronaj spiritual al Mitropoliei Moldovei asupra românilor din Transilvania, mai ales asupra celor din regiunile nordice și estice ale provinciei intracarpatică, cu centrele eparhiale de la Feleacu și Vad.

² Virgil Cândea, *Rațiunea dominantă. Contribuții la istoria unanismului românesc*, Cluj-Napoca, 1979.

³ Ioan Drăgan, *Nobilimea românească din Transilvania între anii 1440-1514*, București, 2000, pp. 188-189.

Criza modelului de civilizație răsăritean și sincronizarea cu lumea occidentală

După căderea Constantinopolului sub turci (în 1453), lumea de credință bizantină intră în recul și, odată cu ea, se vedește criza modelului de civilizație adiacent. În același timp, Occidentul catolic, revigorat de Renaștere, de Reforma protestantă și de marile descoperiri geografice, se manifestă ca un model de succes, ajuns în plină expansiune mondială. O parte din elita intelectuală a românilor își dă seama de această situație, de apartenența românilor la o arie de civilizație asaltată și agresată, periclitată mereu și fără putință de performanțe majore. De aceea, cu un handicap de câteva secole față de vecinii lor (polonezi, unguri, cehi, slovaci, croați), încep și românii adaptarea lor la modelul de succes occidental. În acest context, slavonismul cultural – adică folosirea limbii slavone în cadrul creațiilor culte, în operele religioase, istorice, literare, juridice, filosofice etc. și chiar în lucrările tipărite, precum și în cancelariile instituțiilor statale – devine tot mai anacronic la finele Evului Mediu și la începuturile Epocii Moderne (în secolele al XVI-lea – al XVII-lea). Modelul cultural adecvat unui popor neolatîn, care pășea timid pe calea modernizării, era cel occidental, dinamic și inovator în raport cu slavonismul, rămas ancorat în tradiția sa contemplativă răsăriteană. Limba slavonă liturgică, de cultură și de cancelarie, altoită peste o limbă neolatînă, cum era româna, nu contribuia la evoluția firească a limbii române, nu-i întărea latinitatea, ci o împregna, mai ales la nivelul elitei, cu slavismul livresc.

Acad. IOAN AUREL POP

¹ P. P. Panaitescu, *„Perioada slavonă” la români și ruperea de cultura Apusului*, în idem, *Interpretări românești. Studii de istorie economică și socială*, București, 1947.

Oameni de foc din Țara de Piatră

Dacă distinsul universitar român, critic literar, eseist și prozator Adrian Dinu Rachieru, autorul *Cuvântului de însoțire* (text îndeobște cunoscut până nu demult ca *prefață ori cuvânt înainte*), îl prezintă pe Radu Matei Todoran ca: «om de carte (are un doctorat în management, în 2009) și om de lume [care] revine la dragostea dintâi, epicizând funambulesc, dovedindu-se, în spațiul transilvan, un talentat fantasmolog în efervescență» (p. 11), comentariul dumisale critic nu ne previne și asupra impactului suflătesc pe care fantasmologia povestitorului albaulian o exprimă curat, limpede, franc, pentru cititorul de limbă românească și, cu efect sporit, pentru acela cu rădăcini transilvane. Ceva mai către miezul intențional al navelor lui RMT trimite simpla citare a unui titlu de studiu al istoriei românilor, deloc străin autorului navelor în discuție: *Transilvania, starea noastră de veghe*, semnat de academicianul Ioan Aurel Pop, volum apărut la aceeași Editură Școala Ardeleană, în anul 2016. De altfel, prozele lui Radu Matei Todoran, deși pot părea excentrice, bizare, extravagante pentru neinițiați ori pentru cei refractari *paideumei* (Leo Frobenius) naționale, se cuvine menționat că ele sun ancorate în cel mai real «strat al mumelor» Transilvaniei, cum ar spune Blaga. Firește, peste durerea și suferințele istorice, lacrimile prozatorului sunt învăluite în scutecele fantasmagorice ale mitologiilor ancestrale, așa cum le-a primit moștenire de la stămoși, dând Savoare prozelor cărții. Esențiale mi se par nu atât laudabila fantasmologie românească ce înrămează narațiunea, cât *lacrimile și crucile* menționate în chiar titlu, de autorul însuși. Pentru că nu este nimic condamnat în respectul lui Radu Matei Todoran pentru neamul din care face parte, cum nu trebuie nimic ascuns din exaltarea aparent romanțioasă a realității istorice trăite de populația moților care îi venerază pe Crăișorul Horia și pe Iancu, la fel cum Bucovina și toată Moldova îl au viu în sufletele lor pe Sfântul Voievod Ștefan cel Mare.

Încă de la prima piesă a cărții, *Despicata*, autorul intră adânc în mitologia și deopotrivă în realitatea dramelor locului de dârză însemnătate și rememorare a Țării de Piatră din inima Munților Apuseni – lamură a zbcuimitei istorii de jertfă și suferință a românilor din Ardeal.

Există o *Despicata* lângă Buceș, în

județul Alba. Numele „băii” – minei aurifere *Despicata*, în care este găsit „un filon de aur curat ca o lacrimă de înger!” (p. 21) – face referire la zona Câmpeni-Abrud cu multiplele sale Detunate amprentate dramatic de-a lungul veacurilor trecute: Detunata Goală sau Orga de piatră a Apusenilor, ori Detunatele, minuni de piatră ale unui ținut protejat ca rezervație geologico-botanică, în suprafață de 24 de hectare, al Munților Metaliferi (vezi și povestirea istorică a lui Francisc Păcurariu, apărută la ESPLA în anul 1957: *Furtună sub Detunata*). Așa cum există și *Pietrele Vorbitoare*, pomenite de RMT (p. 24) și invocate într-un volum de versuri de prietenul Dumitru Mălin (*În munte, lângă piatra cântătoare*, Tipo Moldova, 2020). Apoi, o *Piatră Despicată*, lângă vestita Roșia Montană, precum și *Vâlceaua Despicată* din Cheile Râmețului. Legende cu uriași încearcă să explice cumva, din vremuri străvechi, existența unor roci unice, nemaipomenite în zona *Despicata*. Iar miturile legate firesc de bogăția în aur a locului abundă. Autorul exploatează filonul mitologic despre vâlvele băilor sau ielele.

Radu Matei Todoran se folosește de mitologie numai atât cât îi cere uzanța de *fantasy* a epicii contemporane, fără să omită că miza întregii culgeri de „nuvele”, cum stă scris pe coperta întâi a volumului intitulat *Transilvania: lacrimi și cruci*, este în esență aceea a însemnării într-un neuitare a respectivelor momente-cheie ale istoriei românești din epoca Imperiului Austro-Ungar. Aceste momente istorice sunt împletite meșteșugit cu personaje-figuri de basm printre care: Vâlva, duh teluric temut,

ori sufletele dintre lumi ale Blajinilor, sau Solomonarul, model etic – *om sfânt*, ce „nu minte, nu fură, nu primește pomană” (p. 23) și cu figurile memorabile ale unor băștinași martirizați, deveniți figuri de legendă, ca Horea, Cloșca, Crișan și Avram Iancu.

Despicata e povestea despre destinul unui „ales” al duhului locurilor, Vâlva Băii, care îl leagă cu jurământ: „Tu ești alesul! Tu vei împlânta șapte cruci mari pe șapte vârfuri ale Apusenilor, vei ridica șapte biserici în cele mai credincioase sate din Țara Moților și vei construi șapte școli românești în cele mai urgisite așezăminte moțești! Acesta-i legământul! Așa să ne ajute Dumnezeu să facem lucrarea asta împreună” (p. 21-22). Sincretismul mitologiilor precreștine și al doctrinei hristice este surprins judicios și exploatat cu farmec epic și nerenunțarea autorului la frumusețea morală ce le incumbă. Aparența fantasticului în acțiunea de-o viață a eroului, prin transpunerea în realitate a unui ideal, fac din Mihu un simbol fondator, întemeietor, dacă nu al etnogenezei românilor, cu certitudine unul al rezistenței de nezdrcinut în fața celor mai devastatoare lovituri ale soartei la adresa neamului moților din Apusenii Transilvaniei. Pentru că el, eroul ales ce găsește aurul spre care îl conduce Vâlva înțelege că: „bogățiile din inima muntelui sunt numai și numai ale lor” (p. 21), ale moților, după cum ele aparțin și Țării de Piatră (vezi volumul *Țara de Piatră*, al lui Geo Bogza apărut la 1962, în colecția EPL-Biblioteca Pentru Toți), adică trebuie cheltuite în folosul moților, locuitori ai Țării de Piatră: „Aurul acesta nu e numai al nostru, ci și al Țării de Piatră! Ea ni l-a dat și către ea se va întoarce prin credință și iubire de oameni!” (p. 24). Astfel că aurul strâns în „trei luni de când săpau inima Despicatei” (p. 27) fu transformat într-un împlinirea legământului între om și Vâlva: „S-au ridicat crucile, cele întru slava lui I[i]sus, s-au sfințit bisericile cele noi, menite să stăvilească năvala greco-catolică și care, sprijinită de împărăție, încerca să înece credința străbună, s-au bătut fundații de piatră și s-au ridicat școli românești acolo unde nemeșii unguri nici nu visau că românul va mai prinde vreodată rădăcină” (p. 28).

Fantasticul conviețuiește firesc cu evenimentul cotidian devenit fapt istoric: „din bulgărele de aur curat de la *Despicata*, pe care Mihu îl ascunsese în butoiul cu murături, Minodora turnase mici lingouri sclipitoare pe care i →

MIHAI POSADA

le-a dăruit Iancului într-o noapte când poposise la casa lor. Veneau vremuri grele! În Țara de Piatră începuse revoluția!” (p. 29). Nu întâmplător, volumul este dedicat: „martirilor români din Ardeal și marelui erou Avram Iancu, «Patronul Omagiat al Anului 2024», când se împlinesc 200 de ani de la nașterea sa” (coperta a patra).

Femeia din Pustie, a doua nuvelă a cărții, este povestea celor 40 de bărbați tineri, protestanți pietiști, plecați cu o corabie ce părăsește țărmul britanic al Europei spre a se stabili în Pennsylvania, mânați de idealul de a construi „o lume nouă, una mai bună, mai apropiată de natură și de Dumnezeu” (p. 33), în America, la Philadelphia, „pe paralela 40 latitudine nordică, aceeași pe care a fost ridicată și antica Filadelfia din Asia Mică. Filadelfia, orașul «dragostei frățești», al prieteniei! Un simbol al umanității!” (p. 34).

Același gust al împletirii și al descifrării asemănarilor între străvechile mituri și reactualizarea lor în istoria modernă – așadar – și aici. Nimic întâmplător în poezia reeditărilor simbolice, foarte pe gustul autorului. Eroul nuvelei – părintele Johann Kelpius – este un sas, fiu de preot luteran, rămas orfan de mic și originar „de pe pământurile vechilor daci, din Transilvania” (p. 38); mai exact din Denndorf/Daia, copil crescut de unchiul după tată, fost rector al *Școlii din Deal* și locatar al *Casei cu Cerb* în Schäßburg/Sighișoara. R. M. T. rămâne, ca în majoritatea scrierilor sale, un documentarist bine informat, un îndrăgît al locurilor pe care le umple de seva narațiunilor sale. Todoran expune detalii despre Frăția Rosicruciană, ocultism, esoterism, alchimism; despre pietiștii luterani – doctrină și ideal de veac XVII, Lumea Nouă de peste Atlantic atrăgându-i cu mirajul unui loc pe Pământ: „unde răul nu prinsese încă rădăcini” așa cum credeau cei 40 de «frați» pe care Johann Kelp, latinizat Kelpius, îi păstorea, după ce moștenise de la Maestrul său Jacob Zimmermann instrumente de studiu și „conducerea mișcării pietiste sub numele de *Society of the Woman in Wilderness/ Gesellschaft der Frau in der Wildnis* (Societatea *Femeia din Pustie*)” (p. 43). Cei 40 de frați ai societății pietiste *Femeia din Pustie* se stabilesc în cele din urmă „în nord-vestul așezării Philadelphia” (p. 50), în apropierea unei comunități de emigranți de origine germană: Germantown. Fantasticul este prezent: „un corb negru, uriaș”, ca din Edgar Poe, se transformă în înger de lumină, ca un chezaș al frăției celor 40.

Faptul miraculos se repetă, când frăția prinde rădăcini în Lumea Nouă. Istoria pietistă pe pământ american continuă, abundentă în detalii cu personaje și fapte, cu miezul unui crez umanist la vedere: „*Pacea este crezul meu! Această trâmbiță suflă pentru sufletul tuturor națiunilor!*” (subl. autorului, p. 56). Nuvela e străbătută de atmosfera unor momente tainice ca din *Golem*, romanul lui Gustav Meyrink, din 1915, ori din *Pelerinul Kamanita*, al lui Karl Gjellerup, apărut la 1906. Moartea lui Johann Kelpius, ocultistul-alchimist, aduce pacea divină asupra cercetărilor sale ocultiste de-o viață, cu rezultate și răspunsuri nepotrivite cu lumea de atunci și dintotdeauna a neinițiaților neștiutori: „Aceasta a fost misiunea mea, frate Daniel! Mi-am încheiat și experimentele pe care mi le-a încredințat Jacob Zimmermann și maestrul Christian Rosenkreutz! Am ajuns la niște concluzii uluitoare! Dar lumea de azi mi se pare că nu merită să cunoască toate lucrurile astea minunate! Nu este pregătită pentru așa ceva! Eu am pregătit cuferul acela de metal de la intrare, pe care scrie *Arcanum!* Te rog să îngenunchezi acum în fața mea și să-mi juri pe credința ta în Domnul că vei duce cuferul acesta până în locul în care râul Wissahickon se varsă în Schuylkill și-l vei arunca în valuri!” (p. 58). Și prin aceste detalii , filtrate parcă din mai recente Coelho sau Eco, nuvelele lui Todoran câștigă un plus de farmec epic.

Nuvela *Lacrimi și cruci* este alcătuită din două părți: 1. *Sofronie* și 2. *Atanasie*. Iată și o mostră de poeticitate, în prima: „Ploua mocănește, iar mulțimea cernită din jur părea să se dizolve într-o ceață de lacrimi” (p. 65). Sofronie este fostul preot din Cioara, județul Alba, luptător în fruntea celei de-a doua revolte anticatolice din Transilvania secolului al XVIII-lea (1759-1761), canonizat de Biserica Ortodoxă Română la 28 februarie 1950 și proclamat ca sfânt mărturisitor, la 21 octombrie 1955, în Biserica ortodoxă din Alba Iulia. Încă din primele rânduri, cititorul este pus în fața revoltătoarei stări sociale în care se afla populația ortodoxă românească, supusă celei catolice-nobiliare ungurești, în Ardealul iobagilor asupriți de grofi.

Arhaicitatea intrinsecă nuvelei scoate la lumină – ca la Slavici, Sadoveanu, ori Rebreanu – un loc de poveste, căutat de eroul Stan Popovici, preot rămas văduv și doritor să ajungă la Cozia, mănăstire de care îl leagă descendența sa din Părintele Ioan, tatăl cel învățat. Este vorba de un cătun de munte, de unde se trăgea și bunicul

patern: „O așezare în Munții Făgărașului, un cătun îndepărtat, unde locuiesc niște pădureni aspri care nu umblă niciodată fără baltag și fără câine”. Erau refugiați de la sudul Dunării, bogomilii cei vechi din neamul vlahilor: „Sunt tot creștini, dar credința lor este veche, se pierde sub geana timpurilor” (p. 71). Preotul Stan din Cioara, de lângă Sebeș, coboară cu opincile proaspăt pingelitate, spre sud, pe „Drumul Țării”, ajungând la cină în casa protopopului Ioan din Săliștea Sibiului. De aici, spre Sibiu și mai departe pe Valea Oltului, spre Boița și apoi, pe Via Carolina, „rostuită” de austrieci, spre nucetul Coziei. Stan este un stavrofor neoficial, pe piept purtând o cruce sculptată din lemnul unui mesteacăn în care i s-a arătat acea cruce, în „Pădurea Pianului”. În județul Alba, Pianu este comuna natală a autorului. La Cozia, Stan vine, cuprins de elan mesianic, să învețe, asemeni părintelui său: „să citesc cărțile sfinte și să învăț să le vorbesc oamenilor pe limba lor, însă cu darul lui Dumnezeu, acela al convingerii! De îndată ce voi deprinde aceste lucruri, mă voi întoarce acasă, acolo, în Ardealul cel urgisit, unde voi lupta până la moarte pentru cauza vechii noastre credințe! I-am jurat asta protopopului Ioan de la Săliște, împreună cu care am țesut un plan. Planul, musai să se întâmple, altfel poporul nostru se pierde...” (p. 76-77). La Cozia, fostul preot ardelean Stan Popovici este tuns în monahism și primește numele de călugăr Sofronie (p. 79), apoi se mută pentru o vreme la Mănăstirea Curtea de Argeș, păstrătoare a moaștelor Sfintei Filofteia și a duhului Anei lui Manole. Odiseea lui în sudul Carpaților are un rost profund spiritual în ordinea propășirii credinței și a neamului său, precum și a îmbunătățirii slujirii sale ca mărturisitor neabătut al dreptei credințe: „Când s-a întors acasă, în Ardeal, de cum a trecut de Turnu Roșu, s-a simțit de parcă își câștigase o nouă identitate: a plecat Stan și s-a întors Sofronie, a plecat preot și s-a întors călugăr și, cel mai important lucru, a plecat stâncă și s-a întors cruce de piatră!” (p. 80). Se cuvine menționată aici apropierea tematică esențială, de începuturile pentalogiei lui Mircea Tomuș, *Aripile demonului* (apărută între anii 2007-2013). La Apold, sub oblăduirea protopopului Ioan din Săliște, are loc o „adunare de taină” pregătitoare pentru „lupta cu acvila cea neagră, cu limbă de sânge, a Transilvaniei”, cu preoți adunați de-a valma „din Mărginime, de pe Valea Hârtibaciului, de pe Mureș, din Țara Moșilor, de pe Târnave și chiar din ținutul Bistriței” (p. 81). →

Esența luptei lui Sofronie de la Cioara, prezentată plastic, efigie întru neuitarea urmașilor care suntem: „Un călugăr cu o cruce de lemn în mână se luptă să schimbe lumea” (p. 87). El trage nădejde că alianța cu „Mitropolitul Karlowitz-ului” va aduce libertate religioasă și socială pentru românii „acestor locuri pe care puseseră laba fiare blestemate, parcă alungate din iad” (p. 86). Mai exact, tactica se baza pe dușmănia între imperiile turcesc și austriac, numite de autor cei „doi balauri nesăuți” și atragerea celui „de-al treilea balaur, cel rusesc” într-un joc al învrăbirii, din care să profite neamul împilat de austrieci, al românilor iobagi ardeleni: „Acesta ar fi norocul nostru, ca pofta rușilor să se abată și spre noi, astfel încât să încerce să ne ajute să șubrezim stăpânirea austriacă” (p. 84). Ridicarea oamenilor la revoltă împotriva Bisericii Române Unite duce la condamnarea sa de către autoritățile imperiale de la Viena, arestarea, fuga și surghiunul perpetuat până la moarte.

Unele pasaje ale povestirii pot părea patetice. Dar ce leac epic ar fi mai recomandabil în contrapondere la atrocitățile comise în tot veacul al XVIII-lea, de asupritorii imperiali, asupra românilor ardeleni? Nota autorului, de la p. 95-96, răspunde și limpește percepția contemporanilor care vorbesc tot mai puțin despre Sfântul Sofronie de la Cioara și măreția credinței lui neînfricate.

Partea a doua a nuvelei ce dă numele volumului *Transilvania. Lacrimi și cruci*, anume: 2. *Atanasie*, are în centru figura lui Atanasie Todoran din Bichigiu, sat din Bistrița Năsăudului, om „încă verde” la 76 de ani, aflat în lanțuri la Bistrița, într-o celulă din Turnul Dogarilor, pentru fuga sa din regimentul de pază al Vienei, cu 30 de ani în urmă, când nu fusese prins. Povestirea urmărește drumul din Viena spre casă, al lui Atanasie, zis și Tănase, în vremea de după „răscoala curuților” – lupta antihabsburgică condusă, între anii 1671 și 1711 de principele Transilvaniei Francisc Rákóczi al II-lea (p. 102). Apar chiar și haiducii lui Pinteazul din Țara Lăpușului, viteji dar „prea grăbiți, prea neprevăzători” – nu pe placul înțeleptului Tănase (p. 103).

Reapare figura solomonarului, aici un anume Fildan, locuitor și el în grolele de lângă Piatra Roșie, pe drumul Cavnicului și al Băii. Acest „om smerit și plin de bunătate” îl duce pe Tănase în Bucovina, pentru iernat. Frate cu fagul, ca toți solomonarii, Fildan nu este văzut mâncând niciodată și face, zâmbind, demonstrații de alungare a norilor.

Intrarea în stâncă muntelui readuce fantasticul, mitologicul în povestire. Solomonarul decriptează semnele și conchide, în legătură cu fratele de viață Tănase: „Ești om ales! Vei trăi mai mult de un veac și vei muri luptând pentru dreptate” (p. 110). Cu ajutorul lui Fildan, somnul de peste iarnă al lui Tănase durează, ca la urși, până în primăvară, în peștera vrăjită a solomonarului. De aici, va fi dus de un alt „frate” de codru și înrolat în oastea domnească, ajunge căpitan al lui Mihai Racoviță și este împrumutat cu păduri și pământ, de vodă. Întors acasă, este pus de săteni jude în „Bichigiu Bistriței”, ca „om harnic, curajos și priceput la toate” (p. 112). Încrăzător în promisiunile austrieților, el îndeamnă oamenii să scape de iobăgie devenind oșteni în regimentele grănicerești imperiale autofinanțate de grănicerii

Suzana Fântânariu, Măr, IV

români, contra libertății. Pentru aceasta, sătenii de pe valea Sălăuței se adună la Bichigiu, sub conducerea lui badea Tănase. Între cei mai iubiți de el și mai de nădejde sunt: „Vasile Dumitru din Mocod, Marin Grigore din Zagra și Vasile Oichi din Telciu”. Dintre săteni, unii îl cunoscuseră chiar pe „Visarion Sarai, zis Sfântul, un călugăr sârb care făcuse minuni în Ardeal și Banat, propovăduind împotriva unirii credincioșilor ortodocși cu Roma” (p. 113). Ei își păstrează poziția confesională în acord cu neafilierea, văzută ca o trădare, o apostazie. Românii ajung astfel la Viena, spre a își oferi direct serviciile prin înrolare voluntară, iar efectul a constat în înființarea primelor companii și batalioane de grăniceri concepute de austrieci pentru a avea o graniță militarizată din Voivodina până la Năsăud. În același an, 1761 „la 5 iulie, baronul cu grad de general de cavalerie, Adolf Nikolaus von Bukow a fost numit comandant militar și guvernator al Transilvaniei” (p. 115). Dar românii au

fost păcăliți. Ei nu au scăpat de taxele iobăgești, așa cum sperau, nedevenind adică, prin înrolare, țărani liberi, cu taxe mai mici. Ba aveau cheltuieli mai multe, cu autoîntreținerea ca grăniceri, iar în acte figurau ca greco-catolici, împotriva voinței lor. Austrieții i-au tras pe sfoară pe români și în plus, îi batjocoreau la tot pasul. Judele Atanasie, cu toți ceilalți români, au hotărât să protesteze, sătui de grănicerie. Bukow dezlănțuise deja prigoana antromânească-antiortodoxă. Pe platoul de la Mocirla, lângă Salva, se adună trupele grănicerești alcătuite și din alte neamuri decât români, în prezența generalului-guvernator și a episcopului unit de Blaj, Petru Pavel Aron, în mai 1763. Atanasie Todoran din Bichigiu și ai săi organizează o ambuscadă, opunându-se sfințirii drapelului de luptă de către un cleric uniat. Atanasie are 104 ani, dar stă pe cal „așezat în șaua de piele ca un arhanghel al dreptății” și e „încă verde” (p. 118). Cere drepturile promise cu doi ani mai înainte. În noiembrie 1763, după grele torturi și cazne pentru românii răsculați la Mocirla, tribunalul austriac dă sentința de cunoscută cruzime: Atanasie Todoran, condamnat la moarte prin zdrobire cu roata, iar cei trei frați de credință, Vasile Dumitru, Marin Grigore și Vasile Oichi, prin spânzurare. Cu barbarie, trupurile le sunt decapitate, sfărțecate și batjocorite, lăsate la vedere pentru îngrozire și durere. Pentru că au cerut dreptate și libertate. Alți cincisprezece capi, condamnați la „șase mii de lovituri de vergi, ceea ce însemna, desigur, moarte prin biciuire” (p. 121).

Am comentat în publicistica literară următoarele două nuvele din cuprinsul cărții *Transilvania. Lacrimi și cruci*, respectiv, *Nuntă sub salcâmi* și *Plăsele de os*, la momentul apariției lor în volumul *Clopote de lemn*, Alba Iulia: Editura Altip, 2020 – vezi și opul nostru: *Cartea întâmpinării: o istorie literară alcătuită din cronici*, Vol. 3, Florești: Limes, 2024, p. 388-393.

Stilul alert al narațiunilor, «fabulosul mitologizant» – cum îl numește Adrian Dinu Rachieru, bogata documentare istorică a autorului informat fără a fi deloc plictisitor, fac împreună, din nuvelele lui Radu Matei Todoran, veritabile pagini de istorie națională (în formă literară!) așa cum, din păcate, nu se mai tipăresc astăzi pentru elevii și părinții români și așa cum nu pare că se vor mai tipări curând.

(Radu Matei Todoran, *Transilvania: lacrimi și cruci*, Cluj-Napoca: Școala Ardeleană, 2023.)

31 AUGUST 2024 – ZIUA LIMBII ROMÂNE LA VIENA

După instituirea Zilei Limbii Române în 2013, deși o sărbătoriserăm deja de ceva ani în urmă cu frații din stânga Prutului, am marcat această zi an de an, mai întâi acasă, la Târgu-Mureș, Sârmașu, Reghin, ca apoi, din 2018 să propun sărbătorirea acesteia în comunități românești din afara granițelor.

Și, într-un entuziasm tineresc, de atunci încoace, am bătut drumurile limbii române dincolo de hotarele naționale, cu excepția a doi ani, când nu s-a putut face deplasarea în străinătate (dar în care am sărbătorit Ziua Limbii Române la prima școală românească din Târgu Mureș, în 2020, apoi la Muzeul Civilizației Populare Tradiționale ASTRA, Sibiu, în 2021) la Roma, la „Columna lui Traian” (2018), la Pererâta (satul în care s-a născut Grigore Vieru) în 2019, la Vidin (Bulgaria), în 2022, la Torac (Serbia) și Timișoara (la Muzeul Satului Bănățean), în 2023, în 2024 a venit rândul Vienei, ca o demonstrație a liberei circulații a culturii române, chiar fără viză Schengen!

Toate evenimentele dedicate Zilei Limbii Române au avut frumuseți și semnificații aparte, dar parcă de această dată, la Viena, ne-am întrecut pe noi. (a recunoscut-o chiar partenerul nostru de nădejde, Asociația „Mihai Eminescu” Viena, prin vocea președintei sale, Laura Hant, înregistrându-se un maxim de

trăire nu doar pentru noi, ci și pentru Viena: „Putem spune fără să greșim că la Viena limba română a fost celebrată cum nu a fost niciodată până în prezent”).

Dar, în primul rând, ne-am depășit ca număr, fiind necesare două autocare pentru cei optzeci de mureșeni, la care s-au alăturat prieteni dragi din Târgu-Lăpuș, Dumbrăveni, Blaj, Bistrița, Piatra Neamț, Toplița, Oradea, dar și români din Austria și Germania... Apoi, consistența și diversitatea ofertei culturale: conferințe, evocări, expoziții de carte, de artă, de costume populare...

De remarcat că aproape toți participanții au fost costumați în straie tradiționale românești, fiecare cu ce are specific zona de reședință!

O notă distinctivă a acestei ediții a fost implicarea activă a ambasadorului României la Viena, excelența sa, domnul Emil Hurezeanu, fost coleg de redacție la revista studentescă de cultură „Echinox”, din Clu-Napoca, ceea ce a sporit emoția și nostalgia întâlnirii.

Dincolo de diplomatie, ambasadorul Emil Hurezeanu a fost omul de cultură, poetul, care a desfășurat baierile poveștii, dând eleganță, noblețe, întâlnirii.

În plus, a fost însoțitorul nostru dedicat, volubil pe tot parcursul evenimentelor - și la Institutul Cultural Român și la Biserica Ortodoxă „Învierea Domnului” și la bustul lui Emines-

cu, opera lui Vergilius Moldovan, dezvelit în 26 septembrie 2013.

A fost o prezență care a dat greutate sărbătorii noastre, prin reprezentarea la vârf a diplomației românești la Viena.

Ne-au fost apropiați sufletește, dar și însoțitori pe traseele noastre vieneze, doi cărturari români de marcă: Dan Toma Dulciu și părintele vicar Nicolae Dura.

Am simțit cu toții câtă importanță i se dă sărbătoririi limbii române.

Am mărșăluit pe străzile Vienei, pe urmele lui Mihai Eminescu, purtând cu mândrie costumele tradiționale, într-o paradă ad hoc a portului românesc, călăuziți parcă și de îndemnul: „ori te poartă cum ți-e vorba, ori vorbește cum ți-e portul”.

La Institutul Cultural Român, director Andreea Dincă, ne-am simțit ca acasă, într-o atmosferă de profundă simțire și emoție, într-o sală neîncăpătoare, dar în care ne-am găsit cu toții loc, sub cerul nostru de cuvinte.

A fost copleșitor, greu să-ți stăvilești entuziasmul de a spune „Oprește-te clipă, ești frumoasă”.

A fost mai mult decât ne imaginam că ar putea fi. Realitatea a întrecut visele noastre, ne-a arătat cât de puternici suntem sub sceptrul limbii române, ce durabil liant este cultura în care ne regăsim cu tot trecutul și cu tot viitorul pe care ni-l dorim.

NICOLAE BĂCIUȚ

Festivalul Limbii Române la Viena

Cu prilejul Zilei Limbii Române, 31 august, în fiecare an românii de pretutindeni sărbătoresc această importantă zi în calendarul de suflet al vorbitorilor de limba română.

Atât în țară, cât și în străinătate, au loc evenimente culturale, marcând însemnătatea și subliniind semnificația acestei zile.

O vastă paletă de acțiuni specifice pun în evidență frumusețea neasemuită a limbii străbune, limba română, i se dedică de

către poeți, scriitori înmuri de slavă, se recită poeme ale unor cunoscuți autori, veritabile capodopere literare, și astfel, pe tot cuprinsul patriei, dar și în străinătate, limba maternă este evocată sub cele mai diferite aspecte ale sale.

Viena, însă s-a întrecut de data aceasta pe sine. Timp de trei zile, poeți, scriitori, artiști populari, pictori, compozitori, jurnaliști, un grup de 80 de talentați creatori de frumos, veniți de pe meleagurile de poveste ale Transilvaniei, sub conducerea cunoscutului om de cultură Nicolae Băciut, au făcut să răsune pe străzile Vienei, în locuri vizitate, graiul românesc, cântecele de inimă ale românilor. Oamenii întorceau capul uimiți, se opreau să admire, să asculte melodioasa noastră limbă română, muzicalitatea Limbii, frumusețea straielor populare, fiindcă toți cei 80 de artiști, scriitori, poeți s-au întrecut pe ei în felul în care au pus în valoare specificul nostru național, prin sunet și culoare.

Da, a fost un veritabil festival, fiindcă volumele special scrise în cinstea Limbii Române, a lui Eminescu, dar și dedicate Vienei, ca lăcaș de cultură, au fost însoțite de expoziție de carte, de costume, de icoane pe sticlă, de obiecte de artă populară, de recitaluri poetice, de cântece populare.

Ceea ce a impresionat în mod special a fost faptul că aceste forme de exprimare artistică s-au desfășurat nu doar în interiorul complexului Institutului Cultural Român de la Viena, sau în interiorul Bisericii Ortodoxe Române, ci și în aer liber, în fața bustului Luceafarului sau a Teiului lui Eminescu din Stadtpark,

ori la statuile marilor compozitor-clasici din Wiener Central Friedhof sau în curtea fostului sanatoriu din Oberdöbling, unde a fost internat marele poet, Mihai Eminescu.

Poezie, muzică, port popular, iată de ce putem spune fără să greșim că la Viena limba română a fost celebrată cum nu a fost niciodată până în prezent.

Evenimentul acesta a fost inclus în ciclul de manifestări dedicate marcării unui deceniu de existență a Asociației "Mihai Eminescu" de la Viena, cu sprijinul Ambasadei țării noastre în Capitala Austriei, a ICR, a Parohiei Ortodoxe Române.

Suntem recunoscători oaspeților noștri dragi, care ne-au onorat cu spectacolele oferite, și credem că nu se vor supăra pe noi că nu vom menționa numele acestor scriitori, poeți, jurnaliști, interpreți de muzică populară, creatori de costume populare, de icoane pe sticlă, obiecte de artizanat popular dar nu putem să nu îl reamintim pe domnul Nicolae Băciut, prietenul Asociației „Mihai Eminescu” Viena, cu care am convenit să dezvoltăm pe viitor un parteneriat de colaborare culturală.

De asemenea, Excelenta Sa, Domnul Ambasador Emil Hurezeanu a fost tot timpul alături de oaspeți, a participat la desfășurarea întregului eveniment.

Vrem să mulțumim de asemenea Părintelui Paroh, dr. Nicolae Dura, care ne-a oferit cu generozitate spațiul de desfășurare a evenimentului, doamnei Andreea Dincă, directoarea ICR Viena, domnului Claudiu Marin, director adjunct ICR Viena, precum și instituțiilor care au făcut posibilă această memorabilă acțiune dedicată Zilei Limbii Române: Institutul Cultural Român / Romanian Cultural Institute, Direcția Județeană pentru Cultură Mureș, Liga Pensionarilor Mureș, Uniunii Ziaristilor Profesioniști din România, Filiala Mureș-Harghita. Sincere mulțumiri domnule Nicolae Băciut, îmbrățișați pe toți oaspeții veniți din țară, care ne-au făcut să suspinăm de dorul Limbii Române, sub ramurile Teiului lui Eminescu.

LAURA HANT,
Președinte Asociația „Mihai Eminescu” Viena

Nicolae Băciut, Emil Hurezeanu

Laura Hant, Nicolae Băciut

Dan Toma Dulciu

La Biserica pr. vicar Nicolae Dura

Emil Hurezeanu

Carmen Chiorean, Sorina Bloj

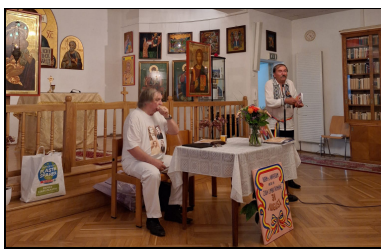

VIENEZA ROTONDĂ A PLOPILOR APRINȘI

Se știe că, nu tocmai fără mari eforturi, se poate ajunge de *Ziua limbii Române*, la statuia lui Mihai Eminescu din centrul Vienei. Ceea ce nu se știe însă, de multe ori, este că zadarnic am ajunge vreodată la această destinație aflată, ca orice obiect terestru, sub semnul vremelniceii, dacă nu suntem vrednici să ne înălțăm sufletește, la și statuia din ceruri, a marelui nostru făuritor de limbă, la statuia lui nevremelnică și nestrucăcioasă, și dacă nu reușim ca, prin *poezia cuvântului sincer*, să *înălțăm un monument mai trainic decât arama*, așa cum spune poetul odelor latine, Horatius Flaccus: „Exegi monumentum aere perenium/ Regalique situ pyramidum altius”.⁴

Astăzi, în ziua de 4 septembrie, a Anno Domini 2024, avem cu toții, onoarea de a privi cu mare mândrie, înapoi, la câteva zile distanță, când, parcă descinzând dintr-o aureolă de vis, grupul nostru, al scriitorilor mureșeni, sub impecabila diriguire a domnului Nicolae Băciuț și a doamnei Sorina Bloj, cu mic, cu mare și cu colegi care ni s-au alăturat și din alte provincii românești, ne pusese în minte să ajungem cu adevărat, la statuia lui Mihai Eminescu – existentă printre *emblemele sau vehiculele principiilor metafizice*⁵ - din centrul Vienei. Reușita? Una de zile mari! O reușită ale cărei pliuri parcă fuseseră bine conturate anterior, de un desenator omniscient. A fost o reușită de zile mari, repet, grație fantelor deschise de instituții-cheie care pulsează românește, 24 din 24 de ore zilnic: *Institutul Cultural Român și Asociația Mihai Eminescu* din capitala Austriei, ambele foarte bine încurajate de *Ambasada României* la Viena – instituții care au răspuns prezent la provocarea *Direcției de Cultură Mureș* și personal a domnului director Nicolae Băciuț.

Dacă în prima parte a zilei de 30 august a. c., reputatul eminescofil și eminescolog, Dan Toma Dulciu, ne-a deschis cu multă generozitate, apetitul de a ne bucura, pe de o parte, la vederea mormintelor unor mari personalități ale vieții culturale vieneze (Nicolae Dumba, Iohan Strauss, Brams, Ludwig van Beethoven ș. a.) aflate în *Cimitirul Central* al capitalei austriece, iar pe de altă parte, de a fi descoperit mormântul nepotului de soră al lui Mihai Eminescu, **Iosef Gratz** (?), fiul Aglaiei, mare specialist, la acea vreme, în domeniul elec-

tricității, în cea de-a doua parte a toridei zile de final de august, am petrecut alături de *Teiul lui Eminescu*, plantat în urmă cu 5 ani, de *Asociația Mihai Eminescu* din Viena. Lângă acest tei, mlădiță neaoșă din *Teiul lui Eminescu* din Iași, alături de doamna director a asociației, Laura Hant, ne-am delectat auzul cu un regal de poezie, originală ofrandă adusă marelui nostru poet, oferită de către șapte poeți mureșeni, ale căror cărți de poezie fuseseră anume editate, pentru a fi lansate în acest loc de o semnificație rară: Valeria Bilț, Viorica Șutu, Elena Cristea, Sorina Bloj, Elena Nistor, Dan Lăzărescu și nu în ultimul rând, Răzvan Ducan.

Ziua de 31 august a fost una cu totul și cu totul specială. Specială, nu numai pentru că în toate manifestările noastre culturale s-au implicat cu multă inimă, reprezentanții instituțiilor culturale românești din Viena: domnul ambasador Emil Hurezeanu, doamna director (*Institutul Cultural Român*) Andreea Dincă și doamna președintă (*Asociația Mihai Eminescu*), Laura Hant, acestora alăturându-li-se eminescologul Dan Toma Dulciu și părintele prof. dr., Nicolae Dura de la *Biserica Ortodoxă Sf. Andrei* din Viena, ci cu adevărat specială pentru întreaga suflare românească de pretutindeni era în sărbătoare. Ambele activități, cea de dimineață, de la *Institutul Cultural Român* și cea de după-masă, de la *Biserica Ortodoxă Sf. Andrei*, s-au remarcat a fi foarte atractive, deosebit de emoționante și mai mult decât răsunătoare, Excelența Sa, domnul ambasador, fiind tot timpul între noi și luând cu plăcere cuvântul, ori de câte ori a fost nevoie.

Alături de discursurile oficialităților românilor vieneze, amintite mai sus, alături superbul recital al domnului Nicolae Băciuț care a și moderat activitatea, și de emoționantele discursuri despre limba română, rostite de scriitoarea dr., Simona Mișuțiu, și de către pr. dr. Nicolae Șincan, am avut și eu, onoarea de vorbi despre volumul meu de proză, *Patriotismul, încotro?*⁶ care, iată, găsise rarissima șansă de a fi botezat chiar acolo, în

cristelnița răcorii îmbietoare a besmentului bisericii.

Tangențial cu cele două proze care alcătuiesc volumul, *Vienă, dragă Veneră și Patriotismul, încotro?*, am găsit că ar fi de bun augur să mă refer la posibilele analogii pe care le deschide pledoaria despre limba română a părintelui academician Dumitru Stăniloae, extrasă din dialogul acestuia cu Sorin Dumitrescu⁷, spre preocupările de limbă ale lui Mihai Eminescu, spicuite în manuscrisele 2257, 2258, 2260, scoase la lumină, da la Biblioteca Academiei Române, de nimeni altul, decât filozoful Constantin Noica, în cartea sa, *Introducere la Miracolul Eminescian* (ed. Humanitas, 1992) – ambele, rezistente *acrobații* de patriotism românesc.

Chiar dacă Părintele Stăniloae, neavând cunoștință de filele pe care le citează marele filozof, fie despre discrepanța pe care o observă Eminescu între „partea traductibilă” și „partea netraductibilă” a limbii române, fie despre „marginile și nemarginile limbii române”, nu are pretenția de a găsi prin sintagme precum: „conținut de mare dulceață duhovnicească”, „Dumnezeu drăguț, Maica Domnului” sau prin afirmații ca: „fiecare cuvânt are un conținut de taină”, concluzia care se vrea spicuită este că limba noastră, formată de-a lungul veacurilor, în și prin biserică, are printre limbile de gîntă latină, un specific aparte, un specific care nu se compară nici cu „precizia” termenilor și nici cu „fixitatea” conferită de corespondentele acestora în alte limbi.

De apreciat au fost apoi, toate luările de cuvânt, adevărate *laudatio*-uri la adresa „limbii vechilor cazanii”, trecută prin filtrele „limbii ca un fagure de aur” ale Luceafărului poeziei românești. Emoționați peste măsură de discursurile izvorâte din neașele sentimente de iubire de neam și țară, de acordarea de diplome de către domnul Nicolae Băciuț, de celelalte recitaluri și de inimoasele cântece patriotice și priclene interpretate de *Grupul coral* de la Reghin, coordonator Sorina Bloj și de la Sârmașu, coordonator Dinuca Burian, toată suflarea din capela bisericii, indiferent de rang și de profesie, și-a manifestat deschiderea sufletească, la cote maxime în așa fel, încât, pe moment, eram convins că până și pietrele cubice din fața *Palatului Imperial* de la Schönbrunn, la acea oră, vorbeau între ele, în limba română.

NICOLAE SUCIU

⁴ Quintus Horatius Flaccus – *Carmina*, III, 30

⁵ Ioan Petru Culiianu, *Mircea Eliade*, ed. Nemira, 1995, p.51)

⁶ Nicolae Suci, *Patriotismul, încotro?*, ed. Vatra Veche, 2024

⁷ *7 dimineți cu părintele Stăniloae* – convorbiri realizate de Sorin Dumitrescu - ed. Anastasia, 1992

Pe urmele Eminului,

sărbătorind limba română la Viena

Avem câteva prilejuri de a urma o - imposibil de ignorat - chemare spre căutarea celor cu care putem împărtăși, manifesta și savura în tihnă simțirea românească. Se întâmplă la seriile de Festivaluri dedicate satului românesc, festivaluri folclorice, hramuri bisericești, dar mai ales cu prilejurile oferite de zilele oficiale precum 1 Decembrie - Ziua Națională, Ziua Culturii Naționale, Ziua Limbii Române. Se produce în sufletul participanților un amalgam de istorie, credință, limbă și cultură, care-i definește și unește pe români. Este un sentiment profund, de mândrie națională, respect pentru tradiții și o legătură puternică cu rădăcinile istorice și spirituale. Într-o lume în continuă schimbare, simțirea românească păstrează vie esența identității naționale. Și cu fiecare prilej, românii găsesc un reper și o sursă de alimentare spirituală în poezia celui ce încă, la 135 de ani de când s-a eternizat, rămâne Cel Mai, în poezia noastră, Mihai Eminescu. Simțirea românească în poezia lui Mihai Eminescu este un element central care se manifestă printr-o profundă legătură cu natura, istoria și spiritualitatea poporului român, mai marele nostru poet romantic surprinzând esența sufletului românesc în versurile sale. Natura și peisajul românesc, istoria și mitologia, Spiritualitatea și credința, folclorul și tradițiile, limba și obiceiurile, toate sunt teme recurente în opera lui. Captează, astfel, sufletul național și transmite esența identității naționale. Și pentru că drumurile lui s-au întins prin Europa, a apărut ideea căutării urmelor lui la Viena, cetate a culturii din secolul al XIX-lea, unde Mihai a petrecut un timp al marilor căutări, al iubirii, al suferinței, dar și al speranței de vindecare.

Ziua Limbii Române, sărbătorită la Viena, în 30- 31 august 2024, a fost o adevărată expediție, inițiată și organizată de Direcția Județeană pentru Cultură Mureș (adică Nicolae Băciut) și Liga Pensionarilor Mureș (adică Sorina Bloj), în parteneriat cu Institutul Cultural Român din Viena, și Ambasada României în Austria, Asociația Mihai Eminescu Viena (președinte Laura Hant) și Parohia Ortodoxă Română, Austria.

Prima descindere, la Teiul lui Eminescu, în Stadt Park, unde, în ziua premergătoare evenimentului oficial, ne-am strâns 80 de oameni în jurul puului de tei adus acum 7 ani din Iași și transplantat aici, udat zilnic de doamna Laura Hant și domnul Dan Toma Dulciu, exeget ilustru al lui Mihai Eminescu, posibil și de alți vrednici români, membri ai Asociației Mihai Eminescu din Viena. S-au intonat cântecele cu versuri eminesciene, s-au rostit alocuțiuni, s-au prezentat cărți și s-au recitat poezii. Omagiul Limbii Române a devenit sinonim cu Omagiul lui Eminescu. A răsunat Stadt Park de frumusețea vorbelor și a zicerilor românești! Diplome de Excelență pentru „Creșterea Limbii Românești și-a patriei cinstire” au primit scriitorii care au avut intervenții iar cana cu efigia eminesciană și cu inscripțiile partenerilor de proiect, capătă încărcătura simbolică a Graalului, în care fierbe nevăzut sângele Eminului căutat prin lume, picătura de noblețe a liricii și culturii românești. În zilele premergătoare excursiei vieneze mi-am exprimat nerăbdarea într-o poezie dedicată lui Eminescu, inclusă și în Antologia tematică. Am recitat-o la teiul cel mic din Viena. Puilul celui din Iași. Simbolul Eminului etern. Scriam, înainte de a ajunge la el:

Aștept dimineți vieneze

Ah! Aștept diminețile în Viena,
Pe Dianagasse elegantă, la spazier
Să mă așez sub teiul cu pricina
Și să inspir mireasma lor de mir.

Ah! Cât mi-e de dor să mângâi fruntea
Înaltă cât o piramidă din Egipt,
Din care gândurile-alunecă pe luntrea
Care poartă sorii de aur spre zenit.

Desfac, pe rând, cu paginile cărții,
Adâncile-nțelesuri din vorbele-ți de
amor

Și simt, cu fiecare dulce cuvânt, că
sortii
Sunt mai amari când dorul rămâne
veșnic dor.

Tu l-ai cântat cu-ardoare și dorul tău
era
Nu doar femeii înger ori demon
dedicat.
Se întetea când țara, amarnică, plângea
Și mângâia în graiul fierbinte și curat.

Dorul tău, Mihai, ajunsu-m-a pe mine,
Fiică a țării tale, o Patrie frumoasă
Din care pleacă pruncii în multe țări
străine,
Dar viața lor se toarce în dorul de
acasă.

Cu dorul pentru tine m-oi duce-n
drumul tău,
Te-oi căuta în loje de teatru și
mansarde înșorite.
Întoarce-voi avide urechi spre sonul de
ecou
Al versurilor tale, în taină iscusite.

Să caut pașii tăi și-ai Veronicii tale
Cu glas suav vorbindu-ți de dorurile
ei,
Să te aud spunându-i că n-aveți altă
cale
Decât fugind cu-amorul în casele
veciei.

Un popas la Oberdöbling, sanato-
riul unde părea că-și va recăpăta vi-
goarea fizică, ne-a întristat, iar descin-
derea în Cimitirul Personalităților viene-
zeze a prilejuit un excurs excelent prin
istorie, arte vizuale și muzică, popo-
sind la mormintele unor personalități
nemuritoare. Domnul Dan Toma
Dulciu a fost ghidul nostru prin cel
mai impresionant cimitir vienez,
veritabil muzeu în aer liber, sinonimul
cimitirului parizian, Père Lachaise ori
a cimitirului bucureștean, Bellu.

Apoi, la taverna Troidl, astăzi Zwölf
Apostelkeller, unde studenții români
închinău în cinstea tinereții lor și a
nației române, ridicând-o cât mai sus,
în slavă! Printre ei, Poetul, exuberant
și visător, totodată, tânăr cu dorințe
nestăpânite, dar cu gânduri înțelepte,
în care dospea genialitatea. La câțiva
metri mai încolo, pe strada paralelă, se
afla localul unde scrisese *Împărat și
proletar*.

VALERIA BILȚ

(Fragment. Articolul integral, în
Cadran 8/2024)

„LIMBA ROMÂNĂ S-A NĂSCUT POET”

Ziua LIMBII ROMÂNE sărbătorită
la Viena

Nu a fost decât „cireașa pe tortul” sărbătorii în fiecare zi a Limbii Române, cea în care am avut privilegiul să ne trezim, gângurind-o la început în onomatopee; încercând-o monosilabic și apoi vorbind-o stângaci, până la a o exprima corect și sigur, pentru a întreba și răspunde, pentru a răspândi și auzi idei, pentru a da și primi, din preaplîn, rostogolirea ei în timpâne, într-o muzicalitate, fără seamăn. Desigur, cu corzile vocale ce o modelează nepe-reche, pentru a o auzi nepereche. Și de a ajunge, pentru cei cu har, de a se desfăta întru Limba Română, în diferitele genuri literare ale ei, unde poezia este regină, după care își întoarce mereu capul și proza rege.

Limba Română e cea care ne-a ales, căci suntem aleșii ei, să-i simțim dulceața de miere, cu sensurile polise-mantice, pline de încărcătură și frumusețe. Ea este cea în care am învățat să plângem până la drob de sare și să râdem cu gura până la urechi, cea în care am învățat să visăm înalt și pur, punând în jurul frazării ei: consistențe, speranțe, bucurii, nostalgii, și câte și mai câte. Ne-a fost și ne este un privilegiu, limba română ”ce ni s-a dat”, s-o locuim și să ne locuiască până în cele mai intime particule ale viscerelor. Nu realizăm cu adevărat ceea ce înseamnă să stai în aceasta: confortabil, netemător, plin de speranțe și îndrăzneți.

Iată de ce „cireașa de pe tort” reprezintă de fapt tortul însuși. E catargul ei, care prevestește din largul mării sau oceanului, apariția navei în port. Și cum pe catarg flutură un pavilion sau un steag, așa și în „cireașa de pe tot” flutură bucurie și mândrie, totodată, de a aparține Limbii Române, de a reprezenta și de a fi reprezentată de cei care o iubesc, fără termen de comparație.

De ce Viena și nu altundeva? De aceea că acum i-a venit rândul, după cum i-a venit și în trecut rândul altor locuri de omagiere a ei: Roma, Pererâta (Republica Moldova), în Bulgaria, Voivodina (Serbia) etc.

Pentru mine, Viena, ca loc de omagiere în acest an a celei ce este „ca un fagure de miere” are o semnificație aparte, și aceasta din motivul că burgul imperial de pe malurile „Dunării albastre” era locul juneții, ca

„student ordinar” la Facultatea de Filosofie, a Hyperion-ului Mihai Eminescu, de care sufletește sunt legat aproape ombilical. De fapt, îl omagiam și pe Eminescu, cel de la Viena și de aiurea, din toate veșniciile, atunci când omagiam la Viena, Limba Română.

CE IMPRESII PORT DESPRE VIENA?

Ce impresii port despre Viena?
Dar Viena ce impresii poartă despre mine?

Că doar cu Eminescu pe piept,
M-am simțit acolo, imperial de bine.

Dar și mândru m-am simțit,
Mândru ca român, nevoie mare,
De a-l avea pe Eminescu Mihai,
Ca azimut în neostoită căutare.

Iată și pretextul, Vienă,
De a te descoperi, nemijlocit prin el,
„Sfântul preacurat al ghiersului românesc”,
Hyperion-ul dintre pământ și cer,

Am început să te iubesc, Vienă,
În numele iubirii de Eminescu Mihai,
Am venit să te văd prin ochii lui,
Cu viața avută de lad și de Rai.

Între Domul Sfântul Ștefan
Și urmele poetului ce te slăvise,
Am intins un uriaș hamac de iubire,
În care m-am legănat în propriile vise.

Ți-aș da averi pe care nu le am,
M-aș îngropa deliberat în nevoi,
Dacă mi-ai da și tu un trup de secol 19,
Mai exact anii '69-72.

Să mă Emin și să mă Vienez,
Pentru a mă reda și eu „pe mine mie”,
Am început să te iubesc, Vienă,
Chiar cu Eminescu în contumacie.

RAZVAN DUCAN

3 septembrie 2024
(fragment dintr-un articol amplu)

Impresii, la cald

Limba română, sărbătorită în cetatea culturii europene din Epoca Marilor Clasici. L-am căutat pe cel mai important dintre ei, pe Mihai Eminescu. De fapt, îl purtam cu mine, în suflet, în gând și în cartea lui de geniale POESII, carte pe care o consider Biblia Limbii și Literaturii Române! M-am încumetat să dau citire unei sublime rugăciuni eminesciene, Răsai asupra mea.

L-am avut printre noi pe Excelența Sa, Emil Hurezeanu, Ambasadorul României în Austria. Îi datorăm domnului Nicolae Băciuț toată cinstea și excelența primire de care ne-am bucurat aici, Domnia sa fiind inițiatorul și principalul organizator al acestui proiect Internațional de sărbătorire a limbii noastre între românii din străinătate.

*

Absolut nimic nu rămâne nerăsplătit!

Nicolae Băciuț va fi, cu siguranță, grădinarul nostru din Rai! Oricum, ne grădinărește cu drag și pe pământ! Mulțumesc mult!

Valeria Bilt

A fost frumos, a fost înălțător, a fost mai mult decât am visat, emoționant până la lacrimi uneori! Bunul Dumnezeu să vă binecuvânteze pe toți!

Florin Voican

Mulțumesc Sorina, mulțumesc domnule Băciuț, mulțumesc tuturor celor implicați ca această minunată activitate culturală „Sărbătoarea Zilei Limbii Române” să se desfășoare într-un cadru de sărbătoare!

Vă îmbrățișez cu drag!

Elena Cristea

A fost un eveniment de mare avergură! Vă felicit pentru toată osteneala și truda de-a îmfaceți atât de bine această MARE SĂRBĂTOARE A NOASTRĂ, A ROMÂNILOR.

Tincuța Stoichici

DINCOLO DE CUVINTE – 31 AUGUST – ZIUA LIMBII ROMÂNE LA VIENA

Cuvintele nu pot reda îndeajuns sublimul acestei zile. 80 de oameni din mai multe părți ale țării, majoritatea mureșeni au plecat spre Viena pentru a sărbători așa cum se cuvine această zi. Și au făcut-o atât de autentic, cu atâta naturalețe, cu atâta simțire românească, încât nu aveau cum să nu impresioneze privitorul. I-a adunat vibrația poetul Nicolae Băciuț, i-a organizat Sorina Bloj – 2 români pentru care superlativele strânse laolaltă nu ar reuși să-i descrie îndeajuns. Astfel, oamenii, mergând pe urmele lui Eminescu, au obținut la Viena un Schengen cultural.

La Institutul Cultural din Viena au vibrat geamurile în momentul în care a răsunat imnul nostru național, din peste 80 de piepturi. Va rămâne de neuitat, după cum de neuitat va fi și intonarea spontană a Horei Unirii în fața bustului lui Mihai Eminescu sau recitarea în cor a poeziei „Ce-ți doresc eu ție, dulce Românie” din fața Catedralei Ortodoxe din Viena. Domnul ambasador Emil Hurezeanu nu doar că ne-a întâmpinat cu o

alocuțiune, a participat cu sufletul. L-am simțit vibrând alături de noi. Ne-a însoțit și după-amiaza, la partea a doua a manifestării culturale, care s-a desfășurat în splendida Catedrală Ortodoxă din Viena. Mulțumiri se cuvin și doamnei Laura Hant (asociația „Mihai Eminescu” din Viena), domnului Dan Dulciu, Andreea Dincă (I.C.R.), Ioan Gojda.

Nicolae Băciuț a prezentat antologiile realizate special pentru acest eveniment – cea de proză „Ziua limbii române, la Viena” și cea de versuri, „Viena – sentimentul românesc al ființei”, Culegerea de poezii și balade, a doamnei Dinuca Burian. Scriitorii, poeții care au avut cărți de autori scrise anume pentru Ziua Limbii Române (pr. Dr. Gheorghe Nicolae Șincan, Valeria Bilț, Dan Dulciu, Sorina Bloj, Răzvan Ducan, Nicolae Suciu, Ioan Mihălțan, subsemnata) pentru a fi oferite, au avut scurte intervenții. Am fost deosebit de onorată să îmi prezint antologia lirică de autor, „Mai are rost”, să vorbesc despre Badea Cârțan, cel care a bătut drumurile Vienei înainte de a ajunge la Roma, cerând dreptate pentru românii săi, să citesc două poezii din creația proprie dedicate acestei zile. Dar întâi de toate m-am bucurat să fiu prezentă acolo, alături de acești oameni frumoși, în calitate de româncă.

Sunt profund recunoscătoare domnului Nicolae Băciuț pentru această oportunitate!

SIMONA MIHUȚIU

Sunt binecuvântată de Dumnezeu că mi l-a dat spre călăuzire, drept îndrumător pe cărarea cultural-spirituală, pe dl Nicolae Băciuț. Mă simt onorată să fac parte din acest grup ...îi putem spune misionar....și măcar o dată pe an îmbrăcam cu toții cămașă fermecată din lada de zestre și-l urmăim pe Băciuțul nostru ...într-o poveste descătușată în grai. Datorită personalității sale recunoscute că valoare a culturii ...ne sunt deschise și nouă uși către poieni în care iarbă e înlocuită cu flori presate în cărți și baciai sunt cărturari... iar noi devenim dintr-o dată cu toții CINEVA! of...of...m-am trezit deja!

SORINA BLOJ

În loc de concluzii

Vă mulțumesc tuturor pentru una din cele mai frumoase pagini din cartea inimilor noastre. A fost mareț, a fost înălțător, a fost memorabil..... Dar ce n-a fost?! Iubirea de neam, cu istoria sa zbuciumată, cu miracolul limbii noastre cea română a făcut să se reverse un preaplin pe care ni-l doream ca balsam pentru noi, pentru ceilalți de-un gând cu noi. Toate ieșirile noastre au avut particularități și frumuseți pe care le ducem ca pe tezaure ale sufletului nostru mai departe - și la Roma, Pererâta, Vidin, Torac (Serbia), dar și la Târgu-Mureș, Sărmașu, Reghin, Sibiu, Timișoara... Dar parcă încă niciodată nu a fost atât de consistent, de diversificat, de apreciat la cel mai înalt nivel diplomatic. Vom uita multe din viața

aceasta (pentru că și uitarea e scrisă-n legile omenești, spune romanța), dar cum să uiți acest traseu al redescoperirii adâncului nostru sufletesc în toată bogăția sa? Am în urma mea sute, dacă nu mii de evenimente culturale în care m-am implicat cu toată ființa mea, pentru că nu mi-a plăcut niciodată să mă formalizez, să bifez o acțiune, deci am

experiența, dacă vreți și competența, să afirm că am realizat împreună, de această dată, o acțiune de top. Am fost buni ambasadori ai limbii române, omagiindu-i toate cuvintele ce ne-au fost date ca să ne bucurăm de ceea ce ne-a dăruit Creatorul. Omagiind pe cel care a pus aură acestei comori, pe cel care stă de veghe la nemurirea noastră. Ați fost minunați, fiecare în felul său. N-a fost nimic în plus, n-a fost nimic în minus. Am fost ceea ce am putut să fim! Lăsăm altora perfecțiunea. Noi ne-am mulțumit cu sinceritatea și simplitatea noastră. Cu bucuria noastră fără de margini de a simți ce puternici, ce frumoși suntem laolaltă. Vă îmbrățișez cu drag pentru trecut, cu dor pentru viitorul pe care-l vom mai duce împreună!

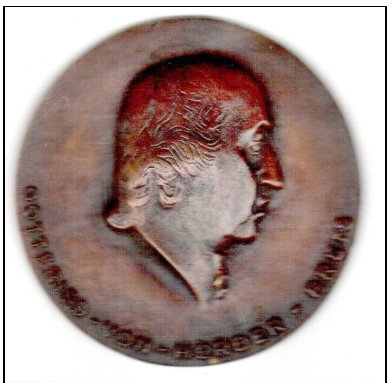
NICOLAE BĂCIUȚ

Viena și Premiul Herder

Premiul Herder (în germană *Herder-Preis*) a fost un premiu cultural al Fundației Alfred Toepfer (*Alfred Toepfer Stiftung F. V. S.*). A fost decernat între 1963 și 2006.

Precursorul Premiului Herder a fost Premiul Johann Gottfried von Herder^(d) (*Johann-Gottfried-von-Herder-Preis*), acordat începând cu anul 1935 de către Fundația Alfred Toepfer.

Premiul Herder a fost numit și instituit de către Fundația Alfred Toepfer în onoarea criticului, filozofului, poetului și teoreticianului

german Johann Gottfried Herder, cunoscut, mai ales, prin influența remarcabilă pe care a avut-o asupra romantismului german și asupra unor remarcabili gânditori și scriitori germani de acum 200-225 de ani, contemporan și prieten de litere cu Johann Wolfgang von Goethe.

Începând cu anul 1963, la Universitatea din Viena (Austria), Fundația Alfred Toepfer, cu sediul în Hamburg (Germania de Vest), a donat și conferit acest premiu cultural orientat unor personalități marcante ale culturilor est și sud-est europene, care au adus contribuții semnificative atât culturii proprii, cât și culturii Europei.

O listă completă a *laureaților premiului Herder* spune mult despre felul în care vestul democratic al Europei a atras atenția (înainte de 1990) asupra unor personalități culturale marcante aflate în spatele „cortinei de fier” și, implicit, asupra culturilor din care proveneau aceștia.

Din 2007, a fuzionat cu un alt premiu al Fundației Alfred Toepfer: Premiul KAIROS.

Treizeci și unu de români au fost distinși cu acest premiu, începând cu Tudor Arghezi (1965) și încheind cu Andrei Marga (2005).

În 1982, acest premiu a fost acordat poetei Ana Blandiana.

ANA BLANDIANA

„Eram cea mai tânără premiantă din istoria premiului”

*

Ana Blandiana (Otilia Valeria Rusan, n. Coman; n. 25 martie 1942, Timișoara)

Până în 1982, Ana Blandiana a publicat volumele de **versuri:** *Persoana întâia plural*, 1964, *Călcâiul vulnerabil*, 1966, *A treia taină*, 1969, *50 de poeme*, 1970, *Octombrie, Noiembrie, Decembrie*, 1972, *Poeme*, 1974, *Somnul din somn*, 1977, *Întâmplări din grădina mea*, 1980, *Ochiul de greier*, 1981, de **eseuri:** *Calitatea de martor*, 1970, *Eu scriu, tu scrii, el/ea scrie*, 1975, *Cea mai frumoasă dintre lumile posibile*, 1978, de **proză:** *Cele patru anotimpuri*, 1977, 2001 - nuvele fantastice, *Proiecte de trecut*, 1982.

Bursierul Herder nominalizat de Ana Blandiana în contul premiului a fost poetul Emil Hurezeanu, care publicase în 1979 volumul *Lecția de anatomie*. A participat la ancheta „Dreptul la timp, inițiată de Nicolae Băciut în revista Echinox. (1981)

*

. Instituit în 1963, Premiul Herder a avut, în cei 43 de ani cât a fost acordat (1963-2006) și personalități române cărora le-a fost acordat -, de la Tudor Arghezi (1965), la Andrei Marga (2005). Între cei distinși cu Premiul Herder a fost și Ana Blandiana...

-Din perspectiva românească, premiul Herder a fost marcat de primul lui câștigător, Tudor Arghezi. După care a urmat, dacă nu mă înșel, Alexandru Philippide. În orice caz, a fost perceput ca un premiu pentru patriarhi. Asta m-a făcut – deși între timp luase premiul și Nichita – să nemi vină să cred atunci când am primit anunțul referitor la alegerea mea.

- În 1982, ai fost laureata acestui premiu. Care e istoria lui, povestea lui?

-A fost primul premiu internațional pe care l-am luat și cel mai misterios, pentru că nu eram încă, decât în mică măsură, tradusă în alte limbi și pentru că n-am aflat niciodată cine m-a propus. Sigur, știam că există un juriu format din reprezentanți ai universităților de limbă germană din Germania, Austria și Elveția, dar asta era o abstracțiune, din moment ce nu

știam niciun nume de membru al acestui juriu.

Apoi, epopeea obținerii vizei de ieșire din țară pentru a lua parte la ceremonia de decernare (pe care am povestit-o în mai multe rânduri) a fost atât de traumatizantă, încât când, în cele din urmă, am ajuns totuși la Viena, cu doar câteva ore înaintea momentului de pe podium, victoria obținerii vizei mi se părea mult mai importantă decât victoria obținerii premiului.

Abia mai târziu aveam să mă întreb cu uimire și să nu aflu niciodată răspunsul la întrebarea cine a scris *laudatio*. O analiză de o excepțională finețe a poeziei mele. De altfel, faptul că eram cea mai tânără premiantă din istoria premiului (titlu pe care se pare că îl dețin și acum, după aproape o jumătate de secol) adaugă un ingredient în plus haloului de mister din jurul acestui prim și greu de înțeles succes internațional din destinul meu.

- Care a fost reacția în țară? Oficialități, scriitori?

-A apărut o notiță de câteva rânduri în „România literară”, prin care se consemna numele câștigătorului din anul în curs al Premiului Herder.

O reacție care n-ar fi fost neobișnuită, dacă n-ar fi existat comparația cu felul în care s-a reacționat în cazul Arghezi sau Nichita.

- Cum s-a derulat festivitatea de premiere?

- Există în volumul meu „Soră Lume” un capitol care relatează amintirile mele legate de ceremonia de la Alte Universitat, la care am ajuns la Viena doar cu câteva ore înainte, după ce condusesem pe rând (Romi și cu mine) toată noaptea, pentru că reușisem (după nesfârșite emoții, zbateri, insistențe, audiențe, memorii) să primim viza de ieșire doar în ajun. O ceremonie - în prezența președintelui Austriei și în fața unei săli pline de miniștri, parlamentari, →

NICOLAE BĂCIUȚ

înalți prelați, membrii corpului diplomatic, cu juriul și profesorii universității îmbrăcați în togi medievale, anunțați de pași în costume cu însemne heraldice – care s-a desfășurat solemn după scenariul anunțat dinainte: laudatio, înmânarea însemnelor, strângerea mâinilor juriului. A urmat o recepție, acolo la Universitate, și apoi un prânz de gală la cel mai faimos restaurant vienez și încheierea festivă - cum altfel? - printr-un spectacol de gală la Operă.

- Cum ai valorificat suma primită, date fiind restricțiile privind deținerea de valută?

-Valoarea premiului era 20.000 DM ceea ce înseamnă acum (dacă mă refer la cursul de la introducerea euro în Germania) 10.000 euro și știam de la Nichita (care aflase și el totul abia post-festum, pentru că nimeni nu ne prevenea înainte) că impozitarea premiului este de 90% și singura formă de a o eluda este să nu ne întoarcem în țară cu banii, pentru ca să nu aibă ce să ne ia. Asta a făcut să plecăm de la Viena în „călătoria spre marea interioară”, pe care o plănuisem pe spesele premiului, direct, fără să mai trecem pe acasă, deși drumul firesc spre Grecia ar fi trecut prin România. Am povestit pe larg în prefața cărții - retipărită de Editura Spandugino într-o serie Romulus Rusan în 5 volume - istoria și mai ales preistoria acestei adevărate aventuri.

- Care au fost urmările pentru circulația poeziei tale în lume după acest premiu?

-Nu cred că sunt în stare să răspund prea exact la această întrebare, pot însă să mărturisesc că nu cred că au fost prea mari. Poate doar primele volume traduse (poeme în Polonia și „Proiecte de trecut” în RDG) să fi avut vreo legătură cu prestigiul premiului (care se adresa cu precădere țării din Est).

- În „rețeta” Premiului era și nominalizarea unui bursier Herder. Alesul a fost, până la urmă, Emil Hurezeanu, actualul ambasador al României în Austria.

-Unul dintre regretele destinului meu literar a fost că am plecat din Cluj în momentul când începea să se coaguleze gruparea *Echinoc* de care m-am simțit legată prin prietenii, chiar dacă nu-i aparțineam. Deci atunci când s-a pus problema să aleg un bursier, mi s-a părut firesc să ofer locul echinoxistilor, care au dezbătut

oportunitatea, au votat democratic și au ieșit la egalitate de voturi trei poeți: Emil Hurezeanu, I. Mureșan, Ioan Moldovan. Dar tocmai când se pregătea un vot de baraj, a apărut o ciudată directivă potrivit căreia profesorii nu puteau să părăsească țara pe parcursul anului școlar (ca și cum în restul timpului ar fi putut s-o facă fără probleme) și astfel a rămas în discuție doar Emil Hurezeanu, absolvent de drept, în timp ce Moldovan era absolvent de filologie și Mureșan de filosofie.

- Crezi că i-ai marcat decisiv destinul prin această nominalizare?

-Da. Și nu numai în sensul rămânerii în Occident, al destinului de la Europa Libera. și a carierei diplomatice, ci și în sensul că toate acestea l-au depărtat de poezie, în timp ce cei doi colegi ai săi, rămași în țară, au devenit nume de referință ale generației 80 în poezie.

- Cum mai sunt premiați azi, scriitorii români în lume, cu premii de prestigiu, nu cu cele de circumstanță?

-Nu cred că știu să răspund detaliat la întrebare, pentru că, în timp ce orice victorie sportivă internațională este sărbătorită patriotic de toți românii, succesele literare sau artistice sunt anunțate în treacăt sau deloc.

E sigur însă că există mult mai mulți scriitori români deținători de premii internaționale azi, decât în urmă cu 40-50 de ani și dintre ei cel mai premiat la această oră este Mircea Cărtărescu.

- Cum vezi Viena Premiului Herder, în comparație cu Viena de azi?

-N-am mai fost la Viena cel puțin de 10 ani, deci nu știu în ce măsură s-a schimbat. Înclin să cred însă că, fiind un oraș conservator și cu nostalgii imperiale, s-a schimbat mai puțin decât alte orașe.

ROMÂNI LAUREAȚI AI PREMIULUI HERDER

- 1965 – poetul Tudor Arghezi
  - 1967 – etnologul Mihai Pop și poetul Alexandru A. Philippide
  - 1968 – Constantin Daicoviciu, istoric roman
  - 1969– Mihail Jora, compozitor și dirijor român
  - 1970 – poetul și traducătorul Zoltán Franyó¹¹
  - 1971 – scriitorul Zaharia Stancu
  - 1972 – istoricul de artă Virgil Vătășianu
  - 1973 – poetul Eugen Jebeleanu
  - 1974 – muzicologul și compozitorul Zeno Vancea
  - 1975 – poetul Nichita Stănescu
  - 1978 – scriitorul Eugen Barbu,
  - 1979 – Suto Andras, scriitor, eseist, dramaturg maghiar din România
  - 1981 – Emil Condurachi, istoric și academician român
  - 1982 – poeta Ana Blandiana
  - 1984 – sculptorul Constantin Lucaci
  - 1985 – criticul literar Adrian Marino
  - 1986 – muzicologul și compozitorul Anatol Vieru
  - 1987 – folcloristul și istoricul literar Gheorghe Vrabie
  - 1988 – criticul și istoricul literar Zoe Dumitrescu Bușulenga
  - 1989 – Maria Banuș, poetă română
  - 1990 – criticul literar Liviu Călin
  - 1991 – scriitorul Marin Sorescu
  - 1992 – Ion Nicodim, artist plastic român
  - 1993 – istoricul de artă Răzvan Theodorescu
  - 1996 – Marin Mincu, poet, critic și istoric literar român
  - 1998 – germanistul Andrei Corbea Hoișie
  - 1999 – poetul Mircea Dinescu
  - 2002 – Aurel Stroe, compozitor și muzicolog român
  - 2003 – arhitecta Ana Maria Zahariade
  - 2004 – Ana Maria Zahariade, arhitect român
  - 2005 – filozoful Andrei Marga
- (Sursa Wikipedia)

Ocean întors

„Zori Încețoșate”

23 AUGUST 1944 –
Evocare după 80 de ani

Cred că era duminică, dar nu sunt sigur. De când tata era cu noi acasă în fiecare zi, toate zilele păreau a fi duminică. Restaurantul domnului Iliescu s-a transformat într-un fel de stat major al cartierului, deși domnul Iliescu era plecat din oraș și în locul lui, Petrică, acest bărbat înalt și vânjos, era prezent pretutindeni. De când cu bombardamentele, restaurantul era deschis și noaptea, pentru că oamenii așteptau noutățile la radio, în special direcția avioanelor care ne vizitau permanent pe puțin de două ori pe zi. Dimineața îl vedeai pe Petrică din nou proaspăt, ca după o noapte bună de somn, trăgând obloanele la prăvălie, gata pentru o nouă zi. Aici, la Iliescu, cineva a venit cu ideea să se cerceteze canalul de zăpadă care corespundea cu apele Dâmboviței, din afară orașului. În fiecare iarnă muncitorii de la UCB (Uzinele Comunale București) descărcau în aceste canale de pe Crângași mașini întregi de zăpadă culeasă de pe străzile orașului. Canalul trecea de-a lungul străzii către comuna Roșu la mare adâncime sub pământ, pentru că se pare că venea pe sub căile ferate de undeva din calea Griviței. Oamenii s-au pus imediat pe treabă; cu un târnăcop au dat la o parte capacul de fontă al canalului care se afla chiar în fața sifonăriei, cineva a coborât în interior pe scoabele de metal zidite pe-o latură a guri de puț adâncite în fundul căruia nu se vedea decât un hău întunecat. De-acolo, din fundul întunecat, omul striga la cei de afară că înăuntru a dat de un tunel lung, oval, pe fundul căruia trecea un fir de apă. În tunel era întuneric, nu se vedea nimic, dar era înalt de peste doi metri. După el, au coborât alții. Curând vecinii sau pus pe treabă. Au construit din scânduri un podeț peste suvoii de apă ce trecea pe fundul tunelului și au meșterit bănci de stat pe amândouă laturile de-a lungul pereților. În dreptul celorlalte guri de intrare, oamenii au continuat să amenajeze poduțuri și bănci pentru populație, așa că întregul cartier avea acum un adăpost sigur la mare adâncime. Oamenii trebuiau să

coboare însă cu multă atenție, ținându-se de barele de metal ce ieșeau din zidul vertical și mulți ameteau privind jos la hăul acela întunecat care mirosea a stătut și igrasie. Copii foarte mici erau așezați într-un coș legat cu o funie groasă și lăsați încetișor până cineva de jos reușea să-i prindă și să-i așeze pe băncile din tunel alături de părinți.

Când a sunat alarma în dimineața aceea, mama a început ca de-obicei să tremure cu clănțanit de dinți care nu se putea domoli și cu rugăciuni în surdina. Tata ne-a dus până la gura canalului și a lăsat-o pe mama să coboare prima. După mai multe trepte, când mama se adâncise cu un metru în interior, tata a ajutat-o pe Simona să coboare, spunându-i să se țină bine de scoabele din zid și să coboare cu atenție. Apoi a fost rândul meu. Când am ajuns pe la jumătate, era așa de întuneric că nu se mai vedea nimic. Înăuntru era frig, pereții erau umezi și lănceziși și barele de care mă țineam erau alunecoase. Deodată o aud pe mama țipând. Simona a scăpat strânsoarea pe una din bare și a căzut pe capul lui mama. Noroc că distanța dintre ele a fost mică și că a putut s-o prindă. Când am ajuns jos la podeț, un domn cu o lumânare lungă de botez în mână ne-a arătat pe unde să mergem în susul tunelului unde era loc liber pe banca de lemn lângă ceilalți oameni. Erau și alți care au adus de-acasă lumânări și puteam să ne cercetăm la lumina lor obscură, chipurile. După noi au fost puțini cei care s-au adăugat pe această parte a tunelului, către Podul Grant. Dincolo tunelul se pierdea în întunericul de nepătruns ce aducea din depărtare ecoul unui zumzet înfricoșător. Mirosea teribil a mucegai și pe pereții betonați se scurgea până jos o zeamă groasă, închegată în picături cu lunecare lentă ce țara dăre în relief. Când avioanele au ajuns deasupra noastră cernând ploaia de

bombe, bărbații, între care și tata, care au rămas la gura canalului afară, au intrat unul câte unul înăuntru. Ultimul din capul scărilor mai arunca câte o privire în jur să vadă ce se întâmplă. Noutățile de afară erau transmise până jos la noi din gură în gură ca printr-un neobișnuit telefon fără fir. Lângă noi mama, plină de neliniște, se frământa continuu de grija lui tata și de necaz că nu a insistat îndeajuns ca să-l determine să vină cu noi aici, să fim împreună. La un moment cineva transmite știrea că a luat foc casa din spatele lui Iliescu, casa noastră.

*

Trăiam în dărâmături. În camera pe jumătate arsă, cu dușumeaua spartă și tabla de pe acoperiș căzută în valuri până jos, tata a adăpostit mobila salvată. Intram în casă prin ușa musafirilor în care mobila a fost împinsă la perete ca să putem instala mașină de gătit cu burlanul tras afară pe spărtura din geam. Oalele le-am găsit arse prin dărâmături și acum le foloseam așa cum erau, arse și cu smălțul sărit. Ca să le dezinfecetez, mama a fiert cenușă în ele. Era vară, cald și puteam merge cu picioarele goale prin curte, pentru că tata a curățat molozul și obiectele care ar fi putut să ne rănească. Acum Simona și cu mine aveam spațiu și materiale din plin ca să ne putem construi la gard propria noastră „casă”. În dărâmături găseam tot felul de materiale de construcție, fâșii de tablă căzute de pe acoperișuri, bârne pe jumătate arse, ceasuri deșteptătoare trecute prin foc, cu arcurile desfășurate și minunății din sticlă topită ce s-a contorsionat în forme fantastice și culori lichide. Intram în căsuța noastră de lângă gard ce ne adăpostea chiar și pe timp de ploaie și ne jucam absorbiți până ce mama ieșea să ne cheme la masă, ori întunericul ne mâna acasă. Era ca și cum tot cartierul devenise al nostru, pentru că nimeni nu ne oprea să facem expediții și prin alte curți părăsite de pustiul focului unde puteam găsi prin dărâmături tot felul de obiecte prețioase cărora, cu ingeniozitate, le găseam folosința în joaca noastră.

Bombardamentele continuau nestingherite să ne ducă în canalul din stradă de două ori pe zi. Deveniseră parte din rutina zilnică, aproape că am învățat pe din afară și ora la care trebuia să sune sirenele. Ca la o→

DAVID KIMEL

comandă, cum auzeam sirenele vuind, intram automat la adăpostul din inima pământului, devenind experți în coborârea pe scara de metal și așteptând în întuneric să sune încetarea. Între alarme vecinii se adunau în strada, la garduri, în grupuri, discutând de toate. Viața s-a mutat mai mult pe stradă, ca fiind cea mai bună sursă de noutăți și uitare. Oamenii care anii de zile nu au schimbat două vorbe între ei, acum au legat prietenii și s-au redescoperit, nu ca simpli vecini de cartier, ci ca ființe umane. Tata se așeza pe banca de la gard, sub dudul de la numărul 7, cu vecinul de alături, domnul Jenică, care era plin de glume și istorioare hazlii, care-i făcea pe amândoi să râdă cu poftă, iar eu nu mă săturam ascultându-le. Nevasta lui nea Jenică, tanti Maria, era cu mult mai tânără decât soțul ei, era foarte slabă și tusea tot timpul fiindcă suferea de plămâni. Din cauza asta nea Jenică nu venea cu noi la canal, ci se ascundeau în adăpostul de pământ din curtea lor, așteptând împreună sfârșitul. Tanti Maria purta mereu cu ea la piept o iconiță cu Maica Domnului pe care adesea o scotea la iveală și-o săruta, făcându-și de mai multe ori semnul crucii. Deși era foarte evlavioasă, avea o doză de fatalism la care se pare că l-a convertit și pe nenea Jean.

Se știa că pe front lucrurile merg din ce în ce mai prost. Se mai știa că rușii au intrat în țara și circulau zvonuri căăștia sunt puși pe furtișaguri, violuri și alte nelegiuiri. Zi după zi refugiații din Moldova aduceau cu ei știri îngrozitoare din ținuturile capturate de ruși. Propaganda oficială nu dezmințea zvonurile și oamenii erau îngroziți de frică. Fiecare se întreba prin ce ne-o mai fi dat să mai trecem? „Curierul de Seară” care acum apărea numai într-o singura foaie, a publicat fotografia unei arme misterioase inventată de nemți, o bomba zburătoare care putea fi trimisă de la sol pe o distanță de sute de kilometri, fără pilot și cu o încărcătură destul de mare, ca să facă ravagii pe unde o ajunge. În ziar era denumită “Bomba Zburătoare V-2” Tot în ziar se mai spunea că nemții mai au și alte arme secrete cu care puteau obține victoria. Oamenii analizau în șoapte știrile și nu știau ce să creadă. Speranța fiecăruia era aceea că în curând, foarte curând,

americani vor ajunge și la noi, înaintea rușilor și că nemții vor fugi de ei mâncând pământul. Fiecare discuție se termina cu fraza: “Numai de-ar veni americanii mai repede!” Cu aceste gânduri fiecare părea împăcat și părea suficient ca să readucă un optimism general, promițător, după atâtea vești proaste.

23 August 1944. Dintr-o dată în dimineața asta o circulație furibundă a luat naștere de-a lungul Crîngașului. Tata a adus vestea că Armata Română a întors armele contra nemților. Strada se umpluse de oameni și mașini încărcate cu bărbați purtând arme și steaguri roșii treceau în goană pe stradă. La colț cu șoseaua Giulești, un cetățean dirija circulația dinspre pod sau celelalte direcții. Se auzeau și împușcături, dar nu știa de unde. Părea un început de zi neobișnuită, tare neobișnuită.

Deodată o escadrilă de avioane Știuca cu crucea germană pe ele se lasă în picaj peste oamenii strânși pe la colțuri și-i seceră cu mitralierele. Țipete, fugă, spaimă din nou. Tata ne adună ca pe pui și ne vâără iară în canalul de care pentru un moment ne-am crezut scăpați. La fel și ceilalți, cunoscuții din zilele și nopțile vegheate aici de teama morții. După scurt timp tata revine în tunel cu haine groase pentru fiecare din noi și câte ceva de mâncare. De-afară ajungea până la noi ecoul bombelor razante, a tunurilor antiaeriene și a mitralierelor. Aceste ecouri aveau să ne țină captivi în tunelul acesta întunecat, plin de duhoare și pestilență lăncezeală, timp de trei zile și trei nopți. Trei zile și trei nopți au fost lupte de stradă. Nemții, mai bine echipați și organizați, cunoscători ai topografiei locale, au făcut ravagii, bombardând centrul

Suzana Fântânariu

Capitalei cu bombe razante care-și împrăștiau ucigătoarele schije pe rază de zeci de metri, nimicind sute de vieți și distrugând obiective de vitală importanță în economie și comunicație. Trei zile și trei nopți de crâncenă răfuială, dar după aceste trei zile, nemții au fost alungați din București. După trei zile și trei nopți, când s-a făcut liniște în jur, am putut reveni pe înserat la casa noastră, dormici de aer curat, de-o baie înviorătoare și de un pat unde să ne culcăm în așternutul moale și proaspăt de care am fost lipsiți atâtea timp. Acum nu mai trebuia să dormim ca să visăm că e pace; era în noi, o respiram și o vedeam cu ochii larg deschiși.

Dintr-o dată, totul s-a schimbat în jurul nostru; strada s-a însuflețit cu o nouă trăire, oamenii au revenit la casele lor, care le mai aveau întregi, se putea respira în voie și nu mai era cazul să ne mai înfundăm în canalul acela întunecat și rău mirositor. Apăruseră tot felul de ziare noi, majoritatea în numai o singură coală de hârtie și cu denumiri noi ca „Scânțeia” și „România Liberă”. Ziarele erau vândute de copii în picioarele goale și ițari, cu teancuri de foi sub braț, strigând în gura mare ultimele știri în timp ce alergau după trecători. Din aeroplane se aruncau afișe ce se risipeau prin aer pe unde de vânt și aterizau dansând pe pământ, acoperind strada ca neaua pe timp de iarnă. Tata a venit acasă în ziua aceea și ne-a spus că a început să lucreze la ziarul „Viitorul” aparținând partidului lui Brătianu. Plutea în aer un optimism binefăcător, resimțit de fiecare și eram veseli ca după un vis urât, că am scăpat teferi din război și că ne putem bucura din nou de frumusețea verii, a florilor ce mijeau din grămezile de moloz și din ruinele ce știrbeau farmecul acestui oraș vechi și îndrăgit.

Încă nu văzusem pe ruși în Grant, dar și-au făcut apariția în centrul orașului. S-a organizat în pripă o primire cu flori, lozinci și steaguri roșii la care câțiva politicieni le-a urât bun venit. Curând soldații ruși au început să colinde cărciumile, se luau de femei pe stradă și opreau noaptea pe trecători în drum, cerându-le bani, inelele și în special ceasurile de la mână cu „dava ceas”.

(Fragment din cartea *Zori Încețoșate*)

Ioan al Banatului

„Hristos S-a urcat pe munte să se roage.”

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, într-o zi sfântă de sărbătoare, *Schimbarea la Față* a Mântuitorului nostru Iisus Hristos, v-ați aflat într-un sfânt locaș, oarecum asemănător cu Muntele Tabor, deoarece se află pe o culme de munte, dar în România. Vă rog

Îps. Ioan: Binecuvântat să fie Dumnezeu care ne-a învrednicit să ajungem, într-adevăr cum ați spus, într-un sfânt locaș unde, de secole, Dumnezeu își revarsă harul Său pentru cei ce cu evlavie și cu credință în Prea Sfânta Treime Dumnezeu intră în schitul acesta ridicat de oameni de bună credință din părțile Gorjului. Întrucât mănăstirea de jos, de pe malul Jiului, este mai jos, iar acesta mai sus, i-am pus hramul *Schimbarea la Față*, pentru că cele petrecute în contextul Evangheliei acestei sărbători s-au petrecut pe un munte înalt, așa cum este muntele pe care se găsește schitul.

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte, iertați-mă, vă rog, dar vreau să infor-mez cititorii că „mănăstirea de jos” este sfânta mănăstire Lainici, unde ați fost viețuitor și stareț și unde ați pus piatra de temelie la noua biserică cu o arhitectură absolut deosebită. Schitul cu hramul *Schimbarea la față* aparține de mănăstirea Lainici și este schitul Locurele, după cum știu eu, dacă nu greșesc.

Îps. Ioan: Da, să revenim. Mântuitorul se afla în nordul Țării Sfinte, în Cezareea lui Filip și le pune ucenicilor următoarea întrebare: *Cine zic oamenii că sunt Eu Fiul Omului?* Deci Mântuitorul săvârșise multe minuni, a învățat prin toată Țara Sfântă și nu numai. Unii au spus că este Moise, Ilie, Ieremia sau un alt profet. Și atunci i-a întrebat Mântuitorul: *Dar voi cine ziceți că sunt eu, Fiul Omului?* Sfântul Apostol Petru a zis: *Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu!* După ce mărturisește Sfântul Petru lucrul acesta, Mântuitorul le spune că se va îndrepta, împreună cu ei, spre Ierusalim, unde va fi dat în mâinile arhierilor, cărturarilor și îl vor ucide, va fi răstignit. Apostolul Petru, care era foarte apropiat de Hristos Domnul, îi spune: *Doamne, să nu-ți fie Ție una ca aceasta!*, adică să nu se ducă acolo, să nu meargă la Ierusalim, dacă se va

întâmpla așa ceva. N-a dorit să se întâmple vreun rău, așa cum mărturisea Hristos că i se va întâmpla. Și ce-i răspunde Hristos? *Înapoia mea, satano!* Auziți ce aspru i-a răspuns Mântuitorul lui Petru?! Adică, nimeni nu-L putea opri să nu ajungă pe Golgota, ca să se jertfească pentru noi. Iată, spune evanghelistul ...după șase zile au ajuns la poalele unui munte înalt. Astăzi, muntele se numește Tabor. Și au rămas ucenicii la poala muntelui și a luat cu El pe Petru, pe Iacob și pe Ioan. Sfântul Apostol Luca spune de ce S-a urcat Hristos pe munte. De ce S-a urcat? Putea să stea jos cu ceilalți apostoli. Sf. Luca spune că S-a urcat pe munte *ca să se roage*. Auziți! Hristos, Fiul lui Dumnezeu, fără niciun păcat, S-a urcat pe Muntele Taborului ca să se roage! Oare pentru cine S-a dus pe munte Hristos să se roage dacă El păcat n-a avut? Să știți că atunci, pe munte, Hristos s-a rugat pentru mine și pentru frațiile voastre care citiți această carte. Ați fost cuprinși în rugăciunea lui Hristos. Fără rugăciunea lui Hristos, nici eu, nici frațiile voastre n-am fi fost astăzi aici.

Dumnezeu să vă fie ortac!

L.C.: Înaltpreasfințite Părinte Mitropolit, vă rog să insistați asupra a ceea ce se întâmplă pe Muntele Tabor.

Îps. Ioan: Ce se întâmplă? Spune Sfântul Apostol Luca că atunci când se ruga, fața Lui s-a făcut albă și strălucitoare ca soarele, iar veșmintele, ca lumina. Iată ce face rugăciunea cu omul! Le-ați văzut pe mamele frațiilor voastre, ați văzut pe cineva, în ascuns, rugându-se? Ați văzut cât le este fața de luminoasă? Nu știți cât de luminoase sunt fețele credincioșilor care stau alături de preoți și se roagă împreună cu ei la Sfânta Liturghie! Îngerii lui Dumnezeu văd din înaltul cerului lumină, strălucire. Așa strălucesc fețele frațiilor voastre, fețele celor ce credem în Prea Sfânta Treime Dumnezeu.

În contextul acesta al rugăciunii, au apărut pe norii cerului doi mari profeți ai *Vechiului Testament*, Moise

și Ilie. Spune Sf. Luca că aceștia grăiau cu Mântuitorul despre cele ce urma să se petreacă la Ierusalim, atunci când a fost vândut, batjocorit, răstignit.

Moise a trăit cu peste 1200 de ani înainte de Hristos, iar Ilie a trăit cu peste 850 de ani înainte de Hristos, și, iată, vin și ei! Cu cine au venit? Cu Tatăl cel Ceresc, că s-a auzit glasul Tatălui care a spus despre Hristos Domnul, care se ruga: *Acesta este Fiul Meu iubit, de acesta să ascultați!* Vedeți ce ortaci și-a luat Dumnezeu, de sus, din cer, până pe pământ! Vă amintiți, mai demult, când nu erau mașini și plecau oamenii dintr-un loc în altul, pe jos, cu căruțele? Se ortăceau unii cu alții, să nu li se întâmple ceva pe drum. Iată și Dumnezeu nu vine singur din înaltul cerului și își ia doi ortaci, pe Moise și pe Ilie, până aici, jos pe pământ. Doamne, lung drum de la Cer la pământ! Și cum cei doi proroci au venit cu Dumnezeu Tatăl, vă întreb: *frațiile voastre cu cine vă ortăciți când mergeți la sfânta biserică?* Câte doi, câte trei...și cel care a venit singur, și acela a avut ortac un înger. Toți cei care au urcat atunci, cu credință, la schitul din părțile Gorjului toți au avut ortac pe drum un înger care i-a păzit, îi păzește și o să-i păzească toată viața de tot ce este rău și de tot ce li s-ar putea întâmpla aici pe pământ.

Ori de câte ori plecați de acasă, rugați-L pe Dumnezeu să vă fie ortac, să meargă alături de voi, să vă însoțească Dumnezeu, să vă ajute în călătorie! Când lucrezi, spune: *Doamne, ajută-mi!* Luați-L mereu pe Dumnezeu ortac lângă frațiile voastre, ca să aveți spor, pace și liniște în toate!

De Acesta să ascultați!

L.C.: Vă rog, Părinte Mitropolit, să concluzionați asupra acestei pericope evanghelice cu un mesaj care să ne fie sfat pe cărarea spre mântuire.

Îps. Ioan: Trei cuvinte, trei mesaje aș vrea să vă spun din contextul sărbătorii *Schimbarea la Față*. Întâi, este cuvântul *rugăciune*, pe care nu trebuie să o părăsim, pentru că celui care se roagă i se luminează fața și inima. S-a rugat Hristos, deci să ne rugăm și noi! Apoi este alt cuvânt rostit de Tatăl cel Ceresc: *Acesta este Fiul Meu iubit, de acesta să ascultați!* Adică, ne spune Dumnezeu Tatăl →

**A consemnat
LUMINIȚA CORNEA**

Opinii

Lumea se închină internetului

„Mai demult oamenii, în lipsa acestor mijloace, a telefonului, a faxului, a grămezii de mașinării, aveau liniște, aveau simplitate”. (Sfântul Paisie Aghioritul)

Plantă otrăvitoare a sădit Lucifer în ființa omului. Și mă refer exclusiv la mândrie. Pentru că mândria e pomul răului.

Un stareț de-al nostru de la Sfântul Munte Athos, spune limpede că românii sunt mândri. Mulți sunt care nici nu au auzit de cuvântul smerenie. Pentru că smerenia nimicește mândria. Auzi și mulți credincioși, dar și preoți care spun cu superficialitate: „Sunt mândru de Țara mea!!!”. Aceasta e o deviere de la Dreapta Credință.

„...căci ceea ce la oameni este înalt, urâciune este înaintea lui Dumnezeu”(Luca 16: 15) „, Ce îmi trebuie mie Evanghelie?”, îți răspund cei mai mulți.

Dar un mare savant român a spus răspicat că dintr-un popor atâta rămâne cât a trăit în duhul Evangheliei.

Dar noi iarăși ne amintim din Evanghelie cum apostolii îi cer Domnului să le arate cine e mai mare în Împărăția cerurilor.

Concurența aceasta omenească ucide. Primul gând e cum să-l facem pe aproapele sclav. Iată ce spune Arhimandritul Athanasie Mytilineos în cartea „Marele război și venirea antihristului” „despre această tendință de superioritate care o avem cu toții:

„Este o înclinație, o tendință a omului de a-și dori să fie superior. Atunci când această înclinație, această tendință ia dimensiuni exagerate, bolnăvicioase și nevindecabile, acest om cere, nici mai mult, nici mai puțin decât să i se închine lumea ca lui Dumnezeu.”

Dar răspunsul Mântuitorului e cu adevărat împărătesc. Adică ne sugerează să ajungem a avea curățenia și nevinovăția copiilor. Prin urmare să fim smeriți dar nu proști, - ci înțelepți ca șerpii și nevinovați ca porumbeii. Despre toate acestea dă răspuns Mântuitorul în capitolul 18 din Evanghelia Sfântului Apostol Matei.

“În ceasul acela, s-au apropiat ucenicii de Iisus și I-au zis: Cine oare e mai mare în Împărăția cerurilor? Și chemând la Sine un prunc, L-a pus în mijlocul lor. Și a zis: Adevărat zic vouă: De nu vă veți întoarce și nu veți fi precum pruncii, nu veți intra în Împărăția cerurilor”. (Matei, cap. 18: 1-3)

Ajungând la maturitate și bătrânețe, unii ne pierdem lumina dumnezeiască și odată cu ea pierd din suflet și bunătatea, blândețea și trezvia.

Acum, în vremea noastră e foarte greu să mai cerem aceasta minții noastre. Pentru că omul se închină în prezent internetului, telefonului, mașinii și duhului desfrânării. Sunt urgii și mai demonice decât acestea dar nu le așez pe hârtie fiindcă alungă total evlavia. Ce e de făcut? Să facem cum a poruncit mai sus Mântuitorul. Deci să începem din clipa aceasta îndumnezeirea sufletului prin cultivarea iubirii cu toată ființa pentru Dumnezeu și a iubirii semenilor ca pe noi înșine.

Aceasta este Legea iubirii. Dacă am lucra tot timpul această lege, atunci Parlamentul și-ar înceta activitatea. Cum să învățăm această sfântă lucrare, vom afla din Pateric, Filocalie și Evanghelie. Să facem ce ne spune Domnul nostru Iisus Hristos în aceste Sfinte Cărți.

Dar nu numai în Evanghelie găsim astfel de învățăminte ci și în sentințele filosofilor. Aristotel de pildă spune un lucru care mi-a oprit mintea în loc: „...Începutul absolut a toate este

Dumnezeu, pe când al virtuților este evlavia”.

Vedem că dacă s-a scos cursul de filocalie și filosofie din Universitățile românești o mare parte dintre studenții români s-au sălbăticit. Filosofie nu. Religie nu. Armată nu. De unde să vină evlavia în sufletul lor. Și atunci, în lipsa cunoașterii de sine, „tinerii se adapă cu băutura tristeții și a amărăciunii, își umplu inima de durere, ducând o viață cu neputință de urmat: „Așa ne învață Sfântul Nectarie din Eghina”.

Deci lipsind lumina dumnezeiască din sufletul creștinilor locul îi e luat fulgerător de mândrie, adică de Lucifer, cel care vine cu o falsă lumină artificială și pe care o identificăm cu lumina ecranelor telefoanelor, tabletelor și a miliardelor de televizoare. Televizorul din fiecare casă a luat locul icoanei... și totodată e ochiul demonilor. Cât de viclean se strecoară diavolul în casele oamenilor și implicit în mințile și inimile creștinilor o spun sfinții, mucenicii și profesorii adevărați de teologie.

Sfântul Paisie Aghioritul spune că, „Și azi Biserica e încercată pentru că lipsește lumina dumnezeiască și fiecare înțelege lucrurile cum îl taie capul. Mai e și slăbiciunea umană, așa că iau naștere patimile, după care seceră diavolul”. (Sfântul Paisie Aghioritul, *Cum să luptăm cu diavolul*, p. 19).

VALERIU TĂNASĂ

→să ascultăm de tot ce a grăit Hristos și avem, azi, Sfânta Evanghelie. Vedeti, Tatăl nu a zis: *v-a spus Fiul Meu asta, și asta, și asta, vă mai spun și eu ceva*. Nu, Tatăl nu-l mai completează pe Fiul, ci spune: *De Acesta să ascultați!* Nu mai spune nimic. Doar ne încredințează ascultării de Fiul Său.

Fericit este omul care ascultă și împlinește glasul Evangheliei Mântuitorului nostru Iisus Hristos și vă spun: *Fericiți sunteți și Dumnezeu să le odihnească pe mamele frățiilor voastre, dacă s-au stins, pentru că v-*

au crescut în frică de Dumnezeu, în credință și să ascultați ce v-au spus și cum v-au îndrumat pe calea mântuirii.

Deci, *rugăciune, ascultare și ar mai fi un cuvânt*. Ce spune Sf. Apostol Petru când îi vede pe cei doi mari proroci, Moise și Ilie? Cad toți cei trei apostoli cu fața la pământ și zice Petru: *Doamne, bine ne este nouă aici să facem trei colibe, una pentru Tine, una pentru Moise și una pentru Ilie*. Ce înseamnă asta? Aceasta înseamnă *statornicie*. Iată și ctitorii aceluși schi, sfânt locaș, au avut credință și părinții

de secole aici cu statornicie au ținut candela aprinsă în acest chip, până în ziua de astăzi. Dumnezeu și părinții de aici s-o țină aprinsă până vom vedea venind, pe norii cerului, întru slavă, pe Mântuitorul nostru Iisus Hristos.

Prin urmare: *rugăciune, ascultare și statornicie!* Nu alunecați într-o parte și în alta! Nu alunecați într-o credință și alta! Nu vă lăsați duși de valurile lumii, ci rămâneți într-o parte! Să rămânem cu toți ascultători și împlinitori cuvântului Mântuitorului nostru Iisus Hristos!

RUGĂCIUNEA „TATĂL NOSTRU” AL SFINTEI VINERI (VENUS) (V)

Trecem la al doilea vers din „Rugăciunea Sfintei Vineri”:

„Cine-l văzu ?

Trăi surori a lui Lazăr:

Una Marta, una Sabina,

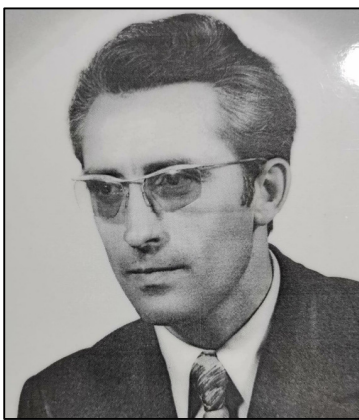
Una soră-sa Veselina.”

Apollo e văzut de cele trei surori ale lui Lazăr (dar de fapt, Lazăr, cel înviat din morți de către Iisus Hristos, avea două surori: Marta și Maria), dintre care una este chiar sora lui Apollo, **geamăna Artemis**, numită Veselina la Ibănești. Veselina era zeița veseliei la nunți și a norocului, având numele Lado: Frunză verde, lăcrimioară, /

Lado, lado, surioară /Du-te-n haine de mireasă /

La bărbatul tău acasă...”⁸

Într-adevăr, **Veselina** e **Artemis**, sora lui Apollo. Cele trei „surori ale lui Lazăr” sunt, de fapt, **Artemis și cel două surori de lapte**, fiicele lui Aisepos și Britolagis. „Atât zeița cât și surorile ei sunt evocate de români în *Rugăciunea Sfintei Vineri*.”⁹ Că **Artemis (Ceres)** corespunde cu sărbătoarea **Drăgaiceii** sau a **Sânzienelor** (la 24 iunie se sărbătorește nașterea Sf. Ioan Botezătorul) e faptul că „*acum se culeg florile numite drăgaice sau sânziene, precum și alte flori de leac: sulfina, cimbrisorul etc. ce se folosesc pentru vindecarea a felurite boli, de la durerile de cap și simple răceli, până la bolile venerice, precum și împotriva moliiilor și ploșnițelor și ale unor boli ale animalelor. Florile de drăgaică au și un rol apotropaic, ferindu-l pe om „de toate relele” și „aducându-i noroc în casă”. În sfârșit florile de sânziene sau de drăgaică au rol fertilizator pentru grădini și câmpuri, mai ales pentru pepeni și varză. În legătură cu celelalte plante care se recoltează la această sărbătoare trebuie amintită și „iarba fiarelor”, despre care se credea că înfloresc pentru câteva clipe în noaptea de*

Sânziene.”¹⁰

„Din flori s-o făcut albină,
Din albină sulfină,
Din sulfină ceară,
Din ceară făclie.”

În poezia de la Ibănești, florile străne de Apollo se prefac într-o albină. **Albina** este simbol al **sufletului**, dar acest **symbolism** regal sau imperial este **solar**, așa cum o atestă vechiul Egipt, asociind albina cu **fulgerul** pe de o parte și, pe de alta, afirmând că albina ar fi **zămislită** din **lacrimile** lui Ra, **Zeul soarelui**, căzute pe pământ.¹¹

Folclorul dacoromân ne spune că, odată cu florile, Dumnezeu a făcut **albinele** din niște grăuncioare. Albina e binecuvântată fie de Dumnezeu, fie în Sfânta Fecioară. „*Albinele sunt făcute din lacrimile Maicii Domnului când plângea după Domnul Hristos.*” După o legendă oltenească ea e „sfântă”.¹²

Comparând albina din simbolismul egiptean și cel românesc, constatăm o identitate perfectă, numai că la noi au pătruns elementele creștine. Nu e vorba de o prelucrare a simbolismului egiptean de către cel românesc, ci de același simbol al **Soarelui (Apollo)** care există în ambele țări. Însă, la noi **simbolul solar persistă și acum pe unele cruci de lemn** pe care apare **cercul** sau **roata** (simbolul solar cu spițe). Acest lucru este o suprapunere perfectă între păgânism și creștinism, sau o perpetuare a păgânismului. În mitologia elenică **albinele** sunt dădacele lui **Zeus**, care este tatăl lui

Apollo.¹³

În mitologia romană se credea că **mierea de albine** și semințele tuturor florilor ar fi fost date oamenilor de către zeița **Flora**, zeița **florilor** și a **primăverii**. Serbările celebrate în cinstea ei purtau numele de **Floralia**.¹⁴ Într-o legendă din secolul al XVI-lea aflăm că Sf. Vineri „*ca o albină strângea din toate florile primăvarie ...*”¹⁵ În acest caz, am putea s-o identificăm pe Sf. Vineri cu **Flora (Chloris** în mitologia greacă) sau cu Proserpina (Persephona) care **se reîntorcea primăvara din Infern**.

„Din albină s-a făcut sulfină”.

Sulfina are flori **galbene**, plăcut mirositoare. În unele zone, din tulpinile florifere se făceau **cununile de Sânziene**, cu ele se încingeau femeile, să nu le doară mijlocul peste an.¹⁶ Rezultă că plantele erau închinat lui **Artemis (LUNA)** care se celebra la **Sânziene**.

Culegerea unor plante medicinale, cum ar fi mătrăguna, se face noaptea la orele 12, de femei tinere sau bătrâne, care joacă **hora** [simbolul **solar** al lui Apollo] **în pielea goală** în jurul plantei, înainte de a fi ruptă și scoasă rădăcina. **La fel se procedează și în noaptea de Sânziene pentru culesul sânzienelor**. Folosirea mătrăgunei pentru vindecarea unor boli se desfășoară în **hora** dezbolirii, în anumite condiții speciale.

Unele descântece se practică înconjurând subiectul de descântat într-o mișcare **circulară** în juru-i.¹⁷ În Maramureș (în comuna Sârb) „*culegeau femeile, la Sânziene, buruieni de leac: romaniță, sânziene și alte buruieni de leac.*”¹⁸ Legătura dintre **Artemis** și **albină** se vede din faptul că în Maramureș, la **Sânziene**, se aduce de la biserică **flori de sânziene** și se pun la stupi ca albinele să facă mai multă miere.¹⁹

Prof. EUGEN MERA

⁸ TUDOR PAMFILIE, *op.cit.*, p.341, nota 1.

⁹ ADRIAN BUCURESCU, *Dacia secretă*, Editura ARHETIP R. S., București, 1997, p.125.

[Sfânta Vineri, Vinerea./C-estî la față tinerea./Înima-ți încăruntăea./Nime nu se pricepea./Numai trei fete fecioare/A lui Lazăr surioare./Una Maria Malina./Una blânda Mădălina./Și-una dalba Rusalina.]

¹⁰ DUMITRU POP, *Obiceiuri agrare în tradiția populară românească*, Editura DACIA, Cluj-Napoca, 1989, p.179.

¹¹ JEAN CHEVALIER, ALIN GHEERBRANT, *op.cit.*, Vol.1, A-D, Editura ARTEMIS, București, 1994, p.83.

¹² TACHE PAPAHAĞI, *Mic dicționar folkloric*, Editura MINERVA, București, 1979, p.35.

¹³ B. PETRICEICU – HASDEU, *op.cit.*, Vol.1, Editura TEORA, București, 1998, p.584.

¹⁴ ANCA BALACI, *Mic dicționar mitologic greco-roman*, Editura ȘTIINȚIFICĂ, București, 1966, p.158-159.

¹⁵ B. PETRICEICU – HASDEU, *op.cit.*, p.584.

¹⁶ VALER BUTURĂ, *Enciclopedia de etnobotanică românească*, Editura ȘTIINȚIFICĂ și ENCICLOPEDICĂ, București, 1979, p.226.

¹⁷ ROMULUS VULCĂNESCU, *op.cit.*, p.94.

¹⁸ PAMFIL BILȚIU, MARIA BILȚIU, *Calendarul popular. vol.I. Obiceiurile primăverii și verii*, Editura ETNOLOGICA, Baia Mare, 2009, p.180.

¹⁹ *Ibidem*, p.179.

Asterisc

Pasaje

De o bună bucată de vreme mă frământă gândul să scriu despre câteva personalități (literare) - una, două câte oi fi în stare, - ale căror opere sunt mai puțin vehiculate astăzi, lăsate undeva în *arhivele* timpului, urmare (ne) firească a trecerii dintr-o generație într-altă, dintr-o epocă într-altă... ori poate valoric?

Am mai trecut odată pe „acolo” cu William Saroyan când Soulepper Theatre din Toronto a pus (excelent) în scenă piesa lui „The time of your life” dar pe care îl iubeam mai ales pentru proza lui scurtă fără însă a-mi urmări ideea...Pe urmă, mi-am amintit și de Damian Stănoiu, fie cu romanele lui satirico-humoristice, ecou al vieții monahale pe care a trăit-o vreo 20 de ani: „*Alegere de stareță*”, „*Necazurile părintelui Ghedeon*”... fie cu dulci-amarele reeditări ale anilor laici cu „*Camere mobilate*” și domnișoare trecute bine de vârsta a două cărora le deschide ușa fără intenții dubioase ci - ca om al toamnei cu soarele în „fall” și grija zilei de mâine - întră sezonul în faza camerelor mobilate - ieftine și nu tocmai pretențioase - doar cu preocuparea majoră a supraviețuirii peste iarnă în funcție de capacitatea godinului de a încălzi camera ori de posibilitatea unor instalații sanitare cât de cât civilizate; chiuvetă în cameră, măcar.

Da, dar acum e cald afară, cerul e sus, miroase prăpăstios și suntem gata-gata să intervenim fantezic lălăind momente fie vechi fie noi...Cine zice că timpul se lasă compartimentat în secvențe egale și, mai ales, că acceptă ritmicitatea metronomică a traducerii lui în termeni umani se înșeală amarnic ori se dezice renunțând să și-l apropie și să-l chestioneze.

Eram într-a X-cea, cred, într-un liceu prestigios din capitală, cu profesori de „modă veche” suspicioși, autoritari și informați (poate formați) fără cenzura vremii; vârsta cerea orizont deschis fără limite, (non)permisiunea imagistică a lumii reale trecea pe lângă noi, aveam acea inconștiență sublimă când totul e posibil și, indiferent cât de prudenți încercam părinții să ne facă, *săream dincolo de gard* ignorând riscurile.

Citeam în ore total absentă la ceea ce se ori s-ar fi putut întâmpla și-mi amintesc momentul când profesoara de română, deșteaptă, aspră și chiar

arogantă, la orele căreia îmi întreprueam de obicei lectură, m-a surprins citind: „Citești în ora mea... și dacă e o prostie te duc la cancelarie și știi ce urmează” Nu era o prostie, știa... și am promis cuminte că nu voi repeta obrăznicia la orele ei (dânsei!).

Cum am găsit acasă romanul ăla care **ar fi trebuit** să dispară cu multe alte cărți, nu-mi aduc aminte, dar era „*This Above All*” scris de Eric Knight, scriitor britanico-american, deci interzis. Război intens, feroce plutea încă în aerul confuz al urmărilor în care nesiguranța era singura speranță a normalizării și bineînțeles fără ca cineva, oricine să aibă idee despre ce normalizare era vorba...

Și atunci *Mai presus de orice* - roman cu titlu „up lift” pare o promisiune de regenerare umană, așa un fel de reazăzare în matca solidă a curgerii cu început care trebuie să vină și un sfârșit care trebuie să vină...

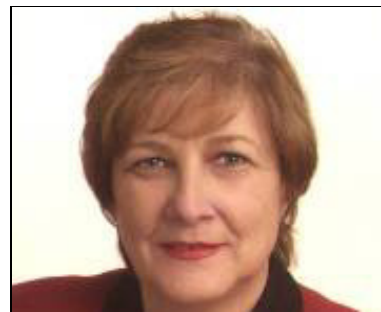
Astfel: un soldat abia scăpat din dezastruosul Dunkirk, o Londră stupefiată de ceea ce se poate întâmpla cu bombardamente de neconceput, neliniști personale, dar mai ales, chinul înțelegerii care nu vine pentru că totul pare nefiresc într-o încălceală total anormală, un soldat a cărui uniformă pare a altuia, se recompune *ca om* într-un efort absurd cumva pentru că viața i se desfășoară dincolo de el undeva în oglinda enormă a reflexiei impuse.

Soldatul e Clive într-o permisie simulată conclusiv și cum știe exact despre ce este vorba decide să *închidă porțile în urmă lui*...ce contează un dezertor?

Harababură istorică războiul, fără discuție și cum știu oamenii s-o disciplineze, s-o reazeze în rafturile firescului e un mister. Ori poate nu tocmai, zice Eric Knite.

Pe Clive îl descoperă Prue sau el o descoperă pe ea, cine știe...căpița de fân în care el doarme e numai un pretext și, ceea ce este sigur anacronic în conjunctură, se întâmplă simplu fără farafastăcuri, pășit în afară în acel spațiu al inconștienței dorite, cea pe care convențional o numim iubire...illogică, pasionată inoportună, dar vital necesară chiar și atunci când tragismul se întâmplă fără glorie, pur și simplu: bombardament, spital, moarte... nu există șansă to „live happily ever after” chiar nici atunci când destinul pare a fi devansat.

Sună shakespearian?

Poate că da, o boare hamletiană există nu pentru că ne-o spune titlul romanului ci pentru prezența shakespeariană ireversibilă: *"This above all: to thine own self be true, / And it must follow, aș the night the day, / Thou canst not then be false to any man."* (Polonius în *Hamlet*)...[*Mai presus de orice: adevărul - cu ține însuși și trebuie să fie urmat (firesc!) că ziua și noaptea - numai astfel vei (vom) evita falsitatea*]

Și atunci prezența *adevărului* determină iubirea în contextul tragismului inevitabil...eventuala șansă Hamlet-Ofelia erodată ireversibil se recompune coordonând *neșansa* speranțelor erodate...din start; Clive și Prue se întâlnesc în nefirescul iubirii pe multe de puțin, supraviețuirea fiind doar o piruetă mortală...

Romanul acesta, al lui Eric Knight, e considerat unul dintre cele mai importante creații literare britanice în care cel de al doilea război mondial impune existențe, regimetează destine, filtrează capacitatea umană de a fi și, mai ales, provoacă gândirea punându-i la încercare luciditatea analitică; inteligent, cultivat chiar neșcolit, Clive are viziunea dezastrului individual, dar se subordonează ansamblului așa cum Prue o trăiește cu intensitatea inevitabilului...Aproximații ramase totuși în arhive aceste treceri valorice!

Ne uităm ocazional în *urmă*, băgăm de seama superficial de cele mai multe ori cam ce se întâmplă *acum*, trebăluim în speranțele lui *va fi* și lăsăm timpul să ne scape printre degete...Cam asta ar fi ideea recapitulării acesteia cu un roman care încântă adolescența implicând la scara majoră a războiului atingerea personală a morții.

MARIA CECILIA NICU

N.B. Eric Knight -1897-1943- (moare în accident de avion la scurt timp după apariția romanului „*This Above All*” și este cunoscut în lume mai ales ca autor al romanului (și filmelor) *Lassie*.

Starea prozei Liliecii

Ieșise pe verandă. Hamac sideral, luna atârna între doi stâlpi virtuali. O umbră fâlfâi prin fața lui, apoi încă una. Doi lilieci dansau bezmetic într-un ritual nocturn, picați parcă din hamac.

Sub fașă îl ardea ușor rana de la cap, vindecată treptat, dar mai rău îl durea dorul de preoteasa lui. Din trecutul apropiat îi pălpăiau haotic terne amintiri, ca umbrele liliecilor din hamacul lunii. Un timp nedeslușit se scursese de când s-a prăbușit pe front, în timp ce se ruga la căpătâiul unui soldat. Trezit în spitalul de campanie, parcă reînviase. Ceva nu i se lega în minte. Fante de umbre și lumini fragmentau aducerile-aminte ca-ntr-un cover zebrat între ițele războiului. Memoria revenea cu poticneli, suveică alunecoasă pe sub firele gloanțelor întinse deasupra capului.

Perechea de lilieci trecu iarăși prin fața imaginii astrului, fulger întunecat, dezordonat, pe un clișeu negativ. Pe ochi îi coborî o cortină. La fel peste memorie. Mai veghease noaptea pe verandă, dar nimic nu-și amintea, în ciuda disperatelor eforturi.

O imagine i se limpezi, totuși. În noaptea când l-au luat pe front, iar pe soție au deportat-o, doi lilieci le dăduseră târcoale, de parcă exersau un vals matrimonial. Unul chiar i se agățase Mioarei în păr. Unde o fi ea acum?

Chiropterii își continuau zbenguiala chițâind vioi. Unul îi agățase cu gheara bandajul la cap, provocându-i din nou durere, prin sângele pulsant energetic spre creier. De ce le-o fi plăcând să se apropie? Au ceva să ne spună?

Intră în casă și căută în dicționar originea cuvântului chiropter. Vine din greaca veche: mână (cheir) – aripă (pteron). Adică un zbor dând din mâini, așa cum se visa el, când era copil, să scape de haita câinilor ce-l urmăreau pe uliță.

Preotul începu slujba invocând puterea divină, spre alungarea necuratului. Sub culion, bandajul abia i se distinge.

Cu fața spre vest, nașii s-au lepădat de diavol, iar apoi, întorși spre est, s-au unit cu Hristos. În numele copilului, nașul rosti Crezul. Părintele sfinți apa cu Evanghelia deasupra

cristelniței, de trei ori făcând semnul crucii. A uns apoi copilul cu ulei sfințit pe frunte, pe spate, după urechi, la mâini și la picioare. L-a scufundat de trei ori, botezându-l „în numele Tatălui, al Fiului și al Sfântului Duh.”

În timp ce Krista înfășa copilul în pânza de mir, popa și-a spălat, ritualic, mâinile. Din nou a uns pruncul cu mir desenându-i crucea pe frunte, la ochi, la nări, la gură, la urechi, pe spate, pe mâini și pe picioare.

Acum, băiețelul devenise creștin. Krista l-a înveșmântat, iar nașii au ocolit de trei ori cristelnița și masa, alături de preot, cântând „Câți în Hristos v-ați îmbrăcat...”

Părea că s-a terminat. Dar, nu! Traian a umezit capetele feșei de botez și a șters locurile unde îl miruise, în timp ce îi adeverea pruncul că s-a îndreptat, s-a luminat, s-a sfințit și s-a spălat în numele Domnului. Tăind o șuviță din părul botezatului, a așezat-o în cristelniță. Cu o mână ridicată, pruncul îi prinse o clipă mâneca.

Imediat, în fața altarului, cu fața destinsă și privirea luminată, puilul de om a primit împărtașania, purtat până acolo de nași pe brațe. O expresie de împlinire se citea pe fața lui. Probabil era odihnit și bine grănit. Aceeași mină de mulțumire lumina și chipul mamei sale, într-un soi de comuniune sufletească. Glasul sângelui!

În „Registrul botezaților”, la Tomul V, pagina 11, rubrica „Născut din pat legitim sau nelegitim” a scris „nelegitim”. A completat și celelalte rubrici, precum „Uns cu Sft Mir” - da, apoi „Numele tatălui” - liniuță, „Numele nașilor”..., „Confesiunea nașilor”..., „Moașă”... și, ultima rubrică, „preotul botezător”, unde Traian își așeză semnătura caligrafiată atent.

Ajuns acasă, în singurătatea camerei, la pălpăirea lumânărilor din sfeșnic, rememora privirea cristalină a

copilului când îl unse pe frunte cu mir. Îi reveni în minte chiar și momentul, cu zâmbete pe fețele enoriașilor prezenți, când bebelușul îl prinsese ușor de mână, de parcă ar fi apucat o jucărie. Întârziaseră trei luni cu botezul, așa încât copilul avea deja abilitatea de a prinde mici obiecte.

În lumina tremurată, imaginea recentă a gesturilor de bebeluș i-a reamintit de cei cinci frați, toți mai mici decât el. Practic, rând pe rând, îi îngrijise alături de mama sa. I-a înfășat, i-a spălat, i-a hrănit, le-a încălzit trupul și sufletul în mediul aspru al muntelui. Amintirile proaspete, chiar din vremea când încă trăia și tacă-său, îi tămăduiau rana.

...

Se adunaseră la cină, toți opt în picioare, cu mâinile împreunate în rugăciune. Într-un capăt al mesei, mama privea pioasă în jos. Pe cele două laturi, câte trei copii, drepti lângă laviță, îi imitau gestul, în timp ce la celălalt capăt, tatăl rosti scurta rugăciune cu vocea gravă, mișcând molcom din barba aspră și căruntă:

- Mânca-vor săracii și se vor sătura și vor lăuda pe Domnul...

Cea mică abia împlinise cinci anișori, dar știa bine că trebuie să nu soarbă laptele zgomotos, să nu lovească farfuria cu tacâmul, să nu clefăie, să nu cronțăie, să nu hlăpăie, să mănânce cu gura închisă, să nu ia înghițituri mari, să ducă lingura la buze cu lateralul, să nu se așeze înaintea părinților, să-și facă cruce înainte și după rugăciune etc. Multe le învățase ca pe o poezie: „la masă se mănâncă, nu se vorbește”. Erau și alte reguli, să nu deranjeze vecinul cu coatele și să nu se întindă la masă. „Cine se întinde se roagă necuratului” – șușoteau între ei copii.

Deodată, în timp ce mâncau, preotul se ridică încet de parcă sutana-i neagră nu se mai termina în sus. Trecu în dreapta prin spatele fetiței, apucă antebrațul fratelui și îi izbi cotul de masă. Băiatul își chirci capul între umeri, recunoscându-și vina și suportând durerea fără să țipe. Uitase că nu trebuie să stea cu coatele pe masă, dar în niciun caz nu se obrăznicise. Îi părea rău. Își ceru iertare cu vorbe stereotipe.

Trăgeau cu coada ochiului în jur. „Cine nu mănâncă tot din farfurie, nu primește felul doi”. Ajutată de Traian, mama, preoteasa, îi servea pe →

RADU ȘERBAN

În mios apus

Lumina soarelui în vară
apune cald pe liniștea cerată,
Ascult cum ticăie mios o aurită
seară,
smarald din valul mării secerată.
În miezul nopții, mi-amintesc de căi
Ce străjuiau tăceri și declarații în
trifoi,
Azi cânt cu inima prin munți, pe ape,
văi,
Am început să cred mai mult în cifra
doi
Nu ca-ntr-o separare de cărbuni
aprinși
Care incendiază timpul tulburat,
ci ca o-ngemănare de soldați neînvinși
Ce știu că lupta nu s-a terminat,
că fiecare are o armură și un arc
Din care urcă o săgeată de lumini,
Și de-s uniți în saltul peste parc,
Vor prinde-n susul sufletului rădăcini.

(20.08.2024)

Rost

Eu n-am vânat cupole pentru stele,
Să fiu în nemurirea din neantul
efemer,
Am scris și scriu din dorurile mele,
Cireasă amară, scară-ntre pământ și cer,
Să guști din molcomul izvor de viață
Ce pălpăie în șoapte zborul blândeii
adieri,
Să luăm din mâna Domnului speranță
un drum cu flori, fântâni pentru
prezent din ieri.
Se decantează-n vreme sensul din
petale
Cu rod albastru, cheie pentru bucurii,
Ieșind primăvărat din ninsoare, vale,
Brădet cu lujer de lumină pentru anii
vii.
Trăiesc între repere simple, date din
senin,
pun pasul ca glicina pentru câteva
rostiri,
Mă-ncredințez chemării, cred în rost
divin.

Poate că dragostea deplină și curată
Mi-a fost sălaş din creșteri încuibate-n
mers,
Și ai venit aproape-n preumblări pe
apă,
Să facă Dumnezeu din noi arcuși și
vers.
(23.08.2024)

IULIA DRAGOMIR

LILIECII

→rând. „Cine termină primul, e
îngerăș!” Dacă întârzi, riscai să
rămâi nemâncat.

În final, preotul se ridică încet,
așteptându-i pe toți ceilalți să
procedeze la fel, apoi rosti rugăciunea:
- Veselitu-ne-ai pe noi,
Doamne, întru făpturile tale...

Apoi fiecare făcu semnul crucii,
murmurând: „Doamne, mulțumescu-ți
că m-am săturat!”

Afirmam că s-au săturat, dar mama
îi îndemna să nu se ghiftuiască fără
limite, ci mai degrabă să se ridice de la
masă cu sentimentul că sunt flămânzi.
Mâncatul e un fel de a ne ține în viață,
nu o plăcere.

Doar că regulile de conduită erau
una, iar ghidușiiile copiilor – alta. În
funcție de conjunctură, glumeau: „de-
cât bucate aruncate, mai bine mașe
sparte!”. Când făcea mama clătite,
stăteau la rând: „cum se coace, dă-o-
ncoace!” Glumele completau regulile,
a căror încălcare putea atrage pedeapsa
la colț, în genunchi, pe coji de nucă.

...
Spera și el să aibă mai mulți copii
de care să se îngrijească, să-i educe
după modelul părinților săi.

Într-o carte, lângă dicționarul abia
răsfoit, descoperi cinci scrisori,
caligrafiate de o singură mână. Nu
înțelegea nimic din conținutul
intrigant. Cum au ajuns la el în casă?

Ale cui erau? Evident, în lipsa lui și a
preotesei, vreme de un an, mai multă
lume intrase în casă. Dar de ce le-au
lăsat acolo, în cartea aceea? Ceva nu
se lega.

...
Toamna trecuse domoală,
binefăcătoare, iar rana i se vindeca
treptat. O parte din memorie rămânea
ternă, fragmentată.

Trecuse și Crăciunul, cu ger aspru
și zăpezi bogate, iar de Bobotează apa
din fântâna adâncă prinsese pojghiță.

Se străduia să adoarmă din nou,
după un vis tulbure. Se crăpa de ziuă,
dar parcă ar mai fi recuperat din orele
de nesomn. Simțea un îndemn lăuntric
să nu lenească și simțea că
Dumnezeu trăiește în el prin Duhul
Sfânt, ca în orice creștin. Să nu-L
dezamăgească! – gândea. Nimic
deosebit, dar frigul din cameră îl ținea
sub plapuma groasă de lână. O bătaie
în poartă îl ridică din așternut. Când
ieși, mâna caldă, umedă, i se lipi ușor
de clanța înghețată. Și-o retrase
repede, să nu o pățească mai rău, ca în
copilărie.

- Îngăduiți să trag clopotul,
părinte!? - îi zise clopotarul din poartă.
A murit băiețelul Kristei, Dumnezeu
să-l odihnească! S-a înecat în tuse și s-
a prăpădit.

Preotul încremeni. Părea că i-a
înghețat mintea.

- Parcă l-am botezat, nu-i
așa? Atunci trage clopotele și vorbește

cu groarii. Îl înmormântăm
creștinește. Să-l odihnească
Dumnezeu în pace, că nici n-a avut
timp de păcate. Va fi un înger în
Ceruri!

Clopotul suna prelung și rar, ca un
dialog între pământ și cer. Aprinse o
lumânare spre a-l călăuzi pe bietul
prunc spre viața veșnică și rosti o
rugăciune pentru odihna sufletului
celui răposat. A plecat în lumea celor
drepti înainte de a păcătui! - gândea.
Nu căuta să înțeleagă „de ce”, dar
rămânea întrebarea dacă a moștenit
păcatele cuiva, deși răspunsul
Scripturii este nu. Știa că orbul
vindecat prin minune dumnezeiască,
după pilda biblică, nu primise
pedeapsă pentru vreun păcat al său sau
al părinților, ci a constituit un
instrument de afirmare a puterii
Domnului.

Au avut de furcă groarii, până să
spargă cu târnăcopul stratul gros de
pământ înghețat la suprafață.

Grija că și-a pierdut memoria îl
frământa.

Luna plină iriza zăpada și înăsprea
gerul. Trecuse de miezul nopții. Se
îmbracă bine, își puse căciula de blană
și ieși pe verandă. Iarna liliecii
hibernează. Ca și mintea, uneori. La
primăvară, poate, suveica nu se va mai
poticni în ițele amintirilor înghețate.

(Alt fragment dintr-o istorie virtuală,
la începutul secolului al XX-lea)

Buzura la Berința

Valea Pinului

Mai întâi șterse noroiul de pe talpa încălțărilor sale, folosindu-se de suprafața preșului din fața ușii de intrare, un covoraș năclăit în scame și bucăți uscate de pământ, își verifică pantalonii pentru eventuale pete, își suflecă manșetele și trase mai jos gulerul de la maletă. Apoi intră emoționat, fără să facă mare larmă. Camera uriașă, folosită pe post de recepție, avea aspectul acelor săli de primire grandioase ale hotelurilor, cu fotolii așezate la tot pasul, înghesuite unul în altul, cu vrafuri de hârtii albe și pliante răsfirate pe toate măsuțele, cu felurite picturi și ornamente grefate la fiecare colț. Al acelor săli care nu știu să-ți spună nimic, care tot tac, afirmând orice. Se duse până la biroul înalt din fundul încăperii, în spatele căruia dormea paznicul, omul de serviciu, persoana însărcinată cu ordinea interioară – nu se știe. Își estimă înălțimea în raport cu giganticul obiect de mobilier, făcu câteva sărituri, fără succes, observă mica baltă de noroi tocmai creată, se dădu mai în spate și începu să privească cu ochii săi bonomi, sticloși, neantizați, recuzita emfatică din proximitatea sa. Îi atrase atenția un tablou aflat chiar pe peretele din față: un ghiveci plin ochi cu apă, mare parte din ea dând deja pe dinafară, în care se afla un buchet de margarete, multe din ele fanate, câteva susținându-se de trupurile tovarășelor decrepite și păstrându-și poziția verticală, alături de multe petale desprinse, în plin picaj, ori plutind la suprafața lichidului, fără scăpare. Pe una din ele se afla un gândac de bucătărie, din aceia urât mirositori. Se străduia din răspunerii să se întoarcă în vază și să se sinucidă în marea de substanță căpătând deja culoarea mătășii broaștei, în loc să cadă la infinit și să nu mai sfârșească niciodată, căci înainte de rama picturii nu era decât un vacuum gri, fundalul fără viață al oricărui suflet. Apoi își centră atenția asupra unei perechi de ochelari cu lentilele rotunde, aburite, aparținând cel mai probabil unui funcționar uituc. În orice caz, încerca să-și umple timpul cu mici delicii cognitive, să nu se plictisească atât de repede, totul pentru a-și duce aspirația la îndeplinire.

O figură închisă la ten, înaltă, cu o fizionomie gravă și cu o înfățișare per total ca de mort se înalță precum un lujer din colbul uscat și ranced; apucă brutal ochelarii, și-i puse la nas, ținti mica făptură nevoiașă din fața sa și o

apostrofă pe dată, locvace, cu o tonalitate ce-i pietrifică orice organ de simț:

- Tu parcă nu ești de-al nostru! Nu țin minte să te mai fi văzut până acum... Ce tot freci scaunele alea? Mai stai locului și răspunde odată la ce-ți zic, nu te mai învărti ca titirezul!

- Am auzit că aici ar fi orfelinatul... eu am nevoie... eu am venit ca să mă internez, căci sunt părăsit. Credeam că dacă voi cere ajutorul, că dacă voi vorbi cu dumneavoastră... voi... mă veți ajuta cu ceea ce trebuie făcut.

- Nu se poate ca un copil de, eh, nici măcar 10 ani n-ai după înfățișare, să semneze actele necesare unui astfel de demers. Nu, nu, trebuie să existe o persoană calificată care să ancheteze cazul tău, să tragă concluzii, să trimită formulare mai departe, iar mai apoi toată procedura... N-am cu ce să te ajut așa, tam-nisam.

Părea mândru de scurta lui argumentare, mai ales că expresia facială a celui mic indica o cumplită neînțelegere. Se vedea, poate pentru întâia oară, competent în postul său, neînduplecabil, cuprins de probitate, așa că nu pierdu timpul și își învesti ființa cu atributele unui detectiv în slujba binelui, schimbându-și starea de spirit radical. Acum era viou, cu un anume hieratism în glas, interesat, amabil:

- Dar ce s-a întâmplat de ai ajuns pe drumuri? Au divorțat ai tăi? Nu te-au mai vrut la partaj? Da' n-ai și tu un bunic, o bunică să te mai crească câțiva ani, până-ți iei și tu zborul? Au murit în vreun accident cu mașina?

- Ah, nu! Părinții mei sunt bine! Acum sunt deja acasă, din câte presupun.

- Și ce-au făcut? Te-au alungat de acasă? Ai făcut tu vreo boacănă, ai zis vreo prostie și n-au mai dorit să te primească înapoi?

- Nu...

- Te-au abandonat așa, pur și simplu?

Nu știa ce replică să dea. Mutrișoara îi era ușor plecată, însă inexpressivă. Trase cât de repede putu, cu un zgomot dizgrațios, o vâscozitate ce încerca să se prelingă din nări, rezultat al vremii mohorâte de afară. Făcu din umeri în semn de mirare. Dacă cineva se uita cu atenție în ochii lui, vedea cum substanța sclerei începea să se scurgă, nu se știe cum, în interiorul trupului, cum nu mai rămâneau decât șanțulețe venoase, ca niște poduri instabile, conectând o parte a pupilei de cealaltă. În orice caz, suspină nițel, apoi reveni la postura normală.

- Am vrut să zic: te-au dat afară fără vreun motiv cert? Au zis: gata, ne mănâncă toți banii, așa că-l lăsăm pe drumuri, ca să nu ne lase el pe noi!? Chiar nu mai găsești pe cineva care să-ți ofere un acoperiș deasupra capului?

- Da, da, gălesc. Păi... mă pot duce acasă. Oricum, dacă întârziți prea mult, se enervează mama pe mine și după nu mă mai lasă să umblu pe afară...

- Păi tu cum ești orfan dacă părinții tăi sunt bine mersi acasă, ba mai se și supără pe tine în caz că vrei să umbli brambura pe drumuri. Ce, ai venit să faci glume, să ne iei pe noi la mișto în timpul programului de lucru? Zi, nu mai mormăi atâta!

Presimțea că va ajunge la acest moment. Se gândea că nu o va da la liman cu un astfel de om, că nu va pătrunde în interiorul clădirii, să se integreze într-o colectivitate de copii, să găsească noi ajutoare, noi forțe. Știa, înainte de toate, că slabe erau șansele de a mai recăpăta afecțiunea părintelui visat. Atunci se încrunță amarnic. Își acumula toate puterile în gândește vocale și își lăsă glasul, într-o năvalnică efuziune de emoții, să șoptească buimac, asfixiat, cuprinsul blestemului la care era supus:

- M-ați înțeles greșit... eu... voiam să zic... eu sunt orfan de Dumnezeu...

*

Privirea îi fu pe loc orbită de soarele amiezii. Era deja 3:45, încă un sfert de oră și își termina programul; nu avea timp să se ocupe de o astfel de zgâtie de copil și să-i asculte lamentările neîntrerupte, patetice, însă destul de plictisitoare. Înjură în gând de câteva ori cu poftă, ori cu ranchiună. L-a scos afară pe ușa din spate și au ieșit direct pe terenul de joacă, unde zeci de mici făpturi hidoase, stihii candidă, dar totuși stihii, efectuau mișcări mecanice, sincrone, de parcă ar fi speriate de→

DANA BUZURA-GAGNIUC

(fragment din volumul „Buzura la Berința”)

bombe, nu alta, apoi l-a împins cu podul palmei în față, tot mai în față, spre o poartă mai mică, ce făcea legătura cu o stradă al cărei nume nu era cunoscut de nimeni, fiind camuflat în mai multe staturi de grafit, toate descriind imagistic, într-o limbă diferită, aceeași scenă obscenă din actul sexual.

- Haide să mergem aici, să vorbim cu lumea, să vedem ce putem face. Trebuie găsit un formular de completat și pentru cazul tău. Poate un acatist, niște indulgențe, continuă batjocoritor, hlizindu-se și râgâind vorace.

Presimțind deja finalitatea scurtului său periplu, însă bucurându-se de șirurile de imagini mentale ale posibililor săi colegi, ale viitoarei sale locuințe provizorii, își mută atenția asupra unei băltoace cu apă de ploaie în care tocmai ce intrase o foaie de hârtie velină, umplută cu un scris mărunț și inestetic. Alergă până la dansa, o prînse extatic în mână, simți un insignifiant șoc electric traversând întreaga lui anatomie, de la straturile de țesut la măruntaie, de la murdăria de sub unghii la cleiul din urechi, citi titlul: POEZIE, apoi încercă, fără succes, să decrypteze slovele raliatate fie prin acolade, fie prin săgeți, fie prin delimitări circulare. Fiecare grafem era îmbuibat de apă, iar cerneala se prelingea cu ușurință chiar și pe palmele sale. Trebuia cu orice preț să salveze mărturia unei inimi înțepate de fiorul supralicitării, din interiorul căreia se vărsau noi vieți! Puse hârtia la nivelul gurii, o îndoii până ce căpătă forma unei parabole și începu să sufle cu toate forțele.

Sufală atât de tare încât apa începu să se scurgă spre centrul colii în mici șiroaie; un fluxiu căpătă formă chiar acolo și începu să se verse vivace, precum produsele intemperiilor pe streășina casei, direct la picioarele băiatului deja epuizat. Continuă să expire cu un efort înzecit, să trimită vapori de curent. Literale tremurau, se clătinau, se destabilizau și, ușor ușor, se desprindeau una câte una de suportul lor de hârtie, ridicându-se la înălțime și fiind luate de adierea vântului. Nu mai rămăsese prigonit decât un cuvânt îngroșat, gigantic, aflat în centru, POEZIE.

- Hei! Acea este a mea, ia-ți zgaibele de pe ea! Of, e learcă toată, a dispărut tot scrisul de pe ea! Și eu ce mă fac acum, că am pierdut poezia? Nici măcar n-am apucat s-o învăț pe de rost! Ah, tu ești nou pe aici... cine ești?

- Eu? Eu sunt... îmh... Andrei... trebuia să fiu... doar că... nu sunt deloc... merg spre ieșire... sunt condus de domnul.

O mână îl împinse cu ferocitate. Era la culmea disperării. Cât să-l mai lase să-și facă de cap? Avea intenția de a lega prietenii acum, de a purta discuții conviviale, de a se împământeni în edificiul unor străini; ba mai și punea mâna pe ce nu-i aparținea. Oare nu-i aparținea? Râse de întrebarea tocmai rostită în minte. Îl apucă brutal de umăr și îl târî fără pic de milă drept în față, către ieșire. Copilul încă se gândea cu frustrare la chipul fetei tocmai întâlnite; nu apucaseră să se cunoască, să-și afle vârsta, poveștile de viață. Nu elucidase nici măcar misterul apartenenței operei lirice, a conținutului ei. Își pironi privirea în ochii ei. Doar acolo putea găsi adevărul. Opunea rezistență față de himera ce-i smucea carnea de pe oase. Nu era nevoie să-i spună nimeni nimic; știa, prin simțurile sale, că numele fetei era Elena – nu avea cum să fie altul. Păru satisfăcut. Părul șaten, puțin deranjat, buzele spuzite... Și-a dat seama, în sfârșit și-a dat seama cum să se întoarcă... Se dezrădăcină cu totul de arcana ce tocmai îl claustrase și o rupse la fugă, ieși din curte, coti pe drum la dreapta, făcuse o scurtă pauză, se uită printre zăbrele, să rumezeze încă câteva secunde la fizionomia serafică a noii sale amice, cercetă buzunărelul de la geantă în care-și depozita de obicei banii și porni iarăși, vioi, la drum.

- Andrei, unde te duci așa în grabă? De ce nu vrei să mai stai deloc cu noi?

- Mă duc să găsesc POEZIA!

*

„Dintre toate cele vizibile și posibil de imitat pe o coală de hârtie cu vârful unui creion ciung, pe o pânză cu firele cele subțiri din capătul unei pensule ferfeliță abia îmbibate în vopsea, pe suprafața pielii tale cu tăișul lamei de la ascuțitoare, ori pe suflet cu vorbele celuilalt, cred că cea mai onorabilă activitate pe care și-o poate asuma un om e aceea de a pasișta creația lui Dumnezeu”. Îi plăcea să apeleze la fraze prețioase, nichelate, împoțonate, să dea dovadă de erudiție, să învețe zeci de cuvinte din dicționar pe zi și să le

Casa din Coastă

folosească indiferent de context. Problema lui: se bălbaia tot timpul, discursul devenind mereu o perpetuă glosolalie ce conducea deseori la exasperare. Voia să exprime totul deodată, să arunce ghemotoace de sensuri precum scuipatul în șant, însă nu excela deloc la arta retorismului, ba se mai și făcea de râs. Îl vedeai umblând pe holurile școlii cu *Criza conștiinței europene*, ori cu *Meditațiile carteziene* la subraț, în timp ce restul colegilor nu trecuseră de poveștile lui Creangă și basmele lui Ispirescu. Nu înțelegea nimic din ceea ce citea, însă asta nu conta; imaginea, spectacolul – iată adevărata realitate!

Imediat după ce se îndepărtă de impunătoarea clădire și o coti iarăși la dreapta, își umplu degetul cu salivă, îl înălță cât de sus putu și așteptă ca vântul, la contactul cu pielea uleioasă, să-i indice exact calea. Voia să urmărească literele dispărute, să prindă slovele de o ață ideatică așa cum se distra în alte ocazii, pe acoperișul blocului, cu zmeul său de rafie, să le captureze și să le imprime iarăși în habitatul lor natural; nu aveau ce căuta în atmosferă, trebuiau, din contră, sechestrare precum un premiu important închis între vitralii. O luă la pas sprinten pe Călărași în jos, ocoli prin Piața Concordiei pentru a-și procura câteva coli albe de la papetărie, cumpără doi covrigi de la Luca de îndată ce ajunse în Barieră, ca pe urmă să o cotească la dreapta și să se îndrepte, așa cum îi indica vremea, spre Parcul Monument. Se gândea în continuare la mecanismele complexe de care va trebui să dispună pentru a-și putea rezolva problema. Să fii orfan de Dumnezeu era ca și cum ai fi fost orfan de durată, adică părăsit de unul din atributele lui este. Bulversat cu totul, dezamăgit peste măsură în ale sale așteptări intrinseci, nu mai tânjea decât la poezia Elenei, la conotațiile ei, la ritm, la metaforă. Dacă s-ar fi putut așa ceva, s-ar fi transformat el însuși în cerneală și s-ar fi vărsat în foaie. Imediat ce călcă în interiorul spațiului verde, regăsi pe cărarea sa o mulțime de→

Vecinele

muncitori: unii din ei pasau grămezi de frunze în timp ce flecăreau pe baza discursurilor naționaliste ale lui Șoșoacă, alții săpau cu lopata, plantau flori sau udau iarba de pe margini... pe umărul unui bărbat mai slăbănog se afla un tatuaj tare dubios, पुरुष, imposibil de decriptat, însă care îi stârni interesul atât de mult încât apucă grăbit un caiet și un creion din geantă, urmând să reproducă cu o cât mai mare dexteritate mângălitura.

Continuă să coboare pe același colnic, să se mai împiedice într-o porțiune de drum neasfaltat, să mai testeze direcția vântului cu degetul, până ce ajunsese, în sfârșit, lângă un pin uriaș, desfrunzit, cu câteva rădăcini deja ieșite din pământ de la denivelări sau secetă. Se uită în spatele său, însă nu mai era nimeni. Primele lumini vespérale ale văzduhului își făcuseră deja apariția. Prea extenuat pentru a-și continua călătoria și totodată dezamăgit la gândul că nu va putea recupera acea mostră a sentimentului infantil și nealterat, se poligni de organismul lemnos surpând pământul și așteptă să treacă timpul. Peste nici un minut însă, scoarța subțire se rupse, ducând la abandonarea locului de popas, mai ales că de sub ea ieșeau zeci de gândaci minusculi, ascunși de multă vreme în indicibil. Cercetă țesutul acum exfoliat al bazei arborelui, de o culoare galben-pal și foarte zgrunțuros la atingere, pipăi cu foarte mare atenție întreaga suprafață, examinează modelele filigranate prezente chiar în fața sa, ca în final să ajungă la concluzia că aici, ca pe o hârtie ruptă dintr-un caiet studentesc, se aciuaseră o lungă serie de mesaje scrise chiar în limba sa, însă foarte ambigue, provocatoare: Întregul univers este iubire!, Dumnezeul adevărat este arta!, Poezia este creanga încolțind în brațul lui Daphne!, Cântecul Lumii este arcușul minții vibrând în coardele Naturii!, Sensul este deschiderea spre sublim a simțului!, Orfanii sunt lacrimile neplânse ale lui Iisus! etc. etc. Pe prima apoftegmă nu o putu decripta, oricât s-ar fi străduit – trecu mai departe. Și-a adus spontan aminte că, în timpul unei serbări de Crăciun, un bătrân ciufut căină părinții pentru toată minciuna cu Moș Crăciun: dacă el nu există cu adevărat, înseamnă că povestea e doar poveste, deci și Mântuitorul, adică Domnul întrupat, nu-i decât o scorneală a celor mari. Își vedea judecata probată prin însemnul carnal. Trecu mai departe satisfăcut. Următoarea maximă îl dădu pe spate. Rupse opt crăci aflate la nivelul său, căci doar la atâtea era capabil să ajungă, apoi începu să le cojească și pe acestea; sub fiecare stătea

fossilizat câte un stih distinct, compus stângaci, parcă de o mână de copil. Le aranjă după propria ureche muzicală în două catrene, apoi fredonă scurta melodie în minte... Pentru dezvrăjirea sintagmei vecine avea deja planul ideal: se apropie cât de mult putu de trunchiul pinului, astfel încât vârful buzelor să facă contact cu trupul lui și recită cu voce tare, într-o stare de acalmie totală, versurile puse laolaltă. Rezultatul fu însă imposibil de anticipat: cu cât progresa în a sa reprezentare artistică, cu cât emoția și tonalitatea creșteau în intensitate, cu atât scoarța copacului se despica din ce în ce mai mult, lăsând liber vederii un spațiu ascuns din interior, o viziună goală, placentară.

Odată ce truda simpatetică fu finalizată, băiatul se avântă cutezător în peștera ce părea la început un produs al eidetismului său neînfrănat, o dulce halucinație, ca după aceea, în virtualitatea sa incurabilă, să capete proprietățile și consistența unui loc organic, tangibil, seducător. Se învârti de două ori în cerc, încercând să le facă loc tuturor membrilor în spațiul îngust și să contemple pereții neobișnuiți între care se îngrădise, urmând ca aproape să leșine la spectacolul vivificator, țesut cu rapiditate chiar în fața ochilor săi. Peste fiecare milimetru de lemn lustruit, umed, se aflau încrustate mărturiile de viață, povești de dragoste și de obidă, relatări picante, ori simple minciuni ale unui copil jinduind atenția celor din jur. Toți oamenii erau acolo narativizați, de la un sumerian în robie plângând căderea Urului la o târfă din haremul turcesc, de la scepticul ben Abuyah la un ascet oarecare aspirând la extincția universală. Voia să citească cât mai mult, însă crepusculul serii nu-i permitea prea numeroase incursiuni în viețile altora. Observă o mică falie nelalocul ei, ca o piele lăstărind pe marginea unghiei; trase de ea și văzu că în locul deja inflammat erau notate alte narațiuni, alte lamentări, alte chiote de veselie și blesteme. Întregul arbore nu era decât o incommensurabilă bază de date în care se înmagazina memoria lumii, un registru vegetativ deținând secretele veacurilor

scurse. Și el, micul copil, tolănit ca un fetus în miezul pinului, părea un chip de cocă nedospită înfășat în staniolul istoriei.

*

Îi făcu Elenei cu mâna, însă prezența sa nu fu sesizată, căci afară era beznă. Ea stătea la geamul unei camere luminând de la etajul 1, privind spre niciunde, parcă așteptând pe cineva, însă nesigură că acea persoană va și veni. Din poziția lui nu putea identifica decât două paturi supraetajate și un tablou chiar deasupra ușii de ieșire: un buchet de margarete ofilite, prăvălite la pământ, deasupra cărora stătea o bufniță cu ochii ca două abisuri și având în cioc un gândac de bucătărie, pregătindu-se să-l înghită. Se așezase sub un felinar, își admiră pentru scurt timp trupul alcătuit din lumină, scutură iarăși brațele cu putere, dar fata se întoarse deja cu spatele, stinse becul și se aruncă în pat, renunțând la deliciul unei întâlniri nocturne. În solitudine totală, abandonat și de propriile gânduri, auzi vâjâindu-i prin urechi sintagma cea neînțeleasă: Întregul univers este iubire! Acum își dăduse seama, era sigur de raționamentul conceput! A jurat solemn, ca pentru sine, că după ce va mai crește puțin o să se îndrăgostească de Elena, ca ochiul ei sclipitor, nucleul dragostei, să devină refugiu absolut al inimii sale... Reuși să păstreze legătura cu ea chiar din ziua următoare, să facă schimburi de replici pe diferite teme stărnindu-le interesul; a convins-o, nu după multe dispute, ori vorbe de încurajare, să improvizeze un mic bagaj, iar atunci când gardianul nu va păzi poarta, să iasă din incinta orfelinului cât de repede va putea, ca mai apoi să plece împreună către un loc special.

- Of, ce mă iei așa de repede după tine? Unde ziceai că vrei să mă duci?

- Mergem împreună în Parcul Monument. Trebuie să-ți arăt ceva care îți va plăcea cu siguranță! Ai luat din întâmplare niște poezii cu tine?

- Da, am pus caietul de notițe în rucsac. În el am scris destul de multe poezii... Dar la ce sunt necesare?

-Ca să crăpăm cu ele scoarța naturii!

Ocean întors

Casă de piatră

(IV)

Primi să le repare niște scaune, un fotoliu cu arcurile rupte și alte mărunțisuri pe care Cezar cu experiența lui de la teatru le mântui una două. Nu dorea să le stea rudelor pe cap prea mult și mai ales nu dorea să le rămână dator pentru casă și masă. Le propuse că le zugrăvește casa care părea cam obosită de vreme. Vărul Flaviu îl temperă, dar Cezar nu și nu că el se apucă de acest job mai mare și va căuta să-i deranjeze cât mai puțin posibil. Cumva, cumva îi convinse și peste vreo două zile începu zugrăvirea casei. Nu era puțin lucru, dar Cezar se bucura că lucrând uita să se mai gândească la ale lui.

Nu peste mult timp primi răspunsul de la Iolanda cu o sărutare a buzelor ei rujate și a copiilor nerăbdători să ajungă în Lumea Nouă. Ostenit de zugrăveală, Cezar se împinse totuși să le scrie celor de-acasă, începându-și scrisoarea cu „*Dragii tatii, știu că vă grăbiți să ajungeți în State, dar struniți-vă răbdarea că socoteala de acasă nu se potrivește tocmai pe tocmai cu cea din târg. Ne desparte un ocean mare. Ia uitați-vă în cartea de geografie cât îi de înspăimântător de uriaș Atlanticul, ca să înțelegeți că-i greu să vin eu înapoi și nu-i ușor nici să vă zvârliți voi peste Atlantic să veniți la tata. Dar cu ajutorul Celui Preaînalt vom fi iarăși împreună ca-n zilele noastre bune.*”

Se opri aici că-i venea să lăcrimeze și iarăși se gândi de ce oare își stricase el liniștea cuibului. Cât trăiește omul vrea tot altceva, altceva de parcă-i nebun la cap și când pierde ce-o avut se umple de regrete și muștrări de cuget. Așa-i omul, veșnic nemulțumit până la groapă. Cezar nu zăbovise niciodată pe ideea morții, doar acum singur, singurel parcă îl încerca o teamă stranie. Se scutură, amintindu-și că o singură dată îl zguduise un cântec de pe ulița satului Dinei, când după miezul nopții cineva, venind de din vale, cântă cu patimă: „*Frică mi-e că mor ca mâinel! Și mă-ngroapă ca pe-un câine/Ca pe-un câine-al nimănu/In fundul pământului*”. El care nu memorase versuri nici când avea temă de casă pe acestea le reținu fără efort, i se duseseră în adâncul sufletului și nu mai ieșiseră de acolo niciodată. „*No, că ce m-o apucat acum să-mi amintesc*

de acel cântec de demult tocmai când vreau să le trimit dragilor mei cuvinte înflăcărare de speranță și iubire! Cu alergarea gândului nu te poți pune că-i mai tare decât voința ta de a-l subjugă”. Cu asta se împacă pe sine și continuă scrisoarea către cei de așa departe.

Dacă pentru azil politic nu se califică, primi în schimb prin poștă un permis de muncă valabil pe un an, care îl bucură mai mult decât un bulgăraș de aur. Va să zică mai marii americanilor îi permit și lui să lucreze, să câștige dacă poate pe pământul lor. Cineva îl luă și pe el în seamă. Era fericit de parcă reputeră o victorie. După ce termină zugrăvirea casei lui Flaviu, acum că avea în buzunar permisul de muncă Cezar se gândi să-și încerce norocul cu un job adevărat la un patron în carne și oase. Îl întrebă pe Flaviu dacă nu cunoaște pe cineva care l-ar putea angaja. Flaviu nu stătuse degeaba nici până acuma. Se gândea cum l-ar putea ajuta pe Cezar, dar nu-i venea în minte numele niciunui mic antreprenor. Se mai interesă la serviciul lui de revizor contabil. Deodată îi veni în minte Mr. Odonell, irlandezul pe care îl controlase cu un an în urmă. Avea o firmă de amenajări interioare, unde Cezar ar putea găsi ceva de făcut, numai să fie loc. Îl contactă pe Odonell, dar fără succes deoarece toate pozițiile erau ocupate.

Începură să răsfoiască *Miami Tribune*, rubrica anunțuri de angajări, dar nu găsiră nimic care i s-ar fi potrivit cât de cât lui Cezar. Într-una din zile Flaviu veni de la serviciu cu o idee sugerată de un coleg și anume să-l angajeze pe Cezar ca dogsitter. Flaviu ezită dacă să-i spună vărului său despre un asemenea job, care era uneori chiar bine plătit, dacă luca pentru vreun miliardar. În cele din

urmă pentru că nu se ivi nimic altceva și timpul trecea, Flaviu îi descrie lui Cezar profilul jobului de dogsitter. Cezar nu auzise în viața lui de așa ceva. I se părea ceva lipsit de demnitate, iar el dacă l-ar face simți că s-ar acoperi de rușine pe viață între românii lui. Nu se arătă lui Flaviu nemulțumit sau insultat, cum de altfel era, știind că asta era situația. Ajunseseră la Miami într-un moment de criză, când locurile de muncă erau vânaute cu ferocitate de potopul de indivizi veniți din toate părțile lumii, dar mai ales din Caraibe.

Deși înghiți cu greu pastila prea amară îi dădu vărului său un răspuns afirmativ. Da, se va duce ca să ia poziția de dogsitter. În fond e o nouă experiență, va învăța și de la câini câte ceva, era sigur. Se prezentă la interviu peste câteva zile la o casă imensă, aproape un castel al unui multimilionar. Între timp mai învățase ceva engleză peste cunoștințele pe care le avea din țară. Flaviu se învoi de la serviciu ca să-l asiste pe nefericitul lui văr. Interviuul a fost concis. Un majordom al casei îi descrie lui Flaviu obligațiile slujbei. Cezar mai înțelese și el din prezentarea majordomului, așa că începând de luni, adică peste două zile Cezar dobândi primul lui job în America. Ca să nu cadă în depresie privi latura pozitivă a angajării, așa cum îl dăscălise Flaviu. Adică, de acum înainte lucrează pentru bani, că fără bani nici în America, nici în România nu poți supraviețui. „*Bine, bine, Flaviule, dar cu ce mă ocupam eu în România și ce-am ajuns să fac aici! O simt ca pe o mare degradare*”, răspunse Cezar la îndemnul optimist al lui Flaviu. „*Da, numai că fiind un fel de asistent de scenograf în România câștigai o cincime din cât vei câștiga aici ca dădacă de câini*”, replică Flaviu cu aplomb, crezând că i-a închis gura vărului său.

- *Și ce importanță are că aici câștig mai bine, s-ar părea că eu dacă trăiesc aici am de-a face cu prețurile de aici de cinci ori mai mari sau oricum mai mari decât în România. Așa că ce iau pe mere dau pe pere, cum zicea buna mea, nu o s-o scot la capăt nici aici.*

- *Ei Doamne, Cezare, doar n-o să rămâi dogsitter tu, care ai „brățară de aur”. Nu așa se zice la noi că meseria e brățară de aur?! Ba da. Nu te→*

SILVIA URDEA

demobiliza singur că vine și vemea ta.
- Care vreme, Flaviule, că eu deja am peste patruzeci de ani. Oi îmbătrâni la coada câinilor!

- No, păi dacă ești așa de pesimist nu mai avem ce vorbi. Ai venit de bună voie și trebuie să fii deschis la orice slujbă vei găsi, cu condiția să o poți mânui. Vei izbuti cât de curând cu îndemânarea ta. Trebuie să ne orientăm spre construcții că acolo ți-e locul.

De data asta lui Cezar i se păru că Flaviu este mai rezonabil, că îl privește ca pe egalul lui, chiar dacă el nu putea fi și nici nu avea pretenția să ajungă domn la office.

- Până una alta, Flaviule, trebuie să pun bănuț peste bănuț ca să-i aduc pe ai mei de acasă.

- Eu ți-am spus de la bun început că trebuie să te înarmezi cu enorm de multă răbdare. Omule, ai făcut o cotitură radicală în viața ta. Nu poți să te aranjezi aici cât ai bate din palme. Doar dacă ai fi fost milionar în România! Dar cum focul să fii milionar într-o țară așa de săracă, dar bogată în același timp!

Veni și ziua de luni, și pentru Cezar se întoarse o nouă filă în biografia lui. Se prezentă la acel palat, luând vreo două autobuze plus cam o jumătate de oră pe jos. Majordomul îi arătă practic cum să hrănească câinii, erau doi mari dobermani, cum să-i plimbe, unde să-i ducă pentru grooming și cum să-i îmbrace cu paltoanele lor pe vreme rea. Cezar se bucură că înțelese aproape tot și îi spuse majordomului că îi transmite *to my cousin* (adică vărului) dacă are vreo nelămurire. După prima zi, gândi Cezar, nu i se părea dracul așa de negru. Se va descurca. Nu-i destăinui Iolandeii cu ce se ocupă el în America. Se temea ca nu cumva ea să nu-și țină gura și să ajungă știrea la teatru ca să rădă de el toată lumea. „*Las că vin zile mai luminoase și pentru mine*”, se încuraja el în drum spre job dimineața. Flaviu avusese dreptate că orice muncă bine făcută în ea însăși își află răsplata. De când lucra se simțea mult mai reconfortat, mult mai puțin aruncat în lume peste Atlantic. Se încadraseră și el în „*American fabric*”, în țesătura societății americane, cum ziceauăștia pe aici.

Când mai deprinse mai multă engleză Cezar îl întrebă pe majordom dacă nu are ceva de reparat, de construit că el se pricepe bine la așa ceva. Majordomul îi dădu de înțeles că

nu poate să-și schimbe jobul pe care fusese angajat, dar îi promise să îl întrebe pe miliardar când se întoarce dintr-o călătorie de business în Japonia. Cezar se uimi cum nu se poate. „*Cât de mobili sunt oamenii pe continentul american, cum colindă ei peste mări și țări ca să facă bani!*” La noi numai Ceaușescu se plimba atâta și nici nu cred că era bogat ca dl. Stevenson”, cum îl chema pe stăpânul palatului, conchise Cezar. „*Dacă l-ar vedea mamă-sa Dina cu ce se ocupă el în America s-ar cruci*, se gândi Cezar. *Ce am fost și ce-am ajuns!*” își mai zicea din când în când cu muștrare și regret, dar deocamdată n-avea încotro.

Dl. Stevenson reveni din Japonia doar după câteva săptămâni bune. Cezar era tensionat să afle dacă are noroc să fie avansat în grad de la dogsitter la acela de handyman, om bun la toate, îndemânatic și inventiv. Mai trecu o vreme până când într-o zi secretara domnului Stevenson îl anunță că va fi trimis de probă într-o localitate din North Carolina, în Raleigh, unde miliardarul posedă o altă vilă care necesită puțină îngrijire. Este un job de probă, accentuă secretara. Dacă domnul Stevenson va fi mulțumit atunci este posibil să-l angajeze ca handyman pentru o perioadă. Cezar crezu că nu aude bine ce-i spunea femeia, atâta era de fericit că are șansa să revină la uneltele lui. „*Asta e America, deci. plină de oportunități, cum zicăștia la televizor. Problema este că trebuie să dai de ele, ca la jocurile de noroc. America nu e previzibilă ca în socialism, unde fiecare om or absolvent de facultate știa unde este repartizat conform planificării centrale. Nu, nu, nimic din toate astea aici în Lumea Nouă.*”

Când ajunse acasă, nu știu cum să înceapă să le povestească Gildei și lui Flaviu, atâta era de copleșit de turnura pe care o luară lucrurile. Cezar era încântat că pleacă la Raleigh și pentru că era timpul să nu mai abuzeze de ospitalitatea lui Flaviu, deși acesta îl asigură mereu că nu le face nici un deranj, dar oricum călătorului îi stă bine cu drumul, își zicea Cezar. Se bucurară și rudele de fericita schimbare. Flaviu nu uită să adauge:

-*Ți-am spus vere să ai răbdare că nimic nu este bătut în cuie, mai ales aici în America, unde totul este în perpetuă mișcare.*

Cezar află de la secretară că în week end-ul următor o să primească bilet de

avion pentru Raleigh, unde de la aeroport va trebui să se descurce să ia un taxi. Nu-l mai speria nimic deoarece se obișnuise cu american life. La Raleigh, la vilă domnul Stevenson avea alt set de servitori, care fuseseră instruiți de sosirea handyman-ului, deci cu destulă ușurință Cezar află care îi va fi jobul și cam în cât timp trebuie să-l termine. Vărul Flaviu fu rugat să sune, dacă nu e prea costisitor, la Iolanda s-o anunțe de marea cotitură, cum o numea Cezar. Iolanda se bucură enorm, crezând că faptul va accelera cumva plecarea lor spre Lumea Nouă. Intuiția femeii se dovedii cu temei deoarece Cezar munci cu sârg zi și noapte, străduindu-se să execute totul cât de bine se pricepea el. Schimbă plăci de faianță în băi, la câteva camere înlocui parchetul, ferestrele și ușile vechi le schimbă cu unele noi, minunate, ba se urcă și pe acoperiș ca să pună noi țigle pe o porțiune restrânsă, zugrăvi în culorile cerute de secretara domnului Stevenson la telefon, curăță toată vila lună, așteptându-l pe proprietar să vină într-o scurtă inspecție. Trecuseră aproape șase luni de când Cezar primise jobul de la Raleigh și acum aștepta ziua cea mare să vadă dacă trece proba. Meseriașii pe care-i avusese domnul Stevenson lucraseră fără tragere de inimă, în dorul lelii. Într-adevăr la inspecție Cezar luă nota zece ca să ne exprimăm ca la școală. Domnul Stevenson fu impresionat de calitatea muncii acestui om, cerându-i pe loc să rămână ca handyman pe domeniile lui. Se vede treaba, gândi Cezar, că domnul acesta mai are case, altele și altele că nu m-ar fi angajat el altminteri. Cezar învăța lecția americană pe fragmente, *one at the time*, cum se spune aici, cu alte cuvinte câte ceva, nu totul o dată.

Adesea Cezar se freca la ochi, nevenindu-i să creadă că a primit un serviciu atât de potrivit cu ceea ce știa el de acasă să facă și cu ceea ce îi plăcea atât de mult să facă. Nu-i Iolanda aici să vadă cu ochii ei cum se poate schimba viața unui om, ca în poveștile din copilărie, pe care i le citea mama Dina când nu avea instructaje de partid. Primi bani frumoși pentru cât muncise în Raleigh, așa că alergă la bancă să-și deschidă un cont cu ajutorul lui Flaviu.

Cum să procedeze el ca să-și aducă familia care aștepta pe ghimpți în țară?!

Starea prozei

MICUL BOTEZĂTOR ȘI MOARA-DE-SUS

Și ultimului morar, tânărului Toma, Micul Botezător i-a adus pentru moara cea nouă una dintre cele mai puternice gârle, neastâmpărată ca un armăsar pentru prima dată prins în hamuri, curată ca iazul primului luceafăr de seară. Pietrele de la vechea moară, care devenise hanul bufnițelor și cucuvelelor, au fost cărate cu spațele până în vârful muntelui și puse temelie - temelie de moară cum se cere pentru mănăstire. Drumul spre mănăstire urca în serpentine domoale până ieșea din sânul pădurilor seculare, apoi se vedea desenat pe piatra vârfului ca un râu pe care îl bănuiești scris pe o hartă învechită de vreme. Nu știi dacă am mai văzut vreodată un munte atât de frumos. Prăpăstios țâșnea dintre pădurile de brad de parcă ar fi fost la începutul timpurilor pumnul unui vulcan încremenit în poarta de aramă a cerului. Din loc în loc se mai vedea câte un pin ici colea sporind singurătatea, de te întrebai dacă nu este totuși o părere. Lustruit de ploii, de vifornițe și trăznete muntele părea cioplit dintr'o piatră prețioasă mohorâtă și plină de taină uneori, alteori cu nuanțe de roz în răsărit sau apus de soare. Mănăstirea acum era parte din trupul muntelui, un fel de vis al lui pe care nu-l spunea oricui, pentru că de cele mai multe ori nu avea chef să se arate ochiului tocit al muritorilor și se retrăgea în ograda cerurilor lui, închizând poarta norilor. Dar ce magnific o făcea! Undeva, deasupra mărilor vedeai câte un nor alb că se ridică asemenea unui castel cu toate grădinile și lacurile lui că se transformă în lebedă, apoi în zmeu și balaur, ca în cele din urmă să devină un nor, ci ceea ce a mai rămas în aer după ce cornul de vânătoare a apus într-un amurg care încă mai arde și mai cântă. Il vedeai ca pe o mireasă că se apropie de munte, îl îmbrățișează și apoi amândoi dispăreau. La pridvoarele cerului se trăgeau perdele albe spre lume și spre veac. Drumul se oprea la capătul visului început de munte. Deasupra pădurilor se roteau ulii cu aripile îndoite la vârfuri, ca degetele de la mână când le întinzi până te dor, iar deasupra prăpăstiile păsări uriașe din neamul vulturilor caligrafiau deasupra adâncurilor litera de spaîmă a începuturilor de lumi.

In Poiana Mărului tânărul morar

își ridicase o mândrețe de casă din bârne încheiate la colțuri ca niște degete împreunate în rugăciune, cu prispe de jur împrejur și balcone văruite în alb, iar moara, de data aceasta cu o capacitate dublă, cu trei coșuri de măcinat, zidită la nivelul cerut de numărul mărit al oamenilor din ținuturile învecinate. Si ce gârlă puternică! Prinsă în jghiabul uriaș, meșterit gospodărește din scânduri groase de stejar, aluneca într'o viteză cu adevărat amețitoare, prăvălindu-se de sus pe roțile morii de răsunau toate pădurile de tumulul furtunilor al șuvoiului. Când înțelepții vorbeau de „șuvoiul de sus” care trebuia să vină de la mănăstire morarul nu a înțeles mare lucru. Abia după ce termină cu cinstea covenită arhimandritului Ilie, ultimul sihastru de la Poiana Mărului o lumină îi străpunse sufletul. Acesta era „șuvoiul de sus”. I-a curățat lespeda de piatră, înverzită de mușchi și licheni, i-a zidit troiță deasupra și o bancă acoperită cu șindrilă în mijlocul unei grădinițe cu straturi rotunde cu flori., înconjurată cu gard vopsit în alb, situată la egală distanță între casă și moară.

Lemnarii și pietrarii s'au arătat spornici la treabă și Toma Moraru era mulțumit de lucrarea mâinilor lor, de ! meseria e meserie, dar nu mai erau lemnarii și pietrarii de altădată, oamenii care să ajute și să se jertfească pentru alții. Cât a lipsit morarul cu „moara de sus”, moara veche s'a ruinat și oamenii au uitat de gustul pâinii și fără pâine omul se sălbăticește. Intre timp s'au înmulțit dușmanii Micului Botezător și aceștia au adus un contramorar căruia oamenii lui Jefferson Salamander i-au construit peste noapte o moară electrică. Dimineța oame-nii s'au trezit cu ea, parcă crescută din pământ, între crășmă și „cuibul cu doamne”, lucru care i-a nemulțumit cumva pe petrecăreții orelor târzii răpindu-le “scurtătura”. Dar lumina niciodată nu se stinge din sufletul omului. Așa înrăiți cum ajunseseră s-a trezit în ei gustul și aroma de pâine caldă abia scoasă din cuptor, pe vremea când casa era casă și masa era

masă. Mare le-a fost bucuria când au văzut moara electrică, zidită la un loc așa de convenabil, dar mai mare le-a fost amărăciunea și deznădejdea când li s'au pus condițiile. Nici vorbă moara nu era făcută pentru măcinat făină de grâu și de secară. La cererea crășmarilor, că se mai ridicase o crășmă peste drum de către ginerii bătrânului crășmar, permisul aprobat de Don' Inspector prevedea, printre alte condițiuni bizare, că moara va măcina numai și numai huruială pentru hrana și îngrășarea animalelor, în special a porcilor, fleicile de porculeț având mare căutare. La protestul unora că nu poate o minoritate să calce în picioare drepturile majorității, primarul a țipat ca ars:

-Idioților, vreți să ne ridicăm porcarii în cap? Minorități? Ha ? Ei sunt putere. Romanii! Ei ne conduc. Garnizoana lor e în coasta primăriei. Drepturile minorităților de porcarii? Păi cine ne aduce tot bănetul și prosperitatea ținuturilor noastre? Porcarii, dom'le, porcarii! Mulgem Samaria, mulgem Roma și ne acomodăm și noi, nițeluș cu povestea cu drepturile omului, nițeluș cu drepturile porcului. N'ați învățat nici până acum lecția? Doamne, Doamne! Mă, capete de piatră și căpățâni de lemn, n'ați învățat nici până acum lecția? Drepturile porcarii sunt drepturi constituționale. Vreți să ne sară în cap Ministerul Educației și Corecției Animalelor?

- Si ce facem atunci cu moara de făină a lui Toma Moraru de la Poiana Mărului și cu Mănăstirea Muntelui?

- Cereți banii muncii voastre înapoi. Simplu!

- Nu e așa de simplu. Nu ne-a silit nimeni. Noi am ajutat de capul nostru? Ce facem acum?

- Pentru capetele de lemn am și soluția. Luați degetul arătător, scuipați-l în vârf și apoi bateți în tâmplă să vedeți cum sună. Ha, ha! Dobitocilor, cereți banii și dacă nu are naționalizați moara. Mai avem nevoie de graduri. Cât despre mănăstire sălțați-o'n cer! Clar?

*

Numai că planul de acasă nu se potrivește cu cel din târg. Cât s'au mocăit lemnarii și pietrarii în pregătirea insurecției cu ședințe de celulă și para-ședințe a apărut imprevizibilul. Trecuse luni de zile și nici lemnarii, nici petrarii nu se prea înghesuiau la moara de la Poiana Mărului →

DUMITRU ICHIM

ținând-o din petrecere în petrecere, iar scurtătură dintre crâșmă și „cuibul cu doamne” se făcuse cărare bătută. Pescarii s’au modernizat și părăsind râșnița s’au îndreptat spre moara de la Poiana Mărului. Garnizoana romanilor s’a înmulțit și un contract al pescarilor a schimbat toată situația. Butoaiele cu sardele mergeau spre Roma, corăbiile cu grâu făceau schimbul plus că aprovizionau și pe romani, iar moara lui Toma mergea de zbârnâia zi și noapte. În al doilea rând cele două ținuturi, cu toată amenințarea primarului, s’au împărțit în susținerea stăpânirii.

Lemnarii au rămas partizani pentru drepturile porcilor, pietrarii pentru drepturile omului. Primii aveau de câștigat de la construirea de grajduri și niște relații cu samaritenii, iar pietrarii se poticneau în afaceri așa că s’au alăturat cu romanii care le cereau un fort de piatră și cu pescarii care erau de partea morarului. Când a început lupta dintre cele două tabere lemnarii nu s’au așteptat ca morarul să trateze civilizată la cerința financiară a lemnarilor, adică oferindu-le jumătate din plată pentru munca depusă urmând ca restul să fie plătit în rate și au cerut toți banii imediat, iar dacă nu îi vor naționaliza moara, gospodăria și toate acareturile. Deși nu exista nici o înțelegere de plată, totul fusese făcut gratuit, cele două tabere fiind gata de încăierare, lemnarii pregătind bățele, pietrarii strângând materiale de construcție dar care puteau fi folosite pentru balistică, pescarii ascuțindu-și cuțitele gata de spintecarea „peștilor”, numai Toma calm ridică amândouă mâinile spre a se face liniște.

- „Domnilor”, începu calm morarul, „pentru că ați refuzat ce v’am oferit, deși nu am făcut nici o înțelegere în acest sens, vă anunț că ați pierdut totul. Si iată de ce! Așteptați numai un minut.” Morarul intră în casă și când reveni avea în mână un pergament. Desfășurându-l în ridică teatral deasupra capului. „Acesta este contractul meu pe doi ani de zile plătit în avans de romani din care puteam să vă plătesc jumătate. Dar nemulțumitorului i se ia darul. Duceti-vă acum la Publius Felix și spuneți-i și lui de intenția voastră. Mă scuzați, timpul pentru voi s’a încheiat. Drum bun și călătorie însprâncenată.”

(Fragment din romanul în pregătire „Micul Botezător”)

Vin, cerneală și zei

Nu e nicio fantasmagorie în ceea ce am

să vă spun

într-o piațetă de pe malul Mării Mediterane

în orașelul numit Agios Nikolaos unde m-am dus într-o minivacanță

am dat ochii cu un taur

ce-o ținea în spinarea lui arcuită

pe zeița Europa goală-goluță

cu sâni în vânt

mi-a zburat precum un porumbel

un zâmbet larg de pe buze

știam de mult că zeii Eladei

erau mari maștri în arta adulterului

asa că mi-am văzut mai departe

de plimbarea de vis sau mai bie

zis de visul plimbării

prin orașelul – bijuterie;

Hotelul în care eram cazat

se afla pe un promontoriu nu atât

de înalt cât trovanțul Kotoncului

din munții mei de-acasă

plin de măslini și smochini

încât ca să urci cele vreo treizeci

de trepte din piatră trebuia să

ai bojocii soldatului de la Maraton

noroc că stăteam bine cu inima

și cu dragostea pentru patria lui

Homer

nu cred să existe o mare mai limpede

mai mătăsoasă, mai galeșă și senzuală

decât cea din fabuloasa insulă Creta

pe de altă parte îmi sugera un

gramofon

ce emana melodii celeste;

În timp ce tândăleam sub un baldachin

de lemn, poate cedru, poate eucalipt

mă certam ficțional cu celebrul

nipon Haruki Murakami care aterizând

și el în Creta a spus că marea

are culoarea vinului, ha-ha-ha

dar l-am lăsat în plata lui

știind că scriitorii, poeții mai ales sunt

cei

mai mari iscoditori de metafore

doar nici eu nu eram mai breaz

Creta îmi părea o uriașă călimară

cu cerneală albastru-turcoaz în care

și-au înmuiat penițele sau ce-or fi

avut la îndemână poeții homerici

pentru a-și scrie frumoasele lor poeme

ce ne mai emoționează și azi

cât despre luxurianta Creta se poate

spune orice;

Beam suc după suc cu ochii furișaji

după siluetele nordicelor, a asiaticelor

apoi răcorit mă bălăceam în fantastica

cadă a mării până ce treceau orele toride apoi așteptând amurgul pe străzile de un hazliu infantil pline de buticuri ce etalau tot soiul de suveniruri, cu miresme apetisante de mâncăruri și cofeturi întâmplător am nimerit după ce am trecut un pod de piatră cu lampioane privindu-mă din adâncul golfului o stafie din alt veac tunuri, mitraliere și un tanc cu turela ridicată în sus gata să scuipe niscaiva obuze;

Când naiba fuseseră pe-aici teutonii cu arme ce produc moarteaăștia au știut dintotdeauna să facă muzică, poezie, filozofie și artă răsfoind mai târziu legendele Olimpului am aflat că zeița, frumoasa zeiță din cărca taurului informându-se că doar și pe-atunci erau surse de știri că Zeus care o luase de nevastă era un mare bicher (adulterin) l-a părăsit, fugind în Europa;

Am lăsat taurul, vinul, cerneala, pe Europa tancul din fundul golfului și am urcat iar scările acelea apocaliptice ajuns sus pe terasa lui Imperial Bay m-am dus ață la bar și am suflat în câteva clipe o sticloanță de șampanie și-n timp ce-o sugream mă gândeam întruna la prozatorul nipon cum naiba văzuse el apa mării de culoarea vinului dar aveam să mă dumiresc imediat toate râurile, toți munții, câmpiile și toate mările au culoarea sufletului celui care le privește așa că...

GHEORGHE JURCĂ

Atlas

De la Los Alamos la Bandelier

Vacanță de Thanksgiving, 2014.
Chef de o excursie locală.

Prima destinație: Los Alamos, un orașel cochet și discret. Curat. Compact. Cu brazi și case noi. Modern.

O stradă se cheamă Oppenheimer, după numele directorului grupului de cercetare Manhattan Project care a fabricat bomba atomică în 1945.

*

Făcut ocoale prin oraș. Vroiam să văd Laboratorul Național de Cercetare (LANL). (Doar pe dinafară. Era închis, fiind sărbătoare.)

Los Alamos [Arborii de Bumbac, în spaniolă] este orașul care nu a existat!

Guvernul american a decis în 1942 să construiască un laborator secret în acest loc din New Mexico, unde exista o Școală pentru Fermieri. Guvernul a cumpărat acest teren privat, prin puterea unei legi eminente, și-a construit clădiri și locuințe pentru cercetători.

Total s-a ținut secret. Corespondența venea la adresa P.O. Box 1663, Santa Fe, NM, Santa Fe fiind situat la 56 km de Los Alamos.

*

Conform geologilor, canioanele și podișurile Platoului Pajarito, unde se află orașul Los Alamos (cu circa 18.000 locuitori), s-au format în urma unei serii de erupții vulcanice acum 1,6 milioane de ani, dând naștere și Munților Jemez, cu vârfuri între 2500-3700 m, care înconjoară o caldeira la adâncimea de 1000 metri.

Strămoșii indienilor Pueblo s-au așezat în Platoul Pajarito în jurul anului 1150 î. Hr., supraviețuind patru secole din cultivarea pământurilor în părțile înalte ale podișului și culegerea de plante sălbatice. Apoi s-au mutat de-a lungul văii Rio Grande (Cochiti,

San Felipe, San Ildefonso, Santa Clara, Santo Domingo), în anii 1550.

Los Alamos se întinde între Valles Caldera și Canionul White Rock.

*

Triburile de indieni stabilite aici au fost Keres (veniți în jurul anului 1000) și Tewa (în jurul anului 1300, imigrați din zona Four Corners).

Coloniștii spanioli, primind dreptul la pământ de la guvernul lor, și-au construit case în Canionul Frijoles.

*

Câteva ore am mers pe cărările de lângă hotel, pe marginea malurilor abrupte, cu prăpăstii adânci, amețitoare (Pajarito Cliffs), spre Camino Entrada.

Apoi am pornit pe o cărare pavată (Canyon Rim), printre arbori coniferi.

Se-nnoptase. Se vedeau licuricii stelelor și luminile caselor în depărtare.

M-am împiedicat și-am căzut de câteva ori, prin buruieni, spini și șanțuri, lungit pe spate în iarbă.

*

Dimineața, din Los Alamos cu mașina, pe autostrada 501, trecând printre clădirile Laboratorului Național, apoi pe strada NM4 către Monumentul Național Bandelier (1/2 hr.).

*

Numele provine de la exploratorul elvețian Adolph F. A. Bandelier (1840-1914), care fusese adus în anul 1880 să viziteze Canionul Frijoles de către José Montoya din Tribul de indieni Cochiti.

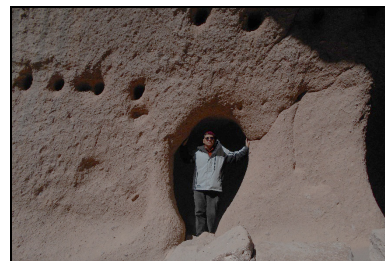
Președintele american Woodrow Wilson, printr-o lege din 1916, a creat Monumentul Național Bandelier. Între 1934-41 a fost construit drumul în Canionul Frijoles.

Iar, în perioada celui de-Al Doilea Război Mondial, au fost găzduiți aici cercetători științifici lucrând la Proiectul Manhattan (și personalul militar).

*

Munți găuriți, cum nu mai văzusem, în care indienii mai săpaseră și lărgiseră golurile, transformându-le în culcașuri, ori încăperi ceremoniale (kivas). Inscriptii în piatră și roci pictate.

Am luat-o pe cărarea principală, pavată (1,6 km), plină de turiști. Căprioare mici, cerbi și veverițe ne tăiau calea. Tot aici viețuiesc și urși negri, lei de munte (dar, din fericire,

nu i-am întâlnit!), lilieci în peșterile canionului, șerpi cu clopoței, scorpioni, tarantule și păsări (vulturi, curcani sălbatici, corbi și pasărea colibri).

Urcăm pe scări de lemn, să vedem camerele săpate în stânci (cavates) de la Casa Alcove.

Lungimea cărărilor se întinde peste 70 de mile, iar pentru turiști s-au amenajat 57 de locuri unde să-ți pui cortul (camping).

Întreaga rezervație naturală cuprinde 33,759 pogoane de pământ. Adevărată... artă naturală!

Aceste așezări indieni vechi datează din perioada 1500-1600. Remarcabile sunt ruinele așezate circular în locul numi Tyuunyi.

*

Circulând cu mașina printre clădirile Laboratorului Național Los Alamos, înființat în 1943 cu scopul construirii bombei atomice, și în care lucrează aproximativ 10.500 persoane (9.500 în laboratoare, 400 în securitate, și vreo 360 antreprenori).

Vin aici cei mai buni cercetători din lume, transformând micul orașel Los Alamos în cel mai divers internațional oraș american.

*

Guvernul alocă anual un buget de două miliarde de dolari pentru laborator, dintre care 54% este alocat programului de arme (NNSA). Laboratorul se întinde pe 36 mile pătrate și cuprinde peste 2.100 de construcții și dependențe.

FLORENTIN SMARANDACHE

I

Consum în orice seară câte un stol de rime! –
Oprindu-mi rătăcirea pe culme de zenit,
Reinvestesc ideea doar primului venit;
Nevindecăt, îmi caut, în cerc, prima pătrime...

Etern, de multă vreme sub vremuri troienit,
Limanul unor verbe născut să îmi comprime
Iubirea înserată în numerele prime,
Adăugându-i gena din care-am provenit.

Mă caut printre forme, dezmoștenit de mine,
Aduug unghiuri drepte trecutelor idei,
Retrag silabe moarte ce vor să mă domine,

Ipotenuza urcă în calea mea și de-i
Analizez puterea prin forța unor dine
Nu reușesc căderea și, iarăși, mă vând ei...

CII

Cum să mai dai, când toate-s cu măsură
Și cum să umbli printre cei ce mor,
Când alte umbre lunecă-n amor
Și-același Cer nici astăzi nu se-ndură

Să se revolte și să spună: „or
Să țină cont de vechea mea Scriptură
Negându-și aplecarea către ură,
Sau se vor stinge-n nemurirea lor?”.

Și tot gândim că nu avem ce face...
E prea târziu să îi întorci, să-și facă
Încă o cruce, chiar de nu le place!

Să fie pe vecie sau să-și tacă
Ultimul vis. Dacă vor spune: „drace!”
Tu să-i ascuți, dar te întrebă:
„dacă...?”

XV

Aseară ai rămas pe altă undă.
Nimicul se lățise către Rai;
Tăcută întâmplare îmi erai,
Oprindu-te pe ultima secundă.

Nu căutai, dar, totuși, îți doreai
Ideile să nu ți se ascundă;
Atât de atractivă și rotundă
Demitizarea ultimului Crai.

E noaptea asta ultima durere?
Atâtea veri trecut-au nesemnate

Că nu mai știi ce pasăre te cere!

O neînțoarsă pagină mai poate
Neliniști chiar visul în cădere;
Un acrostih iubirilor damnate...

XVIII

Atâtea unghiuri ai deschis, deodată
Nevindecată de același mers,
Anticipând că singurul demers
Devine o **Istorie**, o **Dată**...

Mă sechestrezi în fiecare vers
Așa plătind, mai mult ca niciodată,
Regretele ce nu vor să mă bată;
În mine te-am pictat și nu ți-am șters

Ultima treaptă către altă scuză
Minoritară noului precept.
Iar dacă, mâine, viața te acuză,

Trăind în cerc numai triunghiul drept,
Rămâne-vei acea ipotenuză
Uitată, azi, pe care o accept!...

II

Se sting lumini. Cortina... indigenă.
Un tânăr brun ucide o cadână;
Ancheta ce începe se amână
Că victima lipsește de pe scenă.

Le mai vedem pe marile artiste
Ce se strecoară printre vagi mistere,
Când criminalul se arată, piere
Prin gara-n care flutură batiste.

Începe actul doi – așa se pare
C-un jude chel ce nu are astâmpăr,
Când asasinul cere apărare.

Cortina cade... piesa se termină
Și dânsul – acuzatorul fără păr
Sărută condamnatul pe retină...

CX

Linie frântă, cerc, apoi dilemă.
Cuprins, dar necuprins decât în parte;
O mângâiere vine din departe,
Toate acestea prinse într-o schemă –

Disjuncții, preumblări, alte rapoarte,
Albele file strânse cu o clemă
De nemurire - partea sa boemă;
O mână moartă cui i se împarte?

Aceste sensuri cine să le ceară?
Un negru punct sau virgula răzleață
Se regroupează către altă seară...
Destinul recusat cu albă ață
Cere acceptul, pentru-a câta oară,
Să-i fie moartea, totuși, altă viață...

SONET L

Lasă-mă, iubito, să-ți mai spun "mă iartă",
Lacrimile tale au lovit mai crunt!
Limpezindu-i umbra celui care sunt
Lunec către tine, dar nu știu, pe hartă,

Lespedea sub care voi cădea cărunț...
Luminează noaptea, caută o soartă
Lacunară astăzi... Anii mei îmi ceartă
Liniștită viață, dar nu am mărunt

Literelor slabe să le pun atele.
Lipsurile filei îmi umbrește cântul,
Libertatea cere drumul către stele,

La un semn de carte caut necuvântul,
Las lumini aprinse să ajungi la ele;
Limpede izvorul, negru greu
pământul!

XXXVIII

Sătul de teatru, plec lângă nepoți!
O altă piesă trec în repertoriu –
Refuz banalul... Am în teritoriu
Inima largă. Să reintri, poți!

Neg orice implicare, e notoriu
Găsirea unor pete sau netoți;
Hulesc și necredința dintre hoți,
Echivalez artistul cu actoriu'.

Ah!, dacă nu mi-aș fi stăpân, aș pune
Regretele să-și caute alt plaur.
Gust vinul roșu numai când apune!

Hrănesc speranțe poleite-n aur,
Iubindu-mi Karma ce știu s-adune
Ultima noapte transformată-n laur...

GEORGE TEI

Biblioteca Babel Stendhal, între romantism și realism

(I)

Stendhal, ofițerul Marii Armate
„A ști să iei o hotărâre este o mare artă” (Stendhal)

Vobind despre Stendhal și biografia sa, o primă provocare este încadrarea sa ca durată de timp a creației literare între cele două lumi agitate din cele două țări în care a trait, Franța și Italia. Însă, dacă dorim să fim mai riguroși în urmărirea biografiei lui Stendhal, cele două lumi menționate din viața sa ar trebui la rândul lor evidențiate în perioade mai mici, alternative, căci marele romancier Stendhal a basculat dealungul timpului între cele două țări, pe care le-a iubit și servit atât ca scriitor cât și ca ofițer,

Născut în Franța, la Grenoble, în anul 1783, unde urmează Școala Centrală și obține premiul întâi atât la literatură cât și la matematică, pleacă ulterior la Paris unde este atras de o carieră militară. Va lucra la început la Ministerul de Război ajutat de Daru a), ministru în cabinetul lui Napoleon, ocazie cu care ajunge în preajma Împăratului, cel care va deveni personajul central din viața sa, personaj care îi va influența destinul de ofițer și opera de scriitor.

În anul 1800, Stendhal, pe numele său oficial Marie – Henri Beyle, pleacă în Italia cu armata napoleoniană. Este conștient și devine rapid sublocotenent în regimental de dragoni. Mai exact, aflăm că Stendhal a făcut parte ca ofițer activ din Regimentul 6 de dragoni între anii 1800 – 1802 (nota de subsol din romanul „Roșu și Negru” pag. 25, Editura Pentru Literatură și Artă – București 1959).

Urmare îmbolnăvirii pe câmpul de luptă, va revini după doi ani la Paris într-un concediu medical. Aici, după ce se reface, va începe un lung șir de aventuri de amor și își descoperă pasiunea pentru teatru. În perioada 1809 – 1911, oscilează între cariera de ofițer și cea de scriitor. La parte direct la victoria lui Napoleon în bătălia de la Wagram apoi se întoarce în Italia, trecând prin mai multe orașe iar în Milano rămâne un aproape un an. Aici se va îndrăgosti de tână și frumoasa milaneză pe nume Angela Pierragnona a). Tânărul Beyle avea 18 ani, în timp ce Angela avea pe atunci 23 de ani și

în plus era și măritată, detaliu de care tână și frumoasa italiancă nu prea ținea cont. De altfel, tânărul francez îndrăgostit de ea nu era singurul care aspira la titlul de iubit al Angelei. De la simplu soldat, coleg cu Stendhal, care i-a prezentat-o, până la pictorul baron Antoine – Jean Gros, lista iubiților frumoasei Angela pare să fi fost lungă și predispusă mereu să crească. Stendhal va trece cu bine examenul și va deveni amant. Nu însă imediat. Trăirile intense romantice în preajma Angelei l-au purtat între extaz și suferință, adevăratele câștiguri fiind în domeniul realizărilor literare ce reflectau starea sa sufletească dirijată de iubirea schimbătoare. Jurnalele în care își scrie însemnările zilnice ne demonstrează clar suferințele unui tânăr răvășit de o iubire pătimașă dar neampărțită de italianca frivolă și plină de viață. Va pleca dar traseul său italian îl readuce la Milano și la vechea iubire. Reîntors la locul iubirii, 11 ani mai târziu, frumoasa Angela nici măcar nu-și mai aduce aminte de el dar e gata să îl țină minte începând din acel moment căci îl primește lângă ea și cei doi devin amanți. Un succes care însă nu îl mai face fericit. La fel ca mulți alți cuceritori de inimi și mari creatori talentați ai literaturii, precum Baudelaire sau Alfred de Musset, Stendhal renunță la iubire odată ce înregistrează victoria și bifează o nouă victimă. Din motive care țin de discreție nu am amintit și victimele celorlalți victorioși menționați mai sus care au dat bir cu fugiții făcându-se de râs după ce au primit ceea ce își doriseră mult timp fără speranțe.

Și din nou, în perioada 1811 și 1814, Stendhal va trece din Italia în Franța, va reveni la Paris iar Parisul, la scurt timp, îl va trimite iar pe front. De data

asta va pleca mai departe, în îndepărtata Rusie. Are diverse sarcini și primește funcții de tot felul. De exemplu intendent în Silezia. Apoi se îmbolnăvește din nou și după ce trece peste necazuri, va pleca evident (evident pentru el !) în Italia și ajunge iar în Milano. Viața lui Stendhal este agitată, mereu repetabilă în cicluri scurte ce alternează între Franța și Italia, între pacea și confortul iubirii și riscul războaielor nesfârșite alături de Napoleon. Ciudată nu este pentru Stendhal, în această perioadă, căutarea iubirii și atracția pentru femei ci atracția de neașteptat pentru câmpul luptelor fără de sfârșit sub comanda neobositului Napoleon.

Perioada următorilor șase ani, din 1815 până în 1821, e perioada grea de după căderea împăratului Napoleon dar și perioada iubirii dureroase pentru Matilde Dembowska b) pe care o iubește cu disperare. Matilde este o femeie deosebită, vine din familia Viscontini și este căsătorită cu Jan Dembowska, ofițer în armata lui Napoleon, un om nervos și brutal de care va divorța după ce fuge în Elveția. Îl întâlnește pe Stendhal în 1818, cu care face cunoștință prin Giuseppe Vismara unul dintre revoluționarii carbonari. Italia este în plină perioadă de activitate și acțiune a Societății Carbonare care a funcționat între anii 1800 – 1830 având ca principal scop reunificarea Italiei. Inițial Matilda pare atrasă de Stendhal dar nu va răspunde cu pasiune acestei iubiri datorită zvonurilor de seducător de care se bucura scriitorul. Stendhal suferă și este total dezamăgit dar lucrurile nu se pot îndrepta. „Nu am avut niciodată talentul de a seduce decât femei care nu mi-au plăcut. De îndată ce iubesc devin timid și mă poț judeca după cât de dezamăgit sunt în preajma ta” (Stendhal „Scrisoare către Matilde” - 7 iunie 1819 – „De l’amour” Gallimard 1980). Și totuși, din această perioadă provin biografiile pe care Stendhal le scrie, cu talentul și sensibilitatea recunoscută, despre unii dintre marii muzicieni „Viețile lui Mozart, Metastasio și Haydn” c) dovedind că nicio suferință nu-l putea împiedica să creze opere de mare valoare.

Afinitatea lui Stendhal pentru Napoleon nu-i va influența doar hotărârea de a-l urma pe împărat pe câmpurile de luptă dealungul→

ALEX MĂROIU

perioadei sale glorioase. După înfrângerea Franței la Waterloo în cea de-a VII-a Coaliție, Napoleon va dispărea total din viața politică a Europei. Va fi exilat pe insula Sfânta Elena, acolo unde va muri în 5 mai 1821. Iar ofițerii lui superiori și oamenii politici care i-au fost alături cât timp Napoleon a dominat viața politică europeană vor deveni suspecti pentru imperiul austriac. Stendhal, prin tot ceea ce cuprindea toată opera sa la acea dată, era mult prea cunoscut pentru a nu fi considerat o persoană suspectă. Urmare a fost expulzarea sa din Milano în 1826. Este perioada în care Stendhal scrie „Armance“ d). Nu vom intra în analiza romanului. Pe scurt acest roman este o poveste de iubire între Octave și verișoara sa Armance. Iubirea lor nu va duce, ca de obicei în astfel de cazuri, de la visare la dragostea firească, tocmai pentru că îndrăgostiții refuză din start să recunoască iubirea dând curs rațiunii. O serie de obstacole sta în fața iubirii lor și o complică.

Cei din jur nu stau nici ei degeaba și îi alimentează cu intrigi, îndoieli și multă invidie. Ceva îl îndemnă parcă și pe autor să aleagă răul în locul bine-lui căci, deși îi căsătorește pe cei doi tineri, o face pentru a le strica viața de familie prin calomniile aduse în scenă de unul dintre personajele negative.

Ceea ce trebuie însă remarcat la „Armance“ nu este subiectul deși el este bine tratat și susținut, ci stilul modern al textului, exprimarea ce pare adusă la tehnica cea mai actuală posibilă. Să alegem ca exemplu, un fragment din acest roman de debut: „Esența societății ce o înconjură era alcătuită din acei oameni care vreme de patruzeci de ani, s-au conformat celei mai riguroase conveniențe, din toți acei oameni care creează moda și apoi se miră de ea“ (Stendhal – „Armance“ cap. XXIV pag.179). Nu pare un stil aparținând secolului al XIX-lea, mai degrabă un text scris în zilele noastre.

Introducerea făcută de autor în deschiderea romanului, un fel de mărturisire de tip „Notă de autor“ nu e nici ea obișnuită. Pare o publicitate, mai puțin directă decât cea făcută de Gautier „Domnișoarei de Maupin“ la apariție, totuși vădit scrisă pentru a atrage, deschide această notă din care redăm o parte: „O femeie de spirit, care nu are păreri limpezi despre valorile literare, m-a rugat pe mine, nevrednicul, să corectez stilul acestui roman. Sunt

departe“ (Stendhal, Cuvânt înainte la romanul „Armance“, Saint – Gigouf, 23 iulie 1827). Despre „Armance“ se poate scrie în mai ales legat de stilul surprinzător de modern al romanului. Și suntem încă departe de apariția marilor romane ale sale „Roșu și negru“ ce va apare doi ani mai târziu (1830), a romanelor „Lucien Leuwen“ și „Viața lui Henri Bruland“ (apărute în perioada 1831 – 1836) și a romanului „Mănăstirea din Parma“ (în 1839). Observația, care se referă la modernitatea stilului literar al lui Stendhal încă din momentul marcat cu „Armance“, nu este meritul nostru. E o subliniere a marelui critic literar Albert Thibaudet e) care ne spune: „Armance“, primul roman al lui Stendhal, e scris fără stângăcii de începător. E o povestire elegantă, pătrunzătoare și fină, poate prea fină“ (citată luat de pe coperta a 4-a a ediției traduse în limba română). Citatul are o valoare deosebită venind de la Albert Thibaudet, autorul lucrării „Histoire de la littérature française de 1789 a nos jours“ f).

Ne apropiem de anul 1830. La orizont sunt marile romane ce așteaptă la rând să fie scrise de Stendhal, „Roșu și Negru“, „Lucien Leuwen“ și „Mănăstirea din Parma“. Stendhal pare să se grăbească. Muncește mult, are mult succes dar este și încolțit de o serie de probleme de sănătate, o parte datorate exceselor și unor riscuri pe care și le asumă în relațiile intime cu femeii întâlnite maim ult sau mai puțin întâmplător. Viața sa intimă prezintă multe sincope. E însă compensată de victoriile marcate pe tărâm literar. Primește ordinal Crucea Legiunii de Onoare, o recunoaștere a meritelor sale de scriitor și de personalitate a culturii europene. După apariția unor opere mai puțin importante, dintre care amintim: „Plimbări prin Roma“ și „Vanina Vanini“ (1829), vor urma, în 1837, „Familia Ceuci“, „Ducea de Palliano“, și „Vittoria Accorambani“ (1839). Romane diverse și eseu de căătorie, creații care marchează fiecare în felul ei drumul către marile romane ce îi vor aduce gloria. Căci în ultima parte a vieții, mai precis în ultimii ani de viață, Stendhal va scrie, pe lângă „Roșu și Negru“, apărut în 1830, cele două mari capodopere ale sale „Lucien Leuwen“ (1835) și „Mănăstirea din Parma“. (1839).

Apoi starea sănătății sale se deteriorează rapid.

Are primul atac de apoplexie, se întoarce la Paris și speră într-o revenire la normal și la forma fizică care-i mai dăduse speranțe și anterior. Suntem în 1842 și, după al doilea atac de apoplexie, moare și va fi înmormântat în cimitirul Montmartre.

NOTE

a) Pierre Antoine Noel Bruno, Conte de Daru (1767 – 1829), militar, om de stat, istoric și poet francez. În 1793, în timpul Revoluției Franceze, este comisar al armatei responsabil pentru țărmul Bretaniei ce trebuia apărat de flota engleză și de regaliștii francezi. Apoi, în 1799, e comisar șef al Armatei Revoluționare Franceze și ulterior comisar șef al Armatei de Rezervă destinată Italiei de Nord comandate de Napoleon. Va fi și unul dintre semnatarii documentului finalului, în iunie 1800, a Campaniei lui Napoleon în Italia

b) Angela Pietragrua, o tânără milaneză, cunoscută de Stendhal în anul 1800, căsătorită cu un bărbat nepăsător la aventurile ei. Îndrăgostit dar timid, Stendhal nu a îndrăznit inițial să-și declare dragostea. Reântors la locul iubirii cu pasiune 11 ani mai târziu, Angela nici măcar nu-și aduce aminte de el dar este gata să îl țină minte din acel moment căci îl primește cu toate onorurile lângă ea și cei doi devin amanți.

c) Matilde Viscontini Dembowski (1790 – 1825) luptătoare patriot italiancă, o membră a organizației Carbonarilor, considerată marea dragoste nefericită a lui Stendhal. Va fi arestată și interogată îndelung de poliția austriacă în anul 1821, în timpul revoltei carbonarilor. Moare în 1825, la vârsta de 35 de ani.

d) Stendhal – „Vies de Haydn, de Mozart et de Metastasio“ – Calman Lévy, éditeur, Ancien Maison Michel Lévy Freres 3, Rue Auber – Paris 1887. Tradusă în limba română „Viețile lui Haydn, Mozart et Métastasio de Stendhal“ (Henry Beyle) de Bogdan Moroianu – Editura Muzicală a Uniunii Compozitorilor – București 1974.

e) Stendhal (Henry Beyle) – „Armance“ (ou quelques scenes d'un salon de Paris en 1827) colection Le Divan, avec une revision du texte et une preface de Henri Martineau, 37 rue de Bonaparte – Paris 1827. Traducere în limba română de Elsa Grozea – Editura Litera – București sector 4 – 2020.

f) Albert Thibaudet (1874–1936) cunoscut eseist, critic literar și profesor la Universitatea din Geneva, cofondator al Școlii de Critică Literară din Geneva. Dintre lucrările sale amintim „Gustave Flaubert“, „Physiologie de la critique“ et „Les idees politique“.

Lucratea de referință este „Istoria literaturii franceze de la 1789 până în prezent (martie 1937)“.

Povești despre muzicieni

Heinrich Franz Biber

(aug 1644, Bohemia - mai 1704, Austria)

„Știu că nu știu nimic, și nici măcar asta nu știu”. (Socrate)

Cu cât mă afund în biografiile muzicienilor, cu atât descopăr noutăți surprinzătoare, pe care abia aștept să le împărtășesc cu cititorii. N-ar fi vorba numai de muzicieni de prin rang despre care puțini au auzit, dar, datorită faptului că, în secolele trecute, nu exista noțiunea de *copy right*, nu exista lumea știe ce mult erau folosite melodiile unor compozitori de către urmași, sau chiar de contemporanii lor.

Biber a fost unul din marii compozitori ai muzicii pentru vioară. Tehnica pe care a avut-o în execuțiile lui i-au adus o faimă binemeritată. Dar el nu a compus numai piese pentru vioară, devenite celebre, cum ar fi Passacalia din *Mystery Sonatas*, ci și opere, muzică religioasă și compoziții destinate muzicii de cameră.

Nu sunt cunoscute detalii despre studiile de început, se știe însă că a urmat o școală de Jezuïți în Bohemia și apoi a studiat în particular orga. A lucrat, înainte de 1668, ca director al așezământului muzical *Kapella*, sub conducerea arhiepiscopului *Karl II*, fiind apreciat pentru extraordinara lui tehnică violonistică.

Din 1670 a început rapida lui ascensiune. El a fost atunci trimis de *Karl II* lângă Innsbruck pentru a negocia cu celebrul fabricant de vioară *Jacob Steiner* cumpărarea de noi instrumente pentru Kapella. Biber nu s-a întâlnit cu Steiner, dar a fost angajat de *Maximilian Gandolph von Kuenburg*, un asociat al *Arhiepiscopului din Salzburg*. Faptul că Biber a acceptat noul post, părăsindu-l pe cel vechi, a fost greu de iertat. Abia în 1676, Karl II, prieten cu Maximilian Gandolph, i-a trimis lui Biber actele oficiale de transfer, iar Biber și-a petrecut tot restul vieții la Salzburg.

Din acel moment cariera lui Biber a înflorit: a început să publice compozițiile sale, în 1677 a cântat în fața Împăratului *Leopold I*, în 1679 a devenit asistent al Kapellmeister-ului din Salzburg, pentru ca în 1684 să obțină el însuși poziția de Kapell-

meister. În 1690 a primit de la Împărat un rang de noblețe cu titlul *Biber von Bibern*. În Final, noul Arhiepiscop din Salzburg i-a oferit cel mai înalt rang social obținut de Biber, cel de Lord.

Compozitorul s-a însurat în 1672 cu *Maria Weiss*, fiica unui negustor din Salzburg și a avut 11 copii, dar numai patru au ajuns la maturitate. Toți au moștenit talentul muzical al tatălui, cei doi băieți au devenit violoniști la curtea din Salzburg, fiicele au devenit călugărițe la două mănăstiri diferite, având și ele cariere muzicale la mănăstiri, una cântăreață și cealaltă directoare a corului.

În 1692, Biber a fost numit supraveghetorul domeniului Arhiepiscopului *Johann Ernst*, care i-a conferit și ceea ce se numește „*Coat of arms*”, un titlu de armată, ereditar, care funcționa în Europa de atunci. Biber a murit la Salzburg în 1704.

Partea cea mai interesantă a biografiei lui Biber rămâne însă creația sa muzicală. Se pare că a fost influențat, în compozițiile sale de tradiția muzicală italiană, dar și de profesorul său german, vestitul muzician *Johann Heinrich Schmletzer*.

Biber s-a ocupat intens de tehnica atât a execuției muzicale cu vioara, dar și de construcția instrumentului în sine.

Astfel, compozițiile lui - printre care celebra suită de sonate numită *Mystery Sonatas*, au ajuns obiectul de studiu al multor violoniști. În a doua jumătate a secolului XVII, Biber a fost considerat unul dintre cei mai influenți violoniști din Europa, chiar dacă, după moartea sa, unii violoniști germani au trecut la stilul *Arcangelo Corelli*.

Și aici ajungem la punctul subliniat de Socrate despre *ceea ce știm* sau, mai precis, *ce nu știm*. Tehnica vioarei -

atât ca instrument muzical cât și al secretului construcției - fusese studiată intens de italieni. De altfel, chiar și în zilele noastre fascinația pentru tehnica execuției la un instrument rămâne de multe ori primordială în evaluarea pe care juriile o fac în concursurile de interpretare.

Italienii au tradiția unor mari virtuozii, printre care, desigur, vestitul *Niccolo Paganini* (1782-1840). Celebrul ciclu de sonate *Mystery Sonatas* de Biber, deși nu fost publicat în timpul vieții lui Biber, a fost cântat de mulți violoniști. Și s-a constatat că *Sonata nr 15* din acest ciclu al lui Biber are tema este identică cu cea a *Capriciului 24* de Paganini. Cum Paganini a trăit după Biber și cum pe atunci nu exista *copy right*, e clar că Paganini a preluat tema lui Biber, lucru care a stârnit interesul crescut pentru Biber. Iar *Capriciul 24* de Paganini este de fapt tema pe care *Rahmaninov* a compus celebra lui *Rapsodie pentru pian și orchestră pe o temă de Paganini*.

Și iată cum toți știm de Paganini, dar de Biber ceva mai puțin. Nu era deci cazul să fi aflat mai multe despre Biber?

Sunt multe lucruri în istoria muzicii pe care, uneori, chiar și un meloman le ignoră. Paganini, atât de vestit ca violonist, și-a început cariera cu un alt instrument, chitara. El a compus piese pentru chitară inspirate (sau copiate, pe atunci se obișnuia!) de la faimosul compozitor *Pietro Locatelli*, (1695-1764), el însuși mare chitarist.

Iată câte surprize ne oferă muzica (și nu numai) atunci când citim!

VERONICA PAVEL LERNER

Contrapunct

"American dream" pe cale să moară

Noam Chomsky, reputatul lingvist și analist politic a marcat fenomenul dispariției *visului american* prin titlul semnificativ al unei cărți: *Requiem for the American Dream*, Seven Stories Press, 2017 (*Recviem pentru visul american*), un colaj de interviuri acordate unor cineaști de filme documentare între 2011 și 2016. Esența *visului american* este mobilitatea socială: "You're born poor, you work hard, you get rich. The idea that it is possible for everyone to get a decent job, buy a home, get a car, have children go to school ... It's all collapsed. (Te-ai născut sărac, muncești intens, devii bogat. Ideea că e posibil pentru oricine să aibă un job decent, să cumpere o casă, o mașină, copiii să poată merge la școală - p. xi). Noam Chomsky, un împătimit al adevărului în orice condiții, decelează în această carte principiile care expun caracterul ostil al neoliberalismului față de majoritatea populației și în special față de cei ce muncesc. Conflictul dintre elite și clasele muncitoare este implicat în structura societății încă de la fondarea federației americane și elaborarea Constituției, observă N. Chomsky. James Madison, creatorul acestui document a văzut în democrație "the tyranny of the majority" (tirania majorității), deci sistemul trebuia organizat astfel încât să prevină această tiranie sau, după cum observă Chomsky: „Madison's solution was to reduce democracy - that is, to organize the system so that power would be in the hands of the wealthy, and to fragment the population in many ways so they couldn't get together to organize to take away the power of the rich. (Soluția lui Madison a fost să reducă democrația, să organizeze sistemul în așa fel ca puterea să fie în mâinile celor bogați și să fragmenteze populația în multe direcții ca să nu poată să se organizeze pentru a lua puterea de la bogați, op. cit. p. 5). Concluzia autorului este că "that schism runs right through American history to the present moment" (acea schiză străbate istoria americană până în prezent - ibidem, p. 4).

Într-adevăr, de la un ciclu electoral la altul relațiile sociale din lumea americană devin din ce în ce mai

ireconciliabile. Tricurile elitelor conducătoare nu mai pot înșela pe nimeni. Cei duși de nas au început să vadă înșelăciunea acestor mașinații. Cu această constatare își începe Noam Chomsky cartea. El observă că în timpul marii crize economice din 1929-1933, în ciuda situației economice desperate, masele au nutrit totuși speranța că vor răzbi cumva prin ea, dar "Today, there's a general feeling that nothing's coming back - it's over" (Astăzi, este un sentiment general că nimic nu se mai întoarce - totul s-a sfârșit - ibidem, p. x).

Campania electorală din anul acesta este ca niciuna alta prin răbufnirea violenței, care a dus la moartea unui om, rănirea altor doi în timpul raliului lui Trump din Butler, statul Pennsylvania, 13 iulie a.c. Vorbitorul, D. Trump a scăpat ca prin minune doar cu însângerarea urechii drepte de către glonțul care viza lichidarea lui. Serviciul secret de pază a fost atacat, pe bună dreptate, iar șefa acestui serviciu, în cele din urmă, a demisionat. r Încă nu a avut loc nici o clarificare a circumstanțelor în care asasinul de pe acoperișul unei clădiri situate la 130 metri de obiectiv, nu a fost prins înainte de declanșarea împușcăturii, deși persoane de la fața locului semnalaseră polițiștilor prezența lui. Au apărut imediat multe teorii ale conspirației, dar nimic nu s-a precizat până în prezent. Plutește în aer convingerea că s-a dorit eliminarea din competiție a lui Donald Trump de undeva de sus. Este doar o părere până când adevărul va ieși la iveală. Asasinatele de președinți sau doar tentativele de asasinat nu sunt neobișnuite în America. S-au întâmplat și nimeni nu poate prezice ce ne va aduce viitorul. Următorii președinți în exercițiu au fost uciși: Abraham Lincoln (1865), James A.

Garfield (1881), William McKinley (1901) și John F. Kennedy (1963)..

Miza electorală a lui Donald Trump a crescut enorm după gestul lui de sfidare a morții când, deși rănit și încă în pericol, s-a ridicat în picioare îndemnând la luptă. O asemenea reacție impresionează pe alegătorii lui Trump seduși de populismul lui. Episodul de la Butler a produs frisoane în ambianța electorală din America.

Întreaga strălucire confecționată a convențiilor electorale nu mai poate convinge decât pe cei din elite că totul va merge bine pe aceeași cale a prosperității, cu care s-au obișnuit americanii acum patru decenii. Dar de atunci prosperitatea a stagnat și nu s-a mai întors. Dimpotrivă, marile orașe s-au de-industrializat, s-au ruinat, joburile au dispărut și odată cu ele și salariile mari, costul vieții a crescut nemăsurat, iar inflația își scoate colții peste tot. Mai mult de jumătate dintre americani nu au o mie de dolari economisiți ca să poată plăti la secția Urgențe medicale.

Nici nu ne-am revenit bine din șocul de la raliul electoral al lui Donald Trump că altul, de natură spirituală ne-a lovit în moalele capului, de data aceasta venind dinspre Paris, de la ceremonialul deschiderii Olimpiadei atletice. De un oarecare timp minoritățile sexuale: homosexualii, lgbtqa, transgenderii ne îndeasă cu forța pe gât agenda lor perversă, pe care o afișează la parăzile *pride*, în politica partidelor globaliste și acum, ca o încununare a mizeriei, în spectacolul grotesc pus la cale la Paris. Au blasfemiat *Cina cea de Taină*, simbolul împărțășaniei, au populat tabloul cu bărbați travestiți în femei, iar în locul lui Iisus au pus o femeie obeză, cretină. Nu întâmplător apare și un copil la Cină. Acești sataniști declară continuu că sunt interesați de copiii din familiile normale. Căci pervertiții au obsesia maculării întregii umanități. În fața *Cinei* a fost plasat trântit într-o rână zeul Pan cu flautul cunoscut, simbol al păgânismului. În scena sacră a *Cinei* a fost infuzată atâta grotescă animalitate, grețoașă lascivitate pentru a se sublinia apăsătorul sens satanic al atacului la creștinism. Sunt și alte simboluri din *Apocalipsa Sfântului Ioan din Patmos*, toate la fel de batjocorite. Iată unde ne-a condus toleranța democratică față de→

SILVIA URDEA

minoritățile sexuale, care se declară adeptele ale lui Satan și se manifestă ca atare, agresându-ne. Biserica catolică din Franța a protestat, dar președintele Macron s-a declarat plăcut impresionat. La presiunea unui protest generalizat din toată lumea organizatorii au retras imaginile de pe rețelele de socializare. Să revenim însă din planul războiului spiritual, cultural în cel al războiului electoral.

J. D. Vance, vicepreședintele ales de Trump a acuzat în discursul său la convenția republicană (15-18 iulie a.c în Milwaukee, statul Wisconsin) partidul democrat pentru exportul joburilor în China. În realitate, noi știm că este un singur partid, partidul corporatist. Ambele partide se dau peste cap să slujească interesele corporațiilor, de la care le vin și lor milioanele. Indiferent de partidul de la guvernare, corporațiile se mută unde au condițiile optime pentru maximizarea profitului, singurul zeu adorat în societatea capitalistă, plasat deasupra intereselor majorității cetățenilor. În prima sa președinție Donald Trump a promis recuperarea serviciilor din China. A adus înapoi doar șapte sute de joburi din Mexic.

Inegalitatea socială crește în progresie geometrică, multe companii mici și mijlocii dispar, manifestațiile de stradă se înmulțesc, puterea de cumpărare a dolarului scade sub ochii noștri, prețurile din domeniul imobiliar au urcat cu viteza rachetelor, recesiunea economică, spun unii, a sosit deja în mijlocul nostru. La întrebarea care sunt soluțiile crizei, democrații răspund "more war" (mai mult război), republicanii cred că impunerea tarifelor pe mărfurile chinezești și stoparea cu orice preț a ascensiunii Chinei ar fi remediul, iar studenții, dacă-i întrebi, răspund cei mai mulți că abolirea capitalismului cu totul și îmbrățișarea socialismului, optimizat după unele rețete contemporane, ar fi singura cale de urmat. Dezbaterele încinse, controversele înfocate despre cum să se organizeze economia americană pentru a deveni mai performantă sunt la ordinea zilei.

Mult discutată a fost și continuă să fie alegerea de către Donald Trump a lui J.D. Vance pentru funcția de vicepreședinte. Unii comentatori au considerat găselnița *brilliant* (Dr. Gilbert Viktorov într-un video cu Nima R. Alkhorshid), alții o privesc

neîncrezători. Cine este J.D. Vance? Originar din Cleveland, Ohio a crescut într-o familie săracă, disfuncțională, care s-a mutat din Ohio în Kentucky fără a-și ameliora condiția materială. Printr-un concurs de împrejurări J.D. Vance ajunge totuși să absolve avocatura la *Yale University*, de unde se alege, în general, liderii americani. Acolo a întâlnit-o pe Usha, actuala soție, o emigrantă la prima generație împreună cu familia din India. Se aud voci care afirmă despre J.D. Vance că este "sold out" (*vândut*), deoarece Usha nu a urmat rețeta lui *melting pot* (integrarea deplină în societatea americană). Dimpotrivă, ea și-a menținut religia ei hindu și a dat copiilor nume specific indiene. O comentatoare de la emisiunea *Rising* a implicat în analiza ei ideea că nu poți fi un vicepreședinte al Americii cu un asemenea crez în familie. S-a spus despre J.D. Vance că este sprijinit de marii magnați ai tehnicii de vârf din Silicon Valley. Unii îl consideră primejdios deoarece este o personalitate carismatică, tânăr de 39 de ani, inteligent și abil în politică. Înainte de a fi fost selecționat de Trump, Vance a fost cunoscut ca autor al originalei sale cărți *Hillbilly Elegy. A Memoir of a Family and Culture in Crisis (Elegia unui țăranoi. Jurnalul unei familii și culturii în criză)*, 2016. Cartea a avut un mare succes deoarece a venit la momentul potrivit pentru a explica, între altele, victoria lui Trump în alegerile din 2016. Jurnalul lui Vance consemnează condiția pauperă a unei familii de albi din Rust Belt (Mid West) și zona munților Appalași, ceea ce a justificat audiența populismului lui Donald Trump în asemenea arii defavorizate. Cum se întâmplă frecvent cu cărțile de succes la americani, memorialul lui J.D. Vance a fost transpus într-un film, care, spre deosebire de carte, a fost primit cu severe critici din cauza caracterului subliniat melodramatic.

Mesajul cărții este oarecum diversionist, sugerând că pentru declinul unor asemenea familii numai indivizii sunt responsabili pentru decăderea lor, autorul ignorând condițiile socio-economice. Dacă Trump exacerba un sentiment naționalist în prima lui participare electorală, Vance suprasolicită vinovăția personală drept cauză a marginalizării și a pauperizării, disculpând pe adevărații vinovați,

elitele oligarhice. Meritul lui J.D.Vance a fost că prin "elegia" sa a atras atenția asupra declasării unui număr considerabil de mare de indivizi din sânul populației albe și nu doar a celei de culoare. Apariția acestui VP tânăr, prezentabil, foarte educat, având mult *common sens* a încântat publicul alegător în condițiile promovării, în ultima vreme, a unor politicieni cam atinși de decrepitudinea senectuții. Și ne referim desigur la președintele Joe Biden, încă în funcție până la 20 ianuarie 2025, data inaugurării noului câștigător. Îndârjirea geriatriei de a se agăța de putere mi-a amintit de situația din URSS înainte de sosirea la linia de start a tânărului și entuziastului Mihail Gorbaciov.

Guvernarea democrată din ultimii patru ani a compromis total, (dacă mai era nevoie) neoliberalismul cu ideile lui bizare privind corectitudinea politică, multitudinea genurilor, încurajarea transgenderilor, atacul la ideea de familie nucleară, încălcarea unor tradiții milenare ale umanității și, nu în ultimă instanță, desconsiderarea suveranității naționale, promovarea războiului perpetuu și a destabilizării diferitelor regiuni ale globului. Timp de doi ani și jumătate administrația Biden a trimis miliarde de dolari și echipamente militare pentru a susține războiul ucrainenilor împotriva Rusiei. UE a fost chemată sub scutul NATO să contribuie și ea cât poate la ruina Ucrainei, uciderea unei jumătăți de milion de soldați, atacuri teroriste pe teritoriul Rusiei, doar, doar s-or enerva rușii și îl vor da jos pe Vladimir Putin. În ciuda unei propagande iluzorii și a unor calcule total aberante din partea atât a americanilor cât și a Occidentului, Putin n-a căzut, economia Rusiei este mai consolidată ca oricând și, așa, socoteala de acasă nu s-a potrivit cu cea din târg. Acum Vestul pe cale de a fi total înfrânt dă din colț în colț, neștiind cum să iasă basma curată, ceea ce nu se prea poate.

Un lucru este clar: complexul militar industrial, esențial pentru America nu poate exista fără conflicte, de unde și perpetuarea lor în ultimii treizeci de ani. Este evident că până când nu va fi schimbată rațiunea de a fi a societății americane, nu vom avea pace pe planetă.

Lumea întregă a obosit și respinge frontal o asemenea politică→

aventurieră, care a diminuat extrem de mult prestigiul american.

În acest context iată-l pe prim-ministrul israelian, Benjamin Netanyahu, oaspete la sesiunea reunită a Congresului ca să fie revalidat, după ce lumea întreagă a protestat împotriva genocidului din Gaza, după ce a fost condamnat de ICJ și numit ceea ce este: un criminal de război. Pe de-o parte Congresul și-a dat măsura aservirii față de AIPAC, lobyul evreiesc american, pe de altă parte prim-ministrul izraelit a făcut cel mai sinistru teatru pentru a demonstra valabilitatea cauzei sale în fața opiniei publice mondiale. Aplaudat de cincizeci și trei ori de kongresmenii ridicăți în picioare, prim-ministrul și kongresul au susținut cel mai dezolant spectacol al degradării morale. Cineva a spus că întreaga panoramă este perfect potrivită pentru un imperiu aflat în declin.

Președintele în funcție, Joe Biden l-a primit pe B. Netanyahu în Oval Office ca să-l asigure de sprijinul deplin cu arme și dolari în desfășurarea proiectului militar israelian în continuare, Totuși i s-a spus să se apropie de final, adică de încetarea focului în Gaza. Netanyahu are însă plin capul de planuri de atac al Libanului, respectiv de război cu Hezbolah, de parcă și-ar fi pierdut memoria înfrângerii în confruntarea din 2006 cu această organizație. Douăzeci și șase iulie 2024, ziua vizitei premierului israelian la Congres rămâne ca o pagină de istorie neagră în catastiful american. Principiile morale și de conștiință au fost cu totul terfelite. Netanyahu a venit ca să tatoneze terenul pentru noi ajutoare pecuniare și militare în scopul continuării agresiunii în Orientul Mijlociu în Gaza, Liban, Iran - mai ales.

În timpul funestei vizite în fața Congresului se desfășura o mare demonstrație de protest și de solidaritate cu cauza palestiniană. B. Netanyahu i-a numit pe demonstrații *"useful idiots"* în totalul dispreț al dreptului constituțional al cetățenilor americani la free speech. Întregul demers a relevat desconsiderarea de către elitele politice de la Washington a opiniei cetățenilor, sfidarea adevăratei democrații. După cum arată Noam Chomsky, acum în America tendința este *"to reduce democracy"* (să reduci democrația). Și astfel s-a

ajuns ca deținătorii puterii *"to have lobbyists, buy campaigns, staff the executive, make decisions .... but it's the rest, ... the general population, who have to be subdued.* (să aibă lobiști, să cumpere campanii, să numească pe cei din executiv, să ia decizii ... dar restul, majoritatea populației trebuie să fie subjugați - op. cit. p. 23).

Atmosfera politică americană este încărcată de contradicții și confruntări. Partidul aflat la guvernare nu conduce transparent, încercând să ascundă diminuția cerebrală a președintelui într-un moment în care tensiunile crescând ar reclama contrariul. America este implicată în războiul ucrainean, în tragedia din Gaza, în provocările din Pacific, care țintesc rezolvarea pe cale militară a competiției cu China. În nici o direcție soluțiile nu sunt clare, nici pe cale de a fi articulate. Președintele Biden s-a retras din campania electorală la presiunile viguroase ale democraților cu greutate precum Nancy Pelosi, Chuck Schumer, Adam Schiff, și de după cortină, netransparent, fostul președinte Barac Obama. Jurnaliștii s-au referit la *"munca de convingere"* dusă pe lângă președintele Biden ca la o lovitură de stat, în realitate. Președintele a numit-o pe vicepreședinta Kamala Harris ca substitut în campania electorală. Și-au exprimat sprijinul pentru această propunere familiile Clinton, Obama și alții. Conform Constituției americane vicepreședintele ia locul președintelui când este vorba de incapacitatea acestuia, dar Kamala nu a devenit deocamdată președintele în funcție deoarece locul îl deține Joe Biden, conform dorinței lui, până în ianuarie 2025.

În privința vicepreședintei Kamala Harris, criticile au început să curgă cu duimul. Ea nu s-a afirmat în nici un fel în timpul celor patru ani de guvernare, iar în activitatea ei de procuror suprem al statului California a comis o serie de abuzuri, care acum se întorc împotriva ei ca un bumerang.

De la posibila administrație Trump se așteaptă o cristalizare a situației economice și politice, dar numeroși sunt cei care se îndoiesc profund. Până la alegerile din noiembrie va trebui să rezistăm la această vară fierbinte la propriu și la figurat. Acum incertitudinea este singura noastră certitudine.

E DIMINEAȚA LALELELOR

pe *Mariahilferstrasse* fețe îmbujorate surd de pretutindeni la Aida o pereche octogenară servește *espresso* și *cheesecake* uitați de vreme poate au și murit deja venele vineții li se răzbat prin pielea mumifiată doar sufletele lor par calde încă îngemănate într-o irizare de abur și-au iertat infidelitățile purificați de neputințe de nostalgiile senectuții mă ții de braț soarele blând se revarsă dinspre *Haus-des-Meeres* nicipând Viena n-a fost mai prielnică pentru iubire pentru moarte la gura metroului de la *Neubaugasse* o tânără cerșetoare se furișează pândind agentul prea vrăjit însă de râsul unui adolescent asiatic timid

S-A STĂRNIT PE NEBĂNUITE

vânt de toamnă dinspre *WienMitte* vrând să ne smulgă rămășițele sufletelor până n-am știut cine suntem e semn că trebuie s-o luăm de la capăt apropiindu-ne sufletele să le contopim mi-e teamă de mine de ce am fost ce sunt ce se ascunde sub solzii mei sub aripi uitate vini nebănuite trădări mă prefac suportând insuportabilul vertical chiar frânt în două nădăjduind să-ți redescopăr sufletul de odinioară să-mi regăsesc la rându-mi sufletul o mie de vise nu fac cât un ceas de viață trăită în preajma duoșiei tale

LADISLAU DARADICI

Vania, pescarul

Mănuia plasele cu o abilitate fascinantă, sucea și răsuca fire într-o lege doar a lui, dată de o știință parcă inaccesibilă multora. Cum stătea în picioare în barcă, cu pletele lui argintii în vânt, cu mâinile aspre și fața arsă de soare, Vania mi-a părut că seamănă cu bătrânul lui Hemingway. Doar că el era un învingător, cineva zisese despre el: „Iată un pescar adevărat”, lăsându-mă cu întrebarea: care trebuie să fie diferența dintre el, pescarul adevărat, și restul? La un moment dat, barca ce stătuse pe la mijlocul unuia dintre canalele Deltei se apropie de malul pe care eram, admirând acea frumusețe stranie și sălbatică.

Mi-a aruncat o privire aspră și indiferentă, cum te-ai uita la o vietate ce-ți stă în cale, apoi și-a văzut de manevrele de acostare la mal. Observându-i privirea, am realizat că nu era bătrân, cum părea, pletele încălcite și barba neîngrijită, precum și hainele ponosite de pe el lăsau numai această impresie falsă. Părea, mai degrabă, un om fără vârstă, tânăr în fapte și bătrân în înțelepciune. Salutul meu și încercarea de zâmbet n-au făcut din el cel mai fericit om. A mormăit ceva în legea lui, ținând capul plecat, oarecum agasat, dându-mi impresia unui recul pe care trebuie să i-l fi transmis. Bre Vania, mă gândeam, ai ceva cu mine, sau cu femeile, în general? Un demon mic și neastâmpărat îmi dădea ghes să aflu. Am decis să fiu directă, el nu părea omul care să aibă chef ori timp de ocolișuri.

- Mă plimbi și pe mine?

S-a uitat de parcă l-aș fi înjurat și mi-a mormăit un „Nu!” hotărât, apoi, văzând că aștept o explicație, a adăugat:

- Barca asta nu țiine doi oameni. Plimbă ursu'! – a mai zis cu accentul lui molatic, rusesc.

Dar eu n-aveam de gând să plimb niciun urs; nu știi tu, Vania, cu cine te pui, oi fi tu pescar profesionist, dar și eu mi-s vulpe, la o adică. Simțeam că poartă cu el o poveste și eram decisă s-o aflu cu orice preț. Acuma, dacă m-o păli cu vâsla, norocul meu! Arta cere sacrificii, parcă așa-i vorba. Sub acoperișul pe care și-l încropise din niște zdrențe legate de pari, s-a așezat calm și a început să desfacă un pachet cu mâncare.

- Îmi dai și mie? Mi-e foame.

A rupt jumate din pâine și mi-a aruncat-o, luându-mă prin surprindere, dar și mai surprinsă am fost de faptul că reușisem s-o prind, un reflex ce trebuie să-mi fi rămas de pe vremuri, când jucam handbal. M-am apropiat cu precauție câțiva pași:

- Lasă-mă să mănânc tu tîne!
- De obicei mănânc singur.
- Și eu. Dar nu-mi place să văd oameni mănâcând singuri. Te-am mințit, nu mi-e foame, dar vreau să stau cu tîne.

A dat din cap de parcă ar fi zis „Te pui cu gustul omului?” și mi-a indicat locul cel mai îndepărtat de el, să mă așez. Eram mulțumită, până la urmă obținusem o mică victorie. Mi-a întins și niște brânză și o bucată de pește sărat, iar la refuzul meu a adăugat:

- Acuma, ia și mănâncă, dacă tot te-ai așezat, nu sta să-mi numeri dumicații!

Am mâncat în liniște amândoi, apoi a scos o sticlă de vin și mi-a întins-o. Am luat două guri, el a dus-o apoi la gură, ca și cum ar fi sărutat-o, și a gălgăit zdravăn de câteva ori. Tocmai când mă aflam în încurcătură, neștiind ce să mai zic ori să mai fac, ce pretexte să mai gădesc să-i mai rămân în preajmă, m-a salvat el. Poate că vinul îi dezlegase limba, poate voia să schimbe și el două vorbe cu cineva...

- N-am fost mereu o sălbăticuie.

A așteptat efectul asupra mea, apoi, văzând că îl încurajez din priviri și sunt numai urechi, a continuat:

- Eram frumos ca un prinț, așa cum numai strămoșii mei din Rusia trebuie să fi fost, deștept, cât zece, bogat... dar nu mi-a folosit la nimic. Am iubit o femeie. Vechea poveste. Un fel de a zice iubire, un început, frumos ca toate începuturile, un foc, nestins, neterminat...

Apoi, a trebuit să fug de ea. Asta-i o poveste care nu se spune. Mmm, ba da, acuma ce mai contează? Eram spion și când am simțit că treaba se-mpute, am tăiat-o. Ce-o fi înțeles ea din asta? Cât trebuie să mă fi așteptat? Am plecat noaptea, pe furiș, ca hoții, fără o vorbă, fără un semn, nimic.

Apoi m-am întors, peste zece ani, sub altă identitate, și am ales să duc viața asta sălbatică, ferită de ochii lumii; oamenii, doi, trei barcații cu care mă

mai salut, mă știu de Ivan, îmi spun Vania, dar numele meu e altul, aproape că l-am uitat și eu. Te-ai putea întreba de ce tocmai aici. Fiindcă aici am cunoscut-o prima dată, pe Dunăre, aici am regăsit spiritul ei, liber, sălbatic, cum sunt caii ăia din pădurea de la Letea.

A tăcut o vreme și n-am îndrăznit să-i tulbur tăcerea. Dar pentru că părea că nu are vreun gând să mai zică ceva, l-am întrebat timid:

- Ai căutat-o vreodată?

- Nu! Ce prostie! Cum s-o caut și ce să-i spun? Ce vezi aici e tot ce am. Ce femeie ar veni să trăiască cu mine în atâta sărăcie și-n miros de baltă? O singură dorință am mai avut în viața asta: s-o mai văd o dată, atât, s-o mai văd. Și uite că Dumnezeu mi-a ascultat rugăciunea.

Când am făcut ochii mari, de parcă tocmai văzusem un dinozaur întrupându-se din apa Dunării, a zâmbit larg și părea că abia își ține răsul.

Atunci l-am recunoscut. I-am rostit numele real și el a confirmat din cap. Eram năucită. De-atâtea ori îmi imaginasem o revedere, dar niciodată astfel. N-ar fi avut niciun rost să-i spun despre întrebările mele, despre contradicțiile care se ciocniseră în mintea mea atâta timp, despre dor, despre vindecarea care a venit atât de greu. Știa.

Mi-a sărutat mâna, apoi a ținut-o strâns, îndelung, în mâinile sale crăpate, mirosind a pește, adăugând, cu voce stinsă:

- Îți mulțumesc că ai venit, fără să știi la cine vii, și că ai insistat să rămâi! Te-am recunoscut de prima dată și, deși îmi dorisem atât să te revăd, acum nu mai voiam, nu voiam să mă vezi în mizeria asta. Apoi am realizat că asta e șansa mea să îți ofer explicația pe care nu putusem să ți-o dau atunci. Pentru că, de fapt, meritai să știi. Iartă-mă!

Un stârc cenușiu își luase zborul către înalt de undeva din apropiere, ierburile au foșnit, iar apa își continua nestingherită clipocitul la mal. Eu și Vania tăceam. Tăceam și ne aminteam. Vedeam cu ochii minții vaporul pe care îl zărisem prima dată, frumos ca un prinț, sigur de el, puntea de pe care priviserăm împreună soarele la asfințit, coborându-se, roșiatic, printre copaci, ca și acum.

- Acum, du-te! Ai tăi te-or fi așteptând. Pleacă... și să nu te mai întorci!

FLORENTINA LOREDANA DALIAN

Slobozia, 01 octombrie 2023

Teatru

Nașteri

(monodramă, fragment)

DECOR: scenă liberă.

PERSONAJ: femeie îmbrăcată într-o rochie albă, lungă:

– (vehement, către public) Tu ai asistat la vreo naștere?(pauză) Da, dumneata... (râde) Ce are a face dacă sunt condamnată să vorbesc singură? ...dar cu voi...să vorbesc singură pe o scenă cu visuri înalte...pentru că, da, știi dumneata, o scenă cu visuri înalte e ..eh!(pauză scurtă, reia cu ton vehement)

Dar să nu zici că te-am întrebat degeaba, poftim, eu am asistat la nașterea unei idei... Cât travaliu, câtă durere... Mai privește un aspect, ideea se naște într-un context, inedită și inedit și contextul, că nimeni nu trăiește aceeași clipă de două ori! (gest de negație) Dar...povestea mea nu e despre ideatică, idealism, povestea mea e despre clipa aceea în care...știi, ca mai toți vizătorii adevărați, clipa aceea în care tu, jumătate pământ-jumătate cosmos, ai legat conștiința de proprietatea unei idei. Dar pentru asta îți trebuie (gest de enumerare) concentrare – să o zămislești, pricepere- să o ții, să nu o scapi, să o înțelegi și curaj- să o continui.

(pauză, privește sus în gol) ...filosofic, prea filosofic, mai bine lasă asta. Spune-mi, tu ai asistat la vreo naștere?

Eu asist zi de zi la nașterea de zori. Mă trezesc înainte de lumină și casc ochii, așteptând-o...un ceas, poate două. Eu nu sunt cum a fost eu de ieri ...nici zorii nu articulează la fel patima lor portocalie. Și găsesc, știi dumneata, în fiecare naștere de zori alte frumuseți, noi, alte liniști de-ale mele.

Apoi, (pauză, căutând cu privirea împrejur, verificând încheietura mâinii), mă uit la ceas: știi dumneata cât travaliu e când se naște o secundă? Să asști la nașterea de timp e întâia profesie a omului. Tu asști, crezi tu că ești neutru, în afara procesului, ...(râde scurt) el te naște, te naște pe dumneata, care crezi că ai cucerit universul când ai inventat cronometrul...

Dar să lăsăm timpul, cum și el ne lasă pe noi în urmă (un oftat)... Nu-ți închipui dumneata cât suntem de întârziați în gândurile noastre, în inimile noastre, în amintiri. Timpul s-a născut mai departe, numai noi ne lăsăm stăpâniți de spasmele ideii de ieri. Nu. Azi are ideea lui, pe care mâine nu o revendică, ci naște una nouă. Întârziați... bizar atribut!

– (pauză- ocol scenei, se întoarce către public) Dar tu ai asistat la vreo naștere de... iarbă?

(ton grav) Am auzit odată cum gemetele pământului se rostogoleau în broboane de rouă, el asudă în fiecare dimineață, urechea mea lipită de fruntea lui(surâde)...m-am mânăjit de pământ, trecătorii râdeau (privire în gol)... (grav) Am uitat să ne naștem, nu știm nici să asistăm la o naștere... (pauză, apoi ton vioi) Dar când nici nu mă gândeam, am asistat la o naștere de zâmbet! Soare mângâia obrăjorii blonzi ai Lunei, știți voi, din alte suferinți dramaturgice, că povestea mea se naște continuu. Da, se născuse un zâmbet, așa cum se naște un eșec, o durere, o lacrimă, o privire, o iubire, un sărut, un dor, un gând, un regret...(gest teatral) Nesfârșita înrăurire de nașteri!

(pauză, se îndepărtează de public)...uite-așa se naște eșecul, din depărtări. Cine a asistat la vreo naștere de eșec? Să nu-mi spuneți, știu! Toți ne-am simțit fierbinți tălpile, dar am continuat să călcăm... asta e, cine merge cu tălpile încinse, știe că se naște căderea după un număr de pași-depărtare de la inimă. Succesul e o utopie, când stai departe de inima ta, de inima lor... eu, nu... eu, da, dar demult,(se apropie) azi, eu, nu!

Dar durerea știi dumneata cum se naște? Tu ai asistat la vreo naștere? Dacă te doare piciorul, n-ai pășit cărarea care trebuie, ai uitat să calci pragul care te așteaptă și-ți trosnește mädularul ca lemnul. În metafizic e singura dimensiune adevărată a durerii! Eu am asistat... Era o dată o goană fiică după mamă cu fițilul aproape scrum și-a durut șfertil de oră împins de un autobuz în exact ziua ultimului ceas. La mine, durerea e ca un șoc scurt pe cord deschis de suflet șchiop, când uit să mă uit în sus, că mă doare îmbulzeala asta în fundul lumii, ca și când... (privește în jos) aș minți să spun că durerea asta se naște în fiecare zi la mine, stau moartă câte două-trei zile, alteori săptămâni...

Să mă las pe mine... Sunt atâtea nașteri... Tu ai asistat la vreo naștere de lacrimă? Eram pe altceva decât pământul meu, dar ceva pe care îl numim toți pământul

nostru, și-am văzut două lacrimi ca doi saci țesuți nevăzut, dar, mai înainte, era să uit, se născuse o privire, una grea, de titan. Am moșit multe priviri, când s-au născut, dar nici una ca aceea... Dumneata sigur ai asistat la o naștere de privire, dar, te întreb, ai știut ce se întâmplă? Noi nu știm la ce asistăm... orice văd îmi naște privirea, mereu alta, infinite ipostaze unice, eu nu te privesc pe tine de două ori la fel niciodată, privirile sunt lanțuri cu zale ștanțate... (pauză, zâmbește) Știi, îmi place să cred că dansez când privesc, o rotire de genetei pași în rotundă, voi mă priviți, eu vă privesc, eu vorbesc, eu iubesc...

Eram în autobuz, în stânga mea, o doamnă tânără și una mai în vârstă, cea din urmă îi prezenta tinerei o fotografie cu fiul ei, (gest de imitare) se înțelege, amândoi trecuți de medie, mai tânăra s-a înroșit, mama a stabilit întrebarea cu fiul; după un an, văd în oraș pe mai tânăra în toată plinătatea unei viitoare nașteri... Spune-mi, deci, atunci am asistat la nașterea unei iubiri? Sau a unei familii... Bizară întâmplare!

Dar dorul? Cine a asistat la o naștere de dor?(privește în sală, pauză scurtă, apoi se întoarce cu spatele, pauză scurtă)... (șoptit) Ați tăcut,(ton normal) nu cu tăcerea de până acum, (șoptit) ați tăcut. (ton normal) Un soi de dor de sunet, dor de cuvânt, dor de idee, că toată împachetarea mea verbală e un snop de idei trase una peste alta, ca-ntr-o împletitură...ce urmează? N-o să vă fie dor de mine, o să vă fie dor de idee (se întoarce cu fața la public, pauză, zâmbește) Nasc poezie, nu filosofie, dar, spune tu, combinați de câte nașteri luate câte clipe sunt în viață? Cum să te lepezi de naștere, când ea e matricea universală?

...(se plimbă pe scenă) Eu am mai găsit una...Nașterea de regret. Tu ai asistat la vreo naștere de regret?

Izbeam energic în pavele, încercând să ajung la autobuz – navetă de om cu visuri – pe o bancă în fața gării, un el și o ea și-o întrebare: tu ai asistat la vreo naștere?(pauză, oftat, zâmbind) E, uite de aici, am născut un regret: care-o fi fost subiectul discuției lor? Sau, dacă aș fi aflat, nu mai gănguream astăzi... Dar am mai asistat la nașterea unei... spune dumneata cum să se cheme ce-am rostit astăzi!

(se plimbă pe scenă, murmurând) nașteri, nașteri, nașteri... (apoi, se oprește, ton teatral) Nesfârșita înrăurire de nașteri! (se așază la marginea scenei) Și totuși, tu te -ai născut? Simți asta?

MĂDĂLINA ANDREEA MIRON

Literatură și film

Chiar trebuie să moară Vincent?

La Festivalul Filmului Francez a fost prezentat și filmul *Vincent doit mourir/Vincent trebuie să moară*, regizat de Stéphan Castang. Un film absolut inclasabil, care va rula pe ecrane din septembrie 2024.

Să vedem... Lucrezi într-un birou cu colegi simpatici. Într-o zi, unul năvălește asupra ta din senin și te bate strașnic. Ai o mutră care cere pumni, cum se zice. Te numești Vincent și ești un grafician pașnic. De ce ești, totuși, atacat? Te uiți intrigat în oglindă. Trăiești un SF? În zilele următoare ești agresat și de alte persoane. Ceva nu e în regulă. Chiar copiii te atacă. Aha, privirea ta are ceva neclar? Devii un receptacol al sălbăticiiei?

Vincent cel timid e un non-erou, care caută să supraviețuiască. O întâlnește pe Margaux și iubirea se naște.

Incredibil! Margaux se năpustește asupra lui. Ca să o păstreze, îi pune cătușe. Vincent se va lega la ochi, dar paranoia crește vertiginos.

Am înțeles: un film original și răscolitor despre violența gratuită a „lumii civilizate”. Ceva nu mai funcționează normal. O distopie fantastică, o fabulă contemporană de pe planeta Kafka. Oroare, amor și umor. O poveste a privirilor și a pulsionilor nocive. Extrem de actual. Un thriller dramatic insolit. Poate e și ...paranoia din noi. Cu siguranță. Climaxul final conține o violență de proporții a cetățenilor turbați. O generalizare rapidă. „Toată lumea are ceva cu tine”. O lume de zombi. Secvențele halucinante se succed predictibil. Chiar câinele care-l însoțește pe Vincent devine aprehensiv. Să fie izolarea o soluție? Iubirea dă un sens, desigur.

Joacă impecabil Karim Leklou în rolul lui Vincent. Figura omului co-

mun mutilat și rănit la propriu și la figurat. E secondat de Vimala Pons, care creionează o Margaux cu luciditate explozivă în devălmășia lor sentimentală. Trăim într-o epocă a eroziunii normalului. Spaima mea: să nu devină realități aceste distopii. Să nu se instaureze ilogicul. Să nu ne mai putem privi în ochi? Cine cu ce ne virusează? Devenim implacabile marionete?

Filmul jonglează cu o gamă colorată de emoții, alternând tonalitățile. O anticipație paranoică, o apocalipsă burlescă.

ALEXANDRU JURCAN

Muzica zilelor noastre

Finețe franco-română

Etalată-n iulie canicular de Ziua Națională a Hexagonului. La Filarmonica Pitești. Ce a programat, onorant, un recital cameral cu DUO CATHARSIS. Format inspirat din doi muzicieni bucureșteni de calitate. Soprana Laura Chera, din coru` Filarmonicii "George Enescu". Acompaniedă nici că se poate mai nimerit de pianistu` Tudor Scripcariu. Amândoi, în cântec, o pereche de apreciat. Universu` sonor de dâșșii creat, înfățișându-se chiar minunat...

Finețea liedului francez s-a vădit pregnant și cuceritor peste poate în prestația lor. Recitalu` în cauză dovedindu-se nu o cântare de circumstanță. Banală. Festivă. Ci o lecție clară de muzică. De frumusețe nemuritoare a unor creații de gen. Ieșite benefic de sub pana creatoare a unui Fauré, Debussy, Massenet, Saint-Saëns, de exemplu. După cum o cerea timpu`, firește...

Talentu` acestora le-a rodit peren. Certamente. Ajungând, în cazu` de față, și la noi, benefic. Ca un balsam pentru suflet. Ca o stare cathartică, plină de spiritualitate și rafinată plăcere. Pe care n-o mai întâlnești azi decât arareori...

Laura și Tudor au prilejuit celor nu puțin din sala gazdă o stare de grație.

Cinstindu-i deplin cu talentu` lor evident. Pe francezi, de asemeni. Pe autorii înaintași deopotrivă. Într-un cuvânt, muzică de preț și nepieritoare. Ea e o soprană cu voce bună, cultivată, sigură. Cu un tremolo excelent. El, un pianist foarte sigur și nuanțat. Cu vizibilă trăire. Știut de la "Serile Lipatti". Împreună meritându-și, categoric, numele sub care apar în recitaluri. Mă voi strădui să-i mai ascult pe viu și-altădat`. Ei o merită, eu voi fi în câștig, neîndoios...

ADRIAN SIMEANU

Eveniment cultural

Festivitate cu... defecte

Sfârșitu` de iunie aduse piteștenilor momente de premieră scriitoricești. La revista ARGES, care scoase-n față, și anul ăsta, patru laureați și-o carte. Ca de obicei, nu voi comenta alegerea. Ci, doar, unele aspecte neplăcute petrecute la festivitatea aferentă. Iată-le succint. Că timpu` cetitorului e prețios...

Mai întâi, depășirea exagerată a orei de începere a manifestării. Fapt neplăcut, nemulțumitor pentru asistența din sală. Cel puțin pentru unii. Apoi, unul dintre comentariile de prezentare. Lung și plictisitor peste poate. Chiar săcâitor, căci toți știm a ne informa de pe internet. La fel și răspunsu` dat de oaspetele premiat. Cunoscut și apreciat om de litere

bucureștean. Căruia și eu i-am recenzat recent o carte-interviu demnă de atenție...

Iar amfitrionu` șef de publicație, pe lâng-o anume deficiență de vorbire, a stat o vreme, necivilizat, cu mâna stângă-n curea. Iar la final, după semnarea cărții revistei, ce cuprinde-n pagini doi colaboratori specializați remarcabil în gramatică neaoșă, a... dat marșul. Adică ne-a trimis acasă. Deși autorii respectivi erau între noi, auditorii. Și se cuvenea a fi prezentați cât de cât pentru utilitatea textelor publicate în decursul atâtor ani.. La intervenția noastră vocală, după niște scuze sumare, suit-au și dâșșii pe scenă. Au grăit nițel, drept mulțumire, și-au dat autografe mult așteptate. A urmat, firesc, poza finală de grup...

Ar mai fi de semnalat, tot negativ, speech-urile laureaților. Lungi rău și inadecvate cumva. Numai semnatarii opului ce nu se lecturează decât întors (dacă s-o mai întâmpla asta pe ici, pe colo) au fost mai aproape de rostu` firesc al prezenței pe podium. Profesoru` Voinescu, de la Slatina, atrăgător lexicolog și realizator, la rândul-i, de publicație culturală, a vorbit scurt și la obiect. Precum îl știu și-l prețuiesc necondiționat. Fincă de la dânsul eu am de-nvățat. Și alții ca mine, neîndoios. Pe scurt, cam atât. Părerea mea, desigur...

ADRIAN SIMEANU

Remember

Cornel Udrea

Umorul înseamnă o potrivire între suflet și realitate

Într-o societate tot mai dominată de comunicarea virtuală, taberele literare, taberele de creație sunt adevărate oaze de cultură, de normalitate. A rânduit Bunul Dumnezeu să-mi desfășor activitatea profesională în cea mai frumoasă clădire din Râmnicu Vâlcea, în cea mai importantă instituție de cultură, Biblioteca Județeană „Antim Ivireanul” din Vâlcea, o clădire unicat, a cărei cupolă – vitraliu, a intrat în Cartea Recordurilor. Șansa de a fi zi de zi printre cărți și autori este o mare binecuvântare, iar noi, cei ce trudim pe acest frumos „Ogor al Culturii” ne străduim să fim cât mai bine pregătiți. Printre modalitățile de a fi la curent cu noutățile din domeniul scrisului contemporan se numără și taberele literare. La sfârșitul lunii mai 2022, în județul Sălaj s-a desfășurat ediția a VI-a a Taberei Prieteniei Literare „De Amicitia”, organizată și coordonată de doamna Mariana Moga. Alături de scriitorul Cornel Udrea (Uniunea Scriitorilor din România), scriitorul și jurnalistul Nicolae Băciuț (Uniunea Scriitorilor din România și U.Z.P.R.) - director al Direcției Județene pentru Cultură Mureș, au venit colegi iubitori de slovă scrisă din toată țara. Prietenia, acest dar de preț care nu poate fi cumpărat sau vândut, este motivul pentru care an de an, doamna Mariana Moga, un Om și un promotor de cultură remarcabil, ne cheamă și ne adună în cele mai frumoase zone din România „Grădina Maicii Domnului”, cum a numit-o Papa Ioan al II - a, pentru a ne bucura de literatură, de prietenie, de clipe ce vor deveni amintiri frumoase. „Nu îmi iubesc prietenii nici cu inima nici cu mintea. Pentru că inima s-ar putea opri, iar mintea ar putea uita. Îi iubesc cu sufletul. Sufletul nu se oprește și nu uită niciodată!” -Rumi. În miezul unei primăveri călduțe, ne-am reunit într-un colț de rai, care ne-a fascinat chiar de la prima vedere, pentru a trăi momente de neuitat în cea de a VI- a ediție a Taberei Prieteniei Literare „De Amicitia”. Atunci și acolo, l-am cunoscut mai bine pe domnul Cornel Udrea, marele scriitor și ziarist pe care l-am întâlnit pentru prima dată în Tabăra de la Batiz din anul 2019.

Împreună cu familia Triță, alături de colegii scriitori participanți la frumosul eveniment cultural, ne-am bucurat de prezența domnului Cornel Udrea, care la vremea respectivă a afișat o mină puțin sobră, probabil fiindcă era implicat în desfășurarea unor activități din program, dar la care a renunțat destul de repede. Îmi amintesc cu drag de o după-amiază petrecută la piscină alături de domnia sa, Ovidiu, Alin, Maria Vaida, Ionela Flood și alți câțiva colegi, ceilalți erau plecați să viziteze unele obiective istorice din zonă. Ne-a încântat cu umorul său spontan, cu epigrame și scrieri satirice. Apoi l-am revăzut la Sălaj. Atunci m-am convins că este foarte deștept, multe dintre schițele umoristice care au fost interpretate de marii actori ai anilor '70, '80 și difuzate de Televiziunea Română, au fost scrise de domnia sa, că este mucalit dar și bun, și blând... "Atașează-te de cei care te pot face mai bun, primește pe cei care, la rândul tău, îți poți face mai buni." – Seneca. Prietenia de care m-am bucurat în ultimii săi ani de viață este una dintre cele mai prețioase amintiri, ne citeam reciproc postările, făceam unele comentarii acolo unde se impunea, ne trimiteam binețe și urări de sănătate. Vestea plecării sale în țara de peste veacuri m-a bulversat. Știam cu toții că este suferind dar ne doream să-l știm cât mai multă vreme aproape. Încercând să înțeleg mai multe despre Om-ul care mă onorase cu prietenia sa, am găsit și am selectat câteva frânturi din interviurile oferite colegilor de breaslă.

Iulia GHIDIU - ,, CORNEL UDREA – omul care face cuvintele să zâmbească ”, ... << Gena umorului a existat în mine, este moștenire de la mama. Ea ne povestea basme, dar le interpreta, avea un întreg registru de interpretare și asta se lipea foarte bine de sufletul nostru, al meu și al fratelui meu. De acolo vine, de la acest

exercițiu al zâmbetului în familie. Umorul înseamnă o potrivire între suflet și realitate, prin intermediul zâmbetului. Zâmbetul este cel care îmbogățește spiritual orice ființă omenească, îi acordă credit în fața vieții. Umorul curat, sănătos, nu cel căzut în vulgaritate, este cel mai important câștig al omului, pentru că ține loc și de medicament și de terapii savante. Românul este un umorist desăvârșit. Toate basmele de-a lungul istoriei au foarte, foarte mult umor. Dacă ne gândim cum sunt descriși zmeii, Muma Pădurii, Zgripturoaica, vedem că se fac niște portretizări absolut colosale. În basmele noastre, umorul mai poate fi stârnit și prin absurd, lucru unic în literatura, în cultura mondială. Am publicat până acum 64 de cărți de umor dintre cele care mi-au apărut și ele mă reprezintă în totalitate.... Am avut întotdeauna ușurința scrisului, o ușurință pe care, uneori, am plătit-o, pentru că a dus, inevitabil, și la superficialitate. Eu scriu tot timpul în gând. Și noaptea visez umor, mă scol și pun pe hârtie. Fac asta de zeci de ani, somn întrerupt, un somn creator și adorm la loc liniștit. Nu am o oră a zilei, dar cea mai bună perioadă este dimineața, când optimismul locuiește cu tine. >>

Cu altă ocazie, într-un interviu realizat de Florin Danciu ... << Trăim vremuri complicate, avem nevoie de preoți, psihologi, doctori, etc. Ce să mai caute un umorist în lumea asta?

Vai de mine! Mai ales acum este nevoie de scriitorii de umor, de cei care și-au făcut din zâmbet o meserie, având vocația aceasta, s-o numim a facerii de bine, în sensul adevărat al cuvântului. Pentru mine, întotdeauna și în toată viața, bucuria cea mai importantă a fost aceea de a vedea oamenii venind spre mine cu un zâmbet pe buze știind că urmează un banc, urmează o glumă, urmează ceva care înseninează cerul sufletului...→

ZENOVIA ZAMFIR

EPIGRAME

Vis în democrație

Faptul e neașteptat,
Sigur te va da pe spate:
Toți șefii au acceptat
Să stea doar două mandate.

După război

Vechi agresori, neîncetat,
Învingătorii, vorba vine,
Când în orașe au intrat
Au cucerit numai ruine.

La piață

E orice om în siguranță,
Cân se îndepărtează-n grabă,

Fără să-i spui: Stai la distanță,
Când vede prețul pe tarabă.

În campanie electorală

Când nu-i place nimănui
De-i reîncălzită ciorba,,
Ne captează dumnealui
MasterChef la dus cu vorba.

Preocupări

Ierți persoanei în etate
Chiar și comportări vetuste,
Ce-s la vârstă adecvate,
Nu să umble după fuste.

Termen

Dorind să-ajungă la... normale,

Acei cu pensii nefirești
Vor renunța la speciale
Hât la calendele grecești.

În pandemie

Eu vă spun fără ocol
Că la firme cu blazoane
Măști și paracetamol
Lor le-au fost de milioane.

Autorilor de reclame la medicamente în exces

La orice medicament
Pentru doamne, țânci și moși,
Lor să-și dea avertisment,
Fiindcă ei nu-s sănătoși.

CORNELIU VASILE

→Da, este nevoie de umoriști, este nevoie de oameni de spirit, pentru că umorul nu poate fi făcut de oricine, umorul aparține –sunt eu- oamenilor cu foarte multă inteligență vie, cu un spirit ludic deosebit. Aș vrea să-i văd pe cei care se uită la noi și ne confundă cu saltimbancii, ne confundă cu cei care fac tot felul de giumbușlucuri verbale, de-a dragul de-a fi în linia întâi, să-i văd pe aceia răspunzând unui test. Le dau 50 de cuvinte pe care să le facă să zâmbească. Ei bine, ne întâlnim după o zi sau după un secol să vedem dacă au reușit. Vremurile nu sunt complicate, vremurile sunt ostile, dar le complicăm noi, îngrozitor de mult. În ceea ce privește umorul politicianilor, cei care ne concurează serios pentru că au acces la sticlă, la televiziuni, ei bine, umorul Acela va rămâne în câteva antologii, niște volume absolut serioase... >>

Printre cei care i-au fost colegi s-au numărat Simona Vlăsa de la Radio Renașterea, epigramistul Nichi Ursei care....

La aniversarea maestrului Cornel Udrea

Dacă tot trecură anii,
Aș dori, pentru Cornel,
Cartea să-i aducă banii
Fotbalistului Bănel!

(Nichi Ursei – Râmnicu Vâlcea)

La întrebarea domnului Ioan Vasii /UZPR, - Ce înseamnă Radio Cluj pentru Cornel Udrea?

Maestru a răspuns... << 42 de ani de activitate neînteruptă, la care se adaugă anii de după, fiindcă ziaristica nu este o meserie pe care s-o pui în cui

la pensioare, așa cum fac funcționarii sau alte categorii de oameni ai muncii care încep să trăiască o altă viață, cu alte reguli, cu alte norme. Radio Cluj, pentru mine a însemnat certificatul de intensitate profesională, o dragoste unică și irepetabilă. Am un sentiment de bunăstare sufletească și încă în fonoteca Studioului de Radio Cluj se află sute de benzi cu emisiunile mele, benzi de magnetofon ce sunt crâmpie de viață, viața însăși. Radio Cluj mi-a oferit prilejul nevisat de a cunoaște oameni mari ai națiunii române, actori și scriitori, oameni de știință, personalități nu numai transilvane, care ne-au îmbogățit viața și sufletul. A fost o experiență excepțională, în care zi de zi mi-am perfecționat condeiul, modul de a vorbi, de a exploata realitatea și, din toate acestea, a consolida profesia și menirea >>.

Măsura talentului de scriitor satiric a lui Conel Udrea este dată de o scrisoare pe care o afișează plutonierul-major Volea Duboi Mânătarcă, din cadrul Miliției orașului Puiuți, înainte de plecarea acestuia în concediu, din volumul „Chiar el a spus cu mâna lui” (Editura Școala Ardeleană, Cuj-Napoca, 2019). Este

un text care concurează, ca stil și limbaj, cu textele lui Tudor Mușatescu:

“ÎNȘTIINȚARE

În perioada 1-15 ale lunii august curent suntem plecați. Rugăm să vă apțineți de la fapte! Cine îl mânăncă undeva, să meargă în alte localități să efectueze.

În perioada amintită nu se permite violuri, violări de domiciliu, bătăi bufet, în tren, gară.

Nemulțumiți să puie în cutia de Reclamații ce vor și ce le trebuie. Se interzice cu desăvârșire lăsare căruțe în fața Primăriei, pentru caii care face anumite porcării și femeia de serviciu de la Consiliul Local e în concediu și ea ca și noi la maternitate. Doar nu o să adune tovarășul Primar (Măturici, Panseluță, iarmaroc) balegile cabaline.

Am fost informați că la Alimentara, centru, cartier <<Proletarul Roșu>> nu mai bagă bere la sticlă. Găsiți la butoi, la cabana <<Pomelnic>> și este și mai ieftin. Arățați numai buletinul de Puiuți. Și flotanții poate!

“Concedeu plăcut!” (p. 218)...” scris de Ilie Rad

Într-un dialog cu familia Titina și Florin Al. Țenea, aveam să aflăm că erau buni prieteni cu domnul Cornel Udrea, se respectau și apreciau reciproc, se întâlniseră la editură chiar cu o zi înainte de plecarea în veșnicie a marelui scriitor. O operă vastă, amintiri și momente de neuitat pentru cei ce l-au cunoscut, lasă în urma sa, marele ziarist și scriitor, Cornel Udrea.

CATRENE DE RÂS ȘI DE PLÂNS

Diferență de mentalitate

Cu scopul de-a salva democrația
Renunți la funcția supremă-n stat?
Să-i ardă, Doamne, feri, împărăția,
Tot nu renunță - al nostru - la mandat.

Ne reprezintă țara cine?

Supărat pe aliații
Care nu i-au dat un post,
I-a sfidat pe toți, ingrații:
N-a pozat la summit post.
A uitat, omu-mbufnat,
Că el reprezintă-un stat?

Grei de cap

Când se-nțâmplă-o daravelă,
Șefii lor plătesc cu postul.
Doar ai noștri-o fac pe prostul,
De n-apeși pe manivelă.

Conducătorii noștri – savanți și scriitori

Cocoțați în post, pe scris se-aștern,
Teze scripuiesc de doctorat...
Când să mai conducă un guvern,
Să rezolve trebi supreme-n stat?

O cale ferată cât mai scurtă între România și Ungaria

Cum toți încearcă să ne strice freza,
De ce n-ar fi și noi să inovăm
Că, dacă nu putem mări viteza,
Atuncea, poate, drumul să-l scurtăm?

Speranța moare ultima

Legi stricte de salvare-a emisferei,
De conservare - atentă – a biodomului...
Pe când, în cursul vieții, efemerei,
Și-o lege de protecție a omului?

Neapărați în propria colibă?

Chemări futele s-apărăm natura.
Numai de om se uită-n tura-vura:
Nici bine nu apeși pe clanța ușii
Că-n tindă, la festin, te papă urșii.

Nedumerirea vânătorului care, salvându-i pe salvamonți de ursul agresiv, s-a ales cu dosar penal

Doamne, -n anii ce s-au scurs,
Oare dumeri-ne vom
De când viața unui urs
O bate pe-a unui om?

Ca să nu fie luată cu-naintea-napoi

Și Romsilva – hop că ia măsurii.

Ea ne spune cât gestionează,
Doar că nu se rupe în figuri
Când o-ntrebi: ne-o - viața -
garantează?

Și noi pe locu-nțâi

Primul loc la nașteri premature.
Nu suntem din viță de romani?!
Cea mai verde bună – Domnu-o
cure! –
La doar zece-unsprezece ani!

Eterna taxă pe sărăcie alimentează bugetul

La ce bun să inovăm
Taxă nouă-n timp: pe lux?
Pensiile le majorăm
Și-om avea pe loc aflux!

Nu-ncerca s-apuci prăjina

Nu-ncerca să spui de ce curentul
E la noi mai scump decât oriunde,
Ci ne spune: n-a sosit momentul
Pe ignari să-i punem a răspunde?

Leac contra intoxicării piloților de la TAROM

Bravii noștri piloți „inapți de zbor”,
I-a durut în cot de „boala” lor.
Numai cât salariul le-a crescut
Și intoxicarea le-a trecut.

Triumfaliste, raportările de la BAC

Douăzeci la sută-au absentat.
I-adunăm ce cei ce nu trec BAC-ul
Și vedem, iubite Eurostat,
De sminteală cum ne dă abacul
Și-un fior tulburător ne trece.
Dar e prima dată oare-n stat
Când ne îmbătăm cu apă rece?

Un secret scos din sipet?

Presiune pe experți
Și subiecte mai ușoare,
Să nu ai indici încerti
Într-un an cu borne clare.

Efemera bucurie de la BAC

Stăm bine la bareme și itemuri,
Dar e destul să vină testul PISA,
Că toate „reuşitele” – din vremuri –
Stau să se-ncline, ca și Turnul Pisa.

Maiștri și-nvățăcei

Câțiva profesori cu copiuțe
Ai picat la definitivat.
De pe prispă, niște odrăsluțe:
„De ne-ar fi – în speță -
consultat...”

Lege dură pe curbura

Crud, etilotestul. De-ai mâncat
Un covrig cu mac, ești, cert, drogat.
IML-ul pân’- ți-a da verdictul,
Polițistul ți-a și-nscris delictul.

Hârtie de turnesol pentru ocuparea unei funcții de stat

Doamne, -n lume e vreun stat
Ce-și menține existența
Pe-un prescript necontestat:
Competența?

Statul de drept nu știe?

Instituțiile de stat
Să le iei cum bei o bragă
Prin concurs, poți, garantat,
Numa-n caz - dacă dai șpagă.

Quosque tandem abutere, Moșoacă, patientia nostra?

Mai ieri – țară de mitici,
De dorei și bulifrici.
În PE astăzi – alte voci:
Ba o țară de moșoci!

Pe când un drugtest și pentru cei care permit intrarea drogurilor în țară?

Vrei să lichidezi efectul?
Mergi la cauză direct.
MAI a schimbat traiectul:
A pornit de la efect.

Delicatețe pe timp de caniculă

Obligat să-nchizi ventilatorul?
Să oprești mașina de spălat?
Aer – minim - condiționat?
Vremuri dispărute. Ești rugat!

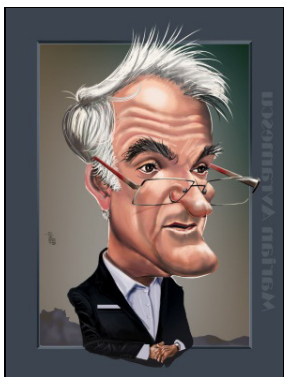
Demisii din cauza managementului netransparent de selecție și numire în funcție a șefilor agenției

Cum să-și ducă la-mplinire
Sarcinile de serviciu,
Fără nicio pregătire,
Puși în pâine din oficiu?

NICOLAE MĂTCĂȘ

Lumea lui Larco

ÎN LUNA AUGUST

ÎN LUNA AUGUST

Fructele sunt de gustat,
Cu mult drag, în toată țara,
Iar când se gătește vara,
Fi-vor și de recoltat.

SOȚI POSACI

Că-s taciturni, luai aminte,
Ei rar uzează de cuvinte,
Prin semne se-nțeleg, pesemne,
Căci au la ochi mai multe semne.

POSTURI ȘI POSTURI

În al credinței adăpost
Toți credincioșii azi se roagă,
Dar cât de greu se ține-un post
Pe undeva, de nu dai șpagă!

IPOCRIZIE

Lupul, după cum se știe,
Cam așa-i de-o veșnicie:
Paznic poate fi la stână
Cu o mască la-ndemână!

OPORTUNISTUL

Stă deoparte, se pitește,
Observând pe fiecare,
Când momentul se ivește
Se-aliază cu cel tare.

UNUI POLITICIAN

La chip, la vorbă e plăcut,
Prea mulți, de-un timp, ca dânsul nu-
s,
Că-i orator năfăntrecut...
Dar altceva nimic în plus!

ENIGMA DUNĂRII

Măritul fluviu se agită
În drumul spre întinsa mare,
De parcă-ar vrea să o înghită
Prin Gurile de la vărsare.

MINTEA DE PE URMĂ

Preceptul se-nțelege bine,
Discuții nici că mai încap,
Căci mintea de pe urmă vine,
Dar întâlnește-același cap!

JOCURI DE NOROC

Și despre trageri azi mai porți
În gând o nedreptate rară:
Că unii-s trași mereu la sorți,
Iar alții-s trași mereu pe sfoară.

SONET LAUDATIV

Mărite Țepeș vino pe la noi,
Interesante lucruri ai să vezi:
Păduri întinse, grâne, munți, livezi
Și oameni harnici fără de nevoi.

De ce observi să nu te minunezi,
Deoarece românii-i om de soi,
Lipsit de taxe, e bogat, vioi,
Nimic azi n-ai ce să-i mai reprozezi.

Toți tinerii-s veniți din țări străine,

Lucrează-n țară, locuri sunt de
muncă,
S-au construit mari fabrici și uzine

Azi nimeni nu mai doarme vara-n
luncă.

Iar dacă vii, spun mulți, te rog,
reține:
Să ai suficiente țepi la tine!

ÎNVOIRE

M-am învoit de la viață pentru o
vreme,
Având bilet de voie,
Să hoinăresc prin nesfârșitul Rai,
Pe care îl știam din vise.

Era neschimbat, plin cu verdeață,
Oamenii aveau aceeași vârstă,
Vorbeau aceeași limbă,
Cei orbi se mișcau în voie,
Surzii și mușii auzeau și vorbeau,
Era în permanență ziuă,
Soarele avea raze aurii,
Iar păsările cântau simfonii.

Nimeni nu mă luă în seamă,
Pășeam pe sferile de rouă
Mângâindu-mi tălpile-amândouă,
Și admiram coroana pomului
Păgubit de merele ispititoare.

Îmi lipseau: fumul înecăcios,
Praful străzilor,
Freamătul orașului,
Știrile groaznice,
Certurile parlamentare
Și prețurile amenințătoare.

Iar de stres uitasem complet...
Uitasem și de biletul de voie!

VASILE LARCO

De la un clasic citire:

FLORIN IORDĂCHESCU
(1899-1976)

PREAVIZ

De se vor supăra poeții
Că i-am luat pe mulți de-a dura,
Privească-se-n oglinda vieții
Și... să se certe cu natura.

RECENZIE

Am citit volumu-n silă
Și vă spun ce-am constatat:
Pentru autor simt milă,
De prefață e păcat!

FELECIA

Prin vasta ei activitate,
Femeia azi ne-a demonstrat,

Că nu-i jumate de bărbat,
Ci, un bărbat și jumătate!

UNUI ARTIST

De-ntrece uneori măsura,
Cine-l acuză e nedrept:
Îl arde focul sacru-n piept
Și-l stinge doar cu băutura.

SPORT

Ultra sportiv dorind să fie
Cu capul gol pe stradă-apare,
Deși al lui e ca atare
Indiferent de pălărie.

Selecție. VASILE LARCO

Curier

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Stimate maestre Nicolae Băciuț, am primit cu mare plăcere recentul număr al revistei „Vatra veche”, mulțumesc respectuos, felicitări binemeritate, succes pe mai departe și voie bună împreună cu toți cei dragi sufletului. Suntem în cea de a opta lună a anului, numită și „gustar”, așadar:

ÎN LUNA AUGUST

Pe la noi în lung și-n lat,
Se observă, negreșit:
Fructele-s de recoltat,
„Vatra veche”-i de citit.

VASILE LARCO

Felicitări! Un număr de vară consistent și valoros.

Melania Cuc

Bună dimineața, dragă Domnule Baciut,
Suntem siguri că veți avea Medalia de aur la olimpiada la săriturile în înălțime... literare. Noi susținem din tot sufletul sportivii români. Poate în această săptămână ne vor da drumul din „cușcă”, totul a fost blocat în Paris pentru remarcabila ceremonie de deschidere, sperăm că ați urmărit-o și Dumneavoastră la televizor. Astăzi voi corecta revista. Salutări din partea lui Mirel. Vă îmbrățișez pe toți,

Alexandra

Mijloc de inimă caldă și primitoare pentru cuvântul scris, pentru cuvântul roditor de trăire și sens, revista „Vatra Veche” într-al său număr 7 (de luna a șaptea, deci), a dăruit cald și bun spațiu de restituție, în sensul articolului pe care îl semnez, începând cu pagina 7 🍌 (continuând cu 8!). Mai sper să citiți articolul, mai sper ca Dimitrie Anghel să vă sensibilizeze infinit, din nemurirea din care se află și căreia suntem datori să-i creăm contemporane tangent într-o geometrie cu o latură pământeană..., adăugând sincronicității cântecele sufletelor ce încă au deprinderea de a citi...

Și pentru că orice asemenea potrivire de Sus străbate mâna și cugetul unui Om pentru a se naște în manifestare, am de mulțumit redactorului-șef – domnului Nicolae Băciuț - , scriitorului care Singurând* inclusiv

prin *poiesisul* revistei Vatra Veche reușește cu noi și pentru noi o adevărată magie lunară: o „împreună-lucrare”!
Gratitudine.

Shanti Nilaya

Excelență, vii mulțumiri și calde felicitări pentru noul număr al revistei. E o colecție admirabilă de contribuții personale.
Mult succes în continuare.

V. Tudor

Mulțumesc. Număr excelent și acesta - precum am văzut, de altfel, că spune multă lume despre toate celelalte. Nu-l voi rata pe următorul, sper. Acum s-a făcut astfel încât, dincolo de amânări din motive felurite, m-am și împiedicat vreo două zile în lectura finală (cea care, oricât aș cocoloși-o, tot mă lasă cu greșeli). Un august frumos în sănătate și voie bună,

A.B.

Stimate domnule Nicolae Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea cu regularitate a revistei „Vatra veche” online și, de asemenea, pentru frumoasele materiale postate pe Facebook/Meta.
Desfășurați o rodnică activitate în slujba culturii românești din Transilvania, cu ecouri la nivel național și internațional, pentru care depuneți un mare efort și pentru care meritați aprecierea tuturor cititorilor.
Pentru revistă, vă trimit, de această dată, câteva epigrame.
Vă doresc multă sănătate și succes în continuare.
Cu multă prețuire,

Corneliu Vasile

Mulțumesc pentru revistă. Ca de obicei interesantă. Succes.

IMA

Dragă domnule Băciuț,
Vă mulțumesc pentru trimiterea revistei *Vatra Veche*, mult apreciată și plină de remarcabile contribuții.
Vă rog primiți pentru următorul număr un fragment din cartea mea „Zori Încețoșate” care evocă ziua de 23 August 1944, care împlinește 80 de ni în această lună.
Cu deosebit respect,

David Kimel

VATRA VECHE este o școală de caligrafie a sufletului, grafia sacră a lui Kalos și a logosului românesc. Nicolae Băciuț este din foarte puținii

poetii și editori care ne învață istoria Păstorului nostru cu fluierul ce tălmăcește din ecou în ecou aripa dătătoare de viață a Sfântului Duh, care pretutindeni este și pe toate le plinește! Întru mulți ani, Maestre drag! Eis polla eti! :))

Dumitru Ichim

Stimate Domnul Băciuț,
Interesant număr de revistă! Nu aveam timpul și intenția să citesc acum, fiindcă am multe, multe alte treburi de făcut în urgență!
Dar m-am luat cu cititul articolului „Ce căldură” care mi-a adus aminte de alte scrieri calde sufletului meu și m-a cucerit prin ironia bine meritată a evenimentelor actuale. Felicitări, domnule Băciuț! Foarte bun articol!
Ca de altfel și articolul următor „Cum se poate dărâma un mit?” Eu nu am cutreierat America atâta, dar am înțeles perfect critica măsurată și dorința că „America trebuie să se reinventeze”.

Iar în interviul doamnei Miriam Dăbău, l-am redescoperit pe scriitorul și publicistul Nicolae Baciut neobosit în activitățile și întâlnirile sale cu mari figuri ale culturii românești, am redescoperit pe poetul Nicolae Băciuț care ar vrea să fie pretutindeni cu poeme „mușuroaie de cuvinte”.
Am găsit și un articol al domnului Constantin Stancu a cărui idei concordă cu ale mele. Într-adevăr, libertinajul actual riscă să justifice instaurarea unei viitoare dictaturi. De multă vreme, mă gândeam că o eventuală dictatură islamică ar putea găsi argumente în desfrâul actual. Dar poate că și o dictatură stil Putin!...

De altfel, sunt semne vizibile că mulți simt nevoia unor reguli stricte care să înfrâneze destrăbălarea actuală (care în opinia unora se confundă cu libertatea). Eu sunt tristă, deoarece eu sunt contra dictaturilor și prefer democrația. Dar excesul e dăunător întotdeauna.

Într-un interviu pe care l-am dat, combăteam și eu cultul urâtului, estetica urâtului, care sufocă arta actuală. Însă nu e momentul să continui cu subiectul acesta!

Vroiam doar să vă spun că mi-a plăcut revista dvs. și vă urez multe succese în continuare ca să editați și alte reviste plăcute sufletului și contra esteticii „urâtului”.

Cu prețuire,

Simina Lazăr

Puncte de vedere

Jocurile Olimpice, Paris, 2024

O ceremonie de deschidere mitică și una de închidere arhetipală

Un val mondial de controverse a stârnit magistrala ceremonie de deschidere a Jocurilor Olimpice 2024 de la Paris. De unde se vede că majoritatea populației planetei a uitat bazele culturii europene care se găsesc, iată!, și după 2800 de ani, tot în Grecia antică. Rădăcinile se cer scoase la lumină, amintite, spovedite.

Și frumoasa Sena a fost scena acestui teatru care a trasat evoluția Jocurilor Olimpice de-a lungul istoriei. Cine are lecturi formatoare solide musai pricepe uriașa energie creativă pusă în joc de inspirația realizatorului Thomas Jolly care, la numai 42 de ani, n-a uitat că, fără mituri, cultura n-are fundații. Și toată ceremonia a fost gândită cu referințe la mituri – antice, renaștentiste, clasice, iluministe, ori moderne.

Douăsprezece tablouri, douăsprezece titluri, au însoțit neuitata seară de 26 iulie 2024 pe Sena: Încântare – Sincronicitate – Libertate – Egalitate – Fraternitate – Suroritate – Sportivitate – Festivitate – Obscuritate – Solemnitate – Solidaritate – Eternitate. Iar eternitatea se asigură prin punerea miturilor în slujba culturii.

Prima tușă de originalitate a creatorului serii a fost alegerea fluviului și a acoperișurilor Parisului ca scenă de teatru: orașul luminilor, de unde iradiază în lume cultura.

Am putut vedea optzeci și cinci de ambarcațiuni purtând loturile olimpice ale țărilor participante defilând pe Sena, cântece și dans pe acoperișurile marilor centre de interes cultural ale Parisului și tablouri baroce ce punctau originile mitice grecești ale jocurilor olimpiene cu momente din istoria și cultura Franței, în special lupta de secole a acesteia pentru egalitate-fraternitate-libertate în sânul spațiului ei geografic.

Multietnismul și multiculturalismul s-au regăsit în toate aceste scene, iar mesajul transmis de Franța în această manieră a fost cel al unei țări în care fiecare se poate regăsi, indiferent de culoarea pielii, abordări religioase ori culturale.

Libertate înseamnă întâi de toate a face loc fiecărei ființe umane în mijlocul națiunii. Spiritul de fraternitate și de egalitate îi animă pe toți pentru a face din această măreață țară un spațiu privilegiat al umanismului. Solemnitatea cu care este tratată deviza sub care guvernează Franța încă de la 1789 îi

asigură perenitatea între puterile umane ale planetei.

Scenele mitice antice și cele ale culturii franceze (orgiile dionisiace inspirate din începuturile Jocurilor Olimpice când sportivii se întreceau goi, cult al frumuseții corpului, înveliș al sufletului care au împreună o natură divină, și din tablouri celebre ale clasicismului; originala Lady Gaga într-un can-can à la Moulin Rouge, cum altfel?; delicata voce a mezzo-sopranei Axelle Saint-Cirel care a intonat imnul național cu o savoare care îi este proprie; calul metallic care a străbătut apele Senei - alegorie a zeului Poseidon și a zeiței celtice Sequana ale cărei lacrimi l-au înduplecat pe Pseidon să-și mâne apele spre Sena -; atletul mascat care a alergat pe acoperișurile Parisului purtând flacăra olimpică întruchipând „Fantoma de la Operă”, pe de o parte, dar și aluzie la câteva jocuri video moderne franceze etc), purtarea torței olimpice de către sportivi mitici ai JO, printre care și Nadia Comăneci – toate aceste detalii s-au împletit într-o unitate de sens cultural pentru ceea ce înseamnă spiritul Jocurilor Olimpice: respect, agora, agape și fraternitate mutuală. Apogeul serii l-a marcat Céline Dion (în rochie marca DIOR) cu faimosul „Imn al dragostei” cântat odinioară de celebra Édith Piaf. Marile case de modă franceze, mitice și ele, și-au făcut discret apariția: medalioane create de Casa Chaumet, mapele din piele realizate de Louis Vuiton, toaletele Christian Dior etc.

Controversele care s-au iscat în rândul unor comunități europene izolate sunt regretabile. Bazele culturii antice rămân, se pare, un mister pentru ele. Să ne oprim doar la două momente.

Scena cu zeul Dionis în centrul unui tablou mitologic ce amintește de orgiile dionisiace este strâns legată manifestările olimpiene de acum douăzeci și cinci de secole.

Ziua se întreceau sportivii, iar noaptea era rezervată orgiilor. Critica larg vehiculată care incrimina vreo asemănare cu un tablou de Leonardo da Vinci probează, din păcate, carențe în bazele culturii. Scena în care are loc cina la care au participat Mântuitorul nostru și Apostolii Săi a fost pictată de Leonardo Da Vinci în perioada Renașterii italiene. Ori, ce înseamnă Renaștere?

O întoarcere la valorile culturii antice grecești și latine. În imageria colectivă, s-a întipărit această frescă florentină ca fiind reprezentativă pentru cina care a precedat noaptea vânzării Mântuitorului. Ori, Leonardo da Vinci,

în secolul al XV-lea, nu avea de unde ști cum erau așezați la masă Domnul Iisus și Apostolii Săi. Sursa lui de inspirație s-a dus spre Antichitate (cum impunea estetica picturală a vremii lui), așadar cu vreo cinci secole înainte de sfânta cină. Și a găsit la Eschil o descriere a unui tablou dionisiac pe care l-a folosit pentru a închipui *Cina cea de Taină*. Sursa de inspirație pentru *Cina cea de Taină* a florentinului este deci un tablou dionisiac, iar realizatorul tabloului pentru ceremonia de deschidere acolo s-a dus și el să caute inspirație, fără nici cea mai mică undă de persiflare a lui Da Vinci. Mesajul a fost o invitație la redescoperirea bazelor culturii, a miturilor esențiale care ne ghidează, din umbră, destinele.

Apoi, scena cu Maria Antoaneta, care amintește de soarta trădătorilor. Ultimii zece ani sunt plini de atentate teroriste în Franța. Mesajul acestei scene era dirijat către cei care atentează la securitatea Franței, ca un avertisment, pentru a le arăta care este soarta teroriștilor.

Să dăm, așadar, cezarului ce este al cezarului și lui Dumnezeu ce este al lui Dumnezeu!

Pentru ceremonia de închidere a Jocurilor Olimpice (11 august), a fost ales ca scenă stadionul parizian sub forma unei sfere plate. Nici această ceremonie n-a fost vitregită de simboluri care și-au dorit să aducă omagiu, întâi, elementelor de bază ale naturii (aer, apă, pământ, foc) și apoi umanității, cu tot ce a putut ea crea.

Personajul „Golden Voyager”, întruchipat de Arthur Cadre, amintește de capsula lansată în spațiu în 1977 (Voyager Golden Record).

Această capsulă cuprinde toate descoperirile celor ce locuiesc pe Terra, o carte de vizită a umanității pentru eventualii extraterestri ce ar popula spațiile intergalactice.

Personajul astfel imaginat pentru ceremonia de închidere era liantul între performanțele sportivilor la Jocurile Olimpice și Univers, altfel spus - eroii planetei. „Golden Voyager” face o vizită pe Terra pentru a-și îmbogăți baza de date cu informații despre campionii olimpici din 2024. Și pe eroii olimpici i-am văzut cu toții defilând pe stadion.

Două ceremonii, una mai spectaculoasă decât cealaltă, care au împletit subtil și ambițios bazele culturii, ale civilizației și ale evoluției umanității în același vechi spirit francez deschis simultan către origini și către viitor.

GABRIELA MOCĂNAȘU

Panoramic cultural - august 2024

Tabăra de Creație Aris - Slânic, Argeș, Ediția a IV-a

Firiță Carp, poeta Nisa Leyla (Turcia), Maica Cecilia, Nicolae Băciuț, Florentiana Loredana Dalian

Nicolae Băciuț, Mioara Bahna

Nicolae Băciuț și poeta Nisa Leyla (Turcia)

Centrul Cultural „N. Iorga”, Vălenii de Munte

Deschiderea festivă a cursurilor Universității „N. Iorga”

Conferențieri: acad. Valeriu Matei, acad.Gheorghe Chivu, Ionuț Vulpescu, Nicolae Băciuț

Drajna

OCHIUL CICLOPULUI

Teiul lui Eminescu, din Stadtpark, Viena

Plantarea unui vlăstar din Teiul lui Eminescu - Iași a fost posibilă datorită sprijinului acordat de Asociația „Mihai Eminescu” - Viena și a Primarului Municipiului Iași. Acesta a fost plantat de comunitatea românească din Viena pentru a marca perioada vieneză de studiu a poetului național al românilor, Mihai Eminescu.

21 octombrie 2017

Directori de onoare
Acad. MIHAI CIMPOI
MIHAI BANDAC

Redactor-șef adjunct
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Redactori:

Mihaela Aionesei, Emilia Amariei, Doina Bălțat, Florin Bengean, Valeria Bîlț, Sorina Bloj, A.I. Brumar, Aurel Buzincu, Geo Constantinescu, Luminița Cornea, Melania Cuc, Răzvan Ducan, Dumitru Hurubă, Alexandru Jurcan, Vasile Larco,

Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Ioan Marcoș, Eugen Mera, Simona Mihuțiu, Cristina Sava, Nicolae Suci, Gheorghe Sarău, Ilie Șandru, Dorin N. Uritescu, Gabriela Vasiliu

Correspondenți: Elisabeta Boțan (Spania), Darie Ducan, (Paris), Dumitru Ichim, (Canada), Bianca Marcovici (Israel), Dorina Brândușa-Landen (Suedia) Simina Lazăr (Paris), Veronica Pavel Lerner (Canada), Gabriela Mocănașu (Franța), Dorin Nădrău (SUA), Mircea M. Pop (Germania), Ognean Stamboliev (Bulgaria), Silvia Urdea (SUA).
Alexandra Scherer (Paris), secretar de redacție

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

• Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. • Copyright © Nicolae Băciuț 2024 • Email : nicolaebaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com • Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 • telefon: 0744474258. • Tehnoredactare Sergiu Paul Băciuț •Materialele nepublicate nu se restituie. • Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

